Inspraak- en reactiebundel

Zienswijzen en reacties op Ontwerp-instemmingsbesluit wijziging 'GASWINNING WESTERVELD'

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
http://www.nlog.nl/ter-inzage-legging-winningsplan-westerveld

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF…… 3

KENNISGEVING…….. 5

MONDELINGE EN SCHRIFTELIJKE ZIENSWIJZEN :

OPZOEKTABEL

REGISTRATIENUMMER VERSUS REACTIE- EN ZIENSWIJZENUMMER…… 8

ALFABETISCH OVERZICHT ORGANISATIES EN REACTIES / ZIENSWIJZEN…… 11

REACTIENUMMER R084 TOT EN MET R094…… 12

ZIENSWIJZENUMMER 1 TOT EN MET 83…… 364

Juli 2017

Woord vooraf

Van maandag 8 mei 2017 tot en met maandag 19 juni 2017 lag het ontwerp-instemmingsbesluit voor de gewijzigde 'GASWINNING WESTERVELD' ter inzage. Een ieder kon naar aanleiding van het ontwerp-instemmingsbesluit een zienswijze inbrengen. Overheden konden een zienswijze in de vorm van een reactie geven.

Wat verandert er bij de bestaande gaswinning in Westerveld?
Ruim dertig jaar vindt er al gaswinning plaats uit de kleine gasvelden uit het Westerveldsysteem. De winning bevindt zich in een eindfase. De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (hierna: NAM) heeft een gewijzigd winningsplan ingediend voor de bestaande gaswinning uit het Westerveldsysteem. De redenen voor de wijziging zijn: een (vernieuwde) seismische risicoanalyse, de stopzetting van de gasproductie uit de gasvelden Appelscha, Roden en Norg-Zuid, een actualisatie van productie- en bodemdalingsvoorspellingen, en voorziene activiteiten (zoals kortdurende zuur- en hydraulische stimulatie) om gas te kunnen blijven winnen. De gaswinning uit het Westerveld systeem betreft diverse gasvelden. Deze gasvelden zijn genaamd: Assen, Assen-Zuid, Eleveld, Witten, Witterdiep, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Een, Zevenhuizen en Zevenhuizen-West, en ze liggen in de gemeenten Leek, Ooststellingwerf, Aa en Hunze, Noordenveld, Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe.

Ontwerp-instemmingsbesluit en onderliggende stukken
Het gewijzigde winningsplan Westerveld is, zoals voorgeschreven in de per 1 januari 2017 in werking getreden gewijzigde Mijnbouwwet, ook voorgelegd voor advies aan de betrokken decentrale overheden. Dit zijn de gemeenten Leek, Ooststellingwerf, Aa en Hunze, Noordenveld, Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe, de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân, en de waterschappen Noorderzijl-vest, Hunze en Aa's, Fryslân en Drents Overijsselse Delta. Daarnaast zijn Staatstoezicht op de Mijnen, de Technische commissie bodembeweging en de Mijnraad om advies gevraagd.

Informatieavonden
Er zijn 3 inloopavonden georganiseerd, waar medewerkers van de verschillende betrokken overheden en van NAM aanwezig waren om vragen te beantwoorden. De inloopavonden vonden plaats op 22 mei 2017 van 19.00 uur tot 21.00 uur in Café Popken, Hemmenweg 2, 9454 PN Ekehaar. Op 23 en 24 mei 2017 van 19.00 uur tot 21.00 uur in De Nieuwe Kolk, Weiersstraat 1, 9401 ET Assen.

Zienswijzen en reacties
Op het ontwerp-instemmingsbesluit zijn binnen de inspraaktermijn in totaal 926 zienswijzen binnengekomen (waarvan 83 uniek) en 11 reacties van overheden. De zienswijzen en reacties die uniek zijn, zijn integraal opgenomen in deze bundel. U kunt deze inspraak- en reactiebundel downloaden van http://www.nlog.nl/ter-inzage-legging-winningsplan-westerveld.

Registratie en verwerking
De ontvangen zienswijzen en reacties zijn geregistreerd. Aan de indieners is een ontvangstbevestiging gezonden met daarin een registratienummer. Met de opzoektabel op pagina 8 kan bij het ontvangen registratienummer het bijbehorende reactie- of zienswijzenummer worden opgezocht.

Verdere procedure
Bij het instemmingsbesluit in de antwoordnota op de zienswijzen en reacties wordt aangegeven of en hoe met de zienswijzen en reacties rekening is gehouden. Het moment waarop de terinzagelegging plaatsvindt wordt te zijner tijd aangekondigd in onder andere lokale huis-aan-huis bladen en op http://www.nlog.nl/ter-inzage-legging-winningsplan-westerveld. Een belanghebbende die op het ontwerp van een instemmingsbesluit een zienswijze heeft ingebracht, kan later tegen dat besluit beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

STAATSCOURANT
Officiële uitgave van het Koninkrijk der Nederlanden sinds 1814.
Nr. 24671
4 mei
2017

Kennisgeving ontwerpinstemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld, Ministerie van Economische Zaken

Van maandag 8 mei tot en met maandag 19 juni 2017 ligt het ontwerpinstemmingsbesluit voor de gewijzigde gaswinning Westerveld ter inzage. Iedereen kan reageren op het ontwerpinstemmingsbesluit met een zienswijze. In deze kennisgeving staat hoe dat gaat.

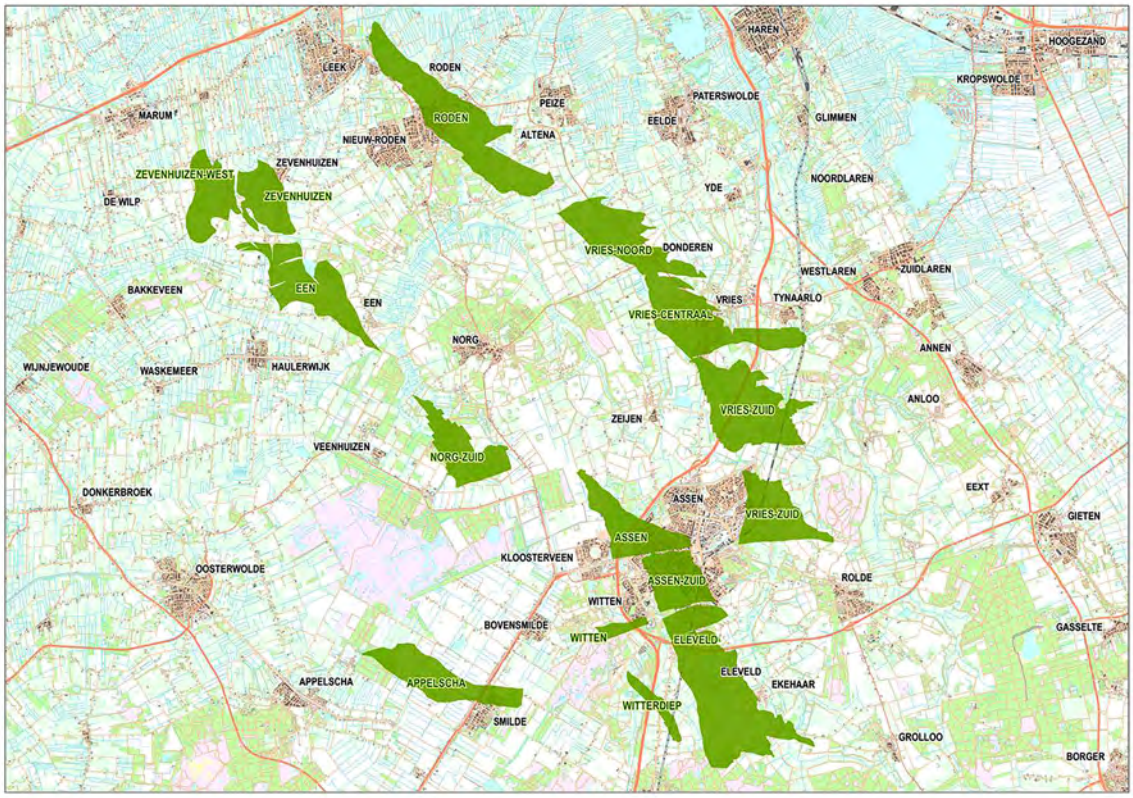

Waarom is gaswinning nodig?

Nederland werkt aan de overgang van fossiele naar duurzame energie. In 2050 moet de CO2-uitstoot tot bijna nul zijn teruggebracht. Op de weg daarnaartoe hebben we in het Energieakkoord afgesproken dat het aandeel van duurzame energie toeneemt van 6% nu naar 16% in 2023. Ondanks deze stijging blijft gas, als schoonste fossiele brandstof, ook de komende jaren nodig als een van de energiebronnen. Momenteel gebruikt 98% van de huishoudens in Nederland gas om hun huis te verwarmen en om te koken. Om die reden wordt er onder hoge veiligheidseisen en in zorgvuldig overleg met de omgeving gaswinning op eigen bodem toegestaan.
Zo houden we in de overgang naar duurzame energie onze energievoorziening veilig, betrouwbaar en betaalbaar.

Wat verandert er bij de bestaande gaswinning in Westerveld?

De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (hierna: NAM) heeft een gewijzigd winningsplan ingediend voor de bestaande gaswinning uit het Westerveldsysteem. De redenen voor de wijziging zijn: een (vernieuwde) seismische risicoanalyse, de stopzetting van de gasproductie uit de gasvelden Appelscha, Roden en Norg-Zuid, een actualisatie van productie- en bodemdalingsvoorspellingen, en voorziene activiteiten (zoals kortdurende zuur- en hydraulische stimulatie) om gas te kunnen blijven winnen. De gaswinning uit het Westerveld systeem betreft diverse gasvelden. Deze gasvelden zijn genaamd: Assen, Assen-Zuid, Eleveld, Witten, Witterdiep, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Een, Zevenhuizen en Zevenhuizen-West, en ze liggen in de gemeenten Leek, Ooststellingwerf, Aa en Hunze, Noordenveld, Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe.

Ontwerpinstemmingsbesluit en onderliggende stukken

Het gewijzigde winningsplan Westerveld is, zoals voorgeschreven in de per 1 januari 2017 in werking getreden gewijzigde Mijnbouwwet, ook voorgelegd voor advies aan de betrokken decentrale overheden. Dit zijn de gemeenten Leek, Ooststellingwerf, Aa en Hunze, Noordenveld, Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe, de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân, en de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's, Fryslân en Drents Overijsselse Delta. Daarnaast zijn Staatstoezicht op de Mijnen, de Technische commissie bodembeweging en de Mijnraad om advies gevraagd. Alle hierover uitgebrachte adviezen zitten bij de onderliggende stukken die ter inzage liggen.

Waar kunt u de stukken inzien?

U kunt van maandag 8 mei tot en met maandag 19 juni 2017 het ontwerpinstemmingsbesluit en de onderliggende stukken inzien op www.nlog.nl/nieuws en tijdens reguliere openingstijden op de volgende locaties:
- gemeente Leek, Tolberterstraat 66, Leek;
- gemeente Ooststellingwerf, 't Oost 11, Oosterwolde;
- gemeente Aa en Hunze, Spiekersteeg 1, Gieten;
- gemeente Noordenveld, Raadhuisstraat 1, Roden;
- gemeente Assen, Noordersingel 33, Assen;
- gemeente Tynaarlo, Kornoeljeplein 1, Vries;
- gemeente Midden-Drenthe, Raadhuisplein 1, Beilen.

U kunt uw mening geven

U kunt van maandag 8 mei tot en met maandag 19 juni 2017 reageren op het ontwerpinstemmingsbesluit met het winningsplan en de onderliggende stukken. In uw zienswijze kunt u ingaan op alle onderdelen van het ontwerpinstemmingsbesluit met het winningsplan en de onderliggende stukken. U kunt hierbij denken aan:
- Staan er naar uw mening onjuistheden in het ontwerpbesluit?
- Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?
- Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dit toelichten?

We stellen het op prijs als u aangeeft op welke delen van het ontwerpinstemmingsbesluit u reageert en als u uw zienswijze onderbouwt met argumenten.

Het is goed om te weten dat alleen een belanghebbende die op het ontwerpbesluit een zienswijze heeft ingebracht, later tegen het besluit beroep kan instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Inloopbijeenkomst

U bent op 22, 23 of 24 mei 2017 van harte welkom op een inloopbijeenkomst.
Hier kunt u vragen stellen en informatie krijgen over de gaswinning Westerveld en de procedure. Medewerkers van betrokken overheden en van NAM zijn aanwezig.

De inloopbijeenkomsten worden gehouden op:
- maandag 22 mei 2017 van 19.00 uur tot 21.00 uur te Ekehaar, locatie: Café Popken, Hemmenweg 2, 9454 PN Ekehaar;
- dinsdag 23 mei 2017 van 19.00 uur tot 21.00 uur te Assen, locatie: De Nieuwe Kolk, Weiersstraat 1, 9401 ET Assen;
- woensdag 24 mei 2017 van 19.00 uur tot 21.00 uur te Assen, locatie: De Nieuwe Kolk, Weiersstraat 1, 9401 ET Assen.

Hoe kunt u reageren?

U kunt uw zienswijze schriftelijk indienen door een brief te sturen naar:
Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Uw brief kan alleen als zienswijze in behandeling worden genomen als u ondertekent met uw naam en adres. Dit geldt ook voor eventuele medeondertekenaars.

Daarnaast kunt u bij de inloopbijeenkomsten uw zienswijze mondeling geven; er is een notulist aanwezig om uw zienswijze op te schrijven. Tot slot kunt u uw zienswijze ook mondeling inspreken bij Bureau Energieprojecten op werkdagen tussen 9.30 uur en 12.00 uur, via telefoonnummer (070) 379 89 79.
Zienswijzen per e-mail worden in deze procedure niet geaccepteerd.

Wat zijn de vervolgstappen?

Alle zienswijzen en reacties worden betrokken bij het definitieve instemmingsbesluit. In een Nota van Antwoord wordt opgenomen of en op welke wijze de zienswijzen en reacties in het definitieve instemmingsbesluit zijn verwerkt.

Het definitieve besluit wordt naar verwachting in de zomer van 2017 ter inzage gelegd. Hierop staat beroep open. Dit wordt te zijner tijd aangekondigd in onder andere de Staatscourant en in huis-aan-huisbladen.

Wilt u meer weten?

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met Bureau Energieprojecten, via telefoonnummer (070) 379 89 79.

Opzoektabel mondelinge en schriftelijke reacties en zienswijzen

In onderstaande tabel kunt u met het registratienummer het nummer van de reactie of zienswijze opzoeken. De reacties zijn van pagina 12 opgenomen. De zienswijzen vindt u vanaf pagina 364.

Zienswijzen en reacties op ontwerp-instemmingsbesluit voor gewijzigde ‘GASWINNING WESTERVELD’

Registratienummer	Zienswijzenummer	Reactienummer
GW02-OIB-0001	0001	
GW02-OIB-0002	0002	
GW02-OIB-0003	0003	
GW02-OIB-0004	0004	
GW02-OIB-0005	0005	
GW02-OIB-0006	0006	
GW02-OIB-0007	0007	
GW02-OIB-0008	0008	
GW02-OIB-0009	0009 (772 identiek)	
GW02-OIB-0010	0010	
GW02-OIB-0011	0011	
GW02-OIB-0012	0012	
GW02-OIB-0013	0013	
GW02-OIB-0014	0014 (2 identiek)	
GW02-OIB-0015	0015 (31 identiek)	
GW02-OIB-0016	0016	
GW02-OIB-0017	0017	
GW02-OIB-0018	0018	
GW02-OIB-0019	0019	
GW02-OIB-0020	0020	
GW02-OIB-0021	0021	
GW02-OIB-0022	0022	
GW02-OIB-0023	0023	
GW02-OIB-0024	0024 (10 identiek)	
GW02-OIB-0025	0025	
GW02-OIB-0026	0026	
GW02-OIB-0027	0027	
GW02-OIB-0028	0028 (1 identiek)	
GW02-OIB-0029	0029	
GW02-OIB-0030	0030 (22 identiek)	
GW02-OIB-0031	0031	
GW02-OIB-0032	0032	
GW02-OIB-0033	0033	
GW02-OIB-0034	0034	

Registratienummer	Zienswijzenummer	Reactienummer
GW02-OIB-0035	0035	
GW02-OIB-0036	0036	
GW02-OIB-0037	0037	
GW02-OIB-0038	0038	
GW02-OIB-0039	0039	
GW02-OIB-0040	0040	
GW02-OIB-0041	0041	
GW02-OIB-0042	0042	
GW02-OIB-0043	0043	
GW02-OIB-0044	0044 (4 identiek)	
GW02-OIB-0045	0045	
GW02-OIB-0046	0046	
GW02-OIB-0047	0047	
GW02-OIB-0048	0048	
GW02-OIB-0049	0049	
GW02-OIB-0050	0050	
GW02-OIB-0051	0051	
GW02-OIB-0052	0052	
GW02-OIB-0053	0053	
GW02-OIB-0054	0054 (1 identiek)	
GW02-OIB-0055	0055	
GW02-OIB-0056	0056	
GW02-OIB-0057	0057	
GW02-OIB-0058	0058	
GW02-OIB-0059	0059	
GW02-OIB-0060	0060	
GW02-OIB-0061	0061	
GW02-OIB-0062	0062	
GW02-OIB-0063	0063	
GW02-OIB-0064	0064	
GW02-OIB-0065	0065	
GW02-OIB-0066	0066	
GW02-OIB-0067	0067	
GW02-OIB-0068	0068	
GW02-OIB-0069	0069	
GW02-OIB-0070	0070	
GW02-OIB-0071	0071	
GW02-OIB-0072	0072	
GW02-OIB-0073	0073	
GW02-OIB-0074	0074	

Registratienummer	Zienswijzenummer	Reactienummer
GW02-OIB-0075	0075	
GW02-OIB-0076	0076	
GW02-OIB-0077	0077	
GW02-OIB-0078	0078	
GW02-OIB-0079	0079	
GW02-OIB-0080	0080	
GW02-OIB-0081	0081	
GW02-OIB-0082	0082	
GW02-OIB-0083	0083	
GW02-OIB-R084		R084
GW02-OIB-R085		R085
GW02-OIB-R086		R086
GW02-OIB-R087		R087
GW02-OIB-R088		R088
GW02-OIB-R089		R089
GW02-OIB-R090		R090
GW02-OIB-R091		R091
GW02-OIB-R092		R092
GW02-OIB-R093		R093
GW02-OIB-R094		R094

Alfabetisch overzicht organisaties en reacties / zienswijzen

Zienswijzen en reacties op ontwerp- instemmingsbesluit voor gewijzigde ‘GASWINNING WESTERVELD’

Zienswijze- / reactienummer	Organisatie
GW02-OIB-0033	Benthem Gratama advocaten, ZWOLLE, namens particulier
GW02-OIB-0051	Bond Heemschut Provinciale Commissie Drenthe, EKEHAAR
GW02-OIB-0009	Coöperatieve Flatexplotatievereniging UA
GW02-OIB-R087	Gemeente Aa en Hunze, College van Burgemeester en Wethouders, GIETEN
GW02-OIB-R085	Gemeente Assen, College van Burgemeester en Wethouders, ASSEN
GW02-OIB-R094	Gemeente Leek, College van Burgemeester en Wethouders, LEEK
GW02-OIB-R092	Gemeente Midden-Drenthe, College van Burgemeester en Wethouders, BEILEN
GW02-OIB-R084	Gemeente Noordenveld, College van Burgemeester en Wethouders, RODEN
GW02-OIB-R091	Gemeente Tynaarlo, College van Burgemeester en Wethouders, VRIES
GW02-OIB-0009	Multi Storage, ASSEN
GW02-OIB-0013	Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa, VEENDAM
GW02-OIB-0053	Natuur en Milieufederatie Drenthe, ASSEN, mede namens Stichting het Drentse Landschap, ASSEN; Vereniging Natuurmonumenten, RUINEN
GW02-OIB-0080	Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V., ASSEN
GW02-OIB-R089	Provincie Drenthe, Gedeputeerde Staten, ASSEN
GW02-OIB-R088	Provincie Groningen, Gedeputeerde Staten, GRONINGEN
GW02-OIB-0079	Vereniging Dorpsbelangen Anloo, ANLOO
GW02-OIB-0064	Vereniging Dorpsbelangen Bunne, Winde, Bunnerveen, BUNNE
GW02-OIB-0009	Vereniging van Eigenaren Koetshuis aan de Vaart, ASSEN
GW02-OIB-R093	Waterschap Drents Overijsselse Delta, Dagelijk bestuur, ZWOLLE
GW02-OIB-R086	Waterschap Hunze en Aa's, Dagelijks bestuur, VEENDAM
GW02-OIB-R090	Waterschap Noorderzijlvest, Dagelijks bestuur, GRONINGEN
GW02-OIB-0027	Werkgroep Stop Gaswinning Marsdijk Nu, ASSEN

Reactie R084 tot en met R094

GEMEENTE **NOORDENVELD**

BEZOEKADRES	POSTADRES	WEBSITE/E-MAIL	TELEFOON
Raadhuisstraat 1	Postbus 109	www.gemeentenoordenveld.nl	T 14 050
9301 AA Roden	9300 AC Roden	postbus@gemeentenoordenveld.nl	

Ministerie van Economische Zaken
Postbus 20401
2500EK DEN HAAG

UW BRIEF VAN	ONDERWERP	UW KENMERK	ONS KENMERK	RODEN
	Zienswijze winningsplan Westerveld	DGETM-EO / 17049933	U17.05126	8 juni 2017

Geachte heer/mevrouw,

Op 4 mei 2017 heeft u het ontwerp instemmingsbesluit winningsplan Westerveld gepubliceerd. Wij hebben het ontwerp instemmingsbesluit samen met de andere overheden met wie wij in januari jl. advies hebben uitgebracht, bestudeerd. Wij hebben geconstateerd dat u in een aantal gevallen ons advies heeft opgevolgd of goed heeft gemotiveerd waarom u dit niet doet. In een aantal andere gevallen is de motivering waarom u ons advies niet opvolgt onvoldoende. Daarom zijn wij gezamenlijk met de andere overheden tot het besluit gekomen een zienswijze in te dienen. Wij vinden het belangrijk om als overheden gezamenlijk op te trekken in dit traject. Voor de inhoud van de zienswijze verwijzen wij u naar de bijlage.

Vragen
Wanneer u nog vragen heeft, neem dan gerust contact op met van het team Realisatie via telefoonnummer 14 050.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van de gemeente Noordenveld,
Klaas Smid, burgemeester Marinus van der Wal, directeur-secretaris

U17.05126

Bijlagen: 1

23 Mei 2017

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	6
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
5.1	Doelmatigheid	11
5.2	Kaders schade	11
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	12
5.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	13
6	PRODUCTIE	14
6.1	Productie put Vries-10	14
6.2	Productiesnelheid	15
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	15
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	17
7.1	Onzekerheden	17
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	18
8	BODEMBEWEGING	19
8.1	Bodemdaling	19
8.2	Bodemtrilling	19
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
9	SCHADE	21
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	21
9.2	Afhandeling van schade	22
9.3	Lusten en lasten	23
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	24
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	26

BIJLAGE 1: ADVIES WINNINGSPLAN WESTERVELD

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat wij in januari 2017 op het winningsplan hebben uitgebracht.

Wij hebben u in januari geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair hebben we onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd.

We zien dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten tegemoet komt aan ons advies. In ons advies hebben we niet alleen naar de technisch juridische aspecten gekeken, maar het winningsplan ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de decentrale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Leeswijzer
In deze zienswijze is dezelfde volgorde gehanteerd als in het advies dat wij in januari aan de minister hebben geleverd. Dit advies maakt onderdeel uit van de zienswijze (Bijlage I).

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling hebben wij het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de lokale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Wij hebben u eerder geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan Westerveld. Subsidiair hebben wij onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd. Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit komen we tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maken wij op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en haar inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Wij vinden het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van 10 jaren. Voorts dient het instemmingsbesluit beperkingen ten aanzien van productietempo (voorkomen van fluctuaties) te bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

Wij vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Wij zijn tevreden dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
In hoofdstuk 7 zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Tevens vinden wij dat het risicobeheerssysteem voor alle velden moet worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief in die situatie dan niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, u deels tegemoet komt aan het door u omarmde advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- naar onze mening onvoldoende meegenomen. Onder deze effecten verstaan wij de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Tenslotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet reparabel zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Wij willen niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar onze mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen.

Wij vinden dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijzen wij u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Wij kunnen geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet ons concluderen dat u een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Wij vragen u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren.

Het valt ons op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Wij lezen nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties?

Wij vinden dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en hebben daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Drenthe, zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV een 5-tal aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico's in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming en wilde dat er door NAM en EZ meer gecommuniceerd wordt over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateren we deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Daarmee komen we tot de conclusie dat uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie nog onvoldoende tot zijn recht komt in dit ontwerpbesluit. Omdat wij als lokale overheden de belangen dienen van onze inwoners, moeten wij u er alsnog op wijzen dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker moeten communiceren met de burgers dan tot nu toe gebeurt. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven, is wat vooralsnog ontbreekt.

Wij stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Wij vinden dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

In ons advies hebben we gevraagd om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid van de gaswinning. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Wij kunnen uw redenering hierin volgen. Wel zijn wij van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Wij zullen dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toelichten.

5.2 Kaders schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zo spoedig mogelijk een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zijn ons bewust dat het begrip 'schade' zich niet eenvoudig generiek laat definiëren. Ook recente rechterlijke uitspraken getuigen ervan dat de het begrip 'schade' en het aansprakelijkheidsvraagstuk in het mijnbouwdossier nog volop in ontwikkeling zijn.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

Wij hebben u in ons advies gevraagd het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Ook hebben we voor het Drentsche Aa-gebied u in algemene zin reeds gewezen op het feit dat er aan de uitvoering van het Winningsplan mogelijk nadelige gevolgen kunnen zijn verbonden voor wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Wij stellen daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts menen wij dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Wij begrijpen niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Wij

maken er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Wij vinden dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Wij zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

In ons advies hebben we u gevraagd de voorlopige vergunning voor productie uit put Vries-10 in te trekken en de procedure van onderhavig winningsplan af te wachten. Het is naar de inwoners toe vanuit het gewenste burgerperspectief niet juist om tijdens een vergunningprocedure voor een nieuw winningsplan uit een nieuw geboorde put in het veld Vries Zuid gas te gaan winnen.

In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover wij hebben kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Wij zijn daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Wij concluderen op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens willen wij erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Wij verzoeken u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Wij vinden dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**

3. **Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Wij vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de productiesnelheid. De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Wij vinden dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Wij constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is

met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Wij bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Wij vinden dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

6.4 Productieniveau high case

Wij hebben in ons advies gevraagd in uw besluit op te nemen dat als de NAM het high case scenario overschrijdt de NAM een nieuw winningsplan in procedure moet brengen. Wij constateren dat u ons advies op dit punt heeft overgenomen.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

In ons advies hebben we ook aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.

Wij vinden dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Wij wijzen u op ons advies om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijzen wij u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan naar onze mening niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011) en gedeeltelijk voor wat betreft infrastructuur ook is gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van voormeld bestemmingsplan, moeten nieuwe ontwikkelingen worden meegenomen in uw afweging.

Wij kunnen niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
Ook de gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

In het algemeen vinden wij het winningsplan multi-interpretabel. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Wij wijzen u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor ons en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Wij vinden dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan waarin niet nauwkeurig is omschreven waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

8.2 Bodemtrilling

In ons advies hebben we gevraagd, in verband met de kans op een door een beving geïnduceerde schade, gehoor te geven aan het plaatsen van seismische meetapparatuur en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Wij vinden dat de uitwerking ervan onvoldoende en volgordelijk niet correct is. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 komen we hierop terug.

Ten aanzien van vallende objecten vinden we het jammer dat u niet bent ingegaan op onze vraag om te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Wij vinden dat u:

1. **alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld.

Wij vinden dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

In ons advies hebben we u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er als nog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat onze conclusie onjuist is en dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Tenslotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Wij vinden dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**

2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zorg te dragen voor een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet naar onze mening een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Tevens hebben wij u geadviseerd, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tenslotte hebben wij u gevraagd in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken.

Wij vinden dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**

3. **Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor o.a. mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij constateren dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. De inwoners moeten het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Wij vinden dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. SodM noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Een risicobeheersysteem moet ingezet worden voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Wij zien in het ontwerpbesluit dat u onze advies deels heeft overgenomen en de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Wij constateren dat u ons advies om de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad over te nemen heeft ingewilligd en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Wij vinden het bijplaatsen van enkele meters echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheert door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om

invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. De inwoner moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot zijn wij van mening dat door u voorgeschreven maatregelen (waaronder versnellingsmeters en een nul-meting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Wij vinden dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht zijn wij van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Wij kunnen instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
Wij zijn van mening dat in dit ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende is gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Wij zijn van mening dat een risicobeheersysteem onderdeel moet zijn van de besluitvormingsfase van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Wij constateren dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Wij zijn van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien.

Bijlage 1 bij zienswijze Winningsplan Westerveld

21 December 2016

definitief

Advies Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING	4
3	HOOFDADVIES	7
4	ALGEMEEN	8
5	COMMUNICATIE	9
6	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
6.1	Doelmatigheid	11
6.2	Kaders schade	11
6.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa	11
6.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	12
7	PRODUCTIE	14
7.1	Productie put Vries-10	14
7.2	Productiesnelheid	14
7.3	Productieniveau high case	15
8	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
8.1	Onzekerheden	16
8.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
9	BODEMBEWEGING	17
9.1	Bodemdaling	17
9.2	Bodemtrilling	17
9.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
10	SCHADE	20
10.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
10.2	Afhandeling van schade	20
10.3	Lusten en lasten	22
11	RISICOBEHEERSYSTEEM	23

1 INLEIDING

U heeft ons in de gelegenheid gesteld om een advies uit te brengen over het door NAM ingediende Winningsplan Westerveld. Aangezien dit plan betrekking heeft op de winning uit aardgasvelden binnen onze verschillende gebiedsbegrenzingen maken wij graag gebruik van deze mogelijkheid. Bij het maken van het advies hebben wij intensief samengewerkt met de verschillende decentrale overheden die een adviesrecht hebben op het Winningsplan Westerveld.

Wij zijn u erkentelijk dat u in een vroegtijdig stadium van uw besluitvorming ons om advies vraagt op het winningsplan Westerveld 2016 van NAM. Wij maken graag gebruik van dit adviesrecht vanwege de zorg die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied. Wij erkennen dat in de afgelopen periode meer aandacht is gekomen voor de aspecten veiligheid en welzijn van burgers in relatie tot gaswinning. Wij menen echter toch blijvend te moeten aandringen om hierin de positie van de inwoners centraal te stellen. Wij hebben daarom ervoor gekozen ons advies breed in te steken.

Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (Staatstoezicht op de Mijnen (SodM, Technische commissie bodembeweging (Tcbb).

Wij vertrouwen erop dat u het advies behandelt conform de relevante bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht en de overwegingen uit ons advies op een zorgvuldige wijze betrekt bij uw besluitvorming en ons transparant informeert over uw overwegingen terzake.

Leeswijzer
Wij hebben onze bevindingen, hoofdconclusies en hoofdadvies samengevat in het eerste hoofdstuk. In de analyse daarachter treft u een uitgebreidere beoordeling aan van het winningsplan met op onderdelen deelconclusies en -adviezen.

2 SAMENVATTING

Vanuit betrokkenheid en zorg en oprechte belangstelling hebben wij de rapporten intensief bestudeerd. Veiligheid van inwoners en het voorkomen en beperken van schade wegen hierin het zwaarst. Alle andere aspecten moeten daaraan ondergeschikt zijn, waaronder economische aspecten en leveringszekerheid.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) geeft over het erkennen van onzekerheden en communiceren de volgende toelichting: Onzekerheid en het reduceren ervan dienen uitgangspunten te zijn van het handelen van betrokken partijen, ook in de communicatie naar burgers. Onderzoek over onzekerheden en het daaraan verbinden van maatregelen is daarbij van cruciaal belang volgens de Raad. Onderzoek mag geen excuus zijn om geen maatregelen te treffen of besluiten uit te stellen. Zij pleit derhalve ook voor het hanteren van het voorzorgsprincipe in dat geval "Better safe than sorry" . Dat betekent in de communicatie over onzekerheden in samenspraak met deskundigen en risicodragers zoeken naar manieren van beheersing van het risico. Communiceren met burgers moet volgens de OvV meer zijn dan alleen voorlichting geven.

Veiligheid wordt door de OvV breed gedefinieerd in termen van objectieve- en subjectieve veiligheid, respectievelijk het uitblijven van lichamelijk letsel ten gevolge van aardbevingen en gemoedsrust van bewoners. "Het gaat om veiligheid van burgers. Kunnen zij erop rekenen dat incidenten worden voorkomen, schade wordt beperkt, risico's worden beheerst en onzekerheden worden verkend?". U hebt hierop gereageerd met: "De Raad heeft met haar rapportage en aanbevelingen vooral willen bereiken dat bij activiteiten in de diepe ondergrond nu en in de toekomst het veiligheidsbelang voldoende aandacht krijgt" . U heeft alle aanbevelingen uit het rapport van de OvV overgenomen. In dit licht bezien dient bij de beoordeling en toetsing van de verschillende aspecten dan ook te worden uitgegaan van een brede benadering van de belangenafweging die aan uw uiteindelijke besluit ten grondslag moet liggen. Het past hierbij niet om u te beperken tot een exacte en enge uitleg van voorgenomen wetgeving.

We hebben ook geconstateerd dat in het winningsplan nog een aantal essentiële onderdelen ontbreekt en het plan gepaard gaat met onzekerheden die betrekking hebben op een veilige gaswinning. Ook constateren wij dat ondanks de ervaringen opgedaan in Groningen, er vooralsnog geen sprake is van een adequate regeling voor de rest van Nederland voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten.

Bij bestudering van het winningsplan en onderliggende stukken hebben wij samengevat de volgende vragen, opmerkingen en adviezen.

Veiligheid
Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners.

Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.
Tevens hebben wij een aantal ontbrekende zaken geconstateerd. Wij komen hier verderop in ons advies op terug.

Communicatie
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning.

Voorkomen en beperken van schade
In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd. NAM bepaalt daarmee zelf welk niveau van acceptatie daarbij aan de orde is. Er wordt geen aandacht geschonken aan maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken, terwijl dit een voorschrift in de Mijnbouwwet is.
Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

Bodemdaling
NAM dient inzichtelijk te maken welke gevolgen de uiteindelijke totale bodemdaling (als resultaat van dit winningsplan Westerveld) kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen en welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden.
Wij zijn van mening dat NAM dient te worden verplicht tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling.

Schadeafhandeling
Wij zijn van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Evenals in het aardbevingsgebied Groningen dient er een volledig onafhankelijk orgaan te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Een dergelijke regeling en onafhankelijk toetsingsorgaan dienen op voorhand een feit te zijn.

Meet- en regelprotocol
De reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid liggen dicht tegen de grens met risicocategorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de Seismische Risico Analyse (SRA) in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem. Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Wij zijn van mening dat een risicobeheerssysteem een voorwaarde moet zijn van de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning.

Fracken en zuurstimulatie

Vanwege de mogelijke gevolgen zijn wij van mening dat geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken moeten worden toegestaan.

Schadelijke gevolgen van zuurstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden, omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

3 HOOFDADVIES

Onze bevindingen afgewogen hebbende en uitgaande van de geformuleerde uitgangspunten komen wij tot het volgende hoofdadvies:

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Wij adviseren u vanwege de geconstateerde omissies, bestaande onzekerheden, geen aandacht voor maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken en het ontbreken van een adequate schaderegeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten:

Primair: **niet** in te stemmen met het winningsplan Westerveld 2016 zoals het nu voorligt;

Subsidiair: mocht dit niet uw keuze zijn vanwege de grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen slechts in te stemmen met het winningsplan door het hanteren van het voorzorgprincipe "Better safe than sorry" en:

1. NAM en Sodm, binnen een door u gestelde termijn, onvolkomenheden te laten aanvullen;
2. te voorzien in onafhankelijke validatie van onderzoeken en bevindingen;
3. een termijn te stellen aan het winningsplan;
4. hierbij zaken als schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersingsysteem op voorhand goed en volledig te regelen.

In onderstaande hoofdstukken vindt u de onderbouwing van ons hoofdadvies en overige adviezen.

4 ALGEMEEN

Het adviesrecht voor de decentrale overheden, zoals dat dit jaar in de wijzigingen Mijnbouwwet is vertaald, hangt vooral samen met de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning.

In uw adviesverzoek schrijft u: "Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) richt zich op de veiligheid van de burgers en de infrastructurele werken. Een ander belangrijk punt betreft meer aandacht voor het burgerperspectief".

In het winningsplan Westerveld wordt volledig voorbijgegaan aan het burgerperspectief ofwel de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning. Het is voorstelbaar dat NAM in het winningsplan redeneert vanuit haar commercieel belang. NAM dient echter ook maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Dit komt in het winningsplan niet tot uitdrukking. Wij verwachten dat u in uw besluit uw maatschappelijke verantwoordelijkheid duidelijk naar voren laat komen.

Het maatschappelijk draagvlak voor (nieuwe) gaswinningen in ons land neemt af. Dit als gevolg van de aardbevingen in de provincie Groningen, de daarmee samenhangende veiligheidsproblematiek en andere negatieve effecten van de gaswinning. Ook de Drentse decentrale overheden constateren die ontwikkeling. Het versneld terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen is een belangrijke opgave voor onze samenleving. Wij pleiten ervoor dat u met spoed uw beleid inzet op duurzame energie.

Bij de besluitvorming in Groningen heeft u veiligheid, het zo veel mogelijk voorkomen en beperken van schade en het belang van leveringszekerheid het zwaarst laten wegen.

De Drentse situatie is op verschillende onderdelen anders dan Groningen.
Wij hechten vooral waarde aan de volgende aspecten:

- Veiligheid
- Communicatie
- Voorkomen en beperken van schade
- Schadeafhandeling a.g.v. bodemdaling/ bodemtrilling
- Meet- en regelprotocol
- Fracken en zuurstimulatie

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners. Dat wil zeggen dat deze organisaties aangeven dat er geen dusdanige bevingen optreden dat er gevaar ontstaat voor personen. Wel zien wij aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en het daar horende meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren. De resultaten van dit risicobeheersysteem moeten voor iedereen toegankelijk zijn.

5 COMMUNICATIE

Voor een adequate invulling van het burgerperspectief, zoals u in het adviesverzoek aangeeft, is gedegen, transparante en consistente communicatie een absolute voorwaarde.

Advies:
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Wij adviseren u in uw besluit voorwaarden op te nemen waarmee dit wordt geborgd.

Toelichting:
De verantwoordelijkheid van de lokale overheid is oog te hebben voor de belangen van onze inwoners en deze te borgen.
Wij zijn daarom van mening dat de rol van informatievoorziening over de (gevolgen van) gaswinning niet uitsluitend aan NAM moet worden overgelaten. De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Hiermee moet onnodige onrust en zorg bij inwoners worden weggenomen.

Typerend is de gebrekkige communicatie en afstemming tussen NAM en het ministerie van EZ over de start van de gaswinning uit put Vries-10, die onder het winningsplan Westerveld valt (zie ook hfst 7.1).

Communicatie is een essentieel onderdeel van het omgevingsmanagement, zoals is verwoord in uw visie in de brief aan de Tweede Kamer van 1 februari 2016*).
Uw uitgangspunten daarbij zijn duidelijk:

1. Samenbinden van belanghebbenden
2. Betrek de omgeving zo vroeg mogelijk
3. Transparantie en vertrouwen
4. Omgevingsmanagement is een gezamenlijke verantwoordelijkheid
5. Maatwerk

Het mag duidelijk zijn dat uw ambitie verder moet gaan dan het organiseren van informatiebijeenkomsten en publicaties over de procedure.
Wij willen graag met u meedenken aan de verdere invulling van de communicatie en het omgevingsmanagement. Daarbij nemen wij graag uw visie als vertrekpunt.
Wij geven u als suggestie dat NAM een breed communicatieplan opstelt dat in overleg en instemming met u en lokale overheden tot stand komt. Communicatie die staat in een breder perspectief van omgevingsmanagement, rekening houdend met de 'belevingswereld' van onze inwoners.

Het winningsplan is geschreven voor ingewijden en lastig leesbaar voor inwoners. Zij mogen een zienswijze op het winningsplan indienen maar dan moeten zij de inhoud hiervan wel kunnen doorgronden. Daarom adviseren wij u voorafgaand aan het maken van een ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen.

In dit kader vragen wij u tevens de risicoanalyse van de gasvelden Vries Zuid en Eleveld nader te duiden. Uit het winningsplan blijkt dat volgens de SRA de gasvelden Vries Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen. In zowel het winningsplan als in de adviezen van Sodm en Tcbb ontbreekt een nadere analyse waarom deze velden hogere risico's met zich meebrengen dan de overige velden. Ligt het aan de inrichting van het gebied of komt het door de bodemopbouw die gevoelig is voor trilling? Toevoeging van deze analyse maakt dat de aangegeven risico's beter zijn te duiden en uit te leggen aan onze inwoners.

6 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

In dit hoofdstuk geven we aan welke kaders onduidelijk zijn of ontbreken waaraan het winningsplan is getoetst.

6.1 Doelmatigheid

Advies
Wij verzoeken u inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.

Toelichting
In het advies van Sodm is een toetsing opgenomen van de winning aan doelmatigheid. Onduidelijk is hoe en waaraan is getoetst. We willen graag inzicht in de afwegingskaders waaraan dit aspect wordt getoetst. De Tweede Kamer heeft aangegeven dat de Minister een afweging moet maken tussen landelijk economische belangen en de lokale veiligheid en schade-effecten. In het verleden zijn de lokale effecten volgens de Tweede Kamer in die afweging onvoldoende meegenomen. In dit kader vragen wij ons af hoe de balans uitvalt tussen economische belangen en de maatschappelijke aanvaardbare gevolgen en risico's die met gaswinning gepaard gaan.

6.2 Kaders schade

Advies
De minister dient zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder 'schade' verstaan wordt.

Toelichting
De (nog niet vastgestelde) wijziging van de Mijnbouwwet noemt als toetsingsgrond voor het eventueel onthouden van de instemming met een winningsplan 'schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan'. Wij constateren dat de adviserende organen Tcbb en Sodm kennelijk ieder een verschillende typering hanteren voor het begrip schade. Dat is niet uit te leggen aan inwoners.
Zolang niet duidelijk is wat onder 'schade' verstaan dient te worden, is toetsing van het winningsplan op dit onderdeel lastig voor velden die gebeefd hebben en in verband waarmee 'schade' is gemeld.

6.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa

Advies
Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa adviseren wij u:
- het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
- in uw goedkeuringsbesluit op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk wordt ontzien.

Toelichting
Wij stellen vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentse Aa niet zijn onderzocht althans onvoldoende in beeld zijn gebracht. Er blijkt ook uit niets dat met zekerheid zou kunnen worden gesteld dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Drentse Aa door de exploitatie van de gasvelden in dit winningsplan niet zullen worden aangetast.

Het Drentse Aa gebied is een internationaal uniek gebied, met een zeer hoge beschermingsstatus. Het gebied is een beek- en esdorpenlandschap; het oppervlaktewater van de Drentse Aa dient tevens als bron van drinkwater. Het is een waardevol gebied met een kwetsbaar geohydrologisch systeem waar invloeden vanwege de gaswinning (zoals bodemdaling, zuurstimulatie) niet mogen plaatsvinden.

Voor een correcte beoordeling van de mogelijke gevolgen van de exploitatie van het winningsplan Westerveld voor het Drentse Aa-gebied zou het overigens niet juist zijn om de getroffen en te treffen waterhuishoudkundige maatregelen in het natuurgebied bij het beschouwen van mogelijke effecten van mijnbouwactiviteiten op de instandhoudingsdoelstellingen van het natuurgebied te betrekken. Compenserende maatregelen maken immers in juridische zin geen onderdeel uit van de beoordeling in het kader van de significantie-toets. Bovendien zijn de watergerelateerde maatregelen in zekere zin met de mijnbouwactiviteiten verbonden, omdat de waterhuishouding noodzakelijkerwijs wel moet worden aangepast als gevolg van de opgetreden bodemdaling die het resultaat is van de gaswinning.

Wij wijzen er op dat de vaststelling en goedkeuring van het winningsplan door de Minister met zich mee brengt dat er een toetsingsmoment ontstaat waarop moet worden beoordeeld of mogelijk significante gevolgen ten gevolge van de mijnbouwactiviteiten in het Westerveld kunnen ontstaan. Dat geldt uiteraard niet alleen voor het Drentse Aa-gebied, maar voor alle Natura 2000-gebieden die door het instemmingsbesluit worden beïnvloed. Deze beoordeling heeft niet of in onvoldoende mate plaatsgevonden ten gevolge waarvan effecten op Natura-2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Bij de actuele stand van zaken voor wat betreft de onbekendheid van de impact van de gaswinning is er naar ons oordeel aanleiding om in het instemmingsbesluit aanvullende restricties op te nemen die waarborgen dat het Nationaal Park Drentse Aa zo veel mogelijk ongemoeid wordt gelaten.

6.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

Advies:
Wij verzoeken u aan te geven welke overwegingen ten grondslag liggen aan de keuze om een grote variëteit van kleine gasvelden in het winningsplan Westerveld te vatten? In het kader van de maatschappelijke verantwoording vinden wij het transparanter om per gasveld een winningsplan op te stellen.

Toelichting:
Het winningsplan Westerveld bevat een groot aantal afzonderlijke gasvelden die geen directe relatie met elkaar hebben. Uit het winningsplan Westerveld wordt afgeleid dat een aantal velden nu en naar verwachting in de toekomst niet meer produceren. Waarom zijn die dan toch opgenomen in het winningsplan? Voor de afweging tussen economische belangen en de maatschappelijke effecten is het logischer per producerend gasveld een aparte vergunning en winningsplan op te stellen. De gehanteerde methodiek belemmerd nu voor al deze velden afzonderlijk een transparante afweging te kunnen maken.

7 PRODUCTIE

7.1 Productie put Vries-10

Advies:
Wij adviseren u om uw toezegging jegens NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put (put Vries-10) in te trekken en NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavige winningsplan af te wachten.

Toelichting:
"Tijdens het vragenuur van 16 juni 2015 is gesproken over een voorgenomen gaswinning door NAM in Drenthe. Tijdens de mondelinge beantwoording is in algemene zin aangegeven dat er bij winning uit kleine velden een winningsplan moet komen en dat omwonenden, gemeenten en provincies hierop zienswijzen kunnen indienen. Dit is ook bevestigd in de beantwoording van aanvullende schriftelijke vragen van het lid Dik-Faber (CU), waarin is aangegeven dat "in alle gevallen waarbij op basis van boringen besloten wordt om gas te gaan winnen, een nieuw of gewijzigd winningsplan ingediend moet worden" (Kamerstukken 2015-2016, Aanhangsel van de Handelingen, 57)."

In het geval van Vries-10 is er een nieuwe boring geweest op basis waarvan NAM voornemens is om gas te gaan winnen. Daarnaast is er juist door de minister aan de Tweede Kamer toegezegd, dat er een adviesrecht wordt toegepast in deze situaties. In het Winningsplan Westerveld is voor Vries-10 sprake van een te winnen hoeveelheid van 0,6 Miljard M3 (high case). Wij zijn van mening dat deze nieuwe winning onderdeel is van dit winningsplan en dat NAM de procedure moet afwachten voordat er uit put Vries-10 gas gewonnen mag worden.

Los van de vraag of er wel of geen vigerend Winningsplan is, moeten wij constateren dat het oude Winningsplan niet voldoet aan de zaken die door de Onderzoeksraad voor de veiligheid zijn geconstateerd. Zo is bij de afgifte van de instemmingsvergunning op het vigerende winningsplan niet getoetst op de veiligheid van burgers (seismische risico analyse). Wij zijn dan ook van mening dat er niet kan worden teruggevallen op een vergunning waarin geen rekening is gehouden met zo een belangrijk aspect.

7.2 Productiesnelheid

Advies:
Wij verzoeken u in uw besluit aandacht te besteden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden. Te meer daar vrijwel alle velden in dit winningsplan zich bevinden in de laatste fase van de feitelijke gaswinning. Er lijkt door NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening te zijn gehouden met de relatie snelheid drukdaling-bodemtrilling.

Toelichting
De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Een snelle drukdaling in het gesteente kan eerder tot bevingen leiden dan wanneer deze

drukdaling geleidelijk verloopt. Kan NAM aangeven welke hoeveelheid er per jaar per gasveld kan worden onttrokken zonder dat dit tot extra risico op bodemtrilling leidt?
Uit een toelichting van NAM blijkt dat de productiescenario's in het winningsplan zijn gebaseerd op een technische inschatting wat uit de bodem te halen is. In het plan is de winningssnelheid niet aangegeven.

7.3 Productieniveau high case

Advies:
In uw besluit op te nemen dat als NAM het "high case" scenario overschrijdt zij een nieuw winningsplan dient op te stellen en deze ter besluitvorming aan dient te bieden.

Toelichting:
In het advies van Sodm wordt op blz 5 aangegeven dat als een winning het "high case" scenario overschrijdt NAM een nieuwe SRA moet uitvoeren en tevens het winningsplan dient te actualiseren. Deze opmerking bevreemd ons, aangezien wij in de veronderstelling verkeren dat winning buiten de grenzen van het winningsbesluit niet is toegestaan.
Wij zijn van mening dat indien deze situatie zich voordoet er te allen tijde een nieuw winningsplan dient te worden opgesteld.

8 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

8.1 Onzekerheden

Advies:
Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.

Toelichting:
Voor de berekeningen is gebruik gemaakt van gegevens van de ondergrond. De samenstelling van de diepe ondergrond is complex en nooit precies in kaart te brengen. De ligging van breuken, de compactiecoëfficiënt etc. zijn gebaseerd op interpretatie van een beperkt aantal bodemgegevens. Dit houdt in dat de resultaten altijd met grote voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd. De Tcbb geeft aan dat in het ergste geval een beving met een magnitude van 3,9 kan plaatsvinden. De zwaarste beving tot nu toe in Groningen was 3,6 in Huizinge (2012). De velden Eleveld en Vries Zuid scoren op factoren als bebouwingsdichtheid en bevolkingsdichtheid duidelijk minder gunstig dan Huizinge. Wij vermoeden op basis van deze aspecten dat in het stedelijk gebied van Assen meer schade kan ontstaan dan de door NAM geformuleerde licht schade aan meerdere, tot matige schade aan enkele gebouwen.

8.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Advies:
Wij verzoek u NAM op te dragen de SRA berekening opnieuw uit te voeren. Hierin rekening te houden met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in de gebieden rond de betreffende gasvelden. Evenals de correcte bevolkingsdichtheid ten aanzien van het stedelijke gebied rond het gasveld Eleveld te hanteren. Deze nieuwe SRA-berekening te beschouwen als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de SRA is geen rekening gehouden met de toekomstige inrichting van Werklandschap Assen Zuid en de toeristisch recreatieve zone. De inrichting leidt tot intensievere bebouwing van bedrijven in het gebied dan nu het geval is. Ook de noordelijke blokken van Eleveld vallen binnen het stedelijk gebied van Assen met o.a. de aanwezigheid van een ziekenhuis in de directe nabijheid.
Waarom wordt voor bepaling risicoklasse uitgegaan van lage bevolkingsdichtheid (250-500 inw/km2)? Een substantieel deel van het gasveld Eleveld ligt namelijk in het stedelijk gebied van Assen met hogere dichtheid (500-1000 inw/km2). Een herberekening zal leiden tot een andere risico inschatting. Dit maakt het noodzakelijk dat alle adviesorganen zich hierover opnieuw een oordeel moeten kunnen vormen.

9 BODEMBEWEGING

9.1 Bodemdaling

Advies
Voor wat betreft de prognose van de bodemdaling die gepaard kan gaan met de gaswinning, adviseren wij u:

- NAM in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren:
  1) welke gevolgen de *uiteindelijke totale bodemdaling* die het gevolg is van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen;
  2) welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden;
  3) NAM te verplichten tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling als voorwaarde te verbinden aan het winningsplan;
- NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.

Toelichting
Volgens de prognose zal de verwachte bodemdaling van de resterende gaswinning enkele centimeters bedragen; het merendeel van de daling heeft al plaatsgevonden.
De uiteindelijke *totale* bodemdaling als gevolg van de gaswinning is echter van die omvang dat er wel effecten te verwachten zijn op de waterhuishouding. De kosten voor mitigerende maatregelen zijn uiteraard voor NAM. Daarom is het van belang te inventariseren welke afspraken er bestaan tussen NAM en betrokken waterschap(pen), gemeenten en provincie voor zover er voor hen negatieve effecten zijn. Er mag geen onduidelijkheid bestaan over de vergoeding van dergelijke onkosten.

Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, vanuit de veronderstelling van NAM de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening achten wij deze aanname niet terecht. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden.

9.2 Bodemtrilling

Advies
Omdat NAM in het winningsplan aangeeft dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten, verzoeken wij u:

- het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) over te nemen en NAM op te dragen in aanvulling op het KNMI-netwerk seismische apparatuur in en rond de gasvoorkomens Vries-Zuid en Eleveld op te stellen;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden een risicobeheerssysteem te laten ontwikkelen en operationeel te hebben (zie hoofdstuk 9);
- de parameters en randvoorwaarden die NAM hanteert in het door haar op te stellen risicobeheerssysteem goed te laten onderbouwen alvorens dit systeem goed te keuren;
- te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Toelichting
Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (SodM, Tcbb).

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Wij zijn daarom blij met de toegenomen belangstelling voor dit belangrijke aspect rond de gaswinning. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Uit de analyse van NAM volgt dat alle gasvelden in de laagste seismische risicogroep vallen (categorie I). TNO constateert in haar advies dat de risicoanalyse is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en kan zich vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid wel dicht tegen categorie 2 aan liggen.

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM menen wij daarom te kunnen opmaken dat er in het kader van bodemtrilling geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de betreffende gasvelden.
Hoewel de veiligheid niet in het geding lijkt te zijn, geeft NAM in het winningsplan aan dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Daarom zien wij wel aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en implementeren voor 1 juni 2017. Tevens het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren (zie hoofdstuk 9).

Tevens kan het risicobeheerssysteem helpen een eventuele zwaardere beving te voorkomen, mits sprake is van de juiste keuze van signaalparameters en het daarbij behorende actieprotocol. Een goede onderbouwing van de gekozen parameters en acties is dus van belang wil het risicobeheerssysteem zinvol zijn. Ook een adequaat seismisch netwerk is hierbij van belang.

9.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Advies
Wij adviseren u vanwege de mogelijke gevolgen:

- geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken toe te staan zoals in het winningsplan is omschreven;
- tevens besluitvorming over de toepassing van deze technieken niet alleen bij de toezichthouder (Sodm) neer te leggen, maar hiervoor aparte besluitvorming aan NAM op te leggen met mogelijkheden tot inspraak, zienswijzen en beroep van lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe;
- mocht dit niet uw keuze zijn, dan verzoeken wij u toch in ieder geval in het goedkeuringsbesluit voorwaarden op te nemen ter beperking van risico's voor grond- en drinkwater en ecologie én het optreden van bodemtrilling.

Toelichting
De velden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid vallen gedeeltelijk samen met de boringsvrije zone van de grondwaterwinning Assen-Oost; het veld Assen valt bovendien samen met het grondwaterbeschermingsgebied Assen-West.

Schadelijke gevolgen van reservoirstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Het advies van Sodm is gebaseerd op de bevoegdheid van de afweging over fracken bij de toezichthouder van de gaswinning. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

10 SCHADE

10.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

Advies:
Wij adviseren u vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving te zien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de Mijnbouwwet ligt primair de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). NAM heeft als initiatiefnemer de zorgplicht voor het voorkomen van schade. In winningsplan wordt geconcludeerd dat er lichte en lokaal mogelijk matige schade kan optreden aan gebouwen. Nergens is in het winningsplan echter terug te lezen wat wordt gedaan om schade te voorkomen. Wij stellen vast dat ten aanzien van het optreden van schade in het winningsplan geen aandacht is op het voorkomen van schade. In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd.

Het Mijnbouwbesluit schrijft voor dat het winningsplan een beschrijving bevat van de mogelijke omvang en verwachte aard van de schade door bodembeweging. Uit het winningsplan blijkt dat het niet goed mogelijk is de omvang en de verwachte aard adequaat te beschrijven. NAM lijkt niet in staat causaliteit aan te geven tussen aardbevingen en omvang en aard van de schade. Het winningsplan lijkt op dit punt niet te voldoen aan de eisen die de wet stelt aan een plan.

Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

10.2 Afhandeling van schade

Advies
Wij zijn van mening dat:
- een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde is, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen;
- evenals in het aardbevingsgebied Groningen er een volledig onafhankelijk orgaan dient te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.
- in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade;

Toelichting:
Zoals reeds in voorgaande alinea door ons is aangegeven dient het voorkomen en beperken van alle schade als uitgangspunt te worden genomen. Echter kan NAM de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. Dit wordt ook door SodM in haar advies als zodanig aangegeven. In het ernstigste geval kan een geïnduceerde beving leiden tot het ontstaan van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen.

NAM geeft in het winningsplan aan dat de historische schademeldingen voor "lichte, niet constructieve schade" hebben gezorgd en dat deze vergoed zijn (of worden) wanneer het duidelijk is dat zij de schade heeft veroorzaakt. Overeenkomstig de regels van het burgerlijk recht rust op NAM de verplichting om schade veroorzaakt door aardbevingen, die worden veroorzaakt door de gaswinning, te vergoeden. Wij zijn van mening dat voornoemde regeling op basis van het burgerlijk wetboek niet altijd voldoende soelaas biedt voor burgers, bedrijven en lokale overheden om op een vlotte en toegankelijke wijze schade te kunnen claimen.

De gaswinning in Groningen heeft voor veel overlast gezorgd in de regio en het gevoel van veiligheid en vertrouwen van de bewoners aangetast. Er is dan ook sprake van een groot wantrouwen van burgers jegens NAM en rijksoverheid. Dit heeft zowel betrekking op de feitelijke gaswinning, als ook het nemen van adequate en toereikende maatregelen om de gevolgen (waaronder schade en overige hinder) zo veel mogelijk te voorkomen en/of te beperken.
Herstel van vertrouwen van onze burgers is naar onze mening dan ook gebaat bij een transparante en toegankelijke organisatie voor de afwikkeling van schademeldingen. Een regeling waarbij het voor burgers en andere partijen niet nodeloos ingewikkeld is om een schademelding in te dienen en de onafhankelijkheid in voldoende mate gewaarborgd is. Dit zodat iedereen in redelijkheid kan vertrouwen op een eerlijke en adequate schadeafwikkeling. Het past niet om daarbij onderscheid te maken tussen de omvang of de locatie waar de schade is ontstaan. Iedere schademelding dient op zijn eigen merites te worden beoordeeld.

Gezien het voorgaande zijn wij van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Tevens dient hierbij de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd te zijn. Wij dringen er daarom bij u op aan dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – er een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tevens zorgt het instellen van een dergelijk orgaan ervoor dat ook ingeval van gestapelde mijnbouw (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil) gedupeerde partijen weten tot welke partij zij zich hiertoe dienen te wenden.

Hoewel door uw minister in de Tweede Kamer reeds toezeggingen zijn gedaan aangaande het instellen een dergelijke onafhankelijk orgaan voor de afwikkeling van mijnbouwschade, is één en ander vooralsnog geen feit. Wij adviseren u haast te maken met het instellen van een dergelijk onafhankelijk orgaan. Tevens dit te regelen alvorens in te stemmen met het onderhavige winningsplan Westerveld.

10.3 Lusten en lasten

Advies

Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij verzoeken u ervoor zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij het zeer gewenst is dat u aangeeft hoe baten terugvloeien naar het gebied.

Toelichting

Gaswinning zal in Nederland nog jarenlang plaatsvinden en inwoners zullen hier last van ondervinden. Inwoners staan veelal afwijzend en wantrouwend tegenover plannen voor gebruik van de ondergrond. De lokale inwoners vinden dat zij de lasten dragen voor het belang van Nederland als geheel. Mijnbouwactiviteiten brengen met zich mee dat er in zekere mate regionale of lokale belasting is. Schade dient volgens de wet te worden vergoed, maar inwoners ervaren extra ongemak waar ze niet om hebben gevraagd en waar niets tegenover staat. Het belang van mijnbouwactiviteiten voor de Nederlandse samenleving is evident. Het gebruik van de ondergrond zal ook in de toekomst een grote rol spelen bij onze verder te verduurzamen energievoorziening. Voor het ook in de toekomst gebruiken van de ondergrond is van belang dat er een goede verdeling is van lusten en lasten.

11 RISICOBEHEERSYSTEEM

Advies:
Met betrekking tot het risicobeheerssysteem adviseren wij u:

- NAM te verplichten een onafhankelijke nulmeting uit te voeren aan alle gebouwen boven en nabij de voorkomens van Eleveld en Vries-Zuid;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden Eleveld en Vries-Zuid extra versnellingsopnemers te laten installeren en operationeel te hebben;
- bij dit winningsplan een risicobeheerssysteem te laten opstellen en als onderdeel op te nemen bij de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning;
- het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren.

Toelichting:
Om de schade door gaswinning goed te kunnen vaststellen is het belangrijk dat de uitgangssituatie goed wordt vastgelegd. Het is aan de initiatiefnemer om dit te doen naar goedkeuring van de vergunningverlener. Er wordt al jaren gas gewonnen in het veld maar dit winningsplan is de markering van het moment dat ook het burgerperspectief wordt meegewogen in de besluitvorming. In dat kader is het belangrijk dat schade aan particuliere eigendommen goed wordt geregistreerd.

Zowel NAM als TNO concluderen op basis van de seismische risicoanalyse (SRA) dat alle velden in categorie I vallen. Volgens de leidraad van SodM volstaat voor deze velden monitoring met het huidige geofoon en accelerometer netwerk van het KNMI. Met dit monitoringsnetwerk kunnen aardbevingen met een magnitude van 1,5 en groter worden gelokaliseerd.

Hoewel alle velden in categorie I vallen, liggen de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid echter dicht tegen de grens met categorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de SRA in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem.

Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. De keuze van signaalparameters en bijbehorende (re)acties dient dan ook zodanig onderbouwd te zijn dat hiermee aannemelijk wordt gemaakt dat het systeem zinvol is. Dat wil zeggen, dat aan de hand van de signaalparameters zodanig tijdig kan worden ingegrepen dat het mogelijk optreden van bedoelde schade en risico's voorkomen kan worden.

Contactpersoon
Telefoon
Bezoekadres Noordersingel 33
Uw brief van
Uw kenmerk
Ons kenmerk 2017-02115
Bijlagen 1
Datum 6 juni 2017
Verzenddatum 8/6

AANTEKENEN
Ministerie van Economische Zaken
De heer H. Kamp
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Onderwerp Zienswijzen Ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld

Geachte heer Kamp,

Hierbij ontvangt u onze zienswijzen op het ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld. Deze zienswijzen liggen in de lijn met het eerder door ons ingediende advies.
Bij het opstellen van de zienswijzen hebben wij, net als bij het maken van het advies, intensief samengewerkt met de andere decentrale overheden in het gebied.

Wij lezen in uw ontwerp-instemmingsbesluit dat u een aantal van onze adviezen (deels) heeft overgenomen. Tegelijkertijd lezen wij dat u voornemens bent om in te stemmen met het winningsplan.
Wanneer u daadwerkelijk besluit om in te stemmen betekent dit, dat u accepteert dat er een kans bestaat op bevingen in intensief bebouwd stedelijk gebied en dorpskernen. Bevingen die kunnen leiden tot schade. De Tcbb geeft zelfs aan dat mogelijk voor sommige kleinere velden de grens van magnitude 3,9 op de schaal van Richter wordt overschreden.

U heeft gehoord dat er bij onze inwoners, eigenaren van gebouwen en bij de gemeenteraad serieuze onrust bestaat. U heeft een groot aantal handtekeningen ontvangen en de gemeenteraad heeft besloten om een motie van afkeuring vast te stellen rond de hervatting van de winning uit put Vries-10.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de Sodm over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in onze gemeente hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen onder het stedelijk gebied en de kernen van Assen. Gelet hierop en de onrust, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het winningsplan. Hier geldt het principe: Better safe, than sorry.
Indien u na een belangenafweging instemt met het winningsplan, kiest u bewust voor risico's en schade voor onze inwoners en een aantasting van hun recht op een ongestoord woongenot.

Overigens zien wij dusdanige onvolkomenheden en onzekerheden in het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit dat u nu geen goede belangenafweging kunt maken die voldoet aan de wettelijke vereisten.

Postadres
Postbus 30018, 9400 RA Assen
Stadhuis
Noordersingel 33, 9401 JW Assen
Telefoon
14 0592
Fax
(0592) 366 595
E-mail
info@assen.nl
Internet
www.assen.nl
Bank
NL28BNGH0285000497
t.n.v. Gemeente Assen
Wilt u bij een reactie op deze brief het kenmerk en de datum vermelden?

Belangrijk is een goede onafhankelijke schade-afhandeling. Als gemeente vinden wij dat de omgekeerde bewijslast zoals die van toepassing is voor het Groninger Veld (Wet bewijsvermoeden gaswinning Groningen) ook voor het gebied Westerveld moet gelden. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u aan dat u het principe niet wilt toepassen in het gebied Westerveld, omdat het alleen in Groningen gaat om grote aantallen schadegevallen. Wij wijzen u in dit verband op de door de Tcbb benoemde mogelijkheid dat zich bevingen kunnen voordoen die de grens van een magnitude 3,9 op de schaal van Richter overschrijden. Doet zich een dergelijke beving voor onder Assen, dan zal er sprake zijn van een groot aantal schadegevallen. Wij verzoeken u dan ook om de omgekeerde bewijslast wel toe te passen zodat er geen rechtsongelijkheid is.

Alles overziend zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders,

burgemeester

R. Wiersema, l.b.

gemeentesecretaris

T. Dijkstra

Bijlage 1 bij zienswijze Winningsplan Westerveld

21 December 2016

definitief

Advies Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING	4
3	HOOFDADVIES	7
4	ALGEMEEN	8
5	COMMUNICATIE	9
6	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
6.1	Doelmatigheid	11
6.2	Kaders schade	11
6.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa	11
6.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	12
7	PRODUCTIE	14
7.1	Productie put Vries-10	14
7.2	Productiesnelheid	14
7.3	Productieniveau high case	15
8	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
8.1	Onzekerheden	16
8.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
9	BODEMBEWEGING	17
9.1	Bodemdaling	17
9.2	Bodemtrilling	17
9.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
10	SCHADE	20
10.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
10.2	Afhandeling van schade	20
10.3	Lusten en lasten	22
11	RISICOBEHEERSYSTEEM	23

1 INLEIDING

U heeft ons in de gelegenheid gesteld om een advies uit te brengen over het door NAM ingediende Winningsplan Westerveld. Aangezien dit plan betrekking heeft op de winning uit aardgasvelden binnen onze verschillende gebiedsbegrenzingen maken wij graag gebruik van deze mogelijkheid. Bij het maken van het advies hebben wij intensief samengewerkt met de verschillende decentrale overheden die een adviesrecht hebben op het Winningsplan Westerveld.

Wij zijn u erkentelijk dat u in een vroegtijdig stadium van uw besluitvorming ons om advies vraagt op het winningsplan Westerveld 2016 van NAM. Wij maken graag gebruik van dit adviesrecht vanwege de zorg die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied. Wij erkennen dat in de afgelopen periode meer aandacht is gekomen voor de aspecten veiligheid en welzijn van burgers in relatie tot gaswinning. Wij menen echter toch blijvend te moeten aandringen om hierin de positie van de inwoners centraal te stellen. Wij hebben daarom ervoor gekozen ons advies breed in te steken.

Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (Staatstoezicht op de Mijnen (SodM, Technische commissie bodembeweging (Tcbb).

Wij vertrouwen erop dat u het advies behandelt conform de relevante bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht en de overwegingen uit ons advies op een zorgvuldige wijze betrekt bij uw besluitvorming en ons transparant informeert over uw overwegingen terzake.

Leeswijzer
Wij hebben onze bevindingen, hoofdconclusies en hoofdadvies samengevat in het eerste hoofdstuk. In de analyse daarachter treft u een uitgebreidere beoordeling aan van het winningsplan met op onderdelen deelconclusies en -adviezen.

2 SAMENVATTING

Vanuit betrokkenheid en zorg en oprechte belangstelling hebben wij de rapporten intensief bestudeerd. Veiligheid van inwoners en het voorkomen en beperken van schade wegen hierin het zwaarst. Alle andere aspecten moeten daaraan ondergeschikt zijn, waaronder economische aspecten en leveringszekerheid.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) geeft over het erkennen van onzekerheden en communiceren de volgende toelichting: Onzekerheid en het reduceren ervan dienen uitgangspunten te zijn van het handelen van betrokken partijen, ook in de communicatie naar burgers. Onderzoek over onzekerheden en het daaraan verbinden van maatregelen is daarbij van cruciaal belang volgens de Raad. Onderzoek mag geen excuus zijn om geen maatregelen te treffen of besluiten uit te stellen. Zij pleit derhalve ook voor het hanteren van het voorzorgsprincipe in dat geval "Better safe than sorry" . Dat betekent in de communicatie over onzekerheden in samenspraak met deskundigen en risicodragers zoeken naar manieren van beheersing van het risico. Communiceren met burgers moet volgens de OvV meer zijn dan alleen voorlichting geven.

Veiligheid wordt door de OvV breed gedefinieerd in termen van objectieve- en subjectieve veiligheid, respectievelijk het uitblijven van lichamelijk letsel ten gevolge van aardbevingen en gemoedsrust van bewoners. "Het gaat om veiligheid van burgers. Kunnen zij erop rekenen dat incidenten worden voorkomen, schade wordt beperkt, risico's worden beheerst en onzekerheden worden verkend?". U hebt hierop gereageerd met: "De Raad heeft met haar rapportage en aanbevelingen vooral willen bereiken dat bij activiteiten in de diepe ondergrond nu en in de toekomst het veiligheidsbelang voldoende aandacht krijgt" . U heeft alle aanbevelingen uit het rapport van de OvV overgenomen. In dit licht bezien dient bij de beoordeling en toetsing van de verschillende aspecten dan ook te worden uitgegaan van een brede benadering van de belangenafweging die aan uw uiteindelijke besluit ten grondslag moet liggen. Het past hierbij niet om u te beperken tot een exacte en enge uitleg van voorgenomen wetgeving.

We hebben ook geconstateerd dat in het winningsplan nog een aantal essentiële onderdelen ontbreekt en het plan gepaard gaat met onzekerheden die betrekking hebben op een veilige gaswinning. Ook constateren wij dat ondanks de ervaringen opgedaan in Groningen, er vooralsnog geen sprake is van een adequate regeling voor de rest van Nederland voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten.

Bij bestudering van het winningsplan en onderliggende stukken hebben wij samengevat de volgende vragen, opmerkingen en adviezen.

Veiligheid
Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners.

Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.
Tevens hebben wij een aantal ontbrekende zaken geconstateerd. Wij komen hier verderop in ons advies op terug.

Communicatie
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning.

Voorkomen en beperken van schade
In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd. NAM bepaalt daarmee zelf welk niveau van acceptatie daarbij aan de orde is. Er wordt geen aandacht geschonken aan maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken, terwijl dit een voorschrift in de Mijnbouwwet is.
Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

Bodemdaling
NAM dient inzichtelijk te maken welke gevolgen de uiteindelijke totale bodemdaling (als resultaat van dit winningsplan Westerveld) kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen en welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden.
Wij zijn van mening dat NAM dient te worden verplicht tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling.

Schadeafhandeling
Wij zijn van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Evenals in het aardbevingsgebied Groningen dient er een volledig onafhankelijk orgaan te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Een dergelijke regeling en onafhankelijk toetsingsorgaan dienen op voorhand een feit te zijn.

Meet- en regelprotocol
De reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid liggen dicht tegen de grens met risicocategorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de Seismische Risico Analyse (SRA) in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem. Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Wij zijn van mening dat een risicobeheerssysteem een voorwaarde moet zijn van de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning.

Fracken en zuurstimulatie

Vanwege de mogelijke gevolgen zijn wij van mening dat geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken moeten worden toegestaan.

Schadelijke gevolgen van zuurstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden, omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

3 HOOFDADVIES

Onze bevindingen afgewogen hebbende en uitgaande van de geformuleerde uitgangspunten komen wij tot het volgende hoofdadvies:

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Wij adviseren u vanwege de geconstateerde omissies, bestaande onzekerheden, geen aandacht voor maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken en het ontbreken van een adequate schaderegeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten:

Primair: **niet** in te stemmen met het winningsplan Westerveld 2016 zoals het nu voorligt;

Subsidiair: mocht dit niet uw keuze zijn vanwege de grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen slechts in te stemmen met het winningsplan door het hanteren van het voorzorgprincipe "Better safe than sorry" en:

1. NAM en Sodm, binnen een door u gestelde termijn, onvolkomenheden te laten aanvullen;
2. te voorzien in onafhankelijke validatie van onderzoeken en bevindingen;
3. een termijn te stellen aan het winningsplan;
4. hierbij zaken als schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersingsysteem op voorhand goed en volledig te regelen.

In onderstaande hoofdstukken vindt u de onderbouwing van ons hoofdadvies en overige adviezen.

4 ALGEMEEN

Het adviesrecht voor de decentrale overheden, zoals dat dit jaar in de wijzigingen Mijnbouwwet is vertaald, hangt vooral samen met de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning.

In uw adviesverzoek schrijft u: "Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) richt zich op de veiligheid van de burgers en de infrastructurele werken. Een ander belangrijk punt betreft meer aandacht voor het burgerperspectief".

In het winningsplan Westerveld wordt volledig voorbijgegaan aan het burgerperspectief ofwel de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning. Het is voorstelbaar dat NAM in het winningsplan redeneert vanuit haar commercieel belang. NAM dient echter ook maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Dit komt in het winningsplan niet tot uitdrukking. Wij verwachten dat u in uw besluit uw maatschappelijke verantwoordelijkheid duidelijk naar voren laat komen.

Het maatschappelijk draagvlak voor (nieuwe) gaswinningen in ons land neemt af. Dit als gevolg van de aardbevingen in de provincie Groningen, de daarmee samenhangende veiligheidsproblematiek en andere negatieve effecten van de gaswinning. Ook de Drentse decentrale overheden constateren die ontwikkeling. Het versneld terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen is een belangrijke opgave voor onze samenleving. Wij pleiten ervoor dat u met spoed uw beleid inzet op duurzame energie.

Bij de besluitvorming in Groningen heeft u veiligheid, het zo veel mogelijk voorkomen en beperken van schade en het belang van leveringszekerheid het zwaarst laten wegen.

De Drentse situatie is op verschillende onderdelen anders dan Groningen.
Wij hechten vooral waarde aan de volgende aspecten:

- Veiligheid
- Communicatie
- Voorkomen en beperken van schade
- Schadeafhandeling a.g.v. bodemdaling/ bodemtrilling
- Meet- en regelprotocol
- Fracken en zuurstimulatie

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners. Dat wil zeggen dat deze organisaties aangeven dat er geen dusdanige bevingen optreden dat er gevaar ontstaat voor personen. Wel zien wij aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en het daar horende meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren. De resultaten van dit risicobeheersysteem moeten voor iedereen toegankelijk zijn.

5 COMMUNICATIE

Voor een adequate invulling van het burgerperspectief, zoals u in het adviesverzoek aangeeft, is gedegen, transparante en consistente communicatie een absolute voorwaarde.

Advies:
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Wij adviseren u in uw besluit voorwaarden op te nemen waarmee dit wordt geborgd.

Toelichting:
De verantwoordelijkheid van de lokale overheid is oog te hebben voor de belangen van onze inwoners en deze te borgen.
Wij zijn daarom van mening dat de rol van informatievoorziening over de (gevolgen van) gaswinning niet uitsluitend aan NAM moet worden overgelaten. De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Hiermee moet onnodige onrust en zorg bij inwoners worden weggenomen.

Typerend is de gebrekkige communicatie en afstemming tussen NAM en het ministerie van EZ over de start van de gaswinning uit put Vries-10, die onder het winningsplan Westerveld valt (zie ook hfst 7.1).

Communicatie is een essentieel onderdeel van het omgevingsmanagement, zoals is verwoord in uw visie in de brief aan de Tweede Kamer van 1 februari 2016*).
Uw uitgangspunten daarbij zijn duidelijk:

1. Samenbinden van belanghebbenden
2. Betrek de omgeving zo vroeg mogelijk
3. Transparantie en vertrouwen
4. Omgevingsmanagement is een gezamenlijke verantwoordelijkheid
5. Maatwerk

Het mag duidelijk zijn dat uw ambitie verder moet gaan dan het organiseren van informatiebijeenkomsten en publicaties over de procedure.
Wij willen graag met u meedenken aan de verdere invulling van de communicatie en het omgevingsmanagement. Daarbij nemen wij graag uw visie als vertrekpunt.
Wij geven u als suggestie dat NAM een breed communicatieplan opstelt dat in overleg en instemming met u en lokale overheden tot stand komt. Communicatie die staat in een breder perspectief van omgevingsmanagement, rekening houdend met de 'belevingswereld' van onze inwoners.

Het winningsplan is geschreven voor ingewijden en lastig leesbaar voor inwoners. Zij mogen een zienswijze op het winningsplan indienen maar dan moeten zij de inhoud hiervan wel kunnen doorgronden. Daarom adviseren wij u voorafgaand aan het maken van een ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen.

In dit kader vragen wij u tevens de risicoanalyse van de gasvelden Vries Zuid en Eleveld nader te duiden. Uit het winningsplan blijkt dat volgens de SRA de gasvelden Vries Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen. In zowel het winningsplan als in de adviezen van Sodm en Tcbb ontbreekt een nadere analyse waarom deze velden hogere risico's met zich meebrengen dan de overige velden. Ligt het aan de inrichting van het gebied of komt het door de bodemopbouw die gevoelig is voor trilling? Toevoeging van deze analyse maakt dat de aangegeven risico's beter zijn te duiden en uit te leggen aan onze inwoners.

6 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

In dit hoofdstuk geven we aan welke kaders onduidelijk zijn of ontbreken waaraan het winningsplan is getoetst.

6.1 Doelmatigheid

Advies
Wij verzoeken u inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.

Toelichting
In het advies van Sodm is een toetsing opgenomen van de winning aan doelmatigheid. Onduidelijk is hoe en waaraan is getoetst. We willen graag inzicht in de afwegingskaders waaraan dit aspect wordt getoetst. De Tweede Kamer heeft aangegeven dat de Minister een afweging moet maken tussen landelijk economische belangen en de lokale veiligheid en schade-effecten. In het verleden zijn de lokale effecten volgens de Tweede Kamer in die afweging onvoldoende meegenomen. In dit kader vragen wij ons af hoe de balans uitvalt tussen economische belangen en de maatschappelijke aanvaardbare gevolgen en risico's die met gaswinning gepaard gaan.

6.2 Kaders schade

Advies
De minister dient zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder 'schade' verstaan wordt.

Toelichting
De (nog niet vastgestelde) wijziging van de Mijnbouwwet noemt als toetsingsgrond voor het eventueel onthouden van de instemming met een winningsplan 'schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan'. Wij constateren dat de adviserende organen Tcbb en Sodm kennelijk ieder een verschillende typering hanteren voor het begrip schade. Dat is niet uit te leggen aan inwoners.
Zolang niet duidelijk is wat onder 'schade' verstaan dient te worden, is toetsing van het winningsplan op dit onderdeel lastig voor velden die gebeefd hebben en in verband waarmee 'schade' is gemeld.

6.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa

Advies
Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa adviseren wij u:
- het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
- in uw goedkeuringsbesluit op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk wordt ontzien.

Toelichting
Wij stellen vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentse Aa niet zijn onderzocht althans onvoldoende in beeld zijn gebracht. Er blijkt ook uit niets dat met zekerheid zou kunnen worden gesteld dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Drentse Aa door de exploitatie van de gasvelden in dit winningsplan niet zullen worden aangetast.

Het Drentse Aa gebied is een internationaal uniek gebied, met een zeer hoge beschermingsstatus. Het gebied is een beek- en esdorpenlandschap; het oppervlaktewater van de Drentse Aa dient tevens als bron van drinkwater. Het is een waardevol gebied met een kwetsbaar geohydrologisch systeem waar invloeden vanwege de gaswinning (zoals bodemdaling, zuurstimulatie) niet mogen plaatsvinden.

Voor een correcte beoordeling van de mogelijke gevolgen van de exploitatie van het winningsplan Westerveld voor het Drentse Aa-gebied zou het overigens niet juist zijn om de getroffen en te treffen waterhuishoudkundige maatregelen in het natuurgebied bij het beschouwen van mogelijke effecten van mijnbouwactiviteiten op de instandhoudingsdoelstellingen van het natuurgebied te betrekken. Compenserende maatregelen maken immers in juridische zin geen onderdeel uit van de beoordeling in het kader van de significantie-toets. Bovendien zijn de watergerelateerde maatregelen in zekere zin met de mijnbouwactiviteiten verbonden, omdat de waterhuishouding noodzakelijkerwijs wel moet worden aangepast als gevolg van de opgetreden bodemdaling die het resultaat is van de gaswinning.

Wij wijzen er op dat de vaststelling en goedkeuring van het winningsplan door de Minister met zich mee brengt dat er een toetsingsmoment ontstaat waarop moet worden beoordeeld of mogelijk significante gevolgen ten gevolge van de mijnbouwactiviteiten in het Westerveld kunnen ontstaan. Dat geldt uiteraard niet alleen voor het Drentse Aa-gebied, maar voor alle Natura 2000-gebieden die door het instemmingsbesluit worden beïnvloed. Deze beoordeling heeft niet of in onvoldoende mate plaatsgevonden ten gevolge waarvan effecten op Natura-2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Bij de actuele stand van zaken voor wat betreft de onbekendheid van de impact van de gaswinning is er naar ons oordeel aanleiding om in het instemmingsbesluit aanvullende restricties op te nemen die waarborgen dat het Nationaal Park Drentse Aa zo veel mogelijk ongemoeid wordt gelaten.

6.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

Advies:
Wij verzoeken u aan te geven welke overwegingen ten grondslag liggen aan de keuze om een grote variëteit van kleine gasvelden in het winningsplan Westerveld te vatten? In het kader van de maatschappelijke verantwoording vinden wij het transparanter om per gasveld een winningsplan op te stellen.

Toelichting:
Het winningsplan Westerveld bevat een groot aantal afzonderlijke gasvelden die geen directe relatie met elkaar hebben. Uit het winningsplan Westerveld wordt afgeleid dat een aantal velden nu en naar verwachting in de toekomst niet meer produceren. Waarom zijn die dan toch opgenomen in het winningsplan? Voor de afweging tussen economische belangen en de maatschappelijke effecten is het logischer per producerend gasveld een aparte vergunning en winningsplan op te stellen. De gehanteerde methodiek belemmerd nu voor al deze velden afzonderlijk een transparante afweging te kunnen maken.

7 PRODUCTIE

7.1 Productie put Vries-10

Advies:
Wij adviseren u om uw toezegging jegens NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put (put Vries-10) in te trekken en NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavige winningsplan af te wachten.

Toelichting:
"Tijdens het vragenuur van 16 juni 2015 is gesproken over een voorgenomen gaswinning door NAM in Drenthe. Tijdens de mondelinge beantwoording is in algemene zin aangegeven dat er bij winning uit kleine velden een winningsplan moet komen en dat omwonenden, gemeenten en provincies hierop zienswijzen kunnen indienen. Dit is ook bevestigd in de beantwoording van aanvullende schriftelijke vragen van het lid Dik-Faber (CU), waarin is aangegeven dat "in alle gevallen waarbij op basis van boringen besloten wordt om gas te gaan winnen, een nieuw of gewijzigd winningsplan ingediend moet worden" (Kamerstukken 2015-2016, Aanhangsel van de Handelingen, 57)."

In het geval van Vries-10 is er een nieuwe boring geweest op basis waarvan NAM voornemens is om gas te gaan winnen. Daarnaast is er juist door de minister aan de Tweede Kamer toegezegd, dat er een adviesrecht wordt toegepast in deze situaties. In het Winningsplan Westerveld is voor Vries-10 sprake van een te winnen hoeveelheid van 0,6 Miljard M3 (high case). Wij zijn van mening dat deze nieuwe winning onderdeel is van dit winningsplan en dat NAM de procedure moet afwachten voordat er uit put Vries-10 gas gewonnen mag worden.

Los van de vraag of er wel of geen vigerend Winningsplan is, moeten wij constateren dat het oude Winningsplan niet voldoet aan de zaken die door de Onderzoeksraad voor de veiligheid zijn geconstateerd. Zo is bij de afgifte van de instemmingsvergunning op het vigerende winningsplan niet getoetst op de veiligheid van burgers (seismische risico analyse). Wij zijn dan ook van mening dat er niet kan worden teruggevallen op een vergunning waarin geen rekening is gehouden met zo een belangrijk aspect.

7.2 Productiesnelheid

Advies:
Wij verzoeken u in uw besluit aandacht te besteden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden. Te meer daar vrijwel alle velden in dit winningsplan zich bevinden in de laatste fase van de feitelijke gaswinning. Er lijkt door NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening te zijn gehouden met de relatie snelheid drukdaling-bodemtrilling.

Toelichting
De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Een snelle drukdaling in het gesteente kan eerder tot bevingen leiden dan wanneer deze

drukdaling geleidelijk verloopt. Kan NAM aangeven welke hoeveelheid er per jaar per gasveld kan worden onttrokken zonder dat dit tot extra risico op bodemtrilling leidt?
Uit een toelichting van NAM blijkt dat de productiescenario's in het winningsplan zijn gebaseerd op een technische inschatting wat uit de bodem te halen is. In het plan is de winningssnelheid niet aangegeven.

7.3 Productieniveau high case

Advies:
In uw besluit op te nemen dat als NAM het "high case" scenario overschrijdt zij een nieuw winningsplan dient op te stellen en deze ter besluitvorming aan dient te bieden.

Toelichting:
In het advies van Sodm wordt op blz 5 aangegeven dat als een winning het "high case" scenario overschrijdt NAM een nieuwe SRA moet uitvoeren en tevens het winningsplan dient te actualiseren. Deze opmerking bevreemd ons, aangezien wij in de veronderstelling verkeren dat winning buiten de grenzen van het winningsbesluit niet is toegestaan.
Wij zijn van mening dat indien deze situatie zich voordoet er te allen tijde een nieuw winningsplan dient te worden opgesteld.

8 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

8.1 Onzekerheden

Advies:
Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.

Toelichting:
Voor de berekeningen is gebruik gemaakt van gegevens van de ondergrond. De samenstelling van de diepe ondergrond is complex en nooit precies in kaart te brengen. De ligging van breuken, de compactiecoëfficiënt etc. zijn gebaseerd op interpretatie van een beperkt aantal bodemgegevens. Dit houdt in dat de resultaten altijd met grote voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd. De Tcbb geeft aan dat in het ergste geval een beving met een magnitude van 3,9 kan plaatsvinden. De zwaarste beving tot nu toe in Groningen was 3,6 in Huizinge (2012). De velden Eleveld en Vries Zuid scoren op factoren als bebouwingsdichtheid en bevolkingsdichtheid duidelijk minder gunstig dan Huizinge. Wij vermoeden op basis van deze aspecten dat in het stedelijk gebied van Assen meer schade kan ontstaan dan de door NAM geformuleerde licht schade aan meerdere, tot matige schade aan enkele gebouwen.

8.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Advies:
Wij verzoek u NAM op te dragen de SRA berekening opnieuw uit te voeren. Hierin rekening te houden met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in de gebieden rond de betreffende gasvelden. Evenals de correcte bevolkingsdichtheid ten aanzien van het stedelijke gebied rond het gasveld Eleveld te hanteren. Deze nieuwe SRA-berekening te beschouwen als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de SRA is geen rekening gehouden met de toekomstige inrichting van Werklandschap Assen Zuid en de toeristisch recreatieve zone. De inrichting leidt tot intensievere bebouwing van bedrijven in het gebied dan nu het geval is. Ook de noordelijke blokken van Eleveld vallen binnen het stedelijk gebied van Assen met o.a. de aanwezigheid van een ziekenhuis in de directe nabijheid.
Waarom wordt voor bepaling risicoklasse uitgegaan van lage bevolkingsdichtheid (250-500 inw/km2)? Een substantieel deel van het gasveld Eleveld ligt namelijk in het stedelijk gebied van Assen met hogere dichtheid (500-1000 inw/km2). Een herberekening zal leiden tot een andere risico inschatting. Dit maakt het noodzakelijk dat alle adviesorganen zich hierover opnieuw een oordeel moeten kunnen vormen.

9 BODEMBEWEGING

9.1 Bodemdaling

Advies
Voor wat betreft de prognose van de bodemdaling die gepaard kan gaan met de gaswinning, adviseren wij u:

- NAM in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren:
  1) welke gevolgen de *uiteindelijke totale bodemdaling* die het gevolg is van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen;
  2) welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden;
  3) NAM te verplichten tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling als voorwaarde te verbinden aan het winningsplan;
- NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.

Toelichting
Volgens de prognose zal de verwachte bodemdaling van de resterende gaswinning enkele centimeters bedragen; het merendeel van de daling heeft al plaatsgevonden.
De uiteindelijke *totale* bodemdaling als gevolg van de gaswinning is echter van die omvang dat er wel effecten te verwachten zijn op de waterhuishouding. De kosten voor mitigerende maatregelen zijn uiteraard voor NAM. Daarom is het van belang te inventariseren welke afspraken er bestaan tussen NAM en betrokken waterschap(pen), gemeenten en provincie voor zover er voor hen negatieve effecten zijn. Er mag geen onduidelijkheid bestaan over de vergoeding van dergelijke onkosten.

Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, vanuit de veronderstelling van NAM de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening achten wij deze aanname niet terecht. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden.

9.2 Bodemtrilling

Advies
Omdat NAM in het winningsplan aangeeft dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten, verzoeken wij u:

- het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) over te nemen en NAM op te dragen in aanvulling op het KNMI-netwerk seismische apparatuur in en rond de gasvoorkomens Vries-Zuid en Eleveld op te stellen;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden een risicobeheerssysteem te laten ontwikkelen en operationeel te hebben (zie hoofdstuk 9);
- de parameters en randvoorwaarden die NAM hanteert in het door haar op te stellen risicobeheerssysteem goed te laten onderbouwen alvorens dit systeem goed te keuren;
- te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Toelichting
Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (SodM, Tcbb).

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Wij zijn daarom blij met de toegenomen belangstelling voor dit belangrijke aspect rond de gaswinning. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Uit de analyse van NAM volgt dat alle gasvelden in de laagste seismische risicogroep vallen (categorie I). TNO constateert in haar advies dat de risicoanalyse is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en kan zich vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid wel dicht tegen categorie 2 aan liggen.

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM menen wij daarom te kunnen opmaken dat er in het kader van bodemtrilling geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de betreffende gasvelden.
Hoewel de veiligheid niet in het geding lijkt te zijn, geeft NAM in het winningsplan aan dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Daarom zien wij wel aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en implementeren voor 1 juni 2017. Tevens het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren (zie hoofdstuk 9).

Tevens kan het risicobeheerssysteem helpen een eventuele zwaardere beving te voorkomen, mits sprake is van de juiste keuze van signaalparameters en het daarbij behorende actieprotocol. Een goede onderbouwing van de gekozen parameters en acties is dus van belang wil het risicobeheerssysteem zinvol zijn. Ook een adequaat seismisch netwerk is hierbij van belang.

9.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Advies

Wij adviseren u vanwege de mogelijke gevolgen:

- geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken toe te staan zoals in het winningsplan is omschreven;
- tevens besluitvorming over de toepassing van deze technieken niet alleen bij de toezichthouder (Sodm) neer te leggen, maar hiervoor aparte besluitvorming aan NAM op te leggen met mogelijkheden tot inspraak, zienswijzen en beroep van lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe;
- mocht dit niet uw keuze zijn, dan verzoeken wij u toch in ieder geval in het goedkeuringsbesluit voorwaarden op te nemen ter beperking van risico's voor grond- en drinkwater en ecologie én het optreden van bodemtrilling.

Toelichting

De velden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid vallen gedeeltelijk samen met de boringsvrije zone van de grondwaterwinning Assen-Oost; het veld Assen valt bovendien samen met het grondwaterbeschermingsgebied Assen-West.

Schadelijke gevolgen van reservoirstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Het advies van Sodm is gebaseerd op de bevoegdheid van de afweging over fracken bij de toezichthouder van de gaswinning. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

10 SCHADE

10.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

Advies:
Wij adviseren u vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving te zien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de Mijnbouwwet ligt primair de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). NAM heeft als initiatiefnemer de zorgplicht voor het voorkomen van schade. In winningsplan wordt geconcludeerd dat er lichte en lokaal mogelijk matige schade kan optreden aan gebouwen. Nergens is in het winningsplan echter terug te lezen wat wordt gedaan om schade te voorkomen. Wij stellen vast dat ten aanzien van het optreden van schade in het winningsplan geen aandacht is op het voorkomen van schade. In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd.

Het Mijnbouwbesluit schrijft voor dat het winningsplan een beschrijving bevat van de mogelijke omvang en verwachte aard van de schade door bodembeweging. Uit het winningsplan blijkt dat het niet goed mogelijk is de omvang en de verwachte aard adequaat te beschrijven. NAM lijkt niet in staat causaliteit aan te geven tussen aardbevingen en omvang en aard van de schade. Het winningsplan lijkt op dit punt niet te voldoen aan de eisen die de wet stelt aan een plan.

Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

10.2 Afhandeling van schade

Advies
Wij zijn van mening dat:
- een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde is, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen;
- evenals in het aardbevingsgebied Groningen er een volledig onafhankelijk orgaan dient te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.
- in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade;

Toelichting:
Zoals reeds in voorgaande alinea door ons is aangegeven dient het voorkomen en beperken van alle schade als uitgangspunt te worden genomen. Echter kan NAM de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. Dit wordt ook door SodM in haar advies als zodanig aangegeven. In het ernstigste geval kan een geïnduceerde beving leiden tot het ontstaan van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen.

NAM geeft in het winningsplan aan dat de historische schademeldingen voor "lichte, niet constructieve schade" hebben gezorgd en dat deze vergoed zijn (of worden) wanneer het duidelijk is dat zij de schade heeft veroorzaakt. Overeenkomstig de regels van het burgerlijk recht rust op NAM de verplichting om schade veroorzaakt door aardbevingen, die worden veroorzaakt door de gaswinning, te vergoeden. Wij zijn van mening dat voornoemde regeling op basis van het burgerlijk wetboek niet altijd voldoende soelaas biedt voor burgers, bedrijven en lokale overheden om op een vlotte en toegankelijke wijze schade te kunnen claimen.

De gaswinning in Groningen heeft voor veel overlast gezorgd in de regio en het gevoel van veiligheid en vertrouwen van de bewoners aangetast. Er is dan ook sprake van een groot wantrouwen van burgers jegens NAM en rijksoverheid. Dit heeft zowel betrekking op de feitelijke gaswinning, als ook het nemen van adequate en toereikende maatregelen om de gevolgen (waaronder schade en overige hinder) zo veel mogelijk te voorkomen en/of te beperken.
Herstel van vertrouwen van onze burgers is naar onze mening dan ook gebaat bij een transparante en toegankelijke organisatie voor de afwikkeling van schademeldingen. Een regeling waarbij het voor burgers en andere partijen niet nodeloos ingewikkeld is om een schademelding in te dienen en de onafhankelijkheid in voldoende mate gewaarborgd is. Dit zodat iedereen in redelijkheid kan vertrouwen op een eerlijke en adequate schadeafwikkeling. Het past niet om daarbij onderscheid te maken tussen de omvang of de locatie waar de schade is ontstaan. Iedere schademelding dient op zijn eigen merites te worden beoordeeld.

Gezien het voorgaande zijn wij van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Tevens dient hierbij de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd te zijn. Wij dringen er daarom bij u op aan dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – er een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tevens zorgt het instellen van een dergelijk orgaan ervoor dat ook ingeval van gestapelde mijnbouw (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil) gedupeerde partijen weten tot welke partij zij zich hiertoe dienen te wenden.

Hoewel door uw minister in de Tweede Kamer reeds toezeggingen zijn gedaan aangaande het instellen een dergelijke onafhankelijk orgaan voor de afwikkeling van mijnbouwschade, is één en ander vooralsnog geen feit. Wij adviseren u haast te maken met het instellen van een dergelijk onafhankelijk orgaan. Tevens dit te regelen alvorens in te stemmen met het onderhavige winningsplan Westerveld.

10.3 Lusten en lasten

Advies

Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij verzoeken u ervoor zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij het zeer gewenst is dat u aangeeft hoe baten terugvloeien naar het gebied.

Toelichting

Gaswinning zal in Nederland nog jarenlang plaatsvinden en inwoners zullen hier last van ondervinden. Inwoners staan veelal afwijzend en wantrouwend tegenover plannen voor gebruik van de ondergrond. De lokale inwoners vinden dat zíj de lasten dragen voor het belang van Nederland als geheel. Mijnbouwactiviteiten brengen met zich mee dat er in zekere mate regionale of lokale belasting is. Schade dient volgens de wet te worden vergoed, maar inwoners ervaren extra ongemak waar ze niet om hebben gevraagd en waar niets tegenover staat. Het belang van mijnbouwactiviteiten voor de Nederlandse samenleving is evident. Het gebruik van de ondergrond zal ook in de toekomst een grote rol spelen bij onze verder te verduurzamen energievoorziening. Voor het ook in de toekomst gebruiken van de ondergrond is van belang dat er een goede verdeling is van lusten en lasten.

11 RISICOBEHEERSYSTEEM

Advies:
Met betrekking tot het risicobeheerssysteem adviseren wij u:

- NAM te verplichten een onafhankelijke nulmeting uit te voeren aan alle gebouwen boven en nabij de voorkomens van Eleveld en Vries-Zuid;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden Eleveld en Vries-Zuid extra versnellingsopnemers te laten installeren en operationeel te hebben;
- bij dit winningsplan een risicobeheerssysteem te laten opstellen en als onderdeel op te nemen bij de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning;
- het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren.

Toelichting:
Om de schade door gaswinning goed te kunnen vaststellen is het belangrijk dat de uitgangssituatie goed wordt vastgelegd. Het is aan de initiatiefnemer om dit te doen naar goedkeuring van de vergunningverlener. Er wordt al jaren gas gewonnen in het veld maar dit winningsplan is de markering van het moment dat ook het burgerperspectief wordt meegewogen in de besluitvorming. In dat kader is het belangrijk dat schade aan particuliere eigendommen goed wordt geregistreerd.

Zowel NAM als TNO concluderen op basis van de seismische risicoanalyse (SRA) dat alle velden in categorie I vallen. Volgens de leidraad van SodM volstaat voor deze velden monitoring met het huidige geofoon en accelerometer netwerk van het KNMI. Met dit monitoringsnetwerk kunnen aardbevingen met een magnitude van 1,5 en groter worden gelokaliseerd.

Hoewel alle velden in categorie I vallen, liggen de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid echter dicht tegen de grens met categorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de SRA in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem.

Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. De keuze van signaalparameters en bijbehorende (re)acties dient dan ook zodanig onderbouwd te zijn dat hiermee aannemelijk wordt gemaakt dat het systeem zinvol is. Dat wil zeggen, dat aan de hand van de signaalparameters zodanig tijdig kan worden ingegrepen dat het mogelijk optreden van bedoelde schade en risico's voorkomen kan worden.

23 Mei 2017

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	6
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
5.1	Doelmatigheid	11
5.2	Kaders schade	11
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	12
5.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	13
6	PRODUCTIE	14
6.1	Productie put Vries-10	14
6.2	Productiesnelheid	15
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	15
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	17
7.1	Onzekerheden	17
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	18
8	BODEMBEWEGING	19
8.1	Bodemdaling	19
8.2	Bodemtrilling	19
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
9	SCHADE	21
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	21
9.2	Afhandeling van schade	22
9.3	Lusten en lasten	23
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	24
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	26

BIJLAGE 1: ADVIES WINNINGSPLAN WESTERVELD

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat wij in januari 2017 op het winningsplan hebben uitgebracht.

Wij hebben u in januari geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair hebben we onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd.

We zien dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten tegemoet komt aan ons advies. In ons advies hebben we niet alleen naar de technisch juridische aspecten gekeken, maar het winningsplan ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de decentrale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Leeswijzer
In deze zienswijze is dezelfde volgorde gehanteerd als in het advies dat wij in januari aan de minister hebben geleverd. Dit advies maakt onderdeel uit van de zienswijze (Bijlage I).

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling hebben wij het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de lokale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Wij hebben u eerder geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan Westerveld. Subsidiair hebben wij onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd. Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit komen we tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maken wij op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en haar inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Wij vinden het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van 10 jaren. Voorts dient het instemmingsbesluit beperkingen ten aanzien van productietempo (voorkomen van fluctuaties) te bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

Wij vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Wij zijn tevreden dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
In hoofdstuk 7 zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Tevens vinden wij dat het risicobeheerssysteem voor alle velden moet worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulotie
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief in die situatie dan niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, u deels tegemoet komt aan het door u omarmde advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- naar onze mening onvoldoende meegenomen. Onder deze effecten verstaan wij de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijke voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe Mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Tenslotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet reparabel zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Wij willen niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van de OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar onze mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen.

Wij vinden dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijzen wij u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Wij kunnen geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet ons concluderen dat u een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven

door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Wij vragen u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren.

Het valt ons op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Wij lezen nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties?

Wij vinden dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangegeven tegen gaswinning te zijn en hebben daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Drenthe zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV een 5-tal aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming en wilde dat er door NAM en EZ meer gecommuniceerd wordt over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateren we dat deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Daarmee komen we tot de conclusie dat uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie nog onvoldoende tot zijn recht komt in dit ontwerpbesluit. Omdat wij als lokale overheden de belangen dienen van onze inwoners, moeten wij u er alsnog op wijzen dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker moeten communiceren met de burgers dan tot nu toe gebeurt. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven, is wat vooralsnog ontbreekt.

Wij stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Wij vinden dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

In ons advies hebben we gevraagd om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid van de gaswinning. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Wij kunnen uw redenering hierin volgen. Wel zijn wij van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Wij zullen dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toelichten.

5.2 Kaders schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zo spoedig mogelijk een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zijn ons bewust dat het begrip 'schade' zich niet eenvoudig generiek laat definiëren. Ook recente rechterlijke uitspraken getuigen ervan dat ~~de~~ het begrip 'schade' en het aansprakelijkheidsvraagstuk in het mijnbouwdossier nog volop in ontwikkeling zijn.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

Wij hebben u in ons advies gevraagd het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Ook hebben we voor het Drentsche Aa-gebied u in algemene zin reeds gewezen op het feit dat er aan de uitvoering van het Winningsplan mogelijk nadelige gevolgen kunnen zijn verbonden voor wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Wij stellen daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervinden door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts menen wij dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Wij begrijpen niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Wij maken er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe

milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Wij vinden dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Wij zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit te laat is en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

In ons advies hebben we u gevraagd de voorlopige vergunning voor productie uit put Vries-10 in te trekken en de procedure van onderhavig winningsplan af te wachten. Het is naar de inwoners toe vanuit het gewenste burgerperspectief niet juist om tijdens een vergunningprocedure voor een nieuw winningsplan uit een nieuw geboorde put in het veld Vries Zuid gas te gaan winnen.

In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuwe boring geen wijziging van het winningsplan nodig".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover wij hebben kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Wij zijn daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Wij concluderen op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens willen wij erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Wij verzoeken u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Wij vinden dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**

3. **Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Wij vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de productiesnelheid. De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in het Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Wij vinden dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Wij constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Wij bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Wij vinden dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

6.4 Productieniveau high case

Wij hebben in ons advies gevraagd in uw besluit op te nemen dat als de NAM het high case scenario overschrijdt de NAM een nieuw winningsplan in procedure moet brengen. Wij constateren dat u ons advies op dit punt heeft overgenomen.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

In ons advies hebben we ook aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Wij vinden dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Wij wijzen u op ons advies om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijzen wij u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan naar onze mening niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011) en gedeeltelijk voor wat betreft infrastructuur ook is gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van voormeld bestemmingsplan, moeten nieuwe ontwikkelingen worden meegenomen in uw afweging.

Wij kunnen niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
Ook de gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

In het algemeen vinden wij het winningsplan multi-interpretabel. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Wij wijzen u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor ons en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Wij vinden dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan waarin niet nauwkeurig is omschreven waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

8.2 Bodemtrilling

In ons advies hebben we gevraagd, in verband met de kans op een door een beving geïnduceerde schade, gehoor te geven aan het plaatsen van seismische meetapparatuur en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Wij vinden dat de uitwerking ervan onvoldoende en volgordelijk niet correct is. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 komen we hierop terug.

Ten aanzien van vallende objecten vinden we het jammer dat u niet bent ingegaan op onze vraag om te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Wij vinden dat u:

1. **alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld.

Wij vinden dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

In ons advies hebben we u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat onze conclusie onjuist is en dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Tenslotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Wij vinden dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**

2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te vrijblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zorg te dragen voor een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet naar onze mening een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Tevens hebben wij u geadviseerd, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tenslotte hebben wij u gevraagd in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar ~~te~~ maken.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken.

Wij vinden dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**

3. **Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor o.a. mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij constateren dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. De inwoners moeten het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Wij vinden dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Een risicobeheersysteem moet ingezet worden voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Wij zien in het ontwerpbesluit dat u onze advies deels heeft overgenomen en de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Wij constateren dat u ons advies om de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad over te nemen heeft ingewilligd en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Wij vinden het bijplaatsen van enkele meters echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidige aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registreren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven

aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. De inwoner moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot zijn wij van mening dat door u voorgeschreven maatregelen (waaronder versnellingsmeters en een nul-meting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Wij vinden dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moeten blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moeten gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparant gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht zijn wij van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Wij kunnen instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
Wij zijn van mening dat in dit ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing van en aantallen versnellingsmeters onvoldoende is gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Wij zijn van mening dat een risicobeheersysteem onderdeel moet zijn van de besluitvormingsfase van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Wij constateren dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Wij zijn van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn van de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien.

WATERSCHAP Hunze en Aa's

Aquapark 5, Veendam
Postbus 195
9640 AD Veendam
Tel 0598-693800
www.hunzeenaas.nl

Ministerie van Economische Zaken; Directie
Energie en Omgeving ; Cluster Vergunningen

Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Uw brief	Uw e-mailbericht dd. 3 mei 2017	**Datum**	13 juni 2017
Ons kenmerk	IN17-1025/17-0857	**Behandeld door**	
Onderwerp	Zienswijze op ontwerp instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld.	**Doorkiesnummer**	

Geachte mevrouw ,

Langs deze weg maken wij gebruik van de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen op het ontwerp Instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld.

Decentrale overheden uit gebied waarop het winningsplan Westerveld betrekking heeft, hebben gezamenlijk een zienswijze opgesteld. Wij sturen u deze Zienswijze Winningsplan Westerveld bijgaand toe. Deze zienswijze wordt door ons onderschreven en moet door u worden beschouwd als onze zienswijze op het ontwerp Instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld.

Tevens zenden wij u bijgaand als bijlage bij de Zienswijze Winningsplan Westerveld het Advies Winningsplan dd. 21 december 2016 dat wij op 17 januari 2017 met onze brief IN16-2078/17-0083 aan uw ministerie hebben gezonden.

Met vriendelijke groet,

namens het dagelijks bestuur,

Hoofd Beleid, Projecten en Laboratorium

Bijlage(n): - Zienswijze Winningsplan Westerveld dd. 23 mei 2017
- Advies Winningsplan Westerveld dd. 21 december 2016

17-0857

23 Mei 2017

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	6
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
5.1	Doelmatigheid	11
5.2	Kaders schade	11
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	12
5.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	13
6	PRODUCTIE	14
6.1	Productie put Vries-10	14
6.2	Productiesnelheid	15
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	15
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	17
7.1	Onzekerheden	17
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	18
8	BODEMBEWEGING	19
8.1	Bodemdaling	19
8.2	Bodemtrilling	19
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
9	SCHADE	21
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	21
9.2	Afhandeling van schade	22
9.3	Lusten en lasten	23
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	24
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	26

BIJLAGE 1: ADVIES WINNINGSPLAN WESTERVELD

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat wij in januari 2017 op het winningsplan hebben uitgebracht.

Wij hebben u in januari geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair hebben we onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd.

We zien dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten tegemoet komt aan ons advies. In ons advies hebben we niet alleen naar de technisch juridische aspecten gekeken, maar het winningsplan ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de decentrale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Leeswijzer
In deze zienswijze is dezelfde volgorde gehanteerd als in het advies dat wij in januari aan de minister hebben geleverd. Dit advies maakt onderdeel uit van de zienswijze (Bijlage I).

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling hebben wij het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de lokale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Wij hebben u eerder geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan Westerveld. Subsidiair hebben wij onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd. Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit komen we tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maken wij op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en haar inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Wij vinden het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van 10 jaren. Voorts dient het instemmingsbesluit beperkingen ten aanzien van productietempo (voorkomen van fluctuaties) te bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

Wij vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Wij zijn tevreden dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
In hoofdstuk 7 zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Tevens vinden wij dat het risicobeheerssysteem voor alle velden moet worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief in die situatie dan niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, u deels tegemoet komt aan het door u omarmde advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- naar onze mening onvoldoende meegenomen. Onder deze effecten verstaan wij de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Tenslotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet reparabel zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Wij willen niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar onze mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen.

Wij vinden dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijzen wij u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Wij kunnen geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet ons concluderen dat u een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Wij vragen u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren.

Het valt ons op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Wij lezen nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties?

Wij vinden dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en hebben daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Drenthe, zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV een 5-tal aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming en wilde dat er door NAM en EZ meer gecommuniceerd wordt over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateren we deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Daarmee komen we tot de conclusie dat uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie nog onvoldoende tot zijn recht komt in dit ontwerpbesluit. Omdat wij als lokale overheden de belangen dienen van onze inwoners, moeten wij u er alsnog op wijzen dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker moeten communiceren met de burgers dan tot nu toe gebeurt. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven, is wat vooralsnog ontbreekt.

Wij stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Wij vinden dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

In ons advies hebben we gevraagd om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid van de gaswinning. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Wij kunnen uw redenering hierin volgen. Wel zijn wij van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Wij zullen dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toelichten.

5.2 Kaders schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zo spoedig mogelijk een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zijn ons bewust dat het begrip 'schade' zich niet eenvoudig generiek laat definiëren. Ook recente rechterlijke uitspraken getuigen ervan dat de het begrip 'schade' en het aansprakelijkheidsvraagstuk in het mijnbouwdossier nog volop in ontwikkeling zijn.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

Wij hebben u in ons advies gevraagd het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Ook hebben we voor het Drentsche Aa-gebied u in algemene zin reeds gewezen op het feit dat er aan de uitvoering van het Winningsplan mogelijk nadelige gevolgen kunnen zijn verbonden voor wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Wij stellen daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts menen wij dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Wij begrijpen niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Wij

maken er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Wij vinden dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Wij zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

In ons advies hebben we u gevraagd de voorlopige vergunning voor productie uit put Vries-10 in te trekken en de procedure van onderhavig winningsplan af te wachten. Het is naar de inwoners toe vanuit het gewenste burgerperspectief niet juist om tijdens een vergunningprocedure voor een nieuw winningsplan uit een nieuw geboorde put in het veld Vries Zuid gas te gaan winnen.

In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover wij hebben kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Wij zijn daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Wij concluderen op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens willen wij erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Wij verzoeken u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Wij vinden dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**

3. **Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Wij vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de productiesnelheid. De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Wij vinden dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrllllng.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Wij constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is

met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Wij bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Wij vinden dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

6.4 Productieniveau high case

Wij hebben in ons advies gevraagd in uw besluit op te nemen dat als de NAM het high case scenario overschrijdt de NAM een nieuw winningsplan in procedure moet brengen. Wij constateren dat u ons advies op dit punt heeft overgenomen.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

In ons advies hebben we ook aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.

Wij vinden dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Wij wijzen u op ons advies om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijzen wij u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan naar onze mening niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011) en gedeeltelijk voor wat betreft infrastructuur ook is gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van voormeld bestemmingsplan, moeten nieuwe ontwikkelingen worden meegenomen in uw afweging.

Wij kunnen niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
Ook de gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

In het algemeen vinden wij het winningsplan multi-interpretabel. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Wij wijzen u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor ons en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Wij vinden dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan waarin niet nauwkeurig is omschreven waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

8.2 Bodemtrilling

In ons advies hebben we gevraagd, in verband met de kans op een door een beving geïnduceerde schade, gehoor te geven aan het plaatsen van seismische meetapparatuur en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Wij vinden dat de uitwerking ervan onvoldoende en volgordelijk niet correct is. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 komen we hierop terug.

Ten aanzien van vallende objecten vinden we het jammer dat u niet bent ingegaan op onze vraag om te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Wij vinden dat u:

1. **alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld.

Wij vinden dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

In ons advies hebben we u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er als nog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat onze conclusie onjuist is en dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Tenslotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Wij vinden dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**

2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zorg te dragen voor een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet naar onze mening een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Tevens hebben wij u geadviseerd, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tenslotte hebben wij u gevraagd in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken.

Wij vinden dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**

3. **Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor o.a. mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij constateren dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. De inwoners moeten het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Wij vinden dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. SodM noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Een risicobeheersysteem moet ingezet worden voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Wij zien in het ontwerpbesluit dat u onze advies deels heeft overgenomen en de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Wij constateren dat u ons advies om de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad over te nemen heeft ingewilligd en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Wij vinden het bijplaatsen van enkele meters echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheert door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om

invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. De inwoner moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot zijn wij van mening dat door u voorgeschreven maatregelen (waaronder versnellingsmeters en een nul-meting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Wij vinden dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht zijn wij van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Wij kunnen instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
Wij zijn van mening dat in dit ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende is gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Wij zijn van mening dat een risicobeheersysteem onderdeel moet zijn van de besluitvormingsfase van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Wij constateren dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Wij zijn van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien.

Bijlage 1 bij zienswijze Winningsplan Westerveld

21 December 2016

definitief

Advies Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING	4
3	HOOFDADVIES	7
4	ALGEMEEN	8
5	COMMUNICATIE	9
6	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
6.1	Doelmatigheid	11
6.2	Kaders schade	11
6.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa	11
6.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	12
7	PRODUCTIE	14
7.1	Productie put Vries-10	14
7.2	Productiesnelheid	14
7.3	Productieniveau high case	15
8	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
8.1	Onzekerheden	16
8.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
9	BODEMBEWEGING	17
9.1	Bodemdaling	17
9.2	Bodemtrilling	17
9.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
10	SCHADE	20
10.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
10.2	Afhandeling van schade	20
10.3	Lusten en lasten	22
11	RISICOBEHEERSYSTEEM	23

1 INLEIDING

U heeft ons in de gelegenheid gesteld om een advies uit te brengen over het door NAM ingediende Winningsplan Westerveld. Aangezien dit plan betrekking heeft op de winning uit aardgasvelden binnen onze verschillende gebiedsbegrenzingen maken wij graag gebruik van deze mogelijkheid. Bij het maken van het advies hebben wij intensief samengewerkt met de verschillende decentrale overheden die een adviesrecht hebben op het Winningsplan Westerveld.

Wij zijn u erkentelijk dat u in een vroegtijdig stadium van uw besluitvorming ons om advies vraagt op het winningsplan Westerveld 2016 van NAM. Wij maken graag gebruik van dit adviesrecht vanwege de zorg die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied. Wij erkennen dat in de afgelopen periode meer aandacht is gekomen voor de aspecten veiligheid en welzijn van burgers in relatie tot gaswinning. Wij menen echter toch blijvend te moeten aandringen om hierin de positie van de inwoners centraal te stellen. Wij hebben daarom ervoor gekozen ons advies breed in te steken.

Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (Staatstoezicht op de Mijnen (SodM, Technische commissie bodembeweging (Tcbb).

Wij vertrouwen erop dat u het advies behandelt conform de relevante bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht en de overwegingen uit ons advies op een zorgvuldige wijze betrekt bij uw besluitvorming en ons transparant informeert over uw overwegingen terzake.

Leeswijzer
Wij hebben onze bevindingen, hoofdconclusies en hoofdadvies samengevat in het eerste hoofdstuk. In de analyse daarachter treft u een uitgebreidere beoordeling aan van het winningsplan met op onderdelen deelconclusies en -adviezen.

2 SAMENVATTING

Vanuit betrokkenheid en zorg en oprechte belangstelling hebben wij de rapporten intensief bestudeerd. Veiligheid van inwoners en het voorkomen en beperken van schade wegen hierin het zwaarst. Alle andere aspecten moeten daaraan ondergeschikt zijn, waaronder economische aspecten en leveringszekerheid.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) geeft over het erkennen van onzekerheden en communiceren de volgende toelichting: Onzekerheid en het reduceren ervan dienen uitgangspunten te zijn van het handelen van betrokken partijen, ook in de communicatie naar burgers. Onderzoek over onzekerheden en het daaraan verbinden van maatregelen is daarbij van cruciaal belang volgens de Raad. Onderzoek mag geen excuus zijn om geen maatregelen te treffen of besluiten uit te stellen. Zij pleit derhalve ook voor het hanteren van het voorzorgsprincipe in dat geval "Better safe than sorry" . Dat betekent in de communicatie over onzekerheden in samenspraak met deskundigen en risicodragers zoeken naar manieren van beheersing van het risico. Communiceren met burgers moet volgens de OvV meer zijn dan alleen voorlichting geven.

Veiligheid wordt door de OvV breed gedefinieerd in termen van objectieve- en subjectieve veiligheid, respectievelijk het uitblijven van lichamelijk letsel ten gevolge van aardbevingen en gemoedsrust van bewoners. "Het gaat om veiligheid van burgers. Kunnen zij erop rekenen dat incidenten worden voorkomen, schade wordt beperkt, risico's worden beheerst en onzekerheden worden verkend?". U hebt hierop gereageerd met: "De Raad heeft met haar rapportage en aanbevelingen vooral willen bereiken dat bij activiteiten in de diepe ondergrond nu en in de toekomst het veiligheidsbelang voldoende aandacht krijgt" . U heeft alle aanbevelingen uit het rapport van de OvV overgenomen. In dit licht bezien dient bij de beoordeling en toetsing van de verschillende aspecten dan ook te worden uitgegaan van een brede benadering van de belangenafweging die aan uw uiteindelijke besluit ten grondslag moet liggen. Het past hierbij niet om u te beperken tot een exacte en enge uitleg van voorgenomen wetgeving.

We hebben ook geconstateerd dat in het winningsplan nog een aantal essentiële onderdelen ontbreekt en het plan gepaard gaat met onzekerheden die betrekking hebben op een veilige gaswinning. Ook constateren wij dat ondanks de ervaringen opgedaan in Groningen, er vooralsnog geen sprake is van een adequate regeling voor de rest van Nederland voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten.

Bij bestudering van het winningsplan en onderliggende stukken hebben wij samengevat de volgende vragen, opmerkingen en adviezen.

Veiligheid
Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners.

Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.
Tevens hebben wij een aantal ontbrekende zaken geconstateerd. Wij komen hier verderop in ons advies op terug.

Communicatie
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning.

Voorkomen en beperken van schade
In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd. NAM bepaalt daarmee zelf welk niveau van acceptatie daarbij aan de orde is. Er wordt geen aandacht geschonken aan maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken, terwijl dit een voorschrift in de Mijnbouwwet is.
Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

Bodemdaling
NAM dient inzichtelijk te maken welke gevolgen de uiteindelijke totale bodemdaling (als resultaat van dit winningsplan Westerveld) kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen en welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden.
Wij zijn van mening dat NAM dient te worden verplicht tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling.

Schadeafhandeling
Wij zijn van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Evenals in het aardbevingsgebied Groningen dient er een volledig onafhankelijk orgaan te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Een dergelijke regeling en onafhankelijk toetsingsorgaan dienen op voorhand een feit te zijn.

Meet- en regelprotocol
De reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid liggen dicht tegen de grens met risicocategorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de Seismische Risico Analyse (SRA) in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem. Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Wij zijn van mening dat een risicobeheerssysteem een voorwaarde moet zijn van de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning.

Fracken en zuurstimulatie

Vanwege de mogelijke gevolgen zijn wij van mening dat geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken moeten worden toegestaan.

Schadelijke gevolgen van zuurstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden, omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

3 HOOFDADVIES

Onze bevindingen afgewogen hebbende en uitgaande van de geformuleerde uitgangspunten komen wij tot het volgende hoofdadvies:

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Wij adviseren u vanwege de geconstateerde omissies, bestaande onzekerheden, geen aandacht voor maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken en het ontbreken van een adequate schaderegeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten:

Primair: **niet** in te stemmen met het winningsplan Westerveld 2016 zoals het nu voorligt;

Subsidiair: mocht dit niet uw keuze zijn vanwege de grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen slechts in te stemmen met het winningsplan door het hanteren van het voorzorgprincipe "Better safe than sorry" en:

1. NAM en Sodm, binnen een door u gestelde termijn, onvolkomenheden te laten aanvullen;
2. te voorzien in onafhankelijke validatie van onderzoeken en bevindingen;
3. een termijn te stellen aan het winningsplan;
4. hierbij zaken als schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersingsysteem op voorhand goed en volledig te regelen.

In onderstaande hoofdstukken vindt u de onderbouwing van ons hoofdadvies en overige adviezen.

4 ALGEMEEN

Het adviesrecht voor de decentrale overheden, zoals dat dit jaar in de wijzigingen Mijnbouwwet is vertaald, hangt vooral samen met de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning.

In uw adviesverzoek schrijft u: "Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) richt zich op de veiligheid van de burgers en de infrastructurele werken. Een ander belangrijk punt betreft meer aandacht voor het burgerperspectief".

In het winningsplan Westerveld wordt volledig voorbijgegaan aan het burgerperspectief ofwel de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning. Het is voorstelbaar dat NAM in het winningsplan redeneert vanuit haar commercieel belang. NAM dient echter ook maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Dit komt in het winningsplan niet tot uitdrukking. Wij verwachten dat u in uw besluit uw maatschappelijke verantwoordelijkheid duidelijk naar voren laat komen.

Het maatschappelijk draagvlak voor (nieuwe) gaswinningen in ons land neemt af. Dit als gevolg van de aardbevingen in de provincie Groningen, de daarmee samenhangende veiligheidsproblematiek en andere negatieve effecten van de gaswinning. Ook de Drentse decentrale overheden constateren die ontwikkeling. Het versneld terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen is een belangrijke opgave voor onze samenleving. Wij pleiten ervoor dat u met spoed uw beleid inzet op duurzame energie.

Bij de besluitvorming in Groningen heeft u veiligheid, het zo veel mogelijk voorkomen en beperken van schade en het belang van leveringszekerheid het zwaarst laten wegen.

De Drentse situatie is op verschillende onderdelen anders dan Groningen.
Wij hechten vooral waarde aan de volgende aspecten:

- Veiligheid
- Communicatie
- Voorkomen en beperken van schade
- Schadeafhandeling a.g.v. bodemdaling/ bodemtrilling
- Meet- en regelprotocol
- Fracken en zuurstimulatie

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners. Dat wil zeggen dat deze organisaties aangeven dat er geen dusdanige bevingen optreden dat er gevaar ontstaat voor personen. Wel zien wij aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en het daar horende meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren. De resultaten van dit risicobeheersysteem moeten voor iedereen toegankelijk zijn.

5 COMMUNICATIE

Voor een adequate invulling van het burgerperspectief, zoals u in het adviesverzoek aangeeft, is gedegen, transparante en consistente communicatie een absolute voorwaarde.

Advies:
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Wij adviseren u in uw besluit voorwaarden op te nemen waarmee dit wordt geborgd.

Toelichting:
De verantwoordelijkheid van de lokale overheid is oog te hebben voor de belangen van onze inwoners en deze te borgen.
Wij zijn daarom van mening dat de rol van informatievoorziening over de (gevolgen van) gaswinning niet uitsluitend aan NAM moet worden overgelaten. De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Hiermee moet onnodige onrust en zorg bij inwoners worden weggenomen.

Typerend is de gebrekkige communicatie en afstemming tussen NAM en het ministerie van EZ over de start van de gaswinning uit put Vries-10, die onder het winningsplan Westerveld valt (zie ook hfst 7.1).

Communicatie is een essentieel onderdeel van het omgevingsmanagement, zoals is verwoord in uw visie in de brief aan de Tweede Kamer van 1 februari 2016*).
Uw uitgangspunten daarbij zijn duidelijk:

1. Samenbinden van belanghebbenden
2. Betrek de omgeving zo vroeg mogelijk
3. Transparantie en vertrouwen
4. Omgevingsmanagement is een gezamenlijke verantwoordelijkheid
5. Maatwerk

Het mag duidelijk zijn dat uw ambitie verder moet gaan dan het organiseren van informatiebijeenkomsten en publicaties over de procedure.
Wij willen graag met u meedenken aan de verdere invulling van de communicatie en het omgevingsmanagement. Daarbij nemen wij graag uw visie als vertrekpunt.
Wij geven u als suggestie dat NAM een breed communicatieplan opstelt dat in overleg en instemming met u en lokale overheden tot stand komt. Communicatie die staat in een breder perspectief van omgevingsmanagement, rekening houdend met de 'belevingswereld' van onze inwoners.

Het winningsplan is geschreven voor ingewijden en lastig leesbaar voor inwoners. Zij mogen een zienswijze op het winningsplan indienen maar dan moeten zij de inhoud hiervan wel kunnen doorgronden. Daarom adviseren wij u voorafgaand aan het maken van een ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen.

In dit kader vragen wij u tevens de risicoanalyse van de gasvelden Vries Zuid en Eleveld nader te duiden. Uit het winningsplan blijkt dat volgens de SRA de gasvelden Vries Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen. In zowel het winningsplan als in de adviezen van Sodm en Tcbb ontbreekt een nadere analyse waarom deze velden hogere risico's met zich meebrengen dan de overige velden. Ligt het aan de inrichting van het gebied of komt het door de bodemopbouw die gevoelig is voor trilling? Toevoeging van deze analyse maakt dat de aangegeven risico's beter zijn te duiden en uit te leggen aan onze inwoners.

6 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

In dit hoofdstuk geven we aan welke kaders onduidelijk zijn of ontbreken waaraan het winningsplan is getoetst.

6.1 Doelmatigheid

Advies
Wij verzoeken u inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.

Toelichting
In het advies van Sodm is een toetsing opgenomen van de winning aan doelmatigheid. Onduidelijk is hoe en waaraan is getoetst. We willen graag inzicht in de afwegingskaders waaraan dit aspect wordt getoetst. De Tweede Kamer heeft aangegeven dat de Minister een afweging moet maken tussen landelijk economische belangen en de lokale veiligheid en schade-effecten. In het verleden zijn de lokale effecten volgens de Tweede Kamer in die afweging onvoldoende meegenomen. In dit kader vragen wij ons af hoe de balans uitvalt tussen economische belangen en de maatschappelijke aanvaardbare gevolgen en risico's die met gaswinning gepaard gaan.

6.2 Kaders schade

Advies
De minister dient zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder 'schade' verstaan wordt.

Toelichting
De (nog niet vastgestelde) wijziging van de Mijnbouwwet noemt als toetsingsgrond voor het eventueel onthouden van de instemming met een winningsplan 'schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan'. Wij constateren dat de adviserende organen Tcbb en Sodm kennelijk ieder een verschillende typering hanteren voor het begrip schade. Dat is niet uit te leggen aan inwoners.
Zolang niet duidelijk is wat onder 'schade' verstaan dient te worden, is toetsing van het winningsplan op dit onderdeel lastig voor velden die gebeefd hebben en in verband waarmee 'schade' is gemeld.

6.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa

Advies
Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa adviseren wij u:
- het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
- in uw goedkeuringsbesluit op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk wordt ontzien.

Toelichting
Wij stellen vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentse Aa niet zijn onderzocht althans onvoldoende in beeld zijn gebracht. Er blijkt ook uit niets dat met zekerheid zou kunnen worden gesteld dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Drentse Aa door de exploitatie van de gasvelden in dit winningsplan niet zullen worden aangetast.

Het Drentse Aa gebied is een internationaal uniek gebied, met een zeer hoge beschermingsstatus. Het gebied is een beek- en esdorpenlandschap; het oppervlaktewater van de Drentse Aa dient tevens als bron van drinkwater. Het is een waardevol gebied met een kwetsbaar geohydrologisch systeem waar invloeden vanwege de gaswinning (zoals bodemdaling, zuurstimulatie) niet mogen plaatsvinden.

Voor een correcte beoordeling van de mogelijke gevolgen van de exploitatie van het winningsplan Westerveld voor het Drentse Aa-gebied zou het overigens niet juist zijn om de getroffen en te treffen waterhuishoudkundige maatregelen in het natuurgebied bij het beschouwen van mogelijke effecten van mijnbouwactiviteiten op de instandhoudingsdoelstellingen van het natuurgebied te betrekken. Compenserende maatregelen maken immers in juridische zin geen onderdeel uit van de beoordeling in het kader van de significantie-toets. Bovendien zijn de watergerelateerde maatregelen in zekere zin met de mijnbouwactiviteiten verbonden, omdat de waterhuishouding noodzakelijkerwijs wel moet worden aangepast als gevolg van de opgetreden bodemdaling die het resultaat is van de gaswinning.

Wij wijzen er op dat de vaststelling en goedkeuring van het winningsplan door de Minister met zich mee brengt dat er een toetsingsmoment ontstaat waarop moet worden beoordeeld of mogelijk significante gevolgen ten gevolge van de mijnbouwactiviteiten in het Westerveld kunnen ontstaan. Dat geldt uiteraard niet alleen voor het Drentse Aa-gebied, maar voor alle Natura 2000-gebieden die door het instemmingsbesluit worden beïnvloed. Deze beoordeling heeft niet of in onvoldoende mate plaatsgevonden ten gevolge waarvan effecten op Natura-2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Bij de actuele stand van zaken voor wat betreft de onbekendheid van de impact van de gaswinning is er naar ons oordeel aanleiding om in het instemmingsbesluit aanvullende restricties op te nemen die waarborgen dat het Nationaal Park Drentse Aa zo veel mogelijk ongemoeid wordt gelaten.

6.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

Advies:
Wij verzoeken u aan te geven welke overwegingen ten grondslag liggen aan de keuze om een grote variëteit van kleine gasvelden in het winningsplan Westerveld te vatten? In het kader van de maatschappelijke verantwoording vinden wij het transparanter om per gasveld een winningsplan op te stellen.

Toelichting:
Het winningsplan Westerveld bevat een groot aantal afzonderlijke gasvelden die geen directe relatie met elkaar hebben. Uit het winningsplan Westerveld wordt afgeleid dat een aantal velden nu en naar verwachting in de toekomst niet meer produceren. Waarom zijn die dan toch opgenomen in het winningsplan? Voor de afweging tussen economische belangen en de maatschappelijke effecten is het logischer per producerend gasveld een aparte vergunning en winningsplan op te stellen. De gehanteerde methodiek belemmerd nu voor al deze velden afzonderlijk een transparante afweging te kunnen maken.

7 PRODUCTIE

7.1 Productie put Vries-10

Advies:
Wij adviseren u om uw toezegging jegens NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put (put Vries-10) in te trekken en NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavige winningsplan af te wachten.

Toelichting:
"Tijdens het vragenuur van 16 juni 2015 is gesproken over een voorgenomen gaswinning door NAM in Drenthe. Tijdens de mondelinge beantwoording is in algemene zin aangegeven dat er bij winning uit kleine velden een winningsplan moet komen en dat omwonenden, gemeenten en provincies hierop zienswijzen kunnen indienen. Dit is ook bevestigd in de beantwoording van aanvullende schriftelijke vragen van het lid Dik-Faber (CU), waarin is aangegeven dat "in alle gevallen waarbij op basis van boringen besloten wordt om gas te gaan winnen, een nieuw of gewijzigd winningsplan ingediend moet worden" (Kamerstukken 2015-2016, Aanhangsel van de Handelingen, 57)."

In het geval van Vries-10 is er een nieuwe boring geweest op basis waarvan NAM voornemens is om gas te gaan winnen. Daarnaast is er juist door de minister aan de Tweede Kamer toegezegd, dat er een adviesrecht wordt toegepast in deze situaties. In het Winningsplan Westerveld is voor Vries-10 sprake van een te winnen hoeveelheid van 0,6 Miljard M3 (high case). Wij zijn van mening dat deze nieuwe winning onderdeel is van dit winningsplan en dat NAM de procedure moet afwachten voordat er uit put Vries-10 gas gewonnen mag worden.

Los van de vraag of er wel of geen vigerend Winningsplan is, moeten wij constateren dat het oude Winningsplan niet voldoet aan de zaken die door de Onderzoeksraad voor de veiligheid zijn geconstateerd. Zo is bij de afgifte van de instemmingsvergunning op het vigerende winningsplan niet getoetst op de veiligheid van burgers (seismische risico analyse). Wij zijn dan ook van mening dat er niet kan worden teruggevallen op een vergunning waarin geen rekening is gehouden met zo een belangrijk aspect.

7.2 Productiesnelheid

Advies:
Wij verzoeken u in uw besluit aandacht te besteden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden. Te meer daar vrijwel alle velden in dit winningsplan zich bevinden in de laatste fase van de feitelijke gaswinning. Er lijkt door NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening te zijn gehouden met de relatie snelheid drukdaling-bodemtrilling.

Toelichting
De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Een snelle drukdaling in het gesteente kan eerder tot bevingen leiden dan wanneer deze

drukdaling geleidelijk verloopt. Kan NAM aangeven welke hoeveelheid er per jaar per gasveld kan worden onttrokken zonder dat dit tot extra risico op bodemtrilling leidt?
Uit een toelichting van NAM blijkt dat de productiescenario's in het winningsplan zijn gebaseerd op een technische inschatting wat uit de bodem te halen is. In het plan is de winningssnelheid niet aangegeven.

7.3 Productieniveau high case

Advies:
In uw besluit op te nemen dat als NAM het "high case" scenario overschrijdt zij een nieuw winningsplan dient op te stellen en deze ter besluitvorming aan dient te bieden.

Toelichting:
In het advies van Sodm wordt op blz 5 aangegeven dat als een winning het "high case" scenario overschrijdt NAM een nieuwe SRA moet uitvoeren en tevens het winningsplan dient te actualiseren. Deze opmerking bevreemd ons, aangezien wij in de veronderstelling verkeren dat winning buiten de grenzen van het winningsbesluit niet is toegestaan.
Wij zijn van mening dat indien deze situatie zich voordoet er te allen tijde een nieuw winningsplan dient te worden opgesteld.

8 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

8.1 Onzekerheden

Advies:
Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.

Toelichting:
Voor de berekeningen is gebruik gemaakt van gegevens van de ondergrond. De samenstelling van de diepe ondergrond is complex en nooit precies in kaart te brengen. De ligging van breuken, de compactiecoëfficiënt etc. zijn gebaseerd op interpretatie van een beperkt aantal bodemgegevens. Dit houdt in dat de resultaten altijd met grote voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd. De Tcbb geeft aan dat in het ergste geval een beving met een magnitude van 3,9 kan plaatsvinden. De zwaarste beving tot nu toe in Groningen was 3,6 in Huizinge (2012). De velden Eleveld en Vries Zuid scoren op factoren als bebouwingsdichtheid en bevolkingsdichtheid duidelijk minder gunstig dan Huizinge. Wij vermoeden op basis van deze aspecten dat in het stedelijk gebied van Assen meer schade kan ontstaan dan de door NAM geformuleerde licht schade aan meerdere, tot matige schade aan enkele gebouwen.

8.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Advies:
Wij verzoek u NAM op te dragen de SRA berekening opnieuw uit te voeren. Hierin rekening te houden met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in de gebieden rond de betreffende gasvelden. Evenals de correcte bevolkingsdichtheid ten aanzien van het stedelijke gebied rond het gasveld Eleveld te hanteren. Deze nieuwe SRA-berekening te beschouwen als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de SRA is geen rekening gehouden met de toekomstige inrichting van Werklandschap Assen Zuid en de toeristisch recreatieve zone. De inrichting leidt tot intensievere bebouwing van bedrijven in het gebied dan nu het geval is. Ook de noordelijke blokken van Eleveld vallen binnen het stedelijk gebied van Assen met o.a. de aanwezigheid van een ziekenhuis in de directe nabijheid.
Waarom wordt voor bepaling risicoklasse uitgegaan van lage bevolkingsdichtheid (250-500 inw/km2)? Een substantieel deel van het gasveld Eleveld ligt namelijk in het stedelijk gebied van Assen met hogere dichtheid (500-1000 inw/km2). Een herberekening zal leiden tot een andere risico inschatting. Dit maakt het noodzakelijk dat alle adviesorganen zich hierover opnieuw een oordeel moeten kunnen vormen.

9 BODEMBEWEGING

9.1 Bodemdaling

Advies
Voor wat betreft de prognose van de bodemdaling die gepaard kan gaan met de gaswinning, adviseren wij u:

- NAM in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren:
  1) welke gevolgen de *uiteindelijke totale bodemdaling* die het gevolg is van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen;
  2) welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden;
  3) NAM te verplichten tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling als voorwaarde te verbinden aan het winningsplan;
- NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.

Toelichting
Volgens de prognose zal de verwachte bodemdaling van de resterende gaswinning enkele centimeters bedragen; het merendeel van de daling heeft al plaatsgevonden.
De uiteindelijke *totale* bodemdaling als gevolg van de gaswinning is echter van die omvang dat er wel effecten te verwachten zijn op de waterhuishouding. De kosten voor mitigerende maatregelen zijn uiteraard voor NAM. Daarom is het van belang te inventariseren welke afspraken er bestaan tussen NAM en betrokken waterschap(pen), gemeenten en provincie voor zover er voor hen negatieve effecten zijn. Er mag geen onduidelijkheid bestaan over de vergoeding van dergelijke onkosten.

Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, vanuit de veronderstelling van NAM de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening achten wij deze aanname niet terecht. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden.

9.2 Bodemtrilling

Advies
Omdat NAM in het winningsplan aangeeft dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten, verzoeken wij u:

- het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) over te nemen en NAM op te dragen in aanvulling op het KNMI-netwerk seismische apparatuur in en rond de gasvoorkomens Vries-Zuid en Eleveld op te stellen;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden een risicobeheerssysteem te laten ontwikkelen en operationeel te hebben (zie hoofdstuk 9);
- de parameters en randvoorwaarden die NAM hanteert in het door haar op te stellen risicobeheerssysteem goed te laten onderbouwen alvorens dit systeem goed te keuren;
- te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Toelichting
Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (SodM, Tcbb).

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Wij zijn daarom blij met de toegenomen belangstelling voor dit belangrijke aspect rond de gaswinning. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Uit de analyse van NAM volgt dat alle gasvelden in de laagste seismische risicogroep vallen (categorie I). TNO constateert in haar advies dat de risicoanalyse is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en kan zich vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid wel dicht tegen categorie 2 aan liggen.

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM menen wij daarom te kunnen opmaken dat er in het kader van bodemtrilling geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de betreffende gasvelden.
Hoewel de veiligheid niet in het geding lijkt te zijn, geeft NAM in het winningsplan aan dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Daarom zien wij wel aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en implementeren voor 1 juni 2017. Tevens het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren (zie hoofdstuk 9).

Tevens kan het risicobeheerssysteem helpen een eventuele zwaardere beving te voorkomen, mits sprake is van de juiste keuze van signaalparameters en het daarbij behorende actieprotocol. Een goede onderbouwing van de gekozen parameters en acties is dus van belang wil het risicobeheerssysteem zinvol zijn. Ook een adequaat seismisch netwerk is hierbij van belang.

9.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Advies
Wij adviseren u vanwege de mogelijke gevolgen:

- geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken toe te staan zoals in het winningsplan is omschreven;
- tevens besluitvorming over de toepassing van deze technieken niet alleen bij de toezichthouder (Sodm) neer te leggen, maar hiervoor aparte besluitvorming aan NAM op te leggen met mogelijkheden tot inspraak, zienswijzen en beroep van lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe;
- mocht dit niet uw keuze zijn, dan verzoeken wij u toch in ieder geval in het goedkeuringsbesluit voorwaarden op te nemen ter beperking van risico's voor grond- en drinkwater en ecologie én het optreden van bodemtrilling.

Toelichting
De velden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid vallen gedeeltelijk samen met de boringsvrije zone van de grondwaterwinning Assen-Oost; het veld Assen valt bovendien samen met het grondwaterbeschermingsgebied Assen-West.

Schadelijke gevolgen van reservoirstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Het advies van Sodm is gebaseerd op de bevoegdheid van de afweging over fracken bij de toezichthouder van de gaswinning. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

10 SCHADE

10.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

Advies:
Wij adviseren u vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving te zien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de Mijnbouwwet ligt primair de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). NAM heeft als initiatiefnemer de zorgplicht voor het voorkomen van schade. In winningsplan wordt geconcludeerd dat er lichte en lokaal mogelijk matige schade kan optreden aan gebouwen. Nergens is in het winningsplan echter terug te lezen wat wordt gedaan om schade te voorkomen. Wij stellen vast dat ten aanzien van het optreden van schade in het winningsplan geen aandacht is op het voorkomen van schade. In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd.

Het Mijnbouwbesluit schrijft voor dat het winningsplan een beschrijving bevat van de mogelijke omvang en verwachte aard van de schade door bodembeweging. Uit het winningsplan blijkt dat het niet goed mogelijk is de omvang en de verwachte aard adequaat te beschrijven. NAM lijkt niet in staat causaliteit aan te geven tussen aardbevingen en omvang en aard van de schade. Het winningsplan lijkt op dit punt niet te voldoen aan de eisen die de wet stelt aan een plan.

Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

10.2 Afhandeling van schade

Advies
Wij zijn van mening dat:
- een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde is, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen;
- evenals in het aardbevingsgebied Groningen er een volledig onafhankelijk orgaan dient te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.
- in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade;

Toelichting:
Zoals reeds in voorgaande alinea door ons is aangegeven dient het voorkomen en beperken van alle schade als uitgangspunt te worden genomen. Echter kan NAM de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. Dit wordt ook door SodM in haar advies als zodanig aangegeven. In het ernstigste geval kan een geïnduceerde beving leiden tot het ontstaan van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen.

NAM geeft in het winningsplan aan dat de historische schademeldingen voor "lichte, niet constructieve schade" hebben gezorgd en dat deze vergoed zijn (of worden) wanneer het duidelijk is dat zij de schade heeft veroorzaakt. Overeenkomstig de regels van het burgerlijk recht rust op NAM de verplichting om schade veroorzaakt door aardbevingen, die worden veroorzaakt door de gaswinning, te vergoeden. Wij zijn van mening dat voornoemde regeling op basis van het burgerlijk wetboek niet altijd voldoende soelaas biedt voor burgers, bedrijven en lokale overheden om op een vlotte en toegankelijke wijze schade te kunnen claimen.

De gaswinning in Groningen heeft voor veel overlast gezorgd in de regio en het gevoel van veiligheid en vertrouwen van de bewoners aangetast. Er is dan ook sprake van een groot wantrouwen van burgers jegens NAM en rijksoverheid. Dit heeft zowel betrekking op de feitelijke gaswinning, als ook het nemen van adequate en toereikende maatregelen om de gevolgen (waaronder schade en overige hinder) zo veel mogelijk te voorkomen en/of te beperken.
Herstel van vertrouwen van onze burgers is naar onze mening dan ook gebaat bij een transparante en toegankelijke organisatie voor de afwikkeling van schademeldingen. Een regeling waarbij het voor burgers en andere partijen niet nodeloos ingewikkeld is om een schademelding in te dienen en de onafhankelijkheid in voldoende mate gewaarborgd is. Dit zodat iedereen in redelijkheid kan vertrouwen op een eerlijke en adequate schadeafwikkeling. Het past niet om daarbij onderscheid te maken tussen de omvang of de locatie waar de schade is ontstaan. Iedere schademelding dient op zijn eigen merites te worden beoordeeld.

Gezien het voorgaande zijn wij van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Tevens dient hierbij de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd te zijn. Wij dringen er daarom bij u op aan dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – er een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tevens zorgt het instellen van een dergelijk orgaan ervoor dat ook ingeval van gestapelde mijnbouw (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil) gedupeerde partijen weten tot welke partij zij zich hiertoe dienen te wenden.

Hoewel door uw minister in de Tweede Kamer reeds toezeggingen zijn gedaan aangaande het instellen een dergelijke onafhankelijk orgaan voor de afwikkeling van mijnbouwschade, is één en ander vooralsnog geen feit. Wij adviseren u haast te maken met het instellen van een dergelijk onafhankelijk orgaan. Tevens dit te regelen alvorens in te stemmen met het onderhavige winningsplan Westerveld.

10.3 Lusten en lasten

Advies

Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij verzoeken u ervoor zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij het zeer gewenst is dat u aangeeft hoe baten terugvloeien naar het gebied.

Toelichting

Gaswinning zal in Nederland nog jarenlang plaatsvinden en inwoners zullen hier last van ondervinden. Inwoners staan veelal afwijzend en wantrouwend tegenover plannen voor gebruik van de ondergrond. De lokale inwoners vinden dat zíj de lasten dragen voor het belang van Nederland als geheel. Mijnbouwactiviteiten brengen met zich mee dat er in zekere mate regionale of lokale belasting is. Schade dient volgens de wet te worden vergoed, maar inwoners ervaren extra ongemak waar ze niet om hebben gevraagd en waar niets tegenover staat. Het belang van mijnbouwactiviteiten voor de Nederlandse samenleving is evident. Het gebruik van de ondergrond zal ook in de toekomst een grote rol spelen bij onze verder te verduurzamen energievoorziening. Voor het ook in de toekomst gebruiken van de ondergrond is van belang dat er een goede verdeling is van lusten en lasten.

11 RISICOBEHEERSYSTEEM

Advies:
Met betrekking tot het risicobeheerssysteem adviseren wij u:

- NAM te verplichten een onafhankelijke nulmeting uit te voeren aan alle gebouwen boven en nabij de voorkomens van Eleveld en Vries-Zuid;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden Eleveld en Vries-Zuid extra versnellingsopnemers te laten installeren en operationeel te hebben;
- bij dit winningsplan een risicobeheerssysteem te laten opstellen en als onderdeel op te nemen bij de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning;
- het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren.

Toelichting:
Om de schade door gaswinning goed te kunnen vaststellen is het belangrijk dat de uitgangssituatie goed wordt vastgelegd. Het is aan de initiatiefnemer om dit te doen naar goedkeuring van de vergunningverlener. Er wordt al jaren gas gewonnen in het veld maar dit winningsplan is de markering van het moment dat ook het burgerperspectief wordt meegewogen in de besluitvorming. In dat kader is het belangrijk dat schade aan particuliere eigendommen goed wordt geregistreerd.

Zowel NAM als TNO concluderen op basis van de seismische risicoanalyse (SRA) dat alle velden in categorie I vallen. Volgens de leidraad van SodM volstaat voor deze velden monitoring met het huidige geofoon en accelerometer netwerk van het KNMI. Met dit monitoringsnetwerk kunnen aardbevingen met een magnitude van 1,5 en groter worden gelokaliseerd.

Hoewel alle velden in categorie I vallen, liggen de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid echter dicht tegen de grens met categorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de SRA in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem.

Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. De keuze van signaalparameters en bijbehorende (re)acties dient dan ook zodanig onderbouwd te zijn dat hiermee aannemelijk wordt gemaakt dat het systeem zinvol is. Dat wil zeggen, dat aan de hand van de signaalparameters zodanig tijdig kan worden ingegrepen dat het mogelijk optreden van bedoelde schade en risico's voorkomen kan worden.

gemeente Aa en Hunze

Postadres
Postbus 93
9460 AB Gieten

Bezoekadres
Spiekersteeg 1, Gieten
Tel.: 14 0592
www.aaenhunze.nl
gemeente@aaenhunze.nl

Volg ons op
twitter.com/aaenhunze
facebook.com/aaenhunze

AANTEKENEN
De Minister van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Onderwerp : Zienswijze Ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld

Gieten, 13 juni 2017

No. : 163447
Bijlagen : 1
Behandeld door :
Doorkiesnummer :
Uw brief van : -
Uw kenmerk : Dgetm-eo / 17049933

Weledelgestrenge heer Kamp,

Met deze brief zienen wij onze zienswijze in op het ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld. De zienswijze van ons college sluit aan bij het eerder namens het gemeentebestuur van Aa en Hunze ingediende advies. Zoals ook bij de advisering hebben wij bij het opstellen van de zienswijze samengewerkt met de buurgemeenten en andere betrokken decentrale overheden.

Wij lezen in het ontwerpbesluit dat u vooralsnog tot de conclusie komt dat de gevraagde instemming ken worden verleend onder het stellen van voorschriften en beperkingen. Wij waarderen het dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten van ons advies bent tegemoet gekomen. Op een aantal punten van ons advies bent u onvoldoende c.q. niet concreet genoeg ingegaan in het ontwerpbesluit en de motivering daarvan.

De motivering en toelichting op onze zienswijze is verwoord in bijgaande zienswijze, zoals die is opgesteld met de andere betrokken overheden. Alles overziend zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Daarbij merken wij op dat u ons eerdere advies hierbij als herhaald en ingelast dient te beschouwen. Hieronder nog een enkele aanvullende opmerking vanuit ons perspectief namens het gemeentebestuur van Aa en Hunze.

In het ontwerpbesluit onderkent u dat inwoners zorgen hebben over de (gevolgen van) gaswinning. U onderschrijft dat de communicatie vanuit zowel NAM, als de minister zorgvuldig, consistent, transparant en publieksvriendelijk moet zijn. In dat verband vermeldt u dat gewerkt wordt aan een 'maatschappelijke licentie voor het produceren van aardgas in Nederland'. Om die reden vragen wij u in de communicatie over de gaswinning in de vervolgprocedure nadrukkelijk ook in te gaan op aspecten die wellicht niet worden meegewogen in uw instemmingsbesluit.

Zo constateren wij dat u ervoor heeft gekozen om geen reactie te geven op het standpunt van het gemeentebestuur inzake CO_2 opslag in combinatie of na gaswinning, zoals wij dat aan u bekend hebben gemaakt naar aanleiding van de ontwerp Structuurvisie Ondergrond (STRONG). Wij gaan er vanuit dat het ontbreken van een reactie van uw kant verband houdt met het feit dat de vaststelling van de structuurvisie nog moet plaatsvinden.

Wij vertrouwen er op dat u onze zienswijze zal meewegen in de definitieve besluitvorming. Vanzelfsprekend worden wij daarover met de inwoners van onze gemeente graag tijdig en adequaat door u geïnformeerd.

Hoogachtend,

Het college van de gemeente Aa en Hunze,

mevrouw mr. M. Tent
secretaris

de heer drs. J. Th. Hoekema
burgemeester

23 Mei 2017

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	6
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
5.1	Doelmatigheid	11
5.2	Kaders schade	11
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	12
5.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	13
6	PRODUCTIE	14
6.1	Productie put Vries-10	14
6.2	Productiesnelheid	15
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	15
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	17
7.1	Onzekerheden	17
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	18
8	BODEMBEWEGING	19
8.1	Bodemdaling	19
8.2	Bodemtrilling	19
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
9	SCHADE	21
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	21
9.2	Afhandeling van schade	22
9.3	Lusten en lasten	23
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	24
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	26

BIJLAGE 1: ADVIES WINNINGSPLAN WESTERVELD

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat wij in januari 2017 op het winningsplan hebben uitgebracht.

Wij hebben u in januari geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair hebben we onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd.

We zien dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten tegemoet komt aan ons advies. In ons advies hebben we niet alleen naar de technisch juridische aspecten gekeken, maar het winningsplan ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de decentrale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Leeswijzer
In deze zienswijze is dezelfde volgorde gehanteerd als in het advies dat wij in januari aan de minister hebben geleverd. Dit advies maakt onderdeel uit van de zienswijze (Bijlage I).

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling hebben wij het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de lokale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Wij hebben u eerder geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan Westerveld. Subsidiair hebben wij onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd. Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit komen we tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maken wij op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en haar inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Wij vinden het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van 10 jaren. Voorts dient het instemmingsbesluit beperkingen ten aanzien van productietempo (voorkomen van fluctuaties) te bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

Wij vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Wij zijn tevreden dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
In hoofdstuk 7 zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Tevens vinden wij dat het risicobeheerssysteem voor alle velden moet worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief in die situatie dan niet voldoende ingevuld

2.2 Conclusie

Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, u deels tegemoet komt aan het door u omarmde advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- naar onze mening onvoldoende meegenomen. Onder deze effecten verstaan wij de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Tenslotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet reparabel zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Wij willen niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar onze mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen.

Wij vinden dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijzen wij u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Wij kunnen geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet ons concluderen dat u een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven

door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Wij vragen u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren.

Het valt ons op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Wij lezen nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties?

Wij vinden dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en hebben daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Drenthe, zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV een 5-tal aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico's in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming en wilde dat er door NAM en EZ meer gecommuniceerd wordt over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateren we deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Daarmee komen we tot de conclusie dat uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie nog onvoldoende tot zijn recht komt in dit ontwerpbesluit. Omdat wij als lokale overheden de belangen dienen van onze inwoners, moeten wij u er alsnog op wijzen dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker moeten communiceren met de burgers dan tot nu toe gebeurt. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven, is wat vooralsnog ontbreekt.

Wij stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Wij vinden dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

In ons advies hebben we gevraagd om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid van de gaswinning. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Wij kunnen uw redenering hierin volgen. Wel zijn wij van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Wij zullen dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toelichten.

5.2 Kaders schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zo spoedig mogelijk een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zijn ons bewust dat het begrip 'schade' zich niet eenvoudig generiek laat definiëren. Ook recente rechterlijke uitspraken getuigen ervan dat de het begrip 'schade' en het aansprakelijkheidsvraagstuk in het mijnbouwdossier nog volop in ontwikkeling zijn.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

Wij hebben u in ons advies gevraagd het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Ook hebben we voor het Drentsche Aa-gebied u in algemene zin reeds gewezen op het feit dat er aan de uitvoering van het Winningsplan mogelijk nadelige gevolgen kunnen zijn verbonden voor wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Wij stellen daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts menen wij dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Wij begrijpen niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Wij maken er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe

milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Wij vinden dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Wij zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Wij vinden dat u:

1 **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

In ons advies hebben we u gevraagd de voorlopige vergunning voor productie uit put Vries-10 in te trekken en de procedure van onderhavig winningsplan af te wachten. Het is naar de inwoners toe vanuit het gewenste burgerperspectief niet juist om tijdens een vergunningprocedure voor een nieuw winningsplan uit een nieuw geboorde put in het veld Vries Zuid gas te gaan winnen.

In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover wij hebben kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Wij zijn daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Wij concluderen op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens willen wij erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Wij verzoeken u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Wij vinden dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**

3. **Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Wij vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de productiesnelheid. De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Wij vinden dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Wij constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Wij bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023 waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Wij vinden dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

6.4 Productieniveau high case

Wij hebben in ons advies gevraagd in uw besluit op te nemen dat als de NAM het high case scenario overschrijdt de NAM een nieuw winningsplan in procedure moet brengen. Wij constateren dat u ons advies op dit punt heeft overgenomen.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

In ons advies hebben we ook aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.

Wij vinden dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Wij wijzen u op ons advies om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijzen wij u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan naar onze mening niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011) en gedeeltelijk voor wat betreft infrastructuur ook is gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van voormeld bestemmingsplan, moeten nieuwe ontwikkelingen worden meegenomen in uw afweging.

Wij kunnen niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
Ook de gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

In het algemeen vinden wij het winningsplan multi-interpretabel. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Wij wijzen u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor ons en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Wij vinden dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan waarin niet nauwkeurig is omschreven waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

8.2 Bodemtrilling

In ons advies hebben we gevraagd, in verband met de kans op een door een beving geïnduceerde schade, gehoor te geven aan het plaatsen van seismische meetapparatuur en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Wij vinden dat de uitwerking ervan onvoldoende en volgordelijk niet correct is. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 komen we hierop terug.

Ten aanzien van vallende objecten vinden we het jammer dat u niet bent ingegaan op onze vraag om te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Wij vinden dat u:

1. **alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld.

Wij vinden dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

In ons advies hebben we u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er als nog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat onze conclusie onjuist is en dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Tenslotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Wij vinden dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**

2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zorg te dragen voor een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet naar onze mening een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Tevens hebben wij u geadviseerd, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tenslotte hebben wij u gevraagd in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken.

Wij vinden dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**

3. **Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor o.a. mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij constateren dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. De inwoners moeten het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Wij vinden dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. SodM noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Een risicobeheersysteem moet ingezet worden voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Wij zien in het ontwerpbesluit dat u onze advies deels heeft overgenomen en de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Wij constateren dat u ons advies om de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad over te nemen heeft ingewilligd en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Wij vinden het bijplaatsen van enkele meters echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheert door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven

aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. De inwoner moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot zijn wij van mening dat door u voorgeschreven maatregelen (waaronder versnellingsmeters en een nul-meting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Wij vinden dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht zijn wij van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Wij kunnen instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
Wij zijn van mening dat in dit ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende is gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Wij zijn van mening dat een risicobeheersysteem onderdeel moet zijn van de besluitvormingsfase van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Wij constateren dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Wij zijn van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien.

provincie groningen

De Minister van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20.401
2500 EK DEN HAAG

Datum	:	13 JUNI 2017
Documentnr.	:	2017-051.658/24/A.9
dossiernummer	:	K3615
Behandeld door	:	
Telefoonnummer	:	
Antwoord op	:	
Bijlage	:	1
Onderwerp	:	Zienswijze ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte heer/mevrouw,

Op 8 mei 2017 is de kennisgeving van het ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld verschenen. Hierin is uw reactie weergegeven op ons advies op het winningsplan Westerveld (briefnummer 2016-76.098/2/A.10, OM, d.d 10-01-2017). Middels deze brief sturen wij u onze zienswijze.

Twee van de aardgasvoorkomens uit het winningsplan Westerveld liggen in de provincie Groningen: de velden Zevenhuizen en Zevenhuizen-West. Het veld Zevenhuizen is reeds in productie. Bij de totstandkoming van onze zienswijze overlegden wij met andere betrokken decentrale overheden.

1. Winning Zevenhuizen-West

In het winningsplan wordt niet duidelijk weergegeven of winning uit het gasveld Zevenhuizen-West plaats zal gaan vinden. Wij hebben in ons advies aangegeven dat wij tegen de ontwikkeling van nieuwe kleine gasvelden in onze provincie zijn vanwege de maatschappelijke onrust in Groningen. U geeft in uw ontwerp-instemmingsbesluit aan dat deze stellingname niet per se leidt tot het niet winnen van gas uit het gasveld Zevenhuizen-West, indien aan alle overige eisen wordt voldaan. Daarnaast geeft u aan dat in het gasveld Zevenhuizen-West een niet-succesvolle put aanwezig is, waarmee u wellicht aangeeft dat het geen nieuw klein gasveld betreft.

Wij vinden dat:

1. In het besluit rekening gehouden moet worden met de lokale adviezen en een onderbouwing moet worden gegeven indien afgeweken wordt van het advies. Ons advies blijft staan dat gasveld Zevenhuizen-West niet ontwikkeld mag worden. Indien u dit niet overneemt vinden wij een motivering op zijn plaats, waarbij u ook de maatschappelijke impact meeweegt;
2. Het gasveld Zevenhuizen-West als een nieuw klein gasveld betiteld kan worden, aangezien er voor zover wij weten tot op heden geen gas uit gewonnen is.

2. Bodemdaling

Het veld dat in gebruik is als gasopslag Norg, ligt voor een deel in de provincie Groningen. Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, omdat NAM veronderstelt de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Wij hebben in ons advies aangegeven om NAM de bodemdalingscomponent toch weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.

Martinikerkhof 12
9712 JG Groningen

Sint Jansstraat 4
9712 JN Groningen

Postbus 610
9700 AP Groningen

Telefoon
050 3164911

www.provinciegroningen.nl
info@provinciegroningen.nl

De provincie Groningen werkt volgens normen die zijn vastgelegd in een handvest voor dienstverlening. Dit handvest vindt u op onze website of kunt u opvragen bij de afdeling Bestuur, Juridische Zaken & Communicatie: 050 3164160. BTW: NL0019.32.822.B01 / KvK: 1182023 / IBAN: NL84 ABNA 0446 0456 91 / BIC: ABNANL2A

U geeft in uw ontwerp-instemmingsbesluit aan dat u niet mee gaat in deze stellingname, aangezien het instemmingsbesluit slechts een doorlooptijd heeft t/m 2028 kent en de beoogde gebruiksduur van de gasopslag Norg aanzienlijk langer is. Voorafgaand aan het leeg produceren van het gasveld Norg en de daarmee samenhangende bodemdaling, zal voldoende tijd zijn om de hierdoor noodzakelijke maatregelen te kunnen nemen.

Vanwege de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening willen wij het scenario van een forse bespoediging van de sluiting van de gasopslag Norg niet uitsluiten. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden. Bovendien zal ook het leeg produceren van gasveld in relatie tot de bodemdaling een maatschappelijk effect hebben waarbij wij het van belang achten de prognoses te kunnen volgen.

Wij vinden dat:

3. NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op moet nemen in de bodemdalingsprognose voor in ieder geval het jaar 2050 en 2080.

3. Bodembeweging en schade

NAM geeft aan in het winningsplan de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet uit te kunnen sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Dit is niet te vergelijken met de gevolgen van de geïnduceerde bevingen in het gebied van het Groningenveld: zowel de maximale seismiciteit als de frequentie zijn van een geheel andere orde.
Toch achten wij het ook van belang dat eventuele schadeclaims gerelateerd aan gaswinning uit kleine gasvelden goed en vlot afgehandeld worden, juist omdat de kans op schade niet uit te sluiten is. Wij hebben in ons advies aangegeven om aan het winningsplan de voorwaarde te verbinden dat eventuele schadeclaims vlot en adequaat afgehandeld zullen worden door NAM en tevens in dat kader NAM op te dragen het proces van schademelding, onderzoek en afhandeling publiek toegankelijk vast te leggen.

U onderschrijft in uw ontwerp-instemmingsbesluit de behoefte aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. U geeft daarbij aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen de decentrale overheden en NAM. NAM heeft aangegeven te willen meewerken aan de totstandkoming van afspraken hierover. Dit is vastgelegd in artikel 5 van het ontwerp-instemmingsbesluit.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Tevens dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij NAM en de decentrale overheden. NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Dit sluit ook aan bij de bevindingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid van maart 2017 waarin voor het Groningenveld wordt aangegeven dat de overheid de schadeafhandeling in eigen hand moet nemen. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken. Onlangs is bij de afhandeling van schade door gaswinning uit het Groningenveld besloten om NAM als partij uit het afhandelingsproces te halen. Dit om (de schijn van) belangenverstrengeling te voorkomen. Wij vinden dat dit ook naar dit dossier doorgetrokken moet worden.

Wij vinden dat:

4. U als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van mijnbouwactiviteiten uit kleine gasvelden. Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn;
5. U zorg moet dragen dat de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. Op deze manier kunnen mensen na hun schade, materieel of immatrieel, verder met hun leven;
6. U in de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).

4. Onzekerheden

Er is nog veel onduidelijk als het gaat om de effecten van gaswinning op de ondergrond en op de bovengrondse bouwwerken. De aanbevelingen van de Onderzoeksraad uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De Onderzoeksraad adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In zijn rapport van maart 2017 constateert de Raad dat zowel EZ als NAM worstelt met het centraal plaatsen van onzekerheid in de dialoog met burgers.
Ook heeft de Onderzoeksraad in 2015 aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen. In zijn rapport van maart 2017 geeft de Onderzoeksraad voor Veiligheid ook aan het opmerkelijk te vinden dat het ruim twee jaar heeft geduurd voordat het het ministerie van EZ twee onderzoeksprogramma's heeft ingericht.

Wij vinden dat:

7. U in het ontwerp-instemmingsbesluit duidelijk aan dient te geven hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming. Hierbij is het van essentieel belang dat deze onzekerheden ook voor leken begrijpelijk worden toegelicht.

5. Lusten en lasten

Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij hebben u geadviseerd om zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij er ook baten terugvloeien naar het gebied.
U geeft in uw ontwerp-instemmingsbesluit aan dat u de Tweede Kamer de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor mijnbouw, hernieuwbare energie en het hoogspannings- en gastransportnet te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA) momenteel aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij vinden dat:

8. U in uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.

Wij willen met onze zienswijze een constructieve bijdrage leveren aan de besluitvorming. Wij verwachten dat de zaken die wij naar voren brengen worden opgenomen in uw instemmingsbesluit en dat eventuele afwijkingen van onze zienswijze worden gemotiveerd. Voorts wijzen wij u erop dat bij deze zienswijze ons bijgevoegd advies als bijlage behoort.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Groningen:

, voorzitter.

, secretaris.

provincie groningen
Gedeputeerde Staten

De Minister van Economische Zaken
de heer H.G.J. Kamp
Postbus 20.401
2500 EK DEN HAAG

Datum	:	10 JAN. 2017
Briefnummer	:	2016-76.098/2/A.10, OM
Zaaknummer	:	657459
Behandeld door	:	
Telefoonnummer	:	
Antwoord op	:	uw verzoek om advies d.d. 13 oktober 2016, uw kenmerk DGETM-EO/16095939
Bijlage	:	
Onderwerp	:	Advies winningsplan Westerveld

Geachte heer Kamp,

Op 13 oktober 2016 zond u ons het verzoek tot het uitbrengen van advies betreffende het winningsplan Westerveld ten behoeve van uw ontwerp-instemmingsbesluit. Het betreft een gaswinningsplan van de Nederlandse Aardoliemaatschappij (NAM). Slechts één veld uit dit winningsplan ligt in de provincie Groningen. Dit veld is al in productie. Met deze brief sturen wij u ons advies. Wij adviseren u met name over de belangen die wij behartigen in onze specifieke rol als regionale overheid.

Bij de totstandkoming van het advies overlegden wij met de andere adviserende decentrale overheden. Wij vragen u de grote bezorgdheid die er leeft onder de bevolking mee te wegen in uw besluit.

1. Winning Zevenhuizen-West
Het gasveld Zevenhuizen-West is onderdeel van het winningsplan Westerveld. In dit winningsplan wordt niet duidelijk weergegeven of winning uit het gasveld Zevenhuizen-West plaats zal gaan vinden. Wij zijn echter tegen de ontwikkeling van nieuwe kleine gasvelden in onze provincie vanwege de maatschappelijke onrust die er op dit moment is in Groningen.

Advies
Ten aanzien van het gasveld Zevenhuizen-West adviseren wij u:
- in uw ontwerpbesluit aan te geven dat gasveld Zevenhuizen-West niet ontwikkeld mag worden.

2. Bodemdaling
Volgens de prognose zal de verwachte bodemdaling van de resterende gaswinning enkele centimeters bedragen; het merendeel van de daling heeft al plaatsgevonden.
De uiteindelijke *totale* bodemdaling als gevolg van de gaswinning is echter van die omvang dat er wel effecten te verwachten zijn op de waterhuishouding. De kosten voor mitigerende maatregelen zijn uiteraard voor NAM. Daarom is het van belang te inventariseren welke afspraken er bestaan tussen NAM en betrokken waterschap(pen) dan wel gemeenten of provincie voor zover er voor hen negatieve effecten zijn. Er mag geen onduidelijkheid bestaan over de vergoeding van dergelijke onkosten.
Het veld dat in gebruik is als gasopslag Norg, ligt voor een deel in de provincie Groningen. Het beëindigen en leegproduceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, vanuit de veronderstelling van de NAM de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening achten wij deze aanname

Martinikerkhof 12
9712 JG Groningen
Sint Jansstraat 4
9712 JN Groningen
Postbus 610
9700 AP Groningen
Telefoon
050 316 4911
www.provinciegroningen.nl
info@provinciegroningen.nl

De provincie Groningen werkt volgens normen die zijn vastgelegd in een handvest voor dienstverlening. Dit handvest vindt u op onze website of kunt u opvragen bij de afdeling Bestuur, Juridische Zaken & Communicatie: 050 316 4160. BTW: NL0019.32.822.B01 / KvK: 1182023 / IBAN: NL84 ABNA 0446 0456 91 / BIC: ABNANL2A

niet terecht. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden.

Advies
Voor wat betreft de prognose van de bodemdaling die gepaard kan gaan met de gaswinning, adviseren wij u:

- NAM in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren 1) welke gevolgen de *uiteindelijke totale bodemdaling* die het gevolg is van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen; 2) welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden;
- de verplichting tot vergoeding deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling als voorwaarde te verbinden aan het winningsplan;
- NAM inzicht te laten geven in de in dit kader reeds gemaakte afspraken;
- NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leegproduceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.

3. Bodembeweging
NAM geeft aan in het winningsplan de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet uit te kunnen sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Wij achten het van belang dat juist omdat de kans op schade niet uit te sluiten is, eventuele schadeclaims van inwoners door NAM goed en vlot afgehandeld worden. Een vastgelegde procedure bevordert de transparantie, eenduidigheid en snelheid. Een adequaat seismisch netwerk om eventuele trillingen te registreren en een aantal nulmetingen zal hier ook aan bijdragen.

Advies
In het kader van mogelijke schade ten gevolge van eventuele bodemtrillingen adviseren wij u:

- aan het winningsplan de voorwaarde te verbinden dat eventuele schadeclaims vlot en adequaat afgehandeld zullen worden door NAM;
- in dat kader NAM op te dragen het proces van schademelding, onderzoek en afhandeling publiek toegankelijk vast te leggen.

4. Lusten en lasten
Gaswinning zal in Nederland nog jarenlang plaatsvinden en inwoners zullen hier last van ondervinden. Inwoners staan veelal afwijzend en wantrouwend tegenover plannen voor gebruik van de ondergrond. De lokale inwoners vinden dat zij de lasten dragen voor het belang van Nederland als geheel. Mijnbouwactiviteiten brengen met zich mee dat er in zekere mate regionale of lokale belasting is. Schade wordt in principe vergoed, maar inwoners ervaren extra ongemak waar ze niet om hebben gevraagd en waar niets tegenover staat. Het belang van mijnbouwactiviteiten voor de Nederlandse samenleving is evident. Het gebruik van de ondergrond zal ook in de toekomst een grote rol spelen bij onze verder te verduurzamen energievoorziening. Voor het ook in de toekomst gebruiken van de ondergrond is van belang dat er een goede verdeling is van lusten en lasten.

Advies
Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij adviseren u:

- zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij er ook baten terugvloeien naar het gebied.

Tenslotte adviseren wij met nadruk dat uw instemming met dit winningsplan gepaard gaat met de voorwaarde dat goede communicatie met inwoners plaats vindt, zodat duidelijk is dat gaswinning alleen plaats vindt onder voorwaarden, waarbij nadelige gevolgen worden bewaakt en zoveel mogelijk worden voorkomen.

Wij zijn van mening dat wij u hierbij een gedegen advies doen toekomen en verwachten dat u dit advies meeneemt in uw besluitvorming.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Groningen:

, voorzitter.

, secretaris.

provinciehuis Westerbrink 1, Assen
postadres Postbus 122, 9400 AC Assen

www.drenthe.nl
(0592) 36 55 55

provincie Drenthe

Aan:
de minister van Economische Zaken,
de heer H.J.G. Kamp
Directie Energie en Omgeving
t.a.v. Cluster Vergunningen
Postbus 20401
2500 EK 's-GRAVENHAGE

Assen, 13 juni 2017
Ons kenmerk 24/3.4/2017001728
Behandeld door
Uw kenmerk DGTM-EO / 17049933
Onderwerp: Zienswijze ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld

Geachte minister,

Op 8 mei 2017 hebben wij uw ontwerp-instemmingsbesluit voor het Winningsplan Westerveld van de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) ontvangen. Na ons advies, hebben wij nu de gelegenheid een zienswijze op dit besluit in te dienen. Wij hebben hierover met de overige adviserende decentrale overheden overlegd.
In ons advies gaven wij eerder aan, de zorgen die de gemeenten naar voren brengen te delen. Wij delen deze zorgen van de gemeenten nog steeds, met name voor wat betreft (het ontbreken van) voldoende oog voor het burgerperspectief en de rechtszekerheid van mogelijk door toekomstig schade gedupeerde burgers.
In de door de gemeenten ingediende zienswijze geven zij uiting aan die zorgen. Wij vragen u daarom dat u bij uw afwegingen hierop ingaat op een voor inwoners begrijpelijke en transparante manier en zo uw besluit onderbouwt.

In deze zienswijze bevestigen wij een aantal zaken waarin u ons advies hebt overgenomen en zullen wij vervolgens ingaan op het feit dat u niet alle punten van ons advies opnam in de voorschriften en beperkingen die u aan uw besluit verbindt.

Ons advies met betrekking tot de gevolgen van bodemdaling en het maken van afspraken daaromtrent met betrokken partijen hebt u overgenomen.
Ook ons advies om het huidige KNMI-seismisch meetnetwerk uit te breiden en een representatieve nulmeting uit te laten voeren aan gebouwen boven de voorkomens van Eleveld en Vries-Zuid hebt u overgenomen. Op deze wijze zal de relatie tussen eventuele schade aan gebouwen en een bodemtrilling beter zijn vast te stellen. Dat het schade-afhandelingsproces transparant dient te zijn en binnen een redelijke ter-

mijn dient te worden afgerond hebt u ook als voorwaarde verbonden aan uw ontwerpbesluit. Bovendien heeft u een termijn gesteld waarbinnen de NAM dit proces openbaar dient te maken.
Tenslotte draagt u de NAM ook op binnen een bepaalde termijn een risicobeheerssysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Om de kwaliteit van het systeem te borgen laat u het beoordelen door de inspecteur-generaal der mijnen. Dit komt tegemoet aan ons verzoek ervoor zorg te dragen dat de juiste parameters en acties in het risicobeheerssysteem worden opgenomen.

Schade-afhandeling
De NAM dient door middel van uw instemmingsbesluit een aantal maatregelen te treffen om tegemoet te komen aan de zorgen van burgers met betrekking tot (de gevolgen van) gaswinning. Wij hebben inmiddels geconstateerd dat er bij de NAM bereidheid is de decentrale overheden te raadplegen over de wijze waarop aan die maatregelen invulling gegeven kan worden.
Wij stellen het op prijs dat er overleg plaatsvindt met decentrale overheden over schade-afhandeling. Voor ons blijft overeind staan dat de primaire verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij u en bij de NAM. Op het punt van transparantie en onafhankelijkheid van het schademeldings- en afhandelingsproces dienen primair afspraken gemaakt te worden tussen de NAM en EZ en niet tussen de NAM en de decentrale overheden. Wij zijn het daarom niet met uw ontwerpbesluit eens.

Nulmeting
In uw motivatie geeft u aan, dat de nulmeting aan gebouwen bedoeld is als hulpmiddel om bij een vermoeden van mijnbouwschade het oorzakelijk verband tussen schade en gaswinning te kunnen vaststellen. Wij vinden een representatieve nulmeting een goede zaak. In het kader van de discussie over 'onafhankelijkheid' bij schadeafhandeling vinden wij het van belang dat *onafhankelijk van de NAM* getoetst wordt dat deze meting inderdaad representatief is voor het betreffende gebied en naar behoren uitgevoerd is. Wij verzoeken u:

- *in uw definitieve besluit in artikel 6 op te nemen dat de invulling en de uitvoering van de nulmeting door (een nader door u te benoemen) onafhankelijke partij dienen te worden getoetst.*

Nationaal Park Drentsche Aa
In onderdeel 7.3.2 van uw ontwerpbesluit geeft u aan nog te zullen beoordelen of er nadelige gevolgen voor de natuur zullen optreden in het effectgebied van de gaswinning volgens het winningsplan Westerveld. Het betreft met name de gevolgen voor het Nationaal Park Drentsche Aa. De beoordeling dient vooraf plaats te vinden en de voor dit gebied van toepassing zijnde toetsingskaders zijn daarbij van belang:

- artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming, in het bijzonder de instandhoudingsdoelstelling van het gebied;
- de Kaderrichtlijn Water voor wat betreft de waterkwaliteitsdoelstellingen voor het stroomdal van de Drentsche Aa;
- het (ontwerp)-Beheerplan Drentsche Aa-gebied.

Wij verzoeken u het vorenstaande in uw instemmingsbesluit op te nemen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

wa/coll.

Afschrift aan Provinciale Staten van Drenthe

Waterschap Noorderzijlvest

Bezoekadres:
Stedumermaar 1
9735 AC Groningen
Postadres:
Postbus 18
9700 AA Groningen
Telefoon: (050) 304 89 11
Fax: (050) 304 82 26
E-mail: info@noorderzijlvest.nl
Internet: www.noorderzijlvest.nl
Twitter: @noorderzijlvest

Ministerie van Economische Zaken

Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Uw brief van: -
Uw kenmerk: DGETM-EO / 16179478

Groningen, 14 juni 2017
Ons kenmerk: Z/17/003896
Behandeld door:
Bijlage(n): 1

Onderwerp: zienswijze ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld (prov. Drenthe)

Geachte

Op verzoek van de Minister van Economische Zaken heeft het Dagelijks Bestuur van het waterschap Noorderzijlvest conform de Mijnbouwwet bij brief van 13 januari 2017, ons kenmerk Z/17/003896, een advies uitgebracht ten aanzien van het voornemen tot instemming met (een wijziging van) het Winningsplan van de NAM voor het gasveld Westerveld.

In de Staatscourant 2017, nr. 24671, maakt de Minister via een officiële kennisgeving bekend dat het ontwerp-instemmingsbesluit ten aanzien van de wijziging van de gaswinning Westerveld, tezamen met de bij dit ontwerpbesluit behorende stukken, ter inzage ligt in de periode van maandag 8 mei 2017 tot en met maandag 19 juni 2017.

Wij hebben kennis genomen van de inhoud van het ontwerp-instemmingsbesluit en vastgesteld dat de kern van ons advies hierin niet of althans niet volledig herkenbaar terug te vinden is.

Om die reden maken wij bij deze van de mogelijkheid gebruik een zienswijze in te dienen ter zake het ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld.

U vindt deze zienswijze in de bij deze brief behorende bijlage.

Nederlandse Waterschapsbank NV: NL73 NWAB0636755592 BTW-identificatienummer: NL8081.74.071.B.01 KvK-nummer: 50130994

Wij verzoeken u niet (definitief) in te stemmen met de wijziging van de gaswinning Westerveld en de inhoud van deze brief en de zienswijze te betrekken bij uw definitieve besluitvorming in dit dossier.

Een afschrift van uw definitieve besluit zien wij te zijner tijd met belangstelling tegemoet.

Het Dagelijks Bestuur van het
Waterschap Noorderzijlvest:

Bert Middel, dijkgraaf

Wim Brenkman, secretaris-directeur

Bijlage 1 bij zienswijze Winningsplan Westerveld

21 December 2016

definitief

Advies Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING	4
3	HOOFDADVIES	7
4	ALGEMEEN	8
5	COMMUNICATIE	9
6	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
6.1	Doelmatigheid	11
6.2	Kaders schade	11
6.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa	11
6.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	12
7	PRODUCTIE	14
7.1	Productie put Vries-10	14
7.2	Productiesnelheid	14
7.3	Productieniveau high case	15
8	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
8.1	Onzekerheden	16
8.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
9	BODEMBEWEGING	17
9.1	Bodemdaling	17
9.2	Bodemtrilling	17
9.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
10	SCHADE	20
10.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
10.2	Afhandeling van schade	20
10.3	Lusten en lasten	22
11	RISICOBEHEERSYSTEEM	23

1 INLEIDING

U heeft ons in de gelegenheid gesteld om een advies uit te brengen over het door NAM ingediende Winningsplan Westerveld. Aangezien dit plan betrekking heeft op de winning uit aardgasvelden binnen onze verschillende gebiedsbegrenzingen maken wij graag gebruik van deze mogelijkheid. Bij het maken van het advies hebben wij intensief samengewerkt met de verschillende decentrale overheden die een adviesrecht hebben op het Winningsplan Westerveld.

Wij zijn u erkentelijk dat u in een vroegtijdig stadium van uw besluitvorming ons om advies vraagt op het winningsplan Westerveld 2016 van NAM. Wij maken graag gebruik van dit adviesrecht vanwege de zorg die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied. Wij erkennen dat in de afgelopen periode meer aandacht is gekomen voor de aspecten veiligheid en welzijn van burgers in relatie tot gaswinning. Wij menen echter toch blijvend te moeten aandringen om hierin de positie van de inwoners centraal te stellen. Wij hebben daarom ervoor gekozen ons advies breed in te steken.

Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (Staatstoezicht op de Mijnen (SodM, Technische commissie bodembeweging (Tcbb).

Wij vertrouwen erop dat u het advies behandelt conform de relevante bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht en de overwegingen uit ons advies op een zorgvuldige wijze betrekt bij uw besluitvorming en ons transparant informeert over uw overwegingen terzake.

Leeswijzer
Wij hebben onze bevindingen, hoofdconclusies en hoofdadvies samengevat in het eerste hoofdstuk. In de analyse daarachter treft u een uitgebreidere beoordeling aan van het winningsplan met op onderdelen deelconclusies en -adviezen.

2 SAMENVATTING

Vanuit betrokkenheid en zorg en oprechte belangstelling hebben wij de rapporten intensief bestudeerd. Veiligheid van inwoners en het voorkomen en beperken van schade wegen hierin het zwaarst. Alle andere aspecten moeten daaraan ondergeschikt zijn, waaronder economische aspecten en leveringszekerheid.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) geeft over het erkennen van onzekerheden en communiceren de volgende toelichting: Onzekerheid en het reduceren ervan dienen uitgangspunten te zijn van het handelen van betrokken partijen, ook in de communicatie naar burgers. Onderzoek over onzekerheden en het daaraan verbinden van maatregelen is daarbij van cruciaal belang volgens de Raad. Onderzoek mag geen excuus zijn om geen maatregelen te treffen of besluiten uit te stellen. Zij pleit derhalve ook voor het hanteren van het voorzorgsprincipe in dat geval "Better safe than sorry" . Dat betekent in de communicatie over onzekerheden in samenspraak met deskundigen en risicodragers zoeken naar manieren van beheersing van het risico. Communiceren met burgers moet volgens de OvV meer zijn dan alleen voorlichting geven.

Veiligheid wordt door de OvV breed gedefinieerd in termen van objectieve- en subjectieve veiligheid, respectievelijk het uitblijven van lichamelijk letsel ten gevolge van aardbevingen en gemoedsrust van bewoners. "Het gaat om veiligheid van burgers. Kunnen zij erop rekenen dat incidenten worden voorkomen, schade wordt beperkt, risico's worden beheerst en onzekerheden worden verkend?". U hebt hierop gereageerd met: "De Raad heeft met haar rapportage en aanbevelingen vooral willen bereiken dat bij activiteiten in de diepe ondergrond nu en in de toekomst het veiligheidsbelang voldoende aandacht krijgt" . U heeft alle aanbevelingen uit het rapport van de OvV overgenomen. In dit licht bezien dient bij de beoordeling en toetsing van de verschillende aspecten dan ook te worden uitgegaan van een brede benadering van de belangenafweging die aan uw uiteindelijke besluit ten grondslag moet liggen. Het past hierbij niet om u te beperken tot een exacte en enge uitleg van voorgenomen wetgeving.

We hebben ook geconstateerd dat in het winningsplan nog een aantal essentiële onderdelen ontbreekt en het plan gepaard gaat met onzekerheden die betrekking hebben op een veilige gaswinning. Ook constateren wij dat ondanks de ervaringen opgedaan in Groningen, er vooralsnog geen sprake is van een adequate regeling voor de rest van Nederland voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten.

Bij bestudering van het winningsplan en onderliggende stukken hebben wij samengevat de volgende vragen, opmerkingen en adviezen.

Veiligheid
Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners.

Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.
Tevens hebben wij een aantal ontbrekende zaken geconstateerd. Wij komen hier verderop in ons advies op terug.

Communicatie
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning.

Voorkomen en beperken van schade
In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd. NAM bepaalt daarmee zelf welk niveau van acceptatie daarbij aan de orde is. Er wordt geen aandacht geschonken aan maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken, terwijl dit een voorschrift in de Mijnbouwwet is.
Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

Bodemdaling
NAM dient inzichtelijk te maken welke gevolgen de uiteindelijke totale bodemdaling (als resultaat van dit winningsplan Westerveld) kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen en welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden.
Wij zijn van mening dat NAM dient te worden verplicht tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling.

Schadeafhandeling
Wij zijn van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Evenals in het aardbevingsgebied Groningen dient er een volledig onafhankelijk orgaan te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Een dergelijke regeling en onafhankelijk toetsingsorgaan dienen op voorhand een feit te zijn.

Meet- en regelprotocol
De reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid liggen dicht tegen de grens met risicocategorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de Seismische Risico Analyse (SRA) in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem. Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Wij zijn van mening dat een risicobeheerssysteem een voorwaarde moet zijn van de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning.

Fracken en zuurstimulatie

Vanwege de mogelijke gevolgen zijn wij van mening dat geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken moeten worden toegestaan.

Schadelijke gevolgen van zuurstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden, omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

3 HOOFDADVIES

Onze bevindingen afgewogen hebbende en uitgaande van de geformuleerde uitgangspunten komen wij tot het volgende hoofdadvies:

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Wij adviseren u vanwege de geconstateerde omissies, bestaande onzekerheden, geen aandacht voor maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken en het ontbreken van een adequate schaderegeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten:

Primair: **niet** in te stemmen met het winningsplan Westerveld 2016 zoals het nu voorligt;

Subsidiair: mocht dit niet uw keuze zijn vanwege de grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen slechts in te stemmen met het winningsplan door het hanteren van het voorzorgprincipe "Better safe than sorry" en:

1. NAM en Sodm, binnen een door u gestelde termijn, onvolkomenheden te laten aanvullen;
2. te voorzien in onafhankelijke validatie van onderzoeken en bevindingen;
3. een termijn te stellen aan het winningsplan;
4. hierbij zaken als schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersingsysteem op voorhand goed en volledig te regelen.

In onderstaande hoofdstukken vindt u de onderbouwing van ons hoofdadvies en overige adviezen.

4 ALGEMEEN

Het adviesrecht voor de decentrale overheden, zoals dat dit jaar in de wijzigingen Mijnbouwwet is vertaald, hangt vooral samen met de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning.

In uw adviesverzoek schrijft u: "Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) richt zich op de veiligheid van de burgers en de infrastructurele werken. Een ander belangrijk punt betreft meer aandacht voor het burgerperspectief".

In het winningsplan Westerveld wordt volledig voorbijgegaan aan het burgerperspectief ofwel de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning. Het is voorstelbaar dat NAM in het winningsplan redeneert vanuit haar commercieel belang. NAM dient echter ook maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Dit komt in het winningsplan niet tot uitdrukking. Wij verwachten dat u in uw besluit uw maatschappelijke verantwoordelijkheid duidelijk naar voren laat komen.

Het maatschappelijk draagvlak voor (nieuwe) gaswinningen in ons land neemt af. Dit als gevolg van de aardbevingen in de provincie Groningen, de daarmee samenhangende veiligheidsproblematiek en andere negatieve effecten van de gaswinning. Ook de Drentse decentrale overheden constateren die ontwikkeling. Het versneld terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen is een belangrijke opgave voor onze samenleving. Wij pleiten ervoor dat u met spoed uw beleid inzet op duurzame energie.

Bij de besluitvorming in Groningen heeft u veiligheid, het zo veel mogelijk voorkomen en beperken van schade en het belang van leveringszekerheid het zwaarst laten wegen.

De Drentse situatie is op verschillende onderdelen anders dan Groningen.
Wij hechten vooral waarde aan de volgende aspecten:

- Veiligheid
- Communicatie
- Voorkomen en beperken van schade
- Schadeafhandeling a.g.v. bodemdaling/ bodemtrilling
- Meet- en regelprotocol
- Fracken en zuurstimulatie

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners. Dat wil zeggen dat deze organisaties aangeven dat er geen dusdanige bevingen optreden dat er gevaar ontstaat voor personen. Wel zien wij aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en het daar horende meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren. De resultaten van dit risicobeheersysteem moeten voor iedereen toegankelijk zijn.

5 COMMUNICATIE

Voor een adequate invulling van het burgerperspectief, zoals u in het adviesverzoek aangeeft, is gedegen, transparante en consistente communicatie een absolute voorwaarde.

Advies:
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Wij adviseren u in uw besluit voorwaarden op te nemen waarmee dit wordt geborgd.

Toelichting:
De verantwoordelijkheid van de lokale overheid is oog te hebben voor de belangen van onze inwoners en deze te borgen.
Wij zijn daarom van mening dat de rol van informatievoorziening over de (gevolgen van) gaswinning niet uitsluitend aan NAM moet worden overgelaten. De communicatie van zowel NAM als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Hiermee moet onnodige onrust en zorg bij inwoners worden weggenomen.

Typerend is de gebrekkige communicatie en afstemming tussen NAM en het ministerie van EZ over de start van de gaswinning uit put Vries-10, die onder het winningsplan Westerveld valt (zie ook hfst 7.1).

Communicatie is een essentieel onderdeel van het omgevingsmanagement, zoals is verwoord in uw visie in de brief aan de Tweede Kamer van 1 februari 2016*).
Uw uitgangspunten daarbij zijn duidelijk:

1. Samenbinden van belanghebbenden
2. Betrek de omgeving zo vroeg mogelijk
3. Transparantie en vertrouwen
4. Omgevingsmanagement is een gezamenlijke verantwoordelijkheid
5. Maatwerk

Het mag duidelijk zijn dat uw ambitie verder moet gaan dan het organiseren van informatiebijeenkomsten en publicaties over de procedure.
Wij willen graag met u meedenken aan de verdere invulling van de communicatie en het omgevingsmanagement. Daarbij nemen wij graag uw visie als vertrekpunt.
Wij geven u als suggestie dat NAM een breed communicatieplan opstelt dat in overleg en instemming met u en lokale overheden tot stand komt. Communicatie die staat in een breder perspectief van omgevingsmanagement, rekening houdend met de 'belevingswereld' van onze inwoners.

Het winningsplan is geschreven voor ingewijden en lastig leesbaar voor inwoners. Zij mogen een zienswijze op het winningsplan indienen maar dan moeten zij de inhoud hiervan wel kunnen doorgronden. Daarom adviseren wij u voorafgaand aan het maken van een ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen.

In dit kader vragen wij u tevens de risicoanalyse van de gasvelden Vries Zuid en Eleveld nader te duiden. Uit het winningsplan blijkt dat volgens de SRA de gasvelden Vries Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen. In zowel het winningsplan als in de adviezen van Sodm en Tcbb ontbreekt een nadere analyse waarom deze velden hogere risico's met zich meebrengen dan de overige velden. Ligt het aan de inrichting van het gebied of komt het door de bodemopbouw die gevoelig is voor trilling? Toevoeging van deze analyse maakt dat de aangegeven risico's beter zijn te duiden en uit te leggen aan onze inwoners.

6 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

In dit hoofdstuk geven we aan welke kaders onduidelijk zijn of ontbreken waaraan het winningsplan is getoetst.

6.1 Doelmatigheid

Advies
Wij verzoeken u inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.

Toelichting
In het advies van Sodm is een toetsing opgenomen van de winning aan doelmatigheid. Onduidelijk is hoe en waaraan is getoetst. We willen graag inzicht in de afwegingskaders waaraan dit aspect wordt getoetst. De Tweede Kamer heeft aangegeven dat de Minister een afweging moet maken tussen landelijk economische belangen en de lokale veiligheid en schade-effecten. In het verleden zijn de lokale effecten volgens de Tweede Kamer in die afweging onvoldoende meegenomen. In dit kader vragen wij ons af hoe de balans uitvalt tussen economische belangen en de maatschappelijke aanvaardbare gevolgen en risico's die met gaswinning gepaard gaan.

6.2 Kaders schade

Advies
De minister dient zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder 'schade' verstaan wordt.

Toelichting
De (nog niet vastgestelde) wijziging van de Mijnbouwwet noemt als toetsingsgrond voor het eventueel onthouden van de instemming met een winningsplan 'schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan'. Wij constateren dat de adviserende organen Tcbb en Sodm kennelijk ieder een verschillende typering hanteren voor het begrip schade. Dat is niet uit te leggen aan inwoners.
Zolang niet duidelijk is wat onder 'schade' verstaan dient te worden, is toetsing van het winningsplan op dit onderdeel lastig voor velden die gebeefd hebben en in verband waarmee 'schade' is gemeld.

6.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa

Advies
Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa adviseren wij u:
- het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
- in uw goedkeuringsbesluit op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk wordt ontzien.

Toelichting
Wij stellen vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentse Aa niet zijn onderzocht althans onvoldoende in beeld zijn gebracht. Er blijkt ook uit niets dat met zekerheid zou kunnen worden gesteld dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Drentse Aa door de exploitatie van de gasvelden in dit winningsplan niet zullen worden aangetast.

Het Drentse Aa gebied is een internationaal uniek gebied, met een zeer hoge beschermingsstatus. Het gebied is een beek- en esdorpenlandschap; het oppervlaktewater van de Drentse Aa dient tevens als bron van drinkwater. Het is een waardevol gebied met een kwetsbaar geohydrologisch systeem waar invloeden vanwege de gaswinning (zoals bodemdaling, zuurstimulatie) niet mogen plaatsvinden.

Voor een correcte beoordeling van de mogelijke gevolgen van de exploitatie van het winningsplan Westerveld voor het Drentse Aa-gebied zou het overigens niet juist zijn om de getroffen en te treffen waterhuishoudkundige maatregelen in het natuurgebied bij het beschouwen van mogelijke effecten van mijnbouwactiviteiten op de instandhoudingsdoelstellingen van het natuurgebied te betrekken. Compenserende maatregelen maken immers in juridische zin geen onderdeel uit van de beoordeling in het kader van de significantie-toets. Bovendien zijn de watergerelateerde maatregelen in zekere zin met de mijnbouwactiviteiten verbonden, omdat de waterhuishouding noodzakelijkerwijs wel moet worden aangepast als gevolg van de opgetreden bodemdaling die het resultaat is van de gaswinning.

Wij wijzen er op dat de vaststelling en goedkeuring van het winningsplan door de Minister met zich mee brengt dat er een toetsingsmoment ontstaat waarop moet worden beoordeeld of mogelijk significante gevolgen ten gevolge van de mijnbouwactiviteiten in het Westerveld kunnen ontstaan. Dat geldt uiteraard niet alleen voor het Drentse Aa-gebied, maar voor alle Natura 2000-gebieden die door het instemmingsbesluit worden beïnvloed. Deze beoordeling heeft niet of in onvoldoende mate plaatsgevonden ten gevolge waarvan effecten op Natura-2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Bij de actuele stand van zaken voor wat betreft de onbekendheid van de impact van de gaswinning is er naar ons oordeel aanleiding om in het instemmingsbesluit aanvullende restricties op te nemen die waarborgen dat het Nationaal Park Drentse Aa zo veel mogelijk ongemoeid wordt gelaten.

6.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

Advies:
Wij verzoeken u aan te geven welke overwegingen ten grondslag liggen aan de keuze om een grote variëteit van kleine gasvelden in het winningsplan Westerveld te vatten? In het kader van de maatschappelijke verantwoording vinden wij het transparanter om per gasveld een winningsplan op te stellen.

Toelichting:
Het winningsplan Westerveld bevat een groot aantal afzonderlijke gasvelden die geen directe relatie met elkaar hebben. Uit het winningsplan Westerveld wordt afgeleid dat een aantal velden nu en naar verwachting in de toekomst niet meer produceren. Waarom zijn die dan toch opgenomen in het winningsplan? Voor de afweging tussen economische belangen en de maatschappelijke effecten is het logischer per producerend gasveld een aparte vergunning en winningsplan op te stellen. De gehanteerde methodiek belemmerd nu voor al deze velden afzonderlijk een transparante afweging te kunnen maken.

7 PRODUCTIE

7.1 Productie put Vries-10

Advies:
Wij adviseren u om uw toezegging jegens NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put (put Vries-10) in te trekken en NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavige winningsplan af te wachten.

Toelichting:
"Tijdens het vragenuur van 16 juni 2015 is gesproken over een voorgenomen gaswinning door NAM in Drenthe. Tijdens de mondelinge beantwoording is in algemene zin aangegeven dat er bij winning uit kleine velden een winningsplan moet komen en dat omwonenden, gemeenten en provincies hierop zienswijzen kunnen indienen. Dit is ook bevestigd in de beantwoording van aanvullende schriftelijke vragen van het lid Dik-Faber (CU), waarin is aangegeven dat "in alle gevallen waarbij op basis van boringen besloten wordt om gas te gaan winnen, een nieuw of gewijzigd winningsplan ingediend moet worden" (Kamerstukken 2015-2016, Aanhangsel van de Handelingen, 57)."

In het geval van Vries-10 is er een nieuwe boring geweest op basis waarvan NAM voornemens is om gas te gaan winnen. Daarnaast is er juist door de minister aan de Tweede Kamer toegezegd, dat er een adviesrecht wordt toegepast in deze situaties. In het Winningsplan Westerveld is voor Vries-10 sprake van een te winnen hoeveelheid van 0,6 Miljard M3 (high case). Wij zijn van mening dat deze nieuwe winning onderdeel is van dit winningsplan en dat NAM de procedure moet afwachten voordat er uit put Vries-10 gas gewonnen mag worden.

Los van de vraag of er wel of geen vigerend Winningsplan is, moeten wij constateren dat het oude Winningsplan niet voldoet aan de zaken die door de Onderzoeksraad voor de veiligheid zijn geconstateerd. Zo is bij de afgifte van de instemmingsvergunning op het vigerende winningsplan niet getoetst op de veiligheid van burgers (seismische risico analyse). Wij zijn dan ook van mening dat er niet kan worden teruggevallen op een vergunning waarin geen rekening is gehouden met zo een belangrijk aspect.

7.2 Productiesnelheid

Advies:
Wij verzoeken u in uw besluit aandacht te besteden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden. Te meer daar vrijwel alle velden in dit winningsplan zich bevinden in de laatste fase van de feitelijke gaswinning. Er lijkt door NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening te zijn gehouden met de relatie snelheid drukdaling-bodemtrilling.

Toelichting
De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Een snelle drukdaling in het gesteente kan eerder tot bevingen leiden dan wanneer deze

drukdaling geleidelijk verloopt. Kan NAM aangeven welke hoeveelheid er per jaar per gasveld kan worden onttrokken zonder dat dit tot extra risico op bodemtrilling leidt?
Uit een toelichting van NAM blijkt dat de productiescenario's in het winningsplan zijn gebaseerd op een technische inschatting wat uit de bodem te halen is. In het plan is de winningssnelheid niet aangegeven.

7.3 Productieniveau high case

Advies:
In uw besluit op te nemen dat als NAM het "high case" scenario overschrijdt zij een nieuw winningsplan dient op te stellen en deze ter besluitvorming aan dient te bieden.

Toelichting:
In het advies van Sodm wordt op blz 5 aangegeven dat als een winning het "high case" scenario overschrijdt NAM een nieuwe SRA moet uitvoeren en tevens het winningsplan dient te actualiseren. Deze opmerking bevreemd ons, aangezien wij in de veronderstelling verkeren dat winning buiten de grenzen van het winningsbesluit niet is toegestaan.
Wij zijn van mening dat indien deze situatie zich voordoet er te allen tijde een nieuw winningsplan dient te worden opgesteld.

8 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

8.1 Onzekerheden

Advies:
Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.

Toelichting:
Voor de berekeningen is gebruik gemaakt van gegevens van de ondergrond. De samenstelling van de diepe ondergrond is complex en nooit precies in kaart te brengen. De ligging van breuken, de compactiecoëfficiënt etc. zijn gebaseerd op interpretatie van een beperkt aantal bodemgegevens. Dit houdt in dat de resultaten altijd met grote voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd. De Tcbb geeft aan dat in het ergste geval een beving met een magnitude van 3,9 kan plaatsvinden. De zwaarste beving tot nu toe in Groningen was 3,6 in Huizinge (2012). De velden Eleveld en Vries Zuid scoren op factoren als bebouwingsdichtheid en bevolkingsdichtheid duidelijk minder gunstig dan Huizinge. Wij vermoeden op basis van deze aspecten dat in het stedelijk gebied van Assen meer schade kan ontstaan dan de door NAM geformuleerde licht schade aan meerdere, tot matige schade aan enkele gebouwen.

8.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Advies:
Wij verzoek u NAM op te dragen de SRA berekening opnieuw uit te voeren. Hierin rekening te houden met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in de gebieden rond de betreffende gasvelden. Evenals de correcte bevolkingsdichtheid ten aanzien van het stedelijke gebied rond het gasveld Eleveld te hanteren. Deze nieuwe SRA-berekening te beschouwen als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de SRA is geen rekening gehouden met de toekomstige inrichting van Werklandschap Assen Zuid en de toeristisch recreatieve zone. De inrichting leidt tot intensievere bebouwing van bedrijven in het gebied dan nu het geval is. Ook de noordelijke blokken van Eleveld vallen binnen het stedelijk gebied van Assen met o.a. de aanwezigheid van een ziekenhuis in de directe nabijheid.
Waarom wordt voor bepaling risicoklasse uitgegaan van lage bevolkingsdichtheid (250-500 inw/km2)? Een substantieel deel van het gasveld Eleveld ligt namelijk in het stedelijk gebied van Assen met hogere dichtheid (500-1000 inw/km2). Een herberekening zal leiden tot een andere risico inschatting. Dit maakt het noodzakelijk dat alle adviesorganen zich hierover opnieuw een oordeel moeten kunnen vormen.

9 BODEMBEWEGING

9.1 Bodemdaling

Advies
Voor wat betreft de prognose van de bodemdaling die gepaard kan gaan met de gaswinning, adviseren wij u:

- NAM in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren:
  1) welke gevolgen de *uiteindelijke totale bodemdaling* die het gevolg is van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen;
  2) welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden;
  3) NAM te verplichten tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling als voorwaarde te verbinden aan het winningsplan;
- NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.

Toelichting
Volgens de prognose zal de verwachte bodemdaling van de resterende gaswinning enkele centimeters bedragen; het merendeel van de daling heeft al plaatsgevonden.
De uiteindelijke *totale* bodemdaling als gevolg van de gaswinning is echter van die omvang dat er wel effecten te verwachten zijn op de waterhuishouding. De kosten voor mitigerende maatregelen zijn uiteraard voor NAM. Daarom is het van belang te inventariseren welke afspraken er bestaan tussen NAM en betrokken waterschap(pen), gemeenten en provincie voor zover er voor hen negatieve effecten zijn. Er mag geen onduidelijkheid bestaan over de vergoeding van dergelijke onkosten.

Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, vanuit de veronderstelling van NAM de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening achten wij deze aanname niet terecht. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden.

9.2 Bodemtrilling

Advies
Omdat NAM in het winningsplan aangeeft dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten, verzoeken wij u:

- het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) over te nemen en NAM op te dragen in aanvulling op het KNMI-netwerk seismische apparatuur in en rond de gasvoorkomens Vries-Zuid en Eleveld op te stellen;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden een risicobeheerssysteem te laten ontwikkelen en operationeel te hebben (zie hoofdstuk 9);
- de parameters en randvoorwaarden die NAM hanteert in het door haar op te stellen risicobeheerssysteem goed te laten onderbouwen alvorens dit systeem goed te keuren;
- te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Toelichting
Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (SodM, Tcbb).

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Wij zijn daarom blij met de toegenomen belangstelling voor dit belangrijke aspect rond de gaswinning. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Uit de analyse van NAM volgt dat alle gasvelden in de laagste seismische risicogroep vallen (categorie I). TNO constateert in haar advies dat de risicoanalyse is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en kan zich vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid wel dicht tegen categorie 2 aan liggen.

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM menen wij daarom te kunnen opmaken dat er in het kader van bodemtrilling geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de betreffende gasvelden.
Hoewel de veiligheid niet in het geding lijkt te zijn, geeft NAM in het winningsplan aan dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Daarom zien wij wel aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en implementeren voor 1 juni 2017. Tevens het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren (zie hoofdstuk 9).

Tevens kan het risicobeheerssysteem helpen een eventuele zwaardere beving te voorkomen, mits sprake is van de juiste keuze van signaalparameters en het daarbij behorende actieprotocol. Een goede onderbouwing van de gekozen parameters en acties is dus van belang wil het risicobeheerssysteem zinvol zijn. Ook een adequaat seismisch netwerk is hierbij van belang.

9.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Advies

Wij adviseren u vanwege de mogelijke gevolgen:

- geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken toe te staan zoals in het winningsplan is omschreven;
- tevens besluitvorming over de toepassing van deze technieken niet alleen bij de toezichthouder (Sodm) neer te leggen, maar hiervoor aparte besluitvorming aan NAM op te leggen met mogelijkheden tot inspraak, zienswijzen en beroep van lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe;
- mocht dit niet uw keuze zijn, dan verzoeken wij u toch in ieder geval in het goedkeuringsbesluit voorwaarden op te nemen ter beperking van risico's voor grond- en drinkwater en ecologie én het optreden van bodemtrilling.

Toelichting

De velden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid vallen gedeeltelijk samen met de boringsvrije zone van de grondwaterwinning Assen-Oost; het veld Assen valt bovendien samen met het grondwaterbeschermingsgebied Assen-West.

Schadelijke gevolgen van reservoirstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Het advies van Sodm is gebaseerd op de bevoegdheid van de afweging over fracken bij de toezichthouder van de gaswinning. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

10 SCHADE

10.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

Advies:
Wij adviseren u vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving te zien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de Mijnbouwwet ligt primair de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). NAM heeft als initiatiefnemer de zorgplicht voor het voorkomen van schade. In winningsplan wordt geconcludeerd dat er lichte en lokaal mogelijk matige schade kan optreden aan gebouwen. Nergens is in het winningsplan echter terug te lezen wat wordt gedaan om schade te voorkomen. Wij stellen vast dat ten aanzien van het optreden van schade in het winningsplan geen aandacht is op het voorkomen van schade. In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd.

Het Mijnbouwbesluit schrijft voor dat het winningsplan een beschrijving bevat van de mogelijke omvang en verwachte aard van de schade door bodembeweging. Uit het winningsplan blijkt dat het niet goed mogelijk is de omvang en de verwachte aard adequaat te beschrijven. NAM lijkt niet in staat causaliteit aan te geven tussen aardbevingen en omvang en aard van de schade. Het winningsplan lijkt op dit punt niet te voldoen aan de eisen die de wet stelt aan een plan.

Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

10.2 Afhandeling van schade

Advies
Wij zijn van mening dat:
- een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde is, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen;
- evenals in het aardbevingsgebied Groningen er een volledig onafhankelijk orgaan dient te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.
- in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade;

Toelichting:
Zoals reeds in voorgaande alinea door ons is aangegeven dient het voorkomen en beperken van alle schade als uitgangspunt te worden genomen. Echter kan NAM de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. Dit wordt ook door SodM in haar advies als zodanig aangegeven. In het ernstigste geval kan een geïnduceerde beving leiden tot het ontstaan van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen.

NAM geeft in het winningsplan aan dat de historische schademeldingen voor "lichte, niet constructieve schade" hebben gezorgd en dat deze vergoed zijn (of worden) wanneer het duidelijk is dat zij de schade heeft veroorzaakt. Overeenkomstig de regels van het burgerlijk recht rust op NAM de verplichting om schade veroorzaakt door aardbevingen, die worden veroorzaakt door de gaswinning, te vergoeden. Wij zijn van mening dat voornoemde regeling op basis van het burgerlijk wetboek niet altijd voldoende soelaas biedt voor burgers, bedrijven en lokale overheden om op een vlotte en toegankelijke wijze schade te kunnen claimen.

De gaswinning in Groningen heeft voor veel overlast gezorgd in de regio en het gevoel van veiligheid en vertrouwen van de bewoners aangetast. Er is dan ook sprake van een groot wantrouwen van burgers jegens NAM en rijksoverheid. Dit heeft zowel betrekking op de feitelijke gaswinning, als ook het nemen van adequate en toereikende maatregelen om de gevolgen (waaronder schade en overige hinder) zo veel mogelijk te voorkomen en/of te beperken.
Herstel van vertrouwen van onze burgers is naar onze mening dan ook gebaat bij een transparante en toegankelijke organisatie voor de afwikkeling van schademeldingen. Een regeling waarbij het voor burgers en andere partijen niet nodeloos ingewikkeld is om een schademelding in te dienen en de onafhankelijkheid in voldoende mate gewaarborgd is. Dit zodat iedereen in redelijkheid kan vertrouwen op een eerlijke en adequate schadeafwikkeling. Het past niet om daarbij onderscheid te maken tussen de omvang of de locatie waar de schade is ontstaan. Iedere schademelding dient op zijn eigen merites te worden beoordeeld.

Gezien het voorgaande zijn wij van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Tevens dient hierbij de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd te zijn. Wij dringen er daarom bij u op aan dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – er een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tevens zorgt het instellen van een dergelijk orgaan ervoor dat ook ingeval van gestapelde mijnbouw (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil) gedupeerde partijen weten tot welke partij zij zich hiertoe dienen te wenden.

Hoewel door uw minister in de Tweede Kamer reeds toezeggingen zijn gedaan aangaande het instellen een dergelijke onafhankelijk orgaan voor de afwikkeling van mijnbouwschade, is één en ander vooralsnog geen feit. Wij adviseren u haast te maken met het instellen van een dergelijk onafhankelijk orgaan. Tevens dit te regelen alvorens in te stemmen met het onderhavige winningsplan Westerveld.

10.3 Lusten en lasten

Advies

Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij verzoeken u ervoor zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij het zeer gewenst is dat u aangeeft hoe baten terugvloeien naar het gebied.

Toelichting

Gaswinning zal in Nederland nog jarenlang plaatsvinden en inwoners zullen hier last van ondervinden. Inwoners staan veelal afwijzend en wantrouwend tegenover plannen voor gebruik van de ondergrond. De lokale inwoners vinden dat zij de lasten dragen voor het belang van Nederland als geheel. Mijnbouwactiviteiten brengen met zich mee dat er in zekere mate regionale of lokale belasting is. Schade dient volgens de wet te worden vergoed, maar inwoners ervaren extra ongemak waar ze niet om hebben gevraagd en waar niets tegenover staat. Het belang van mijnbouwactiviteiten voor de Nederlandse samenleving is evident. Het gebruik van de ondergrond zal ook in de toekomst een grote rol spelen bij onze verder te verduurzamen energievoorziening. Voor het ook in de toekomst gebruiken van de ondergrond is van belang dat er een goede verdeling is van lusten en lasten.

11 RISICOBEHEERSYSTEEM

Advies:
Met betrekking tot het risicobeheerssysteem adviseren wij u:

- NAM te verplichten een onafhankelijke nulmeting uit te voeren aan alle gebouwen boven en nabij de voorkomens van Eleveld en Vries-Zuid;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden Eleveld en Vries-Zuid extra versnellingsopnemers te laten installeren en operationeel te hebben;
- bij dit winningsplan een risicobeheerssysteem te laten opstellen en als onderdeel op te nemen bij de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning;
- het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren.

Toelichting:
Om de schade door gaswinning goed te kunnen vaststellen is het belangrijk dat de uitgangssituatie goed wordt vastgelegd. Het is aan de initiatiefnemer om dit te doen naar goedkeuring van de vergunningverlener. Er wordt al jaren gas gewonnen in het veld maar dit winningsplan is de markering van het moment dat ook het burgerperspectief wordt meegewogen in de besluitvorming. In dat kader is het belangrijk dat schade aan particuliere eigendommen goed wordt geregistreerd.

Zowel NAM als TNO concluderen op basis van de seismische risicoanalyse (SRA) dat alle velden in categorie I vallen. Volgens de leidraad van SodM volstaat voor deze velden monitoring met het huidige geofoon en accelerometer netwerk van het KNMI. Met dit monitoringsnetwerk kunnen aardbevingen met een magnitude van 1,5 en groter worden gelokaliseerd.

Hoewel alle velden in categorie I vallen, liggen de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid echter dicht tegen de grens met categorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de SRA in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem.

Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. De keuze van signaalparameters en bijbehorende (re)acties dient dan ook zodanig onderbouwd te zijn dat hiermee aannemelijk wordt gemaakt dat het systeem zinvol is. Dat wil zeggen, dat aan de hand van de signaalparameters zodanig tijdig kan worden ingegrepen dat het mogelijk optreden van bedoelde schade en risico's voorkomen kan worden.

Waterschap Noorderzijlvest

Bezoekadres:
Stedumermaar 1
9735 AC Groningen
Postadres:
Postbus 18
9700 AA Groningen
Telefoon: (050) 304 89 11
Fax (050) 304 82 26
E-mail info@noorderzijlvest.nl
Internet www.noorderzijlvest.nl
Twitter @noorderzijlvest

Ministerie van Economische Zaken

Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Uw brief van: -
Uw kenmerk: DGETM-EO / 16179478

Groningen, 14 juni 2017
Ons kenmerk: Z/17/003896
Behandeld door:
Bijlage(n): 1

Onderwerp: zienswijze ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld (prov. Drenthe)

Geachte mevrouw ,

Op verzoek van de Minister van Economische Zaken heeft het Dagelijks Bestuur van het waterschap Noorderzijlvest conform de Mijnbouwwet bij brief van 13 januari 2017, ons kenmerk Z/17/003896, een advies uitgebracht ten aanzien van het voornemen tot instemming met (een wijziging van) het Winningsplan van de NAM voor het gasveld Westerveld.

In de Staatscourant 2017, nr. 24671, maakt de Minister via een officiële kennisgeving bekend dat het ontwerp-instemmingsbesluit ten aanzien van de wijziging van de gaswinning Westerveld, tezamen met de bij dit ontwerpbesluit behorende stukken, ter inzage ligt in de periode van maandag 8 mei 2017 tot en met maandag 19 juni 2017.

Wij hebben kennis genomen van de inhoud van het ontwerp-instemmingsbesluit en vastgesteld dat de kern van ons advies hierin niet of althans niet volledig herkenbaar terug te vinden is.

Om die reden maken wij bij deze van de mogelijkheid gebruik een zienswijze in te dienen ter zake het ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld.

U vindt deze zienswijze in de bij deze brief behorende bijlage.

Wij verzoeken u niet (definitief) in te stemmen met de wijziging van de gaswinning Westerveld en de inhoud van deze brief en de zienswijze te betrekken bij uw definitieve besluitvorming in dit dossier.

Een afschrift van uw definitieve besluit zien wij te zijner tijd met belangstelling tegemoet.

Het Dagelijks Bestuur van het
Waterschap Noorderzijlvest:

Bert Middel, dijkgraaf

Wim Brenkman, secretaris-directeur

23 Mei 2017

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	6
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
5.1	Doelmatigheid	11
5.2	Kaders schade	11
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	12
5.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	13
6	PRODUCTIE	14
6.1	Productie put Vries-10	14
6.2	Productiesnelheid	15
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	15
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	17
7.1	Onzekerheden	17
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	18
8	BODEMBEWEGING	19
8.1	Bodemdaling	19
8.2	Bodemtrilling	19
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
9	SCHADE	21
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	21
9.2	Afhandeling van schade	22
9.3	Lusten en lasten	23
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	24
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	26

BIJLAGE 1: ADVIES WINNINGSPLAN WESTERVELD

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat wij in januari 2017 op het winningsplan hebben uitgebracht.

Wij hebben u in januari geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair hebben we onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd.

We zien dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten tegemoet komt aan ons advies. In ons advies hebben we niet alleen naar de technisch juridische aspecten gekeken, maar het winningsplan ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de decentrale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Leeswijzer
In deze zienswijze is dezelfde volgorde gehanteerd als in het advies dat wij in januari aan de minister hebben geleverd. Dit advies maakt onderdeel uit van de zienswijze (Bijlage I).

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling hebben wij het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de lokale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Wij hebben u eerder geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan Westerveld. Subsidiair hebben wij onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd. Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit komen we tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maken wij op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en haar inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Wij vinden het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van 10 jaren. Voorts dient het instemmingsbesluit beperkingen ten aanzien van productietempo (voorkomen van fluctuaties) te bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

Wij vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Wij zijn tevreden dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
In hoofdstuk 7 zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Tevens vinden wij dat het risicobeheerssysteem voor alle velden moet worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief in die situatie dan niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, u deels tegemoet komt aan het door u omarmde advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- naar onze mening onvoldoende meegenomen. Onder deze effecten verstaan wij de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Tenslotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet reparabel zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Wij willen niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar onze mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen.

Wij vinden dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijzen wij u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Wij kunnen geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet ons concluderen dat u een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven

door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Wij vragen u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren.

Het valt ons op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Wij lezen nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties?

Wij vinden dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en hebben daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Drenthe, zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV een 5-tal aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming en wilde dat er door NAM en EZ meer gecommuniceerd wordt over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateren we deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Daarmee komen we tot de conclusie dat uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie nog onvoldoende tot zijn recht komt in dit ontwerpbesluit. Omdat wij als lokale overheden de belangen dienen van onze inwoners, moeten wij u er alsnog op wijzen dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker moeten communiceren met de burgers dan tot nu toe gebeurt. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven, is wat vooralsnog ontbreekt.

Wij stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Wij vinden dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

In ons advies hebben we gevraagd om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid van de gaswinning. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Wij kunnen uw redenering hierin volgen. Wel zijn wij van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Wij zullen dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toelichten.

5.2 Kaders schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zo spoedig mogelijk een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zijn ons bewust dat het begrip 'schade' zich niet eenvoudig generiek laat definiëren. Ook recente rechterlijke uitspraken getuigen ervan dat de het begrip 'schade' en het aansprakelijkheidsvraagstuk in het mijnbouwdossier nog volop in ontwikkeling zijn.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

Wij hebben u in ons advies gevraagd het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Ook hebben we voor het Drentsche Aa-gebied u in algemene zin reeds gewezen op het feit dat er aan de uitvoering van het Winningsplan mogelijk nadelige gevolgen kunnen zijn verbonden voor wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Wij stellen daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts menen wij dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Wij begrijpen niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Wij maken er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe

milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Wij vinden dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Wij zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

In ons advies hebben we u gevraagd de voorlopige vergunning voor productie uit put Vries-10 in te trekken en de procedure van onderhavig winningsplan af te wachten. Het is naar de inwoners toe vanuit het gewenste burgerperspectief niet juist om tijdens een vergunningprocedure voor een nieuw winningsplan uit een nieuw geboorde put in het veld Vries Zuid gas te gaan winnen.

In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover wij hebben kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Wij zijn daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Wij concluderen op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens willen wij erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Wij verzoeken u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Wij vinden dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**

3. **Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Wij vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de productiesnelheid. De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Wij vinden dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Wij constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Wij bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Wij vinden dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

6.4 Productieniveau high case

Wij hebben in ons advies gevraagd in uw besluit op te nemen dat als de NAM het high case scenario overschrijdt de NAM een nieuw winningsplan in procedure moet brengen. Wij constateren dat u ons advies op dit punt heeft overgenomen.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

In ons advies hebben we ook aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.

Wij vinden dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Wij wijzen u op ons advies om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijzen wij u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan naar onze mening niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011) en gedeeltelijk voor wat betreft infrastructuur ook is gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van voormeld bestemmingsplan, moeten nieuwe ontwikkelingen worden meegenomen in uw afweging.

Wij kunnen niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
Ook de gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

In het algemeen vinden wij het winningsplan multi-interpretabel. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Wij wijzen u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor ons en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Wij vinden dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan waarin niet nauwkeurig is omschreven waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

8.2 Bodemtrilling

In ons advies hebben we gevraagd, in verband met de kans op een door een beving geïnduceerde schade, gehoor te geven aan het plaatsen van seismische meetapparatuur en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Wij vinden dat de uitwerking ervan onvoldoende en volgordelijk niet correct is. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 komen we hierop terug.

Ten aanzien van vallende objecten vinden we het jammer dat u niet bent ingegaan op onze vraag om te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Wij vinden dat u:

1. **alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld.

Wij vinden dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

In ons advies hebben we u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er als nog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat onze conclusie onjuist is en dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Tenslotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Wij vinden dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**

2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zorg te dragen voor een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet naar onze mening een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Tevens hebben wij u geadviseerd, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tenslotte hebben wij u gevraagd in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken.

Wij vinden dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**

3. **Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor o.a. mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij constateren dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. De inwoners moeten het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Wij vinden dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. SodM noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Een risicobeheersysteem moet ingezet worden voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Wij zien in het ontwerpbesluit dat u onze advies deels heeft overgenomen en de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Wij constateren dat u ons advies om de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad over te nemen heeft ingewilligd en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Wij vinden het bijplaatsen van enkele meters echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheert door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven

aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. De inwoner moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot zijn wij van mening dat door u voorgeschreven maatregelen (waaronder versnellingsmeters en een nul-meting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Wij vinden dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht zijn wij van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Wij kunnen instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
Wij zijn van mening dat in dit ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende is gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Wij zijn van mening dat een risicobeheersysteem onderdeel moet zijn van de besluitvormingsfase van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Wij constateren dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Wij zijn van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien.

Bijlage 1 bij zienswijze Winningsplan Westerveld

21 December 2016

definitief

Advies Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING	4
3	HOOFDADVIES	7
4	ALGEMEEN	8
5	COMMUNICATIE	9
6	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
6.1	Doelmatigheid	11
6.2	Kaders schade	11
6.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa	11
6.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	12
7	PRODUCTIE	14
7.1	Productie put Vries-10	14
7.2	Productiesnelheid	14
7.3	Productieniveau high case	15
8	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
8.1	Onzekerheden	16
8.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
9	BODEMBEWEGING	17
9.1	Bodemdaling	17
9.2	Bodemtrilling	17
9.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
10	SCHADE	20
10.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
10.2	Afhandeling van schade	20
10.3	Lusten en lasten	22
11	RISICOBEHEERSYSTEEM	23

1 INLEIDING

U heeft ons in de gelegenheid gesteld om een advies uit te brengen over het door NAM ingediende Winningsplan Westerveld. Aangezien dit plan betrekking heeft op de winning uit aardgasvelden binnen onze verschillende gebiedsbegrenzingen maken wij graag gebruik van deze mogelijkheid. Bij het maken van het advies hebben wij intensief samengewerkt met de verschillende decentrale overheden die een adviesrecht hebben op het Winningsplan Westerveld.

Wij zijn u erkentelijk dat u in een vroegtijdig stadium van uw besluitvorming ons om advies vraagt op het winningsplan Westerveld 2016 van NAM. Wij maken graag gebruik van dit adviesrecht vanwege de zorg die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied. Wij erkennen dat in de afgelopen periode meer aandacht is gekomen voor de aspecten veiligheid en welzijn van burgers in relatie tot gaswinning. Wij menen echter toch blijvend te moeten aandringen om hierin de positie van de inwoners centraal te stellen. Wij hebben daarom ervoor gekozen ons advies breed in te steken.

Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (Staatstoezicht op de Mijnen (SodM, Technische commissie bodembeweging (Tcbb).

Wij vertrouwen erop dat u het advies behandelt conform de relevante bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht en de overwegingen uit ons advies op een zorgvuldige wijze betrekt bij uw besluitvorming en ons transparant informeert over uw overwegingen terzake.

Leeswijzer
Wij hebben onze bevindingen, hoofdconclusies en hoofdadvies samengevat in het eerste hoofdstuk. In de analyse daarachter treft u een uitgebreidere beoordeling aan van het winningsplan met op onderdelen deelconclusies en -adviezen.

2 SAMENVATTING

Vanuit betrokkenheid en zorg en oprechte belangstelling hebben wij de rapporten intensief bestudeerd. Veiligheid van inwoners en het voorkomen en beperken van schade wegen hierin het zwaarst. Alle andere aspecten moeten daaraan ondergeschikt zijn, waaronder economische aspecten en leveringszekerheid.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) geeft over het erkennen van onzekerheden en communiceren de volgende toelichting: Onzekerheid en het reduceren ervan dienen uitgangspunten te zijn van het handelen van betrokken partijen, ook in de communicatie naar burgers. Onderzoek over onzekerheden en het daaraan verbinden van maatregelen is daarbij van cruciaal belang volgens de Raad. Onderzoek mag geen excuus zijn om geen maatregelen te treffen of besluiten uit te stellen. Zij pleit derhalve ook voor het hanteren van het voorzorgsprincipe in dat geval "Better safe than sorry" . Dat betekent in de communicatie over onzekerheden in samenspraak met deskundigen en risicodragers zoeken naar manieren van beheersing van het risico. Communiceren met burgers moet volgens de OvV meer zijn dan alleen voorlichting geven.

Veiligheid wordt door de OvV breed gedefinieerd in termen van objectieve- en subjectieve veiligheid, respectievelijk het uitblijven van lichamelijk letsel ten gevolge van aardbevingen en gemoedsrust van bewoners. "Het gaat om veiligheid van burgers. Kunnen zij erop rekenen dat incidenten worden voorkomen, schade wordt beperkt, risico's worden beheerst en onzekerheden worden verkend?". U hebt hierop gereageerd met: "De Raad heeft met haar rapportage en aanbevelingen vooral willen bereiken dat bij activiteiten in de diepe ondergrond nu en in de toekomst het veiligheidsbelang voldoende aandacht krijgt" . U heeft alle aanbevelingen uit het rapport van de OvV overgenomen. In dit licht bezien dient bij de beoordeling en toetsing van de verschillende aspecten dan ook te worden uitgegaan van een brede benadering van de belangenafweging die aan uw uiteindelijke besluit ten grondslag moet liggen. Het past hierbij niet om u te beperken tot een exacte en enge uitleg van voorgenomen wetgeving.

We hebben ook geconstateerd dat in het winningsplan nog een aantal essentiële onderdelen ontbreekt en het plan gepaard gaat met onzekerheden die betrekking hebben op een veilige gaswinning. Ook constateren wij dat ondanks de ervaringen opgedaan in Groningen, er vooralsnog geen sprake is van een adequate regeling voor de rest van Nederland voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten.

Bij bestudering van het winningsplan en onderliggende stukken hebben wij samengevat de volgende vragen, opmerkingen en adviezen.

Veiligheid
Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners.

Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.
Tevens hebben wij een aantal ontbrekende zaken geconstateerd. Wij komen hier verderop in ons advies op terug.

Communicatie
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning.

Voorkomen en beperken van schade
In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd. NAM bepaalt daarmee zelf welk niveau van acceptatie daarbij aan de orde is. Er wordt geen aandacht geschonken aan maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken, terwijl dit een voorschrift in de Mijnbouwwet is.
Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

Bodemdaling
NAM dient inzichtelijk te maken welke gevolgen de uiteindelijke totale bodemdaling (als resultaat van dit winningsplan Westerveld) kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen en welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden.
Wij zijn van mening dat NAM dient te worden verplicht tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling.

Schadeafhandeling
Wij zijn van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Evenals in het aardbevingsgebied Groningen dient er een volledig onafhankelijk orgaan te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Een dergelijke regeling en onafhankelijk toetsingsorgaan dienen op voorhand een feit te zijn.

Meet- en regelprotocol
De reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid liggen dicht tegen de grens met risicocategorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de Seismische Risico Analyse (SRA) in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem. Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Wij zijn van mening dat een risicobeheerssysteem een voorwaarde moet zijn van de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning.

Fracken en zuurstimulatie

Vanwege de mogelijke gevolgen zijn wij van mening dat geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken moeten worden toegestaan.

Schadelijke gevolgen van zuurstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden, omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

3 HOOFDADVIES

Onze bevindingen afgewogen hebbende en uitgaande van de geformuleerde uitgangspunten komen wij tot het volgende hoofdadvies:

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Wij adviseren u vanwege de geconstateerde omissies, bestaande onzekerheden, geen aandacht voor maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken en het ontbreken van een adequate schaderegeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten:

Primair: **niet** in te stemmen met het winningsplan Westerveld 2016 zoals het nu voorligt;

Subsidiair: mocht dit niet uw keuze zijn vanwege de grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen slechts in te stemmen met het winningsplan door het hanteren van het voorzorgprincipe "Better safe than sorry" en:

1. NAM en Sodm, binnen een door u gestelde termijn, onvolkomenheden te laten aanvullen;
2. te voorzien in onafhankelijke validatie van onderzoeken en bevindingen;
3. een termijn te stellen aan het winningsplan;
4. hierbij zaken als schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersingsysteem op voorhand goed en volledig te regelen.

In onderstaande hoofdstukken vindt u de onderbouwing van ons hoofdadvies en overige adviezen.

4 ALGEMEEN

Het adviesrecht voor de decentrale overheden, zoals dat dit jaar in de wijzigingen Mijnbouwwet is vertaald, hangt vooral samen met de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning.

In uw adviesverzoek schrijft u: "Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) richt zich op de veiligheid van de burgers en de infrastructurele werken. Een ander belangrijk punt betreft meer aandacht voor het burgerperspectief".

In het winningsplan Westerveld wordt volledig voorbijgegaan aan het burgerperspectief ofwel de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning. Het is voorstelbaar dat NAM in het winningsplan redeneert vanuit haar commercieel belang. NAM dient echter ook maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Dit komt in het winningsplan niet tot uitdrukking. Wij verwachten dat u in uw besluit uw maatschappelijke verantwoordelijkheid duidelijk naar voren laat komen.

Het maatschappelijk draagvlak voor (nieuwe) gaswinningen in ons land neemt af. Dit als gevolg van de aardbevingen in de provincie Groningen, de daarmee samenhangende veiligheidsproblematiek en andere negatieve effecten van de gaswinning. Ook de Drentse decentrale overheden constateren die ontwikkeling. Het versneld terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen is een belangrijke opgave voor onze samenleving. Wij pleiten ervoor dat u met spoed uw beleid inzet op duurzame energie.

Bij de besluitvorming in Groningen heeft u veiligheid, het zo veel mogelijk voorkomen en beperken van schade en het belang van leveringszekerheid het zwaarst laten wegen.

De Drentse situatie is op verschillende onderdelen anders dan Groningen.
Wij hechten vooral waarde aan de volgende aspecten:

- Veiligheid
- Communicatie
- Voorkomen en beperken van schade
- Schadeafhandeling a.g.v. bodemdaling/ bodemtrilling
- Meet- en regelprotocol
- Fracken en zuurstimulatie

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners. Dat wil zeggen dat deze organisaties aangeven dat er geen dusdanige bevingen optreden dat er gevaar ontstaat voor personen. Wel zien wij aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en het daar horende meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren. De resultaten van dit risicobeheersysteem moeten voor iedereen toegankelijk zijn.

5 COMMUNICATIE

Voor een adequate invulling van het burgerperspectief, zoals u in het adviesverzoek aangeeft, is gedegen, transparante en consistente communicatie een absolute voorwaarde.

Advies:
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Wij adviseren u in uw besluit voorwaarden op te nemen waarmee dit wordt geborgd.

Toelichting:
De verantwoordelijkheid van de lokale overheid is oog te hebben voor de belangen van onze inwoners en deze te borgen.
Wij zijn daarom van mening dat de rol van informatievoorziening over de (gevolgen van) gaswinning niet uitsluitend aan NAM moet worden overgelaten. De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Hiermee moet onnodige onrust en zorg bij inwoners worden weggenomen.

Typerend is de gebrekkige communicatie en afstemming tussen NAM en het ministerie van EZ over de start van de gaswinning uit put Vries-10, die onder het winningsplan Westerveld valt (zie ook hfst 7.1).

Communicatie is een essentieel onderdeel van het omgevingsmanagement, zoals is verwoord in uw visie in de brief aan de Tweede Kamer van 1 februari 2016*).
Uw uitgangspunten daarbij zijn duidelijk:

1. Samenbinden van belanghebbenden
2. Betrek de omgeving zo vroeg mogelijk
3. Transparantie en vertrouwen
4. Omgevingsmanagement is een gezamenlijke verantwoordelijkheid
5. Maatwerk

Het mag duidelijk zijn dat uw ambitie verder moet gaan dan het organiseren van informatiebijeenkomsten en publicaties over de procedure.
Wij willen graag met u meedenken aan de verdere invulling van de communicatie en het omgevingsmanagement. Daarbij nemen wij graag uw visie als vertrekpunt.
Wij geven u als suggestie dat NAM een breed communicatieplan opstelt dat in overleg en instemming met u en lokale overheden tot stand komt. Communicatie die staat in een breder perspectief van omgevingsmanagement, rekening houdend met de 'belevingswereld' van onze inwoners.

Het winningsplan is geschreven voor ingewijden en lastig leesbaar voor inwoners. Zij mogen een zienswijze op het winningsplan indienen maar dan moeten zij de inhoud hiervan wel kunnen doorgronden. Daarom adviseren wij u voorafgaand aan het maken van een ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen.

In dit kader vragen wij u tevens de risicoanalyse van de gasvelden Vries Zuid en Eleveld nader te duiden. Uit het winningsplan blijkt dat volgens de SRA de gasvelden Vries Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen. In zowel het winningsplan als in de adviezen van Sodm en Tcbb ontbreekt een nadere analyse waarom deze velden hogere risico's met zich meebrengen dan de overige velden. Ligt het aan de inrichting van het gebied of komt het door de bodemopbouw die gevoelig is voor trilling? Toevoeging van deze analyse maakt dat de aangegeven risico's beter zijn te duiden en uit te leggen aan onze inwoners.

6 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

In dit hoofdstuk geven we aan welke kaders onduidelijk zijn of ontbreken waaraan het winningsplan is getoetst.

6.1 Doelmatigheid

Advies
Wij verzoeken u inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.

Toelichting
In het advies van Sodm is een toetsing opgenomen van de winning aan doelmatigheid. Onduidelijk is hoe en waaraan is getoetst. We willen graag inzicht in de afwegingskaders waaraan dit aspect wordt getoetst. De Tweede Kamer heeft aangegeven dat de Minister een afweging moet maken tussen landelijk economische belangen en de lokale veiligheid en schade-effecten. In het verleden zijn de lokale effecten volgens de Tweede Kamer in die afweging onvoldoende meegenomen. In dit kader vragen wij ons af hoe de balans uitvalt tussen economische belangen en de maatschappelijke aanvaardbare gevolgen en risico's die met gaswinning gepaard gaan.

6.2 Kaders schade

Advies
De minister dient zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder 'schade' verstaan wordt.

Toelichting
De (nog niet vastgestelde) wijziging van de Mijnbouwwet noemt als toetsingsgrond voor het eventueel onthouden van de instemming met een winningsplan 'schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan'. Wij constateren dat de adviserende organen Tcbb en Sodm kennelijk ieder een verschillende typering hanteren voor het begrip schade. Dat is niet uit te leggen aan inwoners.
Zolang niet duidelijk is wat onder 'schade' verstaan dient te worden, is toetsing van het winningsplan op dit onderdeel lastig voor velden die gebeefd hebben en in verband waarmee 'schade' is gemeld.

6.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa

Advies
Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa adviseren wij u:
- het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
- in uw goedkeuringsbesluit op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk wordt ontzien.

Toelichting
Wij stellen vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentse Aa niet zijn onderzocht althans onvoldoende in beeld zijn gebracht. Er blijkt ook uit niets dat met zekerheid zou kunnen worden gesteld dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Drentse Aa door de exploitatie van de gasvelden in dit winningsplan niet zullen worden aangetast.

Het Drentse Aa gebied is een internationaal uniek gebied, met een zeer hoge beschermingsstatus. Het gebied is een beek- en esdorpenlandschap; het oppervlaktewater van de Drentse Aa dient tevens als bron van drinkwater. Het is een waardevol gebied met een kwetsbaar geohydrologisch systeem waar invloeden vanwege de gaswinning (zoals bodemdaling, zuurstimulatie) niet mogen plaatsvinden.

Voor een correcte beoordeling van de mogelijke gevolgen van de exploitatie van het winningsplan Westerveld voor het Drentse Aa-gebied zou het overigens niet juist zijn om de getroffen en te treffen waterhuishoudkundige maatregelen in het natuurgebied bij het beschouwen van mogelijke effecten van mijnbouwactiviteiten op de instandhoudingsdoelstellingen van het natuurgebied te betrekken. Compenserende maatregelen maken immers in juridische zin geen onderdeel uit van de beoordeling in het kader van de significantie-toets. Bovendien zijn de watergerelateerde maatregelen in zekere zin met de mijnbouwactiviteiten verbonden, omdat de waterhuishouding noodzakelijkerwijs wel moet worden aangepast als gevolg van de opgetreden bodemdaling die het resultaat is van de gaswinning.

Wij wijzen er op dat de vaststelling en goedkeuring van het winningsplan door de Minister met zich mee brengt dat er een toetsingsmoment ontstaat waarop moet worden beoordeeld of mogelijk significante gevolgen ten gevolge van de mijnbouwactiviteiten in het Westerveld kunnen ontstaan. Dat geldt uiteraard niet alleen voor het Drentse Aa-gebied, maar voor alle Natura 2000-gebieden die door het instemmingsbesluit worden beïnvloed. Deze beoordeling heeft niet of in onvoldoende mate plaatsgevonden ten gevolge waarvan effecten op Natura-2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Bij de actuele stand van zaken voor wat betreft de onbekendheid van de impact van de gaswinning is er naar ons oordeel aanleiding om in het instemmingsbesluit aanvullende restricties op te nemen die waarborgen dat het Nationaal Park Drentse Aa zo veel mogelijk ongemoeid wordt gelaten.

6.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

Advies:
Wij verzoeken u aan te geven welke overwegingen ten grondslag liggen aan de keuze om een grote variëteit van kleine gasvelden in het winningsplan Westerveld te vatten? In het kader van de maatschappelijke verantwoording vinden wij het transparanter om per gasveld een winningsplan op te stellen.

Toelichting:
Het winningsplan Westerveld bevat een groot aantal afzonderlijke gasvelden die geen directe relatie met elkaar hebben. Uit het winningsplan Westerveld wordt afgeleid dat een aantal velden nu en naar verwachting in de toekomst niet meer produceren. Waarom zijn die dan toch opgenomen in het winningsplan? Voor de afweging tussen economische belangen en de maatschappelijke effecten is het logischer per producerend gasveld een aparte vergunning en winningsplan op te stellen. De gehanteerde methodiek belemmerd nu voor al deze velden afzonderlijk een transparante afweging te kunnen maken.

7 PRODUCTIE

7.1 Productie put Vries-10

Advies:
Wij adviseren u om uw toezegging jegens NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put (put Vries-10) in te trekken en NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavige winningsplan af te wachten.

Toelichting:
"Tijdens het vragenuur van 16 juni 2015 is gesproken over een voorgenomen gaswinning door NAM in Drenthe. Tijdens de mondelinge beantwoording is in algemene zin aangegeven dat er bij winning uit kleine velden een winningsplan moet komen en dat omwonenden, gemeenten en provincies hierop zienswijzen kunnen indienen. Dit is ook bevestigd in de beantwoording van aanvullende schriftelijke vragen van het lid Dik-Faber (CU), waarin is aangegeven dat "in alle gevallen waarbij op basis van boringen besloten wordt om gas te gaan winnen, een nieuw of gewijzigd winningsplan ingediend moet worden" (Kamerstukken 2015-2016, Aanhangsel van de Handelingen, 57)."

In het geval van Vries-10 is er een nieuwe boring geweest op basis waarvan NAM voornemens is om gas te gaan winnen. Daarnaast is er juist door de minister aan de Tweede Kamer toegezegd, dat er een adviesrecht wordt toegepast in deze situaties. In het Winningsplan Westerveld is voor Vries-10 sprake van een te winnen hoeveelheid van 0,6 Miljard M3 (high case). Wij zijn van mening dat deze nieuwe winning onderdeel is van dit winningsplan en dat NAM de procedure moet afwachten voordat er uit put Vries-10 gas gewonnen mag worden.

Los van de vraag of er wel of geen vigerend Winningsplan is, moeten wij constateren dat het oude Winningsplan niet voldoet aan de zaken die door de Onderzoeksraad voor de veiligheid zijn geconstateerd. Zo is bij de afgifte van de instemmingsvergunning op het vigerende winningsplan niet getoetst op de veiligheid van burgers (seismische risico analyse). Wij zijn dan ook van mening dat er niet kan worden teruggevallen op een vergunning waarin geen rekening is gehouden met zo een belangrijk aspect.

7.2 Productiesnelheid

Advies:
Wij verzoeken u in uw besluit aandacht te besteden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden. Te meer daar vrijwel alle velden in dit winningsplan zich bevinden in de laatste fase van de feitelijke gaswinning. Er lijkt door NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening te zijn gehouden met de relatie snelheid drukdaling-bodemtrilling.

Toelichting
De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Een snelle drukdaling in het gesteente kan eerder tot bevingen leiden dan wanneer deze

drukdaling geleidelijk verloopt. Kan NAM aangeven welke hoeveelheid er per jaar per gasveld kan worden onttrokken zonder dat dit tot extra risico op bodemtrilling leidt?
Uit een toelichting van NAM blijkt dat de productiescenario's in het winningsplan zijn gebaseerd op een technische inschatting wat uit de bodem te halen is. In het plan is de winningssnelheid niet aangegeven.

7.3 Productieniveau high case

Advies:
In uw besluit op te nemen dat als NAM het "high case" scenario overschrijdt zij een nieuw winningsplan dient op te stellen en deze ter besluitvorming aan dient te bieden.

Toelichting:
In het advies van Sodm wordt op blz 5 aangegeven dat als een winning het "high case" scenario overschrijdt NAM een nieuwe SRA moet uitvoeren en tevens het winningsplan dient te actualiseren. Deze opmerking bevreemd ons, aangezien wij in de veronderstelling verkeren dat winning buiten de grenzen van het winningsbesluit niet is toegestaan.
Wij zijn van mening dat indien deze situatie zich voordoet er te allen tijde een nieuw winningsplan dient te worden opgesteld.

8 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

8.1 Onzekerheden

Advies:
Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.

Toelichting:
Voor de berekeningen is gebruik gemaakt van gegevens van de ondergrond. De samenstelling van de diepe ondergrond is complex en nooit precies in kaart te brengen. De ligging van breuken, de compactiecoëfficiënt etc. zijn gebaseerd op interpretatie van een beperkt aantal bodemgegevens. Dit houdt in dat de resultaten altijd met grote voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd. De Tcbb geeft aan dat in het ergste geval een beving met een magnitude van 3,9 kan plaatsvinden. De zwaarste beving tot nu toe in Groningen was 3,6 in Huizinge (2012). De velden Eleveld en Vries Zuid scoren op factoren als bebouwingsdichtheid en bevolkingsdichtheid duidelijk minder gunstig dan Huizinge. Wij vermoeden op basis van deze aspecten dat in het stedelijk gebied van Assen meer schade kan ontstaan dan de door NAM geformuleerde licht schade aan meerdere, tot matige schade aan enkele gebouwen.

8.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Advies:
Wij verzoek u NAM op te dragen de SRA berekening opnieuw uit te voeren. Hierin rekening te houden met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in de gebieden rond de betreffende gasvelden. Evenals de correcte bevolkingsdichtheid ten aanzien van het stedelijke gebied rond het gasveld Eleveld te hanteren. Deze nieuwe SRA-berekening te beschouwen als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de SRA is geen rekening gehouden met de toekomstige inrichting van Werklandschap Assen Zuid en de toeristisch recreatieve zone. De inrichting leidt tot intensievere bebouwing van bedrijven in het gebied dan nu het geval is. Ook de noordelijke blokken van Eleveld vallen binnen het stedelijk gebied van Assen met o.a. de aanwezigheid van een ziekenhuis in de directe nabijheid.
Waarom wordt voor bepaling risicoklasse uitgegaan van lage bevolkingsdichtheid (250-500 inw/km2)? Een substantieel deel van het gasveld Eleveld ligt namelijk in het stedelijk gebied van Assen met hogere dichtheid (500-1000 inw/km2). Een herberekening zal leiden tot een andere risico inschatting. Dit maakt het noodzakelijk dat alle adviesorganen zich hierover opnieuw een oordeel moeten kunnen vormen.

9 BODEMBEWEGING

9.1 Bodemdaling

Advies
Voor wat betreft de prognose van de bodemdaling die gepaard kan gaan met de gaswinning, adviseren wij u:

- NAM in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren:
  1) welke gevolgen de *uiteindelijke totale bodemdaling* die het gevolg is van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen;
  2) welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden;
  3) NAM te verplichten tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling als voorwaarde te verbinden aan het winningsplan;
- NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.

Toelichting
Volgens de prognose zal de verwachte bodemdaling van de resterende gaswinning enkele centimeters bedragen; het merendeel van de daling heeft al plaatsgevonden.
De uiteindelijke *totale* bodemdaling als gevolg van de gaswinning is echter van die omvang dat er wel effecten te verwachten zijn op de waterhuishouding. De kosten voor mitigerende maatregelen zijn uiteraard voor NAM. Daarom is het van belang te inventariseren welke afspraken er bestaan tussen NAM en betrokken waterschap(pen), gemeenten en provincie voor zover er voor hen negatieve effecten zijn. Er mag geen onduidelijkheid bestaan over de vergoeding van dergelijke onkosten.

Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, vanuit de veronderstelling van NAM de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening achten wij deze aanname niet terecht. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden.

9.2 Bodemtrilling

Advies
Omdat NAM in het winningsplan aangeeft dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten, verzoeken wij u:

- het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) over te nemen en NAM op te dragen in aanvulling op het KNMI-netwerk seismische apparatuur in en rond de gasvoorkomens Vries-Zuid en Eleveld op te stellen;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden een risicobeheerssysteem te laten ontwikkelen en operationeel te hebben (zie hoofdstuk 9);
- de parameters en randvoorwaarden die NAM hanteert in het door haar op te stellen risicobeheerssysteem goed te laten onderbouwen alvorens dit systeem goed te keuren;
- te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Toelichting
Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (SodM, Tcbb).

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Wij zijn daarom blij met de toegenomen belangstelling voor dit belangrijke aspect rond de gaswinning. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Uit de analyse van NAM volgt dat alle gasvelden in de laagste seismische risicogroep vallen (categorie I). TNO constateert in haar advies dat de risicoanalyse is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en kan zich vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid wel dicht tegen categorie 2 aan liggen.

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM menen wij daarom te kunnen opmaken dat er in het kader van bodemtrilling geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de betreffende gasvelden.
Hoewel de veiligheid niet in het geding lijkt te zijn, geeft NAM in het winningsplan aan dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Daarom zien wij wel aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en implementeren voor 1 juni 2017. Tevens het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren (zie hoofdstuk 9).

Tevens kan het risicobeheerssysteem helpen een eventuele zwaardere beving te voorkomen, mits sprake is van de juiste keuze van signaalparameters en het daarbij behorende actieprotocol. Een goede onderbouwing van de gekozen parameters en acties is dus van belang wil het risicobeheerssysteem zinvol zijn. Ook een adequaat seismisch netwerk is hierbij van belang.

9.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Advies
Wij adviseren u vanwege de mogelijke gevolgen:

- geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken toe te staan zoals in het winningsplan is omschreven;
- tevens besluitvorming over de toepassing van deze technieken niet alleen bij de toezichthouder (Sodm) neer te leggen, maar hiervoor aparte besluitvorming aan NAM op te leggen met mogelijkheden tot inspraak, zienswijzen en beroep van lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe;
- mocht dit niet uw keuze zijn, dan verzoeken wij u toch in ieder geval in het goedkeuringsbesluit voorwaarden op te nemen ter beperking van risico's voor grond- en drinkwater en ecologie én het optreden van bodemtrilling.

Toelichting
De velden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid vallen gedeeltelijk samen met de boringsvrije zone van de grondwaterwinning Assen-Oost; het veld Assen valt bovendien samen met het grondwaterbeschermingsgebied Assen-West.

Schadelijke gevolgen van reservoirstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Het advies van Sodm is gebaseerd op de bevoegdheid van de afweging over fracken bij de toezichthouder van de gaswinning. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

10 SCHADE

10.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

Advies:
Wij adviseren u vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving te zien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de Mijnbouwwet ligt primair de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). NAM heeft als initiatiefnemer de zorgplicht voor het voorkomen van schade. In winningsplan wordt geconcludeerd dat er lichte en lokaal mogelijk matige schade kan optreden aan gebouwen. Nergens is in het winningsplan echter terug te lezen wat wordt gedaan om schade te voorkomen. Wij stellen vast dat ten aanzien van het optreden van schade in het winningsplan geen aandacht is op het voorkomen van schade. In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd.

Het Mijnbouwbesluit schrijft voor dat het winningsplan een beschrijving bevat van de mogelijke omvang en verwachte aard van de schade door bodembeweging. Uit het winningsplan blijkt dat het niet goed mogelijk is de omvang en de verwachte aard adequaat te beschrijven. NAM lijkt niet in staat causaliteit aan te geven tussen aardbevingen en omvang en aard van de schade. Het winningsplan lijkt op dit punt niet te voldoen aan de eisen die de wet stelt aan een plan.

Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

10.2 Afhandeling van schade

Advies
Wij zijn van mening dat:
- een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde is, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen;
- evenals in het aardbevingsgebied Groningen er een volledig onafhankelijk orgaan dient te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.
- in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade;

Toelichting:
Zoals reeds in voorgaande alinea door ons is aangegeven dient het voorkomen en beperken van alle schade als uitgangspunt te worden genomen. Echter kan NAM de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. Dit wordt ook door SodM in haar advies als zodanig aangegeven. In het ernstigste geval kan een geïnduceerde beving leiden tot het ontstaan van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen.

NAM geeft in het winningsplan aan dat de historische schademeldingen voor "lichte, niet constructieve schade" hebben gezorgd en dat deze vergoed zijn (of worden) wanneer het duidelijk is dat zij de schade heeft veroorzaakt. Overeenkomstig de regels van het burgerlijk recht rust op NAM de verplichting om schade veroorzaakt door aardbevingen, die worden veroorzaakt door de gaswinning, te vergoeden. Wij zijn van mening dat voornoemde regeling op basis van het burgerlijk wetboek niet altijd voldoende soelaas biedt voor burgers, bedrijven en lokale overheden om op een vlotte en toegankelijke wijze schade te kunnen claimen.

De gaswinning in Groningen heeft voor veel overlast gezorgd in de regio en het gevoel van veiligheid en vertrouwen van de bewoners aangetast. Er is dan ook sprake van een groot wantrouwen van burgers jegens NAM en rijksoverheid. Dit heeft zowel betrekking op de feitelijke gaswinning, als ook het nemen van adequate en toereikende maatregelen om de gevolgen (waaronder schade en overige hinder) zo veel mogelijk te voorkomen en/of te beperken.
Herstel van vertrouwen van onze burgers is naar onze mening dan ook gebaat bij een transparante en toegankelijke organisatie voor de afwikkeling van schademeldingen. Een regeling waarbij het voor burgers en andere partijen niet nodeloos ingewikkeld is om een schademelding in te dienen en de onafhankelijkheid in voldoende mate gewaarborgd is. Dit zodat iedereen in redelijkheid kan vertrouwen op een eerlijke en adequate schadeafwikkeling. Het past niet om daarbij onderscheid te maken tussen de omvang of de locatie waar de schade is ontstaan. Iedere schademelding dient op zijn eigen merites te worden beoordeeld.

Gezien het voorgaande zijn wij van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Tevens dient hierbij de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd te zijn. Wij dringen er daarom bij u op aan dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – er een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tevens zorgt het instellen van een dergelijk orgaan ervoor dat ook ingeval van gestapelde mijnbouw (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil) gedupeerde partijen weten tot welke partij zij zich hiertoe dienen te wenden.

Hoewel door uw minister in de Tweede Kamer reeds toezeggingen zijn gedaan aangaande het instellen een dergelijke onafhankelijk orgaan voor de afwikkeling van mijnbouwschade, is één en ander vooralsnog geen feit. Wij adviseren u haast te maken met het instellen van een dergelijk onafhankelijk orgaan. Tevens dit te regelen alvorens in te stemmen met het onderhavige winningsplan Westerveld.

10.3 Lusten en lasten

Advies

Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij verzoeken u ervoor zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij het zeer gewenst is dat u aangeeft hoe baten terugvloeien naar het gebied.

Toelichting

Gaswinning zal in Nederland nog jarenlang plaatsvinden en inwoners zullen hier last van ondervinden. Inwoners staan veelal afwijzend en wantrouwend tegenover plannen voor gebruik van de ondergrond. De lokale inwoners vinden dat zíj de lasten dragen voor het belang van Nederland als geheel. Mijnbouwactiviteiten brengen met zich mee dat er in zekere mate regionale of lokale belasting is. Schade dient volgens de wet te worden vergoed, maar inwoners ervaren extra ongemak waar ze niet om hebben gevraagd en waar niets tegenover staat. Het belang van mijnbouwactiviteiten voor de Nederlandse samenleving is evident. Het gebruik van de ondergrond zal ook in de toekomst een grote rol spelen bij onze verder te verduurzamen energievoorziening. Voor het ook in de toekomst gebruiken van de ondergrond is van belang dat er een goede verdeling is van lusten en lasten.

11 RISICOBEHEERSYSTEEM

Advies:
Met betrekking tot het risicobeheerssysteem adviseren wij u:

- NAM te verplichten een onafhankelijke nulmeting uit te voeren aan alle gebouwen boven en nabij de voorkomens van Eleveld en Vries-Zuid;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden Eleveld en Vries-Zuid extra versnellingsopnemers te laten installeren en operationeel te hebben;
- bij dit winningsplan een risicobeheerssysteem te laten opstellen en als onderdeel op te nemen bij de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning;
- het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren.

Toelichting:
Om de schade door gaswinning goed te kunnen vaststellen is het belangrijk dat de uitgangssituatie goed wordt vastgelegd. Het is aan de initiatiefnemer om dit te doen naar goedkeuring van de vergunningverlener. Er wordt al jaren gas gewonnen in het veld maar dit winningsplan is de markering van het moment dat ook het burgerperspectief wordt meegewogen in de besluitvorming. In dat kader is het belangrijk dat schade aan particuliere eigendommen goed wordt geregistreerd.

Zowel NAM als TNO concluderen op basis van de seismische risicoanalyse (SRA) dat alle velden in categorie I vallen. Volgens de leidraad van SodM volstaat voor deze velden monitoring met het huidige geofoon en accelerometer netwerk van het KNMI. Met dit monitoringsnetwerk kunnen aardbevingen met een magnitude van 1,5 en groter worden gelokaliseerd.

Hoewel alle velden in categorie I vallen, liggen de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid echter dicht tegen de grens met categorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de SRA in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem.

Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. De keuze van signaalparameters en bijbehorende (re)acties dient dan ook zodanig onderbouwd te zijn dat hiermee aannemelijk wordt gemaakt dat het systeem zinvol is. Dat wil zeggen, dat aan de hand van de signaalparameters zodanig tijdig kan worden ingegrepen dat het mogelijk optreden van bedoelde schade en risico's voorkomen kan worden.

R091

Uw brief van	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Bijlage[n]
		Zaaknummer: 61873	1

Behandeld door	Doorkiesnummer	Vries
		30 mei 2017

VERZONDEN 15 JUN 2017

Aan: Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

gemeente Tynaarlo

Onderwerp: Zienswijze aangaande ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld

Geachte heer, mevrouw,

Op 8 mei 2017 heeft de minister van Economische Zaken het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. Hierbij willen wij onze zienswijze tegen dit ontwerp-instemmingsbesluit indienen. Bij het opstellen van deze zienswijze hebben wij intensief samengewerkt met de buurgemeenten, betrokken waterschappen en de provincie Drenthe.

Als college van burgemeester en wethouders van Tynaarlo zijn wij rond het thema gaswinning met name kritisch op eventuele gevolgen voor de gemeente Tynaarlo en haar inwoners. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, nemen wij hierin een terughoudende rol aan.

We zien in het ontwerp-instemmingsbesluit dat de minister op een aantal punten tegemoet komt aan het eerder door ons college uitgebrachte advies. Wij zijn echter van mening dat in de belangenafweging van de minister een aantal zaken onvoldoende zijn meegenomen. Ook is een aantal artikelen in het ontwerp-instemmingsbesluit onvoldoende concreet geformuleerd, waardoor de rechtszekerheid van ondermeer de gemeente Tynaarlo en haar inwoners wordt geschaad.
Deze en andere aspecten achten wij zo belangrijk dat wij van mening zijn dat wij als gemeente Tynaarlo een zienswijze moeten indienen tegen het ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld.

Voor de exacte inhoud van onze zienswijze verwijzen wij u naar de bijlage bij deze brief.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders

Mr. J. Th. Van Nieukerken
Gemeentesecretaris

Drs. M.J.F.J. Thijsen
Burgemeester

Postadres
Postbus 5, 9480 AA Vries

Bezoekadres
Kornoeljeplein 1, Vries

Website
www.tynaarlo.nl

Bankrelaties
IBAN: NL02ENGH0285079050
IBAN: NL05ENGH0285079093 (belastingen en leges)
BIC: BNGHNL2G

Telefoonnummer
[0592] 26 66 62

Faxnummer
[085] 20 84 923

E-mail
info@tynaarlo.nl

23 Mei 2017

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	6
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
5.1	Doelmatigheid	11
5.2	Kaders schade	11
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	12
5.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	13
6	PRODUCTIE	14
6.1	Productie put Vries-10	14
6.2	Productiesnelheid	15
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	15
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	17
7.1	Onzekerheden	17
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	18
8	BODEMBEWEGING	19
8.1	Bodemdaling	19
8.2	Bodemtrilling	19
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
9	SCHADE	21
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	21
9.2	Afhandeling van schade	22
9.3	Lusten en lasten	23
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	24
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	26

BIJLAGE 1: ADVIES WINNINGSPLAN WESTERVELD

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat wij in januari 2017 op het winningsplan hebben uitgebracht.

Wij hebben u in januari geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair hebben we onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd.

We zien dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten tegemoet komt aan ons advies. In ons advies hebben we niet alleen naar de technisch juridische aspecten gekeken, maar het winningsplan ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de decentrale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Leeswijzer
In deze zienswijze is dezelfde volgorde gehanteerd als in het advies dat wij in januari aan de minister hebben geleverd. Dit advies maakt onderdeel uit van de zienswijze (Bijlage I).

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling hebben wij het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de lokale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Wij hebben u eerder geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan Westerveld. Subsidiair hebben wij onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd. Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit komen we tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maken wij op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en haar inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Wij vinden het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van 10 jaren. Voorts dient het instemmingsbesluit beperkingen ten aanzien van productietempo (voorkomen van fluctuaties) te bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

Wij vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Wij zijn tevreden dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
In hoofdstuk 7 zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Tevens vinden wij dat het risicobeheerssysteem voor alle velden moet worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief in die situatie dan niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, u deels tegemoet komt aan het door u omarmde advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- naar onze mening onvoldoende meegenomen. Onder deze effecten verstaan wij de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Tenslotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet reparabel zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Wij willen niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar onze mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen.

Wij vinden dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijzen wij u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Wij kunnen geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet ons concluderen dat u een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Wij vragen u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren.

Het valt ons op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Wij lezen nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties?

Wij vinden dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en hebben daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Drenthe, zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV een 5-tal aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming en wilde dat er door NAM en EZ meer gecommuniceerd wordt over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateren we deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Daarmee komen we tot de conclusie dat uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie nog onvoldoende tot zijn recht komt in dit ontwerpbesluit. Omdat wij als lokale overheden de belangen dienen van onze inwoners, moeten wij u er alsnog op wijzen dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker moeten communiceren met de burgers dan tot nu toe gebeurt. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven, is wat vooralsnog ontbreekt.

Wij stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Wij vinden dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

In ons advies hebben we gevraagd om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid van de gaswinning. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Wij kunnen uw redenering hierin volgen. Wel zijn wij van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Wij zullen dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toelichten.

5.2 Kaders schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zo spoedig mogelijk een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zijn ons bewust dat het begrip 'schade' zich niet eenvoudig generiek laat definiëren. Ook recente rechterlijke uitspraken getuigen ervan dat de het begrip 'schade' en het aansprakelijkheidsvraagstuk in het mijnbouwdossier nog volop in ontwikkeling zijn.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

Wij hebben u in ons advies gevraagd het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Ook hebben we voor het Drentsche Aa-gebied u in algemene zin reeds gewezen op het feit dat er aan de uitvoering van het Winningsplan mogelijk nadelige gevolgen kunnen zijn verbonden voor wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Wij stellen daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts menen wij dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Wij begrijpen niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Wij

maken er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Wij vinden dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Wij zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

In ons advies hebben we u gevraagd de voorlopige vergunning voor productie uit put Vries-10 in te trekken en de procedure van onderhavig winningsplan af te wachten. Het is naar de inwoners toe vanuit het gewenste burgerperspectief niet juist om tijdens een vergunningprocedure voor een nieuw winningsplan uit een nieuw geboorde put in het veld Vries Zuid gas te gaan winnen.

In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover wij hebben kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Wij zijn daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Wij concluderen op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens willen wij erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Wij verzoeken u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Wij vinden dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**

3. **Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Wij vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de productiesnelheid. De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Wij vinden dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Wij constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is

met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Wij bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Wij vinden dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

6.4 Productieniveau high case

Wij hebben in ons advies gevraagd in uw besluit op te nemen dat als de NAM het high case scenario overschrijdt de NAM een nieuw winningsplan in procedure moet brengen. Wij constateren dat u ons advies op dit punt heeft overgenomen.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

In ons advies hebben we ook aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.

Wij vinden dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Wij wijzen u op ons advies om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijzen wij u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan naar onze mening niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011) en gedeeltelijk voor wat betreft infrastructuur ook is gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van voormeld bestemmingsplan, moeten nieuwe ontwikkelingen worden meegenomen in uw afweging.

Wij kunnen niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
Ook de gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

In het algemeen vinden wij het winningsplan multi-interpretabel. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Wij wijzen u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor ons en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Wij vinden dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan waarin niet nauwkeurig is omschreven waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

8.2 Bodemtrilling

In ons advies hebben we gevraagd, in verband met de kans op een door een beving geïnduceerde schade, gehoor te geven aan het plaatsen van seismische meetapparatuur en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Wij vinden dat de uitwerking ervan onvoldoende en volgordelijk niet correct is. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 komen we hierop terug.

Ten aanzien van vallende objecten vinden we het jammer dat u niet bent ingegaan op onze vraag om te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Wij vinden dat u:

1. **alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld.

Wij vinden dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

In ons advies hebben we u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er als nog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat onze conclusie onjuist is en dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Tenslotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Wij vinden dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**

2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zorg te dragen voor een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet naar onze mening een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Tevens hebben wij u geadviseerd, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tenslotte hebben wij u gevraagd in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken.

Wij vinden dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**

3. **Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor o.a. mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij constateren dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. De inwoners moeten het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Wij vinden dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. SodM noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Een risicobeheersysteem moet ingezet worden voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Wij zien in het ontwerpbesluit dat u onze advies deels heeft overgenomen en de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Wij constateren dat u ons advies om de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad over te nemen heeft ingewilligd en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Wij vinden het bijplaatsen van enkele meters echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheert door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om

invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. De inwoner moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot zijn wij van mening dat door u voorgeschreven maatregelen (waaronder versnellingsmeters en een nul-meting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Wij vinden dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht zijn wij van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Wij kunnen instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
Wij zijn van mening dat in dit ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende is gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Wij zijn van mening dat een risicobeheersysteem onderdeel moet zijn van de besluitvormingsfase van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Wij constateren dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Wij zijn van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien.

Uw brief van	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Bijlage[n]
13 oktober 2016	DGETM-EO/16095939	Zaaknummer: 2016/35584 Referentie: 2017/223	1
Behandeld door	Doorkiesnummer	Vries 10 januari 2017	

Ministerie van Economische Zaken
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

gemeente Tynaarlo

Onderwerp: Reactie adviesverzoek met betrekking tot winningsplan Westerveld

Geachte minister,

Bij brief van 13 oktober 2016 heeft u ons college gevraagd een advies te geven op het Winningsplan Westerveld, zoals NAM dat heeft opgesteld en u dat ons heeft doen toekomen. Wij hebben waardering voor uw besluit om in het kader van de gaswinning en andere mijnbouwactiviteiten de decentrale overheden nadrukkelijker te betrekken en meer aandacht te geven voor het inwonersperspectief. Met deze brief maken wij graag gebruik van het adviesrecht over dit winningsplan.

Algemeen
Als college van burgemeester en wethouders van Tynaarlo zijn wij rond het thema gaswinning met name kritisch op eventuele gevolgen voor de gemeente Tynaarlo en haar inwoners. Wij hebben ons in ons advies dan ook vooral hierop geconcentreerd. Wel zijn wij nadrukkelijk uit gegaan van het lokale belang (voorkomen van schade en hinder, evenals de schadeafwikkeling) en hebben dit in het voorliggende advies opgenomen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, nemen wij hierin een terughoudende rol aan. Bij het invullen van onze adviesrol hebben wij intensief samengewerkt met de buurgemeenten, waterschappen en provincies.

Resume Advies Winningsplan Westerveld
Voor de exacte inhoud van ons advies verwijzen wij u naar de bijlage bij deze brief.
Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners.
Dat wil zeggen dat deze organisaties aangeven dat er geen dusdanige bevingen optreden dat er gevaar ontstaat voor personen. Wel zien wij aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en het daar horende meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren. De resultaten van dit risicobeheersysteem moeten voor iedereen toegankelijk zijn.

In de gemeente Tynaarlo beperken de maximaal verwachte gevolgen van de gaswinning uit het veld Vries-Zuid zich hoofdzakelijk tot niet-constructieve schade aan gebouwen.
Wij willen daarom dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's. Tevens zijn wij van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Evenals in het aardbevingsgebied Groningen dient er een volledig onafhankelijk orgaan te worden

Postadres	Bezoekadres	Website	Bankrelaties
Postbus 5, 9480 AA Vries	Kornoeljeplein 1, Vries	www.tynaarlo.nl	IBAN: NL02BNGH0285079050 IBAN: NL05BNGH0285079093 (belastingen en leges)
Telefoonnummer	Faxnummer	E-mail	BIC: BNGHNL2G
[0592] 26 66 62	[085] 20 84 923	info@tynaarlo.nl	

ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Een dergelijke regeling en onafhankelijk toetsingsorgaan dienen op voorhand een feit te zijn.

Conclusie
Bij het opstellen van het gezamenlijk advies is met de andere gemeenten met wie wij hierin hebben samengewerkt gaandeweg geconcludeerd dat aan essentiële aandachtspunten, door NAM geen of nog onvoldoende aandacht en zorg is besteed. Daarom kunnen we in ons advies niet instemmen met het winningsplan.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders

mr. J. Th. van Nieukerken
gemeentesecretaris

drs. M.J.P.J. Thijsen
burgemeester

21 December 2016

definitief

Advies Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING	4
3	HOOFDADVIES	7
4	ALGEMEEN	8
5	COMMUNICATIE	9
6	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
6.1	Doelmatigheid	11
6.2	Kaders schade	11
6.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa	11
6.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	12
7	PRODUCTIE	14
7.1	Productie put Vries-10	14
7.2	Productiesnelheid	14
7.3	Productieniveau high case	15
8	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
8.1	Onzekerheden	16
8.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
9	BODEMBEWEGING	17
9.1	Bodemdaling	17
9.2	Bodemtrilling	17
9.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
10	SCHADE	20
10.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
10.2	Afhandeling van schade	20
10.3	Lusten en lasten	23
11	RISICOBEHEERSYSTEEM	24

1 INLEIDING

U heeft ons in de gelegenheid gesteld om een advies uit te brengen over het door NAM ingediende Winningsplan Westerveld. Aangezien dit plan betrekking heeft op de winning uit aardgasvelden binnen onze verschillende gebiedsbegrenzingen maken wij graag gebruik van deze mogelijkheid. Bij het maken van het advies hebben wij intensief samengewerkt met de verschillende decentrale overheden die een adviesrecht hebben op het Winningsplan Westerveld.

Wij zijn u erkentelijk dat u in een vroegtijdig stadium van uw besluitvorming ons om advies vraagt op het winningsplan Westerveld 2016 van NAM. Wij maken graag gebruik van dit adviesrecht vanwege de zorg die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied. Wij erkennen dat in de afgelopen periode meer aandacht is gekomen voor de aspecten veiligheid en welzijn van burgers in relatie tot gaswinning. Wij menen echter toch blijvend te moeten aandringen om hierin de positie van de inwoners centraal te stellen. Wij hebben daarom ervoor gekozen ons advies breed in te steken.

Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (Staatstoezicht op de Mijnen (SodM, Technische commissie bodembeweging (Tcbb).

Wij vertrouwen erop dat u het advies behandelt conform de relevante bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht en de overwegingen uit ons advies op een zorgvuldige wijze betrekt bij uw besluitvorming en ons transparant informeert over uw overwegingen terzake.

Leeswijzer
Wij hebben onze bevindingen, hoofdconclusies en hoofdadvies samengevat in het eerste hoofdstuk. In de analyse daarachter treft u een uitgebreidere beoordeling aan van het winningsplan met op onderdelen deelconclusies en -adviezen.

2 SAMENVATTING

Vanuit betrokkenheid en zorg en oprechte belangstelling hebben wij de rapporten intensief bestudeerd. Veiligheid van inwoners en het voorkomen en beperken van schade wegen hierin het zwaarst. Alle andere aspecten moeten daaraan ondergeschikt zijn, waaronder economische aspecten en leveringszekerheid.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV) geeft over het erkennen van onzekerheden en communiceren de volgende toelichting: Onzekerheid en het reduceren ervan dienen uitgangspunten te zijn van het handelen van betrokken partijen, ook in de communicatie naar burgers. Onderzoek over onzekerheden en het daaraan verbinden van maatregelen is daarbij van cruciaal belang volgens de Raad. Onderzoek mag geen excuus zijn om geen maatregelen te treffen of besluiten uit te stellen. Zij pleit derhalve ook voor het hanteren van het voorzorgsprincipe in dat geval "Better safe than sorry" . Dat betekent in de communicatie over onzekerheden in samenspraak met deskundigen en risicodragers zoeken naar manieren van beheersing van het risico. Communiceren met burgers moet volgens de OvV meer zijn dan alleen voorlichting geven.

Veiligheid wordt door de OvV breed gedefinieerd in termen van objectieve- en subjectieve veiligheid, respectievelijk het uitblijven van lichamelijk letsel ten gevolge van aardbevingen en gemoedsrust van bewoners. "Het gaat om veiligheid van burgers. Kunnen zij erop rekenen dat incidenten worden voorkomen, schade wordt beperkt, risico's worden beheerst en onzekerheden worden verkend?". U hebt hierop gereageerd met: "De Raad heeft met haar rapportage en aanbevelingen vooral willen bereiken dat bij activiteiten in de diepe ondergrond nu en in de toekomst het veiligheidsbelang voldoende aandacht krijgt" . U heeft alle aanbevelingen uit het rapport van de OvV overgenomen. In dit licht bezien dient bij de beoordeling en toetsing van de verschillende aspecten dan ook te worden uitgegaan van een brede benadering van de belangenafweging die aan uw uiteindelijke besluit ten grondslag moet liggen. Het past hierbij niet om u te beperken tot een exacte en enge uitleg van voorgenomen wetgeving.

We hebben ook geconstateerd dat in het winningsplan nog een aantal essentiële onderdelen ontbreekt en het plan gepaard gaat met onzekerheden die betrekking hebben op een veilige gaswinning. Ook constateren wij dat ondanks de ervaringen opgedaan in Groningen, er vooralsnog geen sprake is van een adequate regeling voor de rest van Nederland voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten.

Bij bestudering van het winningsplan en onderliggende stukken hebben wij samengevat de volgende vragen, opmerkingen en adviezen.

Veiligheid
Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners.

Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.
Tevens hebben wij een aantal ontbrekende zaken geconstateerd. Wij komen hier verderop in ons advies op terug.

Communicatie
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning.

Voorkomen en beperken van schade
In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd. NAM bepaalt daarmee zelf welk niveau van acceptatie daarbij aan de orde is. Er wordt geen aandacht geschonken aan maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken, terwijl dit een voorschrift in de Mijnbouwwet is.
Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

Bodemdaling
NAM dient inzichtelijk te maken welke gevolgen de uiteindelijke totale bodemdaling (als resultaat van dit winningsplan Westerveld) kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen en welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden.
Wij zijn van mening dat NAM dient te worden verplicht tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling.

Schadeafhandeling
Wij zijn van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Evenals in het aardbevingsgebied Groningen dient er een volledig onafhankelijk orgaan te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Een dergelijke regeling en onafhankelijk toetsingsorgaan dienen op voorhand een feit te zijn.

Meet- en regelprotocol
De reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid liggen dicht tegen de grens met risicocategorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de Seismische Risico Analyse (SRA) in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem.

Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Wij zijn van mening dat een risicobeheerssysteem een voorwaarde moet zijn van de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning.

Fracken en zuurstimulatie

Vanwege de mogelijke gevolgen zijn wij van mening dat geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken moeten worden toegestaan.

Schadelijke gevolgen van zuurstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden, omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

3 HOOFDADVIES

Onze bevindingen afgewogen hebbende en uitgaande van de geformuleerde uitgangspunten komen wij tot het volgende hoofdadvies:

Wij zijn prima r van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Wij adviseren u vanwege de geconstateerde omissies, bestaande onzekerheden, geen aandacht voor maatregelen om schade door bodembeweging te voorkomen dan wel te beperken en het ontbreken van een adequate schaderegeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten:

Primair: **niet** in te stemmen met het winningsplan Westerveld 2016 zoals het nu voorligt;

Subsidiair: mocht dit niet uw keuze zijn vanwege de grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen slechts in te stemmen met het winningsplan door het hanteren van het voorzorgprincipe "Better safe than sorry" en:

1. NAM en Sodm, binnen een door u gestelde termijn, onvolkomenheden te laten aanvullen;
2. te voorzien in onafhankelijke validatie van onderzoeken en bevindingen;
3. een termijn te stellen aan het winningsplan;
4. hierbij zaken als schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersingsysteem op voorhand goed en volledig te regelen.

In onderstaande hoofdstukken vindt u de onderbouwing van ons hoofdadvies en overige adviezen.

4 ALGEMEEN

Het adviesrecht voor de decentrale overheden, zoals dat dit jaar in de wijzigingen Mijnbouwwet is vertaald, hangt vooral samen met de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning.

In uw adviesverzoek schrijft u: "Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) richt zich op de veiligheid van de burgers en de infrastructurele werken. Een ander belangrijk punt betreft meer aandacht voor het burgerperspectief".

In het winningsplan Westerveld wordt volledig voorbijgegaan aan het burgerperspectief ofwel de maatschappelijke impact en de maatschappelijke acceptatie van gaswinning. Het is voorstelbaar dat NAM in het winningsplan redeneert vanuit haar commercieel belang. NAM dient echter ook maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Dit komt in het winningsplan niet tot uitdrukking. Wij verwachten dat u in uw besluit uw maatschappelijke verantwoordelijkheid duidelijk naar voren laat komen.

Het maatschappelijk draagvlak voor (nieuwe) gaswinningen in ons land neemt af. Dit als gevolg van de aardbevingen in de provincie Groningen, de daarmee samenhangende veiligheidsproblematiek en andere negatieve effecten van de gaswinning. Ook de Drentse decentrale overheden constateren die ontwikkeling. Het versneld terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen is een belangrijke opgave voor onze samenleving. Wij pleiten ervoor dat u met spoed uw beleid inzet op duurzame energie.

Bij de besluitvorming in Groningen heeft u veiligheid, het zo veel mogelijk voorkomen en beperken van schade en het belang van leveringszekerheid het zwaarst laten wegen.

De Drentse situatie is op verschillende onderdelen anders dan Groningen.
Wij hechten vooral waarde aan de volgende aspecten:

- Veiligheid
- Communicatie
- Voorkomen en beperken van schade
- Schadeafhandeling a.g.v. bodemdaling/ bodemtrilling
- Meet- en regelprotocol
- Fracken en zuurstimulatie

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM maken wij op dat er geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de verschillende gasvelden en haar inwoners. Dat wil zeggen dat deze organisaties aangeven dat er geen dusdanige bevingen optreden dat er gevaar ontstaat voor personen. Wel zien wij aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en het daar horende meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren. De resultaten van dit risicobeheersysteem moeten voor iedereen toegankelijk zijn.

5 COMMUNICATIE

Voor een adequate invulling van het burgerperspectief, zoals u in het adviesverzoek aangeeft, is gedegen, transparante en consistente communicatie een absolute voorwaarde.

Advies:
De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Wij adviseren u in uw besluit voorwaarden op te nemen waarmee dit wordt geborgd.

Toelichting:
De verantwoordelijkheid van de lokale overheid is oog te hebben voor de belangen van onze inwoners en deze te borgen.
Wij zijn daarom van mening dat de rol van informatievoorziening over de (gevolgen van) gaswinning niet uitsluitend aan NAM moet worden overgelaten. De communicatie van zowel NAM, als het ministerie van EZ naar burgers moet zorgvuldiger en publieksvriendelijker dan tot nu toe is gebeurd. De lokale overheden hechten er grote waarde aan dat onze inwoners gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning. Hiermee moet onnodige onrust en zorg bij inwoners worden weggenomen.

Typerend is de gebrekkige communicatie en afstemming tussen NAM en het ministerie van EZ over de start van de gaswinning uit put Vries-10, die onder het winningsplan Westerveld valt (zie ook hfst 7.1).

Communicatie is een essentieel onderdeel van het omgevingsmanagement, zoals is verwoord in uw visie in de brief aan de Tweede Kamer van 1 februari 2016*).
Uw uitgangspunten daarbij zijn duidelijk:

1. Samenbinden van belanghebbenden
2. Betrek de omgeving zo vroeg mogelijk
3. Transparantie en vertrouwen
4. Omgevingsmanagement is een gezamenlijke verantwoordelijkheid
5. Maatwerk

Het mag duidelijk zijn dat uw ambitie verder moet gaan dan het organiseren van informatiebijeenkomsten en publicaties over de procedure.
Wij willen graag met u meedenken aan de verdere invulling van de communicatie en het omgevingsmanagement. Daarbij nemen w j graag uw visie als vertrekpunt.
Wij geven u als suggestie dat NAM een breed communicatieplan opstelt dat in overleg en instemming met u en lokale overheden tot stand komt. Communicatie die staat in een breder perspectief van omgevingsmanagement, rekening houdend met de 'belevingswereld' van onze inwoners.

Het winningsplan is geschreven voor ingewijden en lastig leesbaar voor inwoners. Zij mogen een zienswijze op het winningsplan indienen maar dan moeten zij de inhoud hiervan wel kunnen doorgronden. Daarom adviseren wij u voorafgaand aan het maken van een ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen.

In dit kader vragen wij u tevens de risicoanalyse van de gasvelden Vries Zuid en Eleveld nader te duiden. Uit het winningsplan blijkt dat volgens de SRA de gasvelden Vries Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen. In zowel het winningsplan als in de adviezen van Sodm en Tcbb ontbreekt een nadere analyse waarom deze velden hogere risico's met zich meebrengen dan de overige velden. Ligt het aan de inrichting van het gebied of komt het door de bodemopbouw die gevoelig is voor trilling? Toevoeging van deze analyse maakt dat de aangegeven risico's beter zijn te duiden en uit te leggen aan onze inwoners.

6 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

In dit hoofdstuk geven we aan welke kaders onduidelijk zijn of ontbreken waaraan het winningsplan is getoetst.

6.1 Doelmatigheid

Advies
Wij verzoeken u inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.

Toelichting
In het advies van Sodm is een toetsing opgenomen van de winning aan doelmatigheid. Onduidelijk is hoe en waaraan is getoetst. We willen graag inzicht in de afwegingskaders waaraan dit aspect wordt getoetst. De Tweede Kamer heeft aangegeven dat de Minister een afweging moet maken tussen landelijk economische belangen en de lokale veiligheid en schade-effecten. In het verleden zijn de lokale effecten volgens de Tweede Kamer in die afweging onvoldoende meegenomen. In dit kader vragen wij ons af hoe de balans uitvalt tussen economische belangen en de maatschappelijke aanvaardbare gevolgen en risico's die met gaswinning gepaard gaan.

6.2 Kaders schade

Advies
De minister dient zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder 'schade' verstaan wordt.

Toelichting
De (nog niet vastgestelde) wijziging van de Mijnbouwwet noemt als toetsingsgrond voor het eventueel onthouden van de instemming met een winningsplan 'schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan'. Wij constateren dat de adviserende organen Tcbb en Sodm kennelijk ieder een verschillende typering hanteren voor het begrip schade. Dat is niet uit te leggen aan inwoners.
Zolang niet duidelijk is wat onder 'schade' verstaan dient te worden, is toetsing van het winningsplan op dit onderdeel lastig voor velden die gebeefd hebben en in verband waarmee 'schade' is gemeld.

6.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentse Aa

Advies
Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa adviseren wij u:
- het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
- in uw goedkeuringsbesluit op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk wordt ontzien.

Toelichting
Wij stellen vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentse Aa niet zijn onderzocht althans onvoldoende in beeld zijn gebracht. Er blijkt ook uit niets dat met zekerheid zou kunnen worden gesteld dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Drentse Aa door de exploitatie van de gasvelden in dit winningsplan niet zullen worden aangetast.

Het Drentse Aa gebied is een internationaal uniek gebied, met een zeer hoge beschermingsstatus. Het gebied is een beek- en esdorpenlandschap; het oppervlaktewater van de Drentse Aa dient tevens als bron van drinkwater. Het is een waardevol gebied met een kwetsbaar geohydrologisch systeem waar invloeden vanwege de gaswinning (zoals bodemdaling, zuurstimulatie) niet mogen plaatsvinden.

Voor een correcte beoordeling van de mogelijke gevolgen van de exploitatie van het winningsplan Westerveld voor het Drentse Aa-gebied zou het overigens niet juist zijn om de getroffen en te treffen waterhuishoudkundige maatregelen in het natuurgebied bij het beschouwen van mogelijke effecten van mijnbouwactiviteiten op de instandhoudingsdoelstellingen van het natuurgebied te betrekken. Compenserende maatregelen maken immers in juridische zin geen onderdeel uit van de beoordeling in het kader van de significantie-toets. Bovendien zijn de watergerelateerde maatregelen in zekere zin met de mijnbouwactiviteiten verbonden, omdat de waterhuishouding noodzakelijkerwijs wel moet worden aangepast als gevolg van de opgetreden bodemdaling die het resultaat is van de gaswinning.

Wij wijzen er op dat de vaststelling en goedkeuring van het winningsplan door de Minister met zich mee brengt dat er een toetsingsmoment ontstaat waarop moet worden beoordeeld of mogelijk significante gevolgen ten gevolge van de mijnbouwactiviteiten in het Westerveld kunnen ontstaan. Dat geldt uiteraard niet alleen voor het Drentse Aa-gebied, maar voor alle Natura 2000-gebieden die door het instemmingsbesluit worden beïnvloed. Deze beoordeling heeft niet of in onvoldoende mate plaatsgevonden ten gevolge waarvan effecten op Natura-2000-gebieden niet op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Bij de actuele stand van zaken voor wat betreft de onbekendheid van de impact van de gaswinning is er naar ons oordeel aanleiding om in het instemmingsbesluit aanvullende restricties op te nemen die waarborgen dat het Nationaal Park Drentse Aa zo veel mogelijk ongemoeid wordt gelaten.

6.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

Advies:
Wij verzoeken u aan te geven welke overwegingen ten grondslag liggen aan de keuze om een grote variëteit van kleine gasvelden in het winningsplan Westerveld te vatten? In het kader van de maatschappelijke verantwoording vinden wij het transparanter om per gasveld een winningsplan op te stellen.

Toelichting:
Het winningsplan Westerveld bevat een groot aantal afzonderlijke gasvelden die geen directe relatie met elkaar hebben. Uit het winningsplan Westerveld wordt afgeleid dat een aantal velden nu en naar verwachting in de toekomst niet meer produceren. Waarom zijn die dan toch opgenomen in het winningsplan? Voor de afweging tussen economische belangen en de maatschappelijke effecten is het logischer per producerend gasveld een aparte vergunning en winningsplan op te stellen. De gehanteerde methodiek belemmerd nu voor al deze velden afzonderlijk een transparante afweging te kunnen maken.

7 PRODUCTIE

7.1 Productie put Vries-10

Advies:
Wij adviseren u om uw toezegging jegens NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put (put Vries-10) in te trekken en NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavige winningsplan af te wachten.

Toelichting:
"Tijdens het vragenuur van 16 juni 2015 is gesproken over een voorgenomen gaswinning door NAM in Drenthe. Tijdens de mondelinge beantwoording is in algemene zin aangegeven dat er bij winning uit kleine velden een winningsplan moet komen en dat omwonenden, gemeenten en provincies hierop zienswijzen kunnen indienen. Dit is ook bevestigd in de beantwoording van aanvullende schriftelijke vragen van het lid Dik-Faber (CU), waarin is aangegeven dat "in alle gevallen waarbij op basis van boringen besloten wordt om gas te gaan winnen, een nieuw of gewijzigd winningsplan ingediend moet worden" (Kamerstukken 2015-2016, Aanhangsel van de Handelingen, 57)."

In het geval van Vries-10 is er een nieuwe boring geweest op basis waarvan NAM voornemens is om gas te gaan winnen. Daarnaast is er juist door de minister aan de Tweede Kamer toegezegd, dat er een adviesrecht wordt toegepast in deze situaties. In het Winningsplan Westerveld is voor Vries-10 sprake van een te winnen hoeveelheid van 0,6 Miljard M3 (high case). Wij zijn van mening dat deze nieuwe winning onderdeel is van dit winningsplan en dat NAM de procedure moet afwachten voordat er uit put Vries-10 gas gewonnen mag worden.

Los van de vraag of er wel of geen vigerend Winningsplan is, moeten wij constateren dat het oude Winningsplan niet voldoet aan de zaken die door de Onderzoeksraad voor de veiligheid zijn geconstateerd. Zo is bij de afgifte van de instemmingsvergunning op het vigerende winningsplan niet getoetst op de veiligheid van burgers (seismische risico analyse). Wij zijn dan ook van mening dat er niet kan worden teruggevallen op een vergunning waarin geen rekening is gehouden met zo een belangrijk aspect.

7.2 Productiesnelheid

Advies:
Wij verzoeken u in uw besluit aandacht te besteden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden. Te meer daar vrijwel alle velden in dit winningsplan zich bevinden in de laatste fase van de feitelijke gaswinning. Er lijkt door NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening te zijn gehouden met de relatie snelheid drukdaling-bodemtrilling.

Toelichting
De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Een snelle drukdaling in het gesteente kan eerder tot bevingen leiden dan wanneer deze

drukdaling geleidelijk verloopt. Kan NAM aangeven welke hoeveelheid er per jaar per gasveld kan worden onttrokken zonder dat dit tot extra risico op bodemtrilling leidt?
Uit een toelichting van NAM blijkt dat de productiescenario's in het winningsplan zijn gebaseerd op een technische inschatting wat uit de bodem te halen is. In het plan is de winningssnelheid niet aangegeven.

7.3 Productieniveau high case

Advies:
In uw besluit op te nemen dat als NAM het "high case" scenario overschrijdt zij een nieuw winningsplan dient op te stellen en deze ter besluitvorming aan dient te bieden.

Toelichting:
In het advies van Sodm wordt op blz 5 aangegeven dat als een winning het "high case" scenario overschrijdt NAM een nieuwe SRA moet uitvoeren en tevens het winningsplan dient te actualiseren. Deze opmerking bevreemd ons, aangezien wij in de veronderstelling verkeren dat winning buiten de grenzen van het winningsbesluit niet is toegestaan.
Wij zijn van mening dat indien deze situatie zich voordoet er te allen tijde een nieuw winningsplan dient te worden opgesteld.

8 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

8.1 Onzekerheden

Advies:
Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseren wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.

Toelichting:
Voor de berekeningen is gebruik gemaakt van gegevens van de ondergrond. De samenstelling van de diepe ondergrond is complex en nooit precies in kaart te brengen. De ligging van breuken, de compactiecoëfficiënt etc. zijn gebaseerd op interpretatie van een beperkt aantal bodemgegevens. Dit houdt in dat de resultaten altijd met grote voorzichtigheid moet worden geïnterpreteerd. De Tcbb geeft aan dat in het ergste geval een beving met een magnitude van 3,9 kan plaatsvinden. De zwaarste beving tot nu toe in Groningen was 3,6 in Huizinge (2012). De velden Eleveld en Vries Zuid scoren op factoren als bebouwingsdichtheid en bevolkingsdichtheid duidelijk minder gunstig dan Huizinge. Wij vermoeden op basis van deze aspecten dat in het stedelijk gebied van Assen meer schade kan ontstaan dan de door NAM geformuleerde licht schade aan meerdere, tot matige schade aan enkele gebouwen.

8.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Advies:
Wij verzoek u NAM op te dragen de SRA berekening opnieuw uit te voeren. Hierin rekening te houden met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in de gebieden rond de betreffende gasvelden. Evenals de correcte bevolkingsdichtheid ten aanzien van het stedelijke gebied rond het gasveld Eleveld te hanteren. Deze nieuwe SRA-berekening te beschouwen als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de SRA is geen rekening gehouden met de toekomstige inrichting van Werklandschap Assen Zuid en de toeristisch recreatieve zone. De inrichting leidt tot intensievere bebouwing van bedrijven in het gebied dan nu het geval is. Ook de noordelijke blokken van Eleveld vallen binnen het stedelijk gebied van Assen met o.a. de aanwezigheid van een ziekenhuis in de directe nabijheid.
Waarom wordt voor bepaling risicoklasse uitgegaan van lage bevolkingsdichtheid (250-500 inw/km2)? Een substantieel deel van het gasveld Eleveld ligt namelijk in het stedelijk gebied van Assen met hogere dichtheid (500-1000 inw/km2). Een herberekening zal leiden tot een andere risico inschatting. Dit maakt het noodzakelijk dat alle adviesorganen zich hierover opnieuw een oordeel moeten kunnen vormen.

9 BODEMBEWEGING

9.1 Bodemdaling

Advies
Voor wat betreft de prognose van de bodemdaling die gepaard kan gaan met de gaswinning, adviseren wij u:

- NAM in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren:
  1) we ke gevolgen de *uiteindelijke totale bodemdaling* die het gevolg is van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen;
  2) welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden;
  3) NAM te verplichten tot vergoeding van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit bovengenoemde bodemdaling als voorwaarde te verbinden aan het winningsplan;
- NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.

Toelichting
Volgens de prognose zal de verwachte bodemdaling van de resterende gaswinning enkele centimeters bedragen; het merendeel van de daling heeft al plaatsgevonden.
De uiteindelijke *totale* bodemdaling als gevolg van de gaswinning is echter van die omvang dat er wel effecten te verwachten zijn op de waterhuishouding. De kosten voor mitigerende maatregelen zijn uiteraard voor NAM. Daarom is het van belang te inventariseren welke afspraken er bestaan tussen NAM en betrokken waterschap(pen), gemeenten en provincie voor zover er voor hen negatieve effecten zijn. Er mag geen onduidelijkheid bestaan over de vergoeding van dergelijke onkosten.

Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, vanuit de veronderstelling van NAM de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening achten wij deze aanname niet terecht. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden.

9.2 Bodemtrilling

Advies
Omdat NAM in het winningsplan aangeeft dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten, verzoeken wij u:

- het advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) over te nemen en NAM op te dragen in aanvulling op het KNMI-netwerk seismische apparatuur in en rond de gasvoorkomens Vries-Zuid en Eleveld op te stellen;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden een risicobeheerssysteem te laten ontwikkelen en operationeel te hebben (zie hoofdstuk 9);
- de parameters en randvoorwaarden die NAM hanteert in het door haar op te stellen risicobeheerssysteem goed te laten onderbouwen alvorens dit systeem goed te keuren;
- te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Toelichting
Als decentrale overheden hebben wij niet de technisch-inhoudelijke kennis in huis om seismische risico's en alles wat daarmee samenhangt exact te kunnen beoordelen en controleren. Wij hebben dan ook gemeend geen nacalculatie te (laten) doen van de berekeningen in het winningsplan met bijbehorende addenda. Dit laten wij graag over aan de door u gevraagde adviseurs (SodM, Tcbb).

Wij zijn primair van mening dat de veiligheid nooit in het geding mag zijn. Wij zijn daarom blij met de toegenomen belangstelling voor dit belangrijke aspect rond de gaswinning. Verder zijn wij van mening dat derden (burgers, bedrijven, gemeenten) niet de dupe mogen worden van gaswinningsactiviteiten of de gevolgen daarvan. Dit geldt zowel nu als ook in de toekomst.

Uit de analyse van NAM volgt dat alle gasvelden in de laagste seismische risicogroep vallen (categorie I). TNO constateert in haar advies dat de risicoanalyse is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en kan zich vinden in de toeceling tot de laagste risicogroep (categorie I). SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid wel dicht tegen categorie 2 aan liggen.

Uit het winningsplan van NAM en de bijbehorende adviezen van TNO en SodM menen wij daarom te kunnen opmaken dat er in het kader van bodemtrilling geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden rond de betreffende gasvelden.
Hoewel de veiligheid niet in het geding lijkt te zijn, geeft NAM in het winningsplan aan dat de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet valt uit te sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Daarom zien wij wel aanleiding om ten aanzien van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten opstellen en implementeren voor 1 juni 2017. Tevens het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren (zie hoofdstuk 9).

Tevens kan het risicobeheerssysteem helpen een eventuele zwaardere beving te voorkomen, mits sprake is van de juiste keuze van signaalparameters en het daarbij behorende actieprotocol. Een goede onderbouwing van de gekozen parameters en acties is dus van belang wil het risicobeheerssysteem zinvol zijn. Ook een adequaat seismisch netwerk is hierbij van belang.

9.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Advies

Wij adviseren u vanwege de mogelijke gevolgen:

- geen omstreden technieken zoals zuurstimulatie en fracken toe te staan zoals in het winningsplan is omschreven;
- tevens besluitvorming over de toepassing van deze technieken niet alleen bij de toezichthouder (Sodm) neer te leggen, maar hiervoor aparte besluitvorming aan NAM op te leggen met mogelijkheden tot inspraak, zienswijzen en beroep van lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe;
- mocht dit niet uw keuze zijn, dan verzoeken wij u toch in ieder geval in het goedkeuringsbesluit voorwaarden op te nemen ter beperking van risico's voor grond- en drinkwater en ecologie én het optreden van bodemtrilling.

Toelichting

De velden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid vallen gedeeltelijk samen met de boringsvrije zone van de grondwaterwinning Assen-Oost; het veld Assen valt bovendien samen met het grondwaterbeschermingsgebied Assen-West.

Schadelijke gevolgen van reservoirstimulatie / fracken kunnen bovengronds optreden door lekkage van frackvloeistoffen en chemicaliën en ondergronds door het falen van de integriteit van afdekkende lagen waardoor ongecontroleerde bodemprocessen kunnen optreden. De kans op deze gebeurtenissen dienen geheel uitgesloten te worden omdat naast lokale schade aan gebouwen ook de drinkwatervoorziening in het geding is. Het advies van Sodm is gebaseerd op de bevoegdheid van de afweging over fracken bij de toezichthouder van de gaswinning. Vanwege de mogelijke lokale impact vinden wij dat voor deze beslissing ook het burgerperspectief moet worden meegenomen en dus de lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij Drenthe een stem in deze afweging moeten krijgen met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

10 SCHADE

10.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

Advies:
Wij adviseren u vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving te zien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan en dit om advies voor te leggen aan Sodm, Tcbb, lokale overheden en de Mijnraad.

Toelichting:
In de Mijnbouwwet ligt primair de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). NAM heeft als initiatiefnemer de zorgplicht voor het voorkomen van schade. In winningsplan wordt geconcludeerd dat er lichte en lokaal mogelijk matige schade kan optreden aan gebouwen. Nergens is in het winningsplan echter terug te lezen wat wordt gedaan om schade te voorkomen. Wij stellen vast dat ten aanzien van het optreden van schade in het winningsplan geen aandacht is op het voorkomen van schade. In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkomen beschouwd.

Het Mijnbouwbesluit schrijft voor dat het winningsplan een beschrijving bevat van de mogelijke omvang en verwachte aard van de schade door bodembeweging. Uit het winningsplan blijkt dat het niet goed mogelijk is de omvang en de verwachte aard adequaat te beschrijven. NAM lijkt niet in staat causaliteit aan te geven tussen aardbevingen en omvang en aard van de schade. Het winningsplan lijkt op dit punt niet te voldoen aan de eisen die de wet stelt aan een plan.

Wij willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen. Inwoners kiezen er niet voor om te worden blootgesteld aan deze risico's.

10.2 Afhandeling van schade

Advies
Wij zijn van mening dat:
- een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde is, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen;
- evenals in het aardbevingsgebied Groningen er een volledig onafhankelijk orgaan dient te worden ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

- in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade;

Toelichting:
Zoals reeds in voorgaande alinea door ons is aangegeven dient het voorkomen en beperken van alle schade als uitgangspunt te worden genomen. Echter kan NAM de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. Dit wordt ook door SodM in haar advies als zodanig aangegeven. In het ernstigste geval kan een geïnduceerde beving leiden tot het ontstaan van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen.

NAM geeft in het winningsplan aan dat de historische schademeldingen voor "lichte, niet constructieve schade" hebben gezorgd en dat deze vergoed zijn (of worden) wanneer het duidelijk is dat zij de schade heeft veroorzaakt. Overeenkomstig de regels van het burgerlijk recht rust op NAM de verplichting om schade veroorzaakt door aardbevingen, die worden veroorzaakt door de gaswinning, te vergoeden. Wij zijn van mening dat voornoemde regeling op basis van het burgerlijk wetboek niet altijd voldoende soelaas biedt voor burgers, bedrijven en lokale overheden om op een vlotte en toegankelijke wijze schade te kunnen claimen.

De gaswinning in Groningen heeft voor veel overlast gezorgd in de regio en het gevoel van veiligheid en vertrouwen van de bewoners aangetast. Er is dan ook sprake van een groot wantrouwen van burgers jegens NAM en rijksoverheid. Dit heeft zowel betrekking op de feitelijke gaswinning, als ook het nemen van adequate en toereikende maatregelen om de gevolgen (waaronder schade en overige hinder) zo veel mogelijk te voorkomen en/of te beperken.
Herstel van vertrouwen van onze burgers is naar onze mening dan ook gebaat bij een transparante en toegankelijke organisatie voor de afwikkeling van schademeldingen. Een regeling waarbij het voor burgers en andere partijen niet nodeloos ingewikkeld is om een schademelding in te dienen en de onafhankelijkheid in voldoende mate gewaarborgd is. Dit zodat iedereen in redelijkheid kan vertrouwen op een eerlijke en adequate schadeafwikkeling. Het past niet om daarbij onderscheid te maken tussen de omvang of de locatie waar de schade is ontstaan. Iedere schademelding dient op zijn eigen merites te worden beoordeeld.

Gezien het voorgaande zijn wij van mening dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten een harde voorwaarde bij het instemmingsbesluit dient te zijn. Tevens dient hierbij de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd te zijn. Wij dringen er daarom bij u op aan dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – er een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tevens zorgt het instellen van een dergelijk orgaan ervoor dat ook ingeval van gestapelde mijnbouw (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil) gedupeerde partijen weten tot welke partij zij zich hiertoe dienen te wenden.

Hoewel door uw minister in de Tweede Kamer reeds toezeggingen zijn gedaan aangaande het instellen een dergelijke onafhankelijk orgaan voor de afwikkeling van mijnbouwschade, is één en ander vooralsnog geen feit. Wij adviseren u haast te maken met het instellen van een dergelijk onafhankelijk orgaan. Tevens dit te regelen alvorens in te stemmen met het onderhavige winningsplan Westerveld.

10.3 Lusten en lasten

Advies

Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij verzoeken u ervoor zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij het zeer gewenst is dat u aangeeft hoe baten terugvloeien naar het gebied.

Toelichting

Gaswinning zal in Nederland nog jarenlang plaatsvinden en inwoners zullen hier last van ondervinden. Inwoners staan veelal afwijzend en wantrouwend tegenover plannen voor gebruik van de ondergrond. De lokale inwoners vinden dat zíj de lasten dragen voor het belang van Nederland als geheel. Mijnbouwactiviteiten brengen met zich mee dat er in zekere mate regionale of lokale belasting is. Schade dient volgens de wet te worden vergoed, maar inwoners ervaren extra ongemak waar ze niet om hebben gevraagd en waar niets tegenover staat. Het belang van mijnbouwactiviteiten voor de Nederlandse samenleving is evident. Het gebruik van de ondergrond zal ook in de toekomst een grote rol spelen bij onze verder te verduurzamen energievoorziening. Voor het ook in de toekomst gebruiken van de ondergrond is van belang dat er een goede verdeling is van lusten en lasten.

11 RISICOBEHEERSYSTEEM

Advies:
Met betrekking tot het risicobeheerssysteem adviseren wij u:

- NAM te verplichten een onafhankelijke nulmeting uit te voeren aan alle gebouwen boven en nabij de voorkomens van Eleveld en Vries-Zuid;
- het advies van SodM over te nemen en NAM voor de bevende velden Eleveld en Vries-Zuid extra versnellingsopnemers te laten installeren en operationeel te hebben;
- bij dit winningsplan een risicobeheerssysteem te laten opstellen en als onderdeel op te nemen bij de eventueel door de minister te verlenen winningsvergunning;
- het meet- en regelprotocol onafhankelijk te laten monitoren.

Toelichting:
Om de schade door gaswinning goed te kunnen vaststellen is het belangrijk dat de uitgangssituatie goed wordt vastgelegd. Het is aan de initiatiefnemer om dit te doen naar goedkeuring van de vergunningverlener. Er wordt al jaren gas gewonnen in het veld maar dit winningsplan is de markering van het moment dat ook het burgerperspectief wordt meegewogen in de besluitvorming. In dat kader is het belangrijk dat schade aan particuliere eigendommen goed wordt geregistreerd.

Zowel NAM als TNO concluderen op basis van de seismische risicoanalyse (SRA) dat alle velden in categorie I vallen. Volgens de leidraad van SodM volstaat voor deze velden monitoring met het huidige geofoon en accelerometer netwerk van het KNMI. Met dit monitoringsnetwerk kunnen aardbevingen met een magnitude van 1,5 en groter worden gelokaliseerd.

Hoewel alle velden in categorie I vallen, liggen de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid echter dicht tegen de grens met categorie II aan. Op basis hiervan adviseert SodM om ook enkele maatregelen te nemen die van toepassing zijn voor velden waarvan de SRA in categorie II valt. Wij vinden dit een goede zaak. Het gaat hier om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem.

Het risicobeheerssysteem is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. De keuze van signaalparameters en bijbehorende (re)acties dient dan ook zodanig onderbouwd te zijn dat hiermee aannemelijk wordt gemaakt dat het systeem zinvol is. Dat wil zeggen, dat aan de hand van de signaalparameters zodanig tijdig kan worden ingegrepen dat het mogelijk optreden van bedoelde schade en risico's voorkomen kan worden.

GEMEENTE MIDDEN-DRENTHE

Postadres	Postbus 24, 9410 AA Beilen
Telefoon	(0593) 53 92 22
Internet	www.middendrenthe.nl
E-mail	gemeente@middendrenthe.nl

Bezoekadres

Beilen	Raadhuisplein 1	
	ma, di, vr	8.30 – 12.00
	wo	8.30 – 16.00
	do	8.30 – 20.00
Smilde	Hoofdweg 24	
	ma, do	8.30 – 12.00
Westerbork	B.G. van Weezelplein 10	
	di	8.30 – 12.00

De Minister van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum: 15 juni 2017
Behandeld door:
Zaaknummer: 865532 **Pincode:**
Onderwerp: Kennisgeving en ontwerp-instemmingsbesluit winningsplan Westerveld

Uw brief van: 4 mei 2017
Uw kenmerk:
Bijlagen: Zienswijze Winningsplan Westerveld
Verzonden op: 16 JUNI 2017

Geachte heer Kamp,

Wij hebben begin januari 2017 advies uitgebracht inzake het ingediende winningslan Westerveld van de NAM en geadviseerd om niet in te stemmen het winningsplan. Indien dit niet gehonoreerd zou worden dan hebben wij subsidiair verzocht om een aantal aspecten nader te onderbouwen danwel voorwaarden te verbinden aan de vergunning. Wij vinden dat onvoldoende rekenschap is gehouden met onze adviezen. Daarvoor dienen wij nu zienswijze in.

Zienswijze
Graag verwijzen wij u voor een nadere toelichting naar de gezamenlijke zienswijze van de decentrale overheden die bij deze brief is gevoegd. Wij zijn van mening dat onvoldoende rekenschap gehouden wordt met de belangen van onze burgers. Wij verzoeken u nadrukkelijk om de aspecten benoemd in de zienswijze af te wegen en over te nemen in het definitieve instemmingsbesluit.

Informatie
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met , teamleider van onze afdeling Bouwen en Wonen, te bereiken op maandag tot en met vrijdag via telefoonnummer of via het mailadres

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Midden-Drenthe,

de secretaris, de burgemeester

23 Mei 2017

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	6
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
5.1	Doelmatigheid	11
5.2	Kaders schade	11
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	12
5.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	13
6	PRODUCTIE	14
6.1	Productie put Vries-10	14
6.2	Productiesnelheid	15
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	15
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	17
7.1	Onzekerheden	17
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	18
8	BODEMBEWEGING	19
8.1	Bodemdaling	19
8.2	Bodemtrilling	19
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
9	SCHADE	21
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	21
9.2	Afhandeling van schade	22
9.3	Lusten en lasten	23
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	24
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	26

BIJLAGE 1: ADVIES WINNINGSPLAN WESTERVELD

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat wij in januari 2017 op het winningsplan hebben uitgebracht.

Wij hebben u in januari geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair hebben we onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd.

We zien dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten tegemoet komt aan ons advies. In ons advies hebben we niet alleen naar de technisch juridische aspecten gekeken, maar het winningsplan ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de decentrale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Leeswijzer
In deze zienswijze is dezelfde volgorde gehanteerd als in het advies dat wij in januari aan de minister hebben geleverd. Dit advies maakt onderdeel uit van de zienswijze (Bijlage I).

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling hebben wij het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de lokale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Wij hebben u eerder geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan Westerveld. Subsidiair hebben wij onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schacebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd. Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit komen we tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maken wij op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en haar inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ber daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Wij vinden het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van 10 jaren. Voorts dient het instemmingsbesluit beperkingen ten aanzien van productietempo (voorkomen van fluctuaties) te bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

Wij vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Wij zijn tevreden dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
In hoofdstuk 7 zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Tevens vinden wij dat het risicobeheerssysteem voor alle velden moet worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief in die situatie dan niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, u deels tegemoet komt aan het door u omarmde advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- naar onze mening onvoldoende meegenomen. Onder deze effecten verstaan wij de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Tenslotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet reparabel zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Wij willen niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar onze mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen.

Wij vinden dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijzen wij u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Wij kunnen geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet ons concluderen dat u een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Wij vragen u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren.

Het valt ons op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Wij lezen nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties?

Wij vinden dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en hebben daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Drenthe, zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV een 5-tal aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico's in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming en wilde dat er door NAM en EZ meer gecommuniceerd wordt over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateren we deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Daarmee komen we tot de conclusie dat uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie nog onvoldoende tot zijn recht komt in dit ontwerpbesluit. Omdat wij als lokale overheden de belangen dienen van onze inwoners, moeten wij u er alsnog op wijzen dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker moeten communiceren met de burgers dan tot nu toe gebeurt. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven, is wat vooralsnog ontbreekt.

Wij stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Wij vinden dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

In ons advies hebben we gevraagd om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid van de gaswinning. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Wij kunnen uw redenering hierin volgen. Wel zijn wij van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Wij zullen dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toelichten.

5.2 Kaders schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zo spoedig mogelijk een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zijn ons bewust dat het begrip 'schade' zich niet eenvoudig generiek laat definiëren. Ook recente rechterlijke uitspraken getuigen ervan dat de het begrip 'schade' en het aansprakelijkheidsvraagstuk in het mijnbouwdossier nog volop in ontwikkeling zijn.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

Wij hebben u in ons advies gevraagd het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Ook hebben we voor het Drentsche Aa-gebied u in algemene zin reeds gewezen op het feit dat er aan de uitvoering van het Winningsplan moge ijk nadelige gevolgen kunnen zijn verbonden voor wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Wij stellen daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts menen wij dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Wij begrijpen niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Wij

maken er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Wij vinden dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Wij zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

In ons advies hebben we u gevraagd de voorlopige vergunning voor productie uit put Vries-10 in te trekken en de procedure van onderhavig winningsplan af te wachten. Het is naar de inwoners toe vanuit het gewenste burgerperspectief niet juist om tijdens een vergunningprocedure voor een nieuw winningsplan uit een nieuw geboorde put in het veld Vries Zuid gas te gaan winnen.

In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover wij hebben kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Wij zijn daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Wij concluderen op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens willen wij erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Wij verzoeken u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Wij vinden dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**

3. **Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Wij vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de productiesnelheid. De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Wij vinden dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Wij constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is

met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Wij bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Wij vinden dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

6.4 Productieniveau high case

Wij hebben in ons advies gevraagd in uw besluit op te nemen dat als de NAM het high case scenario overschrijdt de NAM een nieuw winningsplan in procedure moet brengen. Wij constateren dat u ons advies op dit punt heeft overgenomen.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

In ons advies hebben we ook aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.

Wij vinden dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Wij wijzen u op ons advies om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijzen wij u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan naar onze mening niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011) en gedeeltelijk voor wat betreft infrastructuur ook is gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van voormeld bestemmingsplan, moeten nieuwe ontwikkelingen worden meegenomen in uw afweging.

Wij kunnen niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
Ook de gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

In het algemeen vinden wij het winningsplan multi-interpretabel. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Wij wijzen u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor ons en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Wij vinden dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan waarin niet nauwkeurig is omschreven waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

8.2 Bodemtrilling

In ons advies hebben we gevraagd, in verband met de kans op een door een beving geïnduceerde schade, gehoor te geven aan het plaatsen van seismische meetapparatuur en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Wij vinden dat de uitwerking ervan onvoldoende en volgordelijk niet correct is. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 komen we hierop terug.

Ten aanzien van vallende objecten vinden we het jammer dat u niet bent ingegaan op onze vraag om te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Wij vinden dat u:

1. **alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld.

Wij vinden dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

In ons advies hebben we u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er als nog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat onze conclusie onjuist is en dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Tenslotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Wij vinden dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**

2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zorg te dragen voor een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet naar onze mening een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Tevens hebben wij u geadviseerd, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tenslotte hebben wij u gevraagd in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken.

Wij vinden dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**

3. **Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor o.a. mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij constateren dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. De inwoners moeten het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Wij vinden dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. SodM noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Een risicobeheersysteem moet ingezet worden voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Wij zien in het ontwerpbesluit dat u onze advies deels heeft overgenomen en de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Wij constateren dat u ons advies om de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad over te nemen heeft ingewilligd en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Wij vinden het bijplaatsen van enkele meters echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheert door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om

invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. De inwoner moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot zijn wij van mening dat door u voorgeschreven maatregelen (waaronder versnellingsmeters en een nul-meting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Wij vinden dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht zijn wij van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Wij kunnen instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
Wij zijn van mening dat in dit ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende is gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Wij zijn van mening dat een risicobeheersysteem onderdeel moet zijn van de besluitvormingsfase van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Wij constateren dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Wij zijn van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien.

Drents Overijsselse Delta

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster Vergunningen
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

bezoekadres Dr. Van Deenweg 186
postadres Postbus 60
8000 AB Zwolle
telefoon 088 - 233 12 00
internet wdodelta.nl
bank Nederlandse Waterschapsbank Den Haag
IBAN NL66NWAB0636756882
BIC NWABNL2G
KvK 6420 8338

datum 14 juni 2017 | ons kenmerk Z/17/011955-22243 | behandeld door
uw kenmerk DGETM-EO / 17049933 | e-mail
onderwerp Zienswijze ontwerp-instemmingsbesluit winningsplan Westerveld

Geachte heer, mevrouw,

Op 8 mei jl. heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld ter inzage gelegd. Het waterschap Drents Overijsselse Delta heeft u in een brief van 16 januari 2017 geadviseerd over het winningsplan Westerveld. In uw ontwerp-besluit geeft u aan wat u met ons advies doet. Met deze brief willen wij hierop reageren, waarbij wij verwijzen naar de onderdelen die wij in ons eerste advies al hebben benoemd.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aangegeven dat de effecten van bodemdaling op de waterhuishouding in het beheergebied van waterschap Drents Overijsselse Delta gering zijn. Op basis van de gegevens uit het winningsplan Westerveld geeft u aan dat er maximaal 2cm bodemdaling optreedt in het noordelijke deel van ons beheergebied. Toch vinden wij het belangrijk om met de initiatiefnemer gezamenlijk de effecten vast te stellen en te bepalen wat de gevolgen zijn voor de waterhuishouding. Op grond van artikel 2 van het ontwerp-besluit verplicht u de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) met ons in overleg te treden over welke (waterhuishoudkundige) maatregelen bij welke hoeveelheid bodemdaling door de gaswinning noodzakelijk worden om nadelige gevolgen te voorkomen of te beperken. Wij hebben er voldoende vertrouwen in dat daarmee onze belangen goed geborgd worden.

Watervervuiling
In ons advies hebben wij onze bezorgdheid geuit over de mogelijke toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie (fracken) en de negatieve gevolgen op de grond –en oppervlaktewaterkwaliteit. Hoewel u in paragraaf 6.3 van het ontwerp-besluit ons advies niet heeft verwerkt, zijn wij blij dat u in artikel 1 van hetzelfde besluit niet instemt met het winningsplan voor zover dat de toepassing van zuur – en hydraulische mogelijk maakt.

Compenserende maatregelen en schaderegeling
In het winningsplan staat opgenomen dat de NAM de kosten zal dragen van eventuele effecten die kunnen optreden door de gaswinning, zoals bodemdaling en bodemtrilling. In ons advies hebben wij u gevraagd expliciet aan te geven welke kosten hier onder worden verstaan. Met artikel 2 van het ontwerp-besluit geeft u aan dat dit een zaak is tussen de initiatiefnemer en de waterbeheerder. Voor het winningsplan Westerveld achten wij dit voldoende.

Drents Overijsselse Delta

Hoogachtend,

namens het dagelijks bestuur van
Waterschap Drents Overijsselse Delta

Hoofd Afdeling Strategie en Beleid

gemeente **Leek**

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Registratienummer: 2017004422
Onderwerp: Pro-formazienswijze ontwerp winningsplan

Contactpersoon:
Leek, 14 juni 2017

Geachte heer Kamp,

Van 8 mei 2017 tot en met 19 juni 2017 hebt u het Ontwerp van het winningsplan Westerveld ter visie gelegd. U stelt een ieder in de gelegenheid om een zienswijze te geven.

Vanwege de complexe materie en interne besluitvormingsprocessen zijn wij niet in de gelegenheid binnen de gestelde termijn onze zienswijze in te dienen. Pro forma dienen wij daarom vast een zienswijze in. De motivering van onze zienswijze ontvangt u voor 6 juli 2017.

Indien deze termijn u niet past, verzoeken wij u ons daarvan in kennis te stellen.

Wij verwachten dat wij u met deze brief op een juiste wijze geïnformeerd hebben. Als u nog vragen hebt, dan kunt u contact opnemen met de heer van de afdeling Ruimte, telefoonnummer .

Burgemeester en wethouders van Leek,

H.J. Morssink, locoburgemeester R.H. Postma, locosecretaris

Tolberterstraat 66
9351 BJ Leek
Postbus 100
9350 AC Leek

Telefoon
14 0594
(0594) 55 15 15

Fax
(0594) 51 75 12

E-mail:
info@leek.nl
Internet:
www.leek.nl

5-7-2017

gemeente **Leek**

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Registratienummer: 2017003863
Onderwerp: Zienswijze winningsplan Westerveld

Contactpersoon:
Leek, 0 3 JULI 2017

Geachte heer Kamp,

Op 8 mei 2017 hebt u de kennisgeving van het ontwerpinstemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld gepubliceerd. Hierin is uw reactie weergegeven op ons advies op het winningsplan Westerveld (briefnummer 2017000013 met als datum 19-01-2017). Bij brief van 14 juni 2017 (registratienummer 2017004422) hebben wij pro forma een zienswijze ingediend. Middels deze brief sturen wij u onze inhoudelijke zienswijze toe.

Twee van de aardgasvelden uit het winningsplan Westerveld liggen in zijn geheel in onze gemeente: de velden Zevenhuizen en Zevenhuizen-West. Het veld Zevenhuizen is reeds in productie en het veld Zevenhuizen-West is een nieuwe winlocatie in het winningsplan.
De overige negen velden in het winningsplan liggen deels in (veld Een) dan wel in de nabijheid van onze gemeente. Bij de totstandkoming van onze zienswijze overlegden wij met andere betrokken decentrale overheden. De gemeente Leek concludeert dat u op grond van dit ontwerp winningsplan geen instemming kunt verlenen aan de gaswinning Westerveld. Hieronder lichten wij onze zienswijze toe.

Zienswijze winning Zevenhuizen-West
In de aanvraag gewijzigd winningsplan Westerveld door de NAM wordt niet duidelijk weergegeven of er winning uit het gasveld Zevenhuizen-West zal gaan plaatsvinden. Wij hebben in ons advies aangegeven evenals de provincie Groningen dat wij tegen de ontwikkeling van een nieuw klein gasveld in onze gemeente zijn. U geeft in uw ontwerpinstemmingsbesluit aan dat deze stellingname niet per se leidt tot het niet winnen van gas uit het gasveld Zevenhuizen-West, indien aan alle overige eisen wordt voldaan. Daarnaast geeft u aan dat in het gasveld Zevenhuizen-West al een niet-succesvolle put aanwezig is, waarmee u wellicht aangeeft dat het geen nieuw klein gasveld betreft.

Wij hebben voor de ontvangst van het winningsplan Westerveld, nooit kennis gehad van het feit dat er naast reservoir Zevenhuizen ook nog een tweede reservoir Zevenhuizen-West aanwezig was in onze gemeente. Dit betekent dat wij nog steeds van mening zijn dat het hier ***niet*** gaat om een ontwikkelde/al in productie genomen gasveld Zevenhuizen-West, maar om een ***nieuw*** gasveld.

Wij vinden dat:
1. het gasveld Zevenhuizen-West als een nieuw klein gasveld moet worden beschouwd en blijven van mening dat het gasveld Zevenhuizen-West niet ontwikkeld mag worden.

Tolberterstraat 66
9351 BJ Leek
Postbus 100
9350 AC Leek

Telefoon
14 0594
(0594) 55 15 15

Fax
(0594) 51 75 12

E-mail:
info@leek.nl
Internet:
www.leek.nl

Zienswijze onzekerheden

Er is nog veel onduidelijk als het gaat om de effecten van gaswinning op de ondergrond en op de bovengrondse bouwwerken. De aanbevelingen van de Onderzoeksraad uit 2015 die u hebt omarmd, gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De Onderzoeksraad adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

Ook heeft de Onderzoeksraad in 2015 aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC), niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april 2017) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na dertig jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.

Wij vinden dat:

2. u in het ontwerpinstemmingsbesluit niet transparant bent. Het blijft onduidelijk hoe de genoemde onzekerheden en/of onduidelijkheden in de effecten van gaswinning op de ondergrond en op de bovengrondse bouwwerken zijn afgewogen in de besluitvorming. Ook blijft onduidelijk wat de betrouwbaarheid van de risicoberekeningen is.

Zienswijze bodemdaling en gasopslag Norg

Het veld dat in gebruik is als gasopslag Norg ligt voor een deel in onze gemeente. Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens de NAM in de toekomst tot een additionele tien centimeter bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses, omdat de NAM veronderstelt de gasopslag tot 2080 in werking te zullen hebben. Wij hebben in ons advies aangegeven om NAM de bodemdalingscomponent toch weer op te laten nemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080.
U geeft in uw ontwerpinstemmingsbesluit aan dat u niet mee gaat in deze stellingname, aangezien het instemmingsbesluit slechts een doorlooptijd heeft t/m 2028 en de beoogde gebruiksduur van de gasopslag Norg aanzienlijk langer is. Voorafgaand aan het leeg produceren van het gasveld Norg en de daarmee samenhangende bodemdaling zal voldoende tijd zijn om de hierdoor noodzakelijke maatregelen te kunnen nemen.

Vanwege de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening willen wij het scenario van een forse bespoediging van de sluiting van de gasopslag Norg niet uitsluiten. Wij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan nu verwacht) nog verdisconteerd moet gaan worden.

Wij vinden dat:

3. de NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na beëindigen van de gasopslag aldaar, weer moet opnemen in de bodemdalingsprognose voor in ieder geval het jaar 2050 en 2080.

Zienswijze bodembeweging en schade

De NAM geeft aan in het winningsplan Westerveld de kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet uit te kunnen sluiten. In het ernstigste geval kan sprake zijn van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. Wij achten het van belang dat juist omdat de kans op schade niet uit te sluiten is, eventuele schadeclaims van inwoners goed en vlot afgehandeld worden. Een vastgelegde procedure bevordert de transparantie, eenduidigheid en snelheid. Een adequaat seismisch netwerk om eventuele trillingen te registreren en een aantal nulmetingen zal hier ook aan bijdragen.

Wij hebben u in ons advies aangegeven om aan het winningsplan Westerveld de voorwaarde te verbinden dat eventuele schadeclaims vlot en adequaat afgehandeld zullen worden door NAM. U onderschrijft in uw ontwerpinstemmingsbesluit de behoefte aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. U geeft daarbij aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen de decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven te willen meewerken aan de totstandkoming van afspraken hierover. Dit is in artikel 5 van het besluit vastgelegd. Daarbij hebben wij u in ons advies aangegeven de NAM op te dragen het proces van schademelding, onderzoek en afhandeling publiek toegankelijk, transparant vast te leggen. Dit advies is opgevolgd en is als voorschrift overgenomen in het instemmingsbesluit (artikel 5).

Wij merken op dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Tevens dat u in uw ontwerpinstemmingsbesluit regels stelt (artikel 5) om een en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. U als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken. Onlangs is bij de afhandeling van schade door gaswinning uit het Groningenveld besloten om NAM als partij uit het afhandelingsproces te halen. Dit om (de schijn van) belangenverstrengeling te voorkomen. Wij vinden net als de overige decentrale overheden in het winningsplan Westerveld, dat dit ook naar dit dossier doorgetrokken moet worden.

Wij vinden dat:

4. u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten, inclusief beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil. Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.
5. u zorg moet dragen dat indien de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.
6. in de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet beperkt moet voor natuurlijke personen maar deze moet worden verbreed naar alle rechtspersonen (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een bv of nv).

Zienswijze lusten en lasten

Gaswinning kan gepaard gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Wij hebben u geadviseerd om zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij er ook baten terugvloeien naar het gebied.

U geeft in uw ontwerpinstemmingsbesluit aan dat u de Tweede Kamer de toezegging hebt gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lustenlastenverdeling voor mijnbouw, hernieuwbare energie en het hoogspannings- en gastransportnet te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA) momenteel aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij vinden dat:

7. u in uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.

Conclusie

Wij zijn van mening zijn dat het nieuwe gasveld Zevenhuizen-West niet ontwikkeld mag worden en dat er onduidelijkheden/onzekerheden blijven bestaan over de risico`s van de bodemdaling en trillingen en de lusten en lasten voor de directe omgeving. Wij vinden dan ook dat u niet uw instemming kunt verlenen aan het ontwerpwinningsplan Westerveld.

Burgemeester en wethouders van Leek,

B.C. Hoekstra, burgemeester M. Schomper, secretaris

Zienswijze 0001 tot en met 0083

Ministerie van Economische zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

16-05-2017

Betreft: **Reactie ontwerp- instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld**

Geachte heer, mevrouw,

Ondergetekenden maken hiermede hun zienswijze kenbaar op het voorgenomen ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld, gepubliceerd mei 2017.

In het wijzigingsvoorstel wordt het gaswinningsveld Eleveld genoemd, dit omvat mede het gebied Assen-zuid. Wij uiten onze zorgen over aanblijvende en/of verhoogde winning van gas in dit veld. Het veld Eleveld heeft al tientallen aardbevingen veroorzaakt, waarvan een aantal ook geleidt hebben tot materiele schade aan huizen. Het vooruitzicht om eenzelfde problematiek te ervaren als de bewoners boven het Slochteren veld schept een enorme emotionele onrust en stress situatie. De in het wijzingsverzoek genoemde risico beperkende maatregelen, voelen wij als onvoldoende. Een versnellingsmeter geeft al een situatie aan die voor ons belang niet wenselijk is.
Wij voelen ons dan ook substantieel geraakt in ons belang, op emotioneel gebied, stress van aardbevingen, op potentiele schade aan ons huis en de huizen van Assen-zuid en het mogelijk negatieve effect op de waarde van de huizen in Assen-zuid.

Graag verneem ik hoe u invulling aan onze zorgen en belang kunt en wilt geven.

Hoogachtend

Hoogachtend

Informatieavond ontwerpinstemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld
22 mei 2017 Café Popken, Ekehaar

Aanspreekvorm	Mevrouw	Postcode	
Titel		Huisnummer	
Voorletter(s)		Toevoeging	
Tussenvoegsel		Straat	
Achternaam		Plaats	
Mede namens		Telefoonnummer	
Bedrijf/Organisatie		E-mailadres	

Staan er naar uw mening onjuistheden in het ontwerpbesluit?

Zijn er grote zaken/belangen over het hoofd gezien?

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?
Ik woon in de nieuwe woonwijk in Assen waar een gasveld ligt waaruit gas wordt gewonnen. Ik wil niet dat er meer gas uit dit veld wordt gewonnen. Er staan nieuwe huizen en ik ben bang dat er door de gaswinning verzakkingen gaan optreden. Het zou beter zijn om gas te winnen uit een gasveld dat niet onder een woonwijk ligt.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Informatieavond ontwerpinstemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld
22 mei 2017 Café Popken, Ekehaar

Aanspreekvorm	Mevrouw	Postcode	
Titel		Huisnummer	
Voorletter(s)		Toevoeging	
Tussenvoegsel		Straat	
Achternaam		Plaats	
Mede namens		Telefoonnummer	
Bedrijf/Organisatie		E-mailadres	

Staan er naar uw mening onjuistheden in het ontwerpbesluit?

Zijn er grote zaken/belangen over het hoofd gezien?
Bodemdaling, veiligheid van inwoners, financiële/economische consequenties voor de bewoners wordt bij langer gaswinnen uit het veld over het hoofd gezien. Ik vind dat gaswinning niet uit gasvelden onder bebouwde gebieden moet worden gewonnen: haal het weg in gasvelden onder de zee. Stop om bewoners te benadelen. Er komt niets voor terug. Bovendien is mijns inziens de schadebehandeling niet goed geregeld. Ik kijk daarbij naar de gebeurtenissen in Groningen: de schade wordt afgedaan als 'er is hier toch niets aan de hand'.
Ik zou het beter vinden wanneer de Rijksoverheid omgekeerde bewijslast toepast. Als er gewonnen moet worden, pleit ik voor het van tevoren vastleggen van situaties, door nulmetingen en waardebepaling uit te voeren. Er moet dan een schaderegeling komen op basis van omgekeerde bewijslast. Dat lijkt mij beter dan na afloop reageren als er al schade is.

Er zijn alternatieven: gaswinnen uit niet bevolkte gebieden, duurzame energieopwekking en import.

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?
Ik heb er niet voor gekozen om te wonen in een gebied met gevaar van aardbevingen. Ik wordt geraakt in mijn belang: woonplezier, waarde van mijn woning.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?
De provincie Drenthe wordt geraakt in haar belang als toeristische provincie. De toeristen zullen wegblijven als de provincie bekend wordt als bevingsgebied.

Informatieavond ontwerpinstemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld
24 mei 2017 De Nieuwe Kolk, Assen

Aanspreekvorm		Postcode	
Titel		Huisnummer	
Voorletter(s)		Toevoeging	
Tussenvoegsel		Straat	
Achternaam		Plaats	
Mede namens		Telefoonnummer	
Bedrijf/Organisatie		E-mailadres	

Staan er naar uw mening onjuistheden in het ontwerpbesluit?

Zijn er grote zaken/belangen over het hoofd gezien?

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?
Als er nog langer gas uit het veld bij Assen wordt gewonnen, kan de bodem gaan dalen. Ik wil daarom dat er niet langer gas wordt gewonnen. Hoe langer het gas in de bodem blijft des te stabieler is de bodem. Als je het weghaalt, valt de tegendruk weg en gaat de bodem verzakken.

Informatieavond ontwerpinstemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld
24 mei 2017 De Nieuwe Kolk, Assen

Aanspreekvorm		Postcode	
Titel		Huisnummer	
Voorletter(s)		Toevoeging	
Tussenvoegsel		Straat	
Achternaam		Plaats	
Mede namens		Telefoonnummer	
Bedrijf/Organisatie		E-mailadres	

Staan er naar uw mening onjuistheden in het ontwerpbesluit?

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dan aangeven hoe?

Als bewoner van de wijk Marsdijk word ik mogelijk benadeeld als gevolg van de gaswinning.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

NAM moet zonder omhaal de schade -materieel en immaterieel- als gevolg van bodemdaling, voor 100% vergoeden, ook zonder nulmeting etc.

Informatieavond ontwerpinstemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld
24 mei 2017 De Nieuwe Kolk, Assen

Aanspreekvorm		Postcode	
Titel		Huisnummer	
Voorletter(s)		Toevoeging	
Tussenvoegsel		Straat	
Achternaam		Plaats	
Mede namens		Telefoonnummer	
Bedrijf/Organisatie		E-mailadres	

Staan er naar uw mening onjuistheden in het ontwerpbesluit?

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dit toelichten.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Ik vind dat de grafieken over de velden en de daarop aanwezige bebouwing van Vries Zuid, niet voldoende concreet per object (5 scholen, 2 kerken, milieupark, gemeentelijke dienst, 2 voetbalvelden, roeivereniging, woningen, industriegebied) de mogelijke effecten van de gaswinning zoals bodendaling aangeven.
Ik ben tegen het in productie nemen van nieuwe velden in Vries Zuid.

Verzonden: Donderdag 1 juni 2017 aan : blad 1(van3)

Ministerie van Economische Zaken, Directie Energie en Omgeving,
Cluster Vergunningen, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag

Onderwerp: Zienswijzeformulier Ontwerp-instemmingsbesluit Gaswinning Westerveld

Aanspreekvorm:

Aanspreektitel:

Achternaam:

Voorvoegsel(s):

Voorletters:

Straat:

Huisnummer:

Postcode:

Woonplaats:

Telefoonnummer:

E-mailadres:

Als: Particulier

Mede namens:

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u dat toelichten?

Ja, er zijn allerlei soorten schades mogelijk. Planschade in de vorm van fysieke zoals schade aan het huis, maar ook imago schade, psychische schade, milieuschade zoals bodemdaling en grondverontreiniging, sociale onrust, onveiligheid, etc. Dit heeft negatieve invloed op het woonklimaat en betekent waardedaling van bezittingen zoals van huizen en navenante problemen met verkoopbaarheid, etc. Wij hebben alles al voorbij zien komen in de Groninger gaswinning problematiek en het geklungel van de politiek.

1/6/17

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Ja Ik vind de informatieronde te star en dus onzorgvuldig, vooral in een provincie met veel ouderen, die zich natuurlijk niet kunnen inleven in dergelijke ingewikkelde problematiek. Er had persoonlijk bericht per huisnummer kunnen zijn met een eenvoudige uitleg, voor een ieder begrijpelijk, op alle belangrijke punten, met aangehecht formulier voor de zienswijze ter retournering. Bouwen op het onbewust houden van de bevolking en het toepassen van zifting methoden ter decimering van het aantal mensen met een weerwoord zou na gaswinning problematiek in Groningen geheel onwenselijk moeten zijn.

Staan er naar uw mening onjuistheden in het ontwerp-instemmingsbesluit?

Ja Dat moet wel want uit het debacle met het Groningse veld blijkt dat de Groningse problematiek helemaal niet voorzien is en dat er dus te weinig technische kennis is voor dergelijke projecten en bijkomende effecten. Men is voor het vorige examen in feite gezakt, moet eigenlijk door herkansen zich nog bewijzen in Groningen, maar denkt gewoon verder te gaan met het volgende project. Daar volgt uit dat het ontwerp-bestemmingsbesluit Westerveld nooit op juistheden gebaseerd kan zijn.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Uit het verleden met Groningen blijkt dat de overheid een calculerende en onbetrouwbare orgaan is gebleken samen met de NAM. Op de dag van vandaag is een oplossing van het "oude" Groningse probleem nog niet eens in zicht. Eerst oplossen en laten zien dat de vervuiler ruimhartig hersteld/betaald/gedegen oplossingen heeft en dan nog eens bezinnen om verder te gaan zou ik in alle redelijkheid willen stellen. Is er werkelijk winst te behalen met gaswinning als men de financiële voordelen wegvallen tegen de reële schade? In Groningen komt het erop neer dat in feite de winst van de gaswinning opgebracht wordt door de Groningers niet navenant te compenseren. Men denkt nu door te gaan op hetzelfde spoor, de eigen burgers op te offeren terwijl alle mondiale pijlen richting meer milieuvriendelijkheid wijzen. Verder naar gas gaan boren is een contradictio in terminus. Roofbouw van wingewesten is overigens geheel uit de tijd, dat past bij de VOC mentaliteit, die zouden wij achter ons moeten hebben gelaten. Bovendien, de eerste beving ooit in het noorden was in Drenthe. Dat geeft aan dat wij hier ook instabiliteit kunnen verwachten.

Er is onzorgvuldigheid in de informatie voorziening, met name de begrijpelijkheid, de betekenis en zorgvuldige vertaling naar de burger toe in eenvoudige bewoordingen i.p.v. voor de gemiddelde burger onbegrijpelijke rapportages waar hij geen feeling mee heeft. Zoals het nu is gegaan is het te sluw, te calculerend, te goedkoop. Dat dient maar één doel namelijk een rookgordijn om zoveel mogelijk belanghebbende

burgers vooral niet wakker te maken en geen reactie uit te lokken.

Suggestie: Ga vooral eens de gasvelden van omgeving Den Haag exploiteren.

Gaarne ontvang ik van u een ontvangstbevestiging .

d.d. 1 juni 2017

Handtekening:

10008

Ministerie van Economische Zaken

t.a.v. de heer H. Kamp

Postbus 20401

2500 EK DEN HAAG

Datum, 31 mei 2017

Onderwerp: Zienswijzen Ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld

Geachte heer Kamp,

Hierbij ontvangt u onze zienswijze op het ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld. Deze zienswijze houdt in dat wij tegen het afgeven van de vergunning zijn en dat we geen scheuren in ons huis wensen.

Hoogachtend.

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 3 juni 2017

Na het lezen van de kennisgeving ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld in het 'Gezinsblad' van 3 mei 2017 maken ondergetekenden (tevens *belanghebbenden*), inwoners van Assen, hierbij hun mening over dat ontwerp-instemmingsbesluit bekend.

Aangezien in genoemd ontwerp géén rekening wordt gehouden met de bewoners en de woningen in bedoeld gaswinningsplan Westerveld zijn wij tegen elke vorm van uitbreiding van de bestaande gebieden en van de gaswinning in het 'Westerveld' in de provincie Drenthe.

Gelet op alle perikelen in de afgelopen tijd in en rondom o.a. het gaswinningsgebied in de provincie Groningen willen wij dergelijke 'toestanden' niet meemaken.

Wat gebeurt er als wordt aangetoond dat mankementen aan een of onze woning het gevolg zijn van de van gaswinning uit het Westerveldsysteem? Dus nog maar een keer gezegd: Wij willen alles wat in Groningen is gebeurd (het niet verkrijgen van een goede, vlotte en soepele schaderegeling e.d.) en hetgeen wat wij op P8 van de Volkskrant van 24 mei 2017 hebben gelezen, NIET meemaken.

Als inwoners van Assen (met name de woonwijk 'Marsdijk) hebben ook wij meegedaan aan de handtekeningactie o.l.v. het actiecomité ***Stop Gaswinning Marsdijk Nu*** als verzet tegen de gaswinning onder de woonwijk 'Marsdijk', omdat wij tegen elke vorm van gaswinning zijn onder bewoond gebied.
Ook de al (*jammer genoeg*) afgegeven vergunning voor de gaswinning Westerveld (dus ook van gas onder de woongebieden in Assen, inclusief o.a. Marsdijk) mag NIET worden uitgebreid, omdat NERGENS is aangetoond, of er WEL of NIET gebouwschade kan ontstaan door de gaswinning.

Vanwege de vele onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Wij willen daarom dat voorafgaand aan de winning, als dat toch door mocht gaan, een nulmeting van onze woning wordt gemaakt.

In het ontwerpbesluit wordt aangegeven dat een zorgvuldige en publieksvriendelijke zal worden gewaarborgd. Daar hebben wij nauwelijks iets van gemerkt. Wij zijn van mening dat de leesbaarheid van dat ontwerpbesluit niet bepaald uitblinkt in goede leesbaarheid ervan. Ook de onduidelijke, gepubliceerde kennisgeving wil je als *gewone burger* NIET meemaken.

Alles overziend zijn we van mening dat de minister NIET kan instemmen ingestemd met het Winningsplan Westerveld. Ook wij sluiten ons aan bij de zienswijze van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Assen.

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster Vergunningen
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Loon, 1 juni 2017

Onderwerp: Zienswijze Ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld

Geachte heer Kamp,

Hierbij stuur ik u mijn zienswijze op het ontwerp-instemmingsbesluit Winningsplan Westerveld., zoals op 8 mei 2017 door u gepubliceerd.

MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet. In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zie ik een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid.
Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot. Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.
In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar mijn mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen. En ik vind dan ook dat u in navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.

ENERGIEBELEID

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening. Wat dat betreft heeft u uw maatschappelijke plicht in deze ernstig verzaakt.
U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijis ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat

betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.
Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u eecomische belangen c.q. inkomsten voor de staat belangrijker vindt dan het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door mij en de medeinwoners van Loon en de wijk Masrdijk. U hebt kennelijk deze afweging gemaakt. Ik vraag u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren zodat uw keuzes en prioriteiten voor een ieder helder zijn.
Het ' benodigde' winningsniveau wordt in het winningsplan Westerveld niet gemotiveerd.
Zijn de genoemde hoeveelheden moeilijk winbaar gas wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties zoals Marsdijk. U lijkt bewust aanzienlijke risico's voor lief te nemen.
Ik vindt dan ook dat u:
1. uw afwegingen duidelijker moet motiveren., waarom ook specifiek het veld onder Loon en Marsdijk in productie wordt genomen, gezien de grotere risico's daar in verband met de stedelijke bebouwing.
2. Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.

COMMUNICATIE
Ik heb grote zorgen over mijn veiligheid en over eventuele schade aan mijn eigendommen, net als de overige Inwoners van de woonwijk Marsdijk, die daarom meer dan 2.000 handtekeningen hebben verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Assen, zwaar onder druk staat.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateer ik dat deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.
Ik stel vast dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.
Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:
1. Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.

REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

Doelmatigheid

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts ben ik van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Ik zal dit standpunt onder de kopjes **Natuur en milieu** en **Voorkomen van schade** nader toelichten.

Kaders schade

Ik verzoek u een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.
Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.
Uw opvatting over het begrip schade is naar mijn mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

U dient het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Voor het Drentsche Aa-gebied kan de uitvoering van het Winningsplan mogelijk nadelige gevolgen hebben wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.
Ik stel daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.
Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.
De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van

de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.
Voorts ben ik van mening dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.
Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat ik in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.
Ik vind dat:
1. Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Ik ben van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.
2. Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.
3. Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.

Productie put Vries-10
Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Ik ben daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.
Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Ik concludeer op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?
Overigens wil ik erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek

u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

2. Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig hebben gecommuniceerd en geacteerd.

3. Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.

4. De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.

Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.

Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.

Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Ik meen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de

NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.
Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.
Ik vind dat u:
1. De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.
2. De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.

ONZEKERHEDEN
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.
Omdat volgens mij rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden ik u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.
Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.
Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.
Ik vind dat u:
1. In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.
2. Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.

Reservoirstimulatie/ Fracken
U geeft aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar mijnmening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld
Ik vind dat u de bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.

VOORKOMEN VAN SCHADE (WETTELIJKE VERPLICHTing)
U merkt op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.
In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters. Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).
Ik vinden dat:
1. Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.
2. De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.
Ik woon in een woning op 30 m van de spoorlijn Assen Groningen en zie de discussie met NAM en ProRail al voor me als het gaat om beoordeling van een opgetreden schade.
Gelet op deze specificieke ligging van onze woning verzoek ik u in ieder geval op te nemen dat een nulmeting wordt gedaan en de woning individueel wordt opgenomen.

AFHANDELING VAN SCHADE
Ik vind dat u:
1. Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.

2. Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.
3. Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.
4. In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).
Resumerend ben ik van mening dat het ontwerpbesluit de toets de kritiek niet kan doorstaan zolang aan de door mij genoemde bezwaren niet tegmoet is gekomen.

Ik zie uw reactie met belantstelling tegemoet.

Hoogachtend,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, Vledder datum 7 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

Geachte minister,

Als inwoner van Vledder (Drenthe) maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.
Hierbij zal ik een niet naar volkomenheid strevend aantal argumenten onder uw aandacht brengen, niet dat u, naar ik aanneem, de argumenten niet zou kennen, maar om u nogmaals duidelijk te laten blijken dat deze argumenten voor nu en de toekomst, ook op langere termijn, van het allergrootst belang zijn.

Deze argumenten zijn:

1) Voort durend gasgebruik zorgt ervoor dat de klimaatdoelstellingen van het verdrag van Parijs niet gehaald zullen worden en opwarming van de aarde onverminderd doorgaat. Dit heeft onherroepelijke gevolgen voor de kwaliteit van het leven op aarde. Verdere gaswinning en doorgaan met het gebruik daarvan is dus onwenselijk.
2) Volgens Urgenda, de organisatie die zich buigt over duurzaamheid, zijn er voldoende betaalbare duurzame energiebronnen beschikbaar die aardgas in de nabije toekomst overbodig maakt. Verdere gaswinning is dus niet noodzakelijk. Als er nu geïnvesteerd wordt in duurzame energie in plaats van in verdere gaswinning, dan kunnen we in 2030 Nederland gasvrij laten zijn. Groene energie levert voldoende energie en banen op om ook economisch aantrekkelijk te zijn
3) De industrie, en met name de energiecentrales, zijn grootgebruikers van energie. Een versnelde afbouw van het gebruik van fossiele brandstoffen in deze sector draagt direct bij aan de klimaatdoelstellingen. Ook daarom het is dus beter om geen (hoogcalorisch) gas te gebruiken/winnen voor deze sector, maar om met voorrang te investeren in duurzame manieren van energieopwekking bij de industrie. Als we de wetenschappers mogen geloven is de kennis en kunde ruimschoots aanwezig.
4) Gaswinning leidt tot bodemveranderingen en dat kan leiden tot aardbevingen en (verdere) bodemdaling. Bodemdaling leidt tot schade voor gebouwen, gemalen, (drink)water en natuur. Ook de landbouw ondervindt schade van bodemdaling. Het moeten herstellen van deze schade leidt tot onnodige kosten. Gezien de niet betrouwbaar gebleken rapporten en onbetrouwbaar gebleken zalvende woorden van de NAM in het verleden aangaande gaswinning in Groningen lijkt de NAM naar de toekomst toe geen betrouwbare partner in dit gaswinningsprocesproces te zijn
- Nasr het blijkt is het kostenefficiënter om nu collectief te beginnen met het afbouwen van gebruik van fossiele brandstoffen en over te schakelen naar elektriciteit uit zon en/of wind. Hierdoor kunnen ontwikkelingskosten over meerdere jaren uitgespreid worden en tevens, niet onbelangrijk, schade aan mens, dier en natuur beperkt blijven.

- Eventuele schade aan woningen door bodemdaling en aardbevingen zorgt voor schade aan de mens in de vorm van waardedaling van koopwoningen, maar vooral emotionele klachten door onzekerheid over het optreden van dergelijke schade. Er zijn tot nu toe geen doden gevallen door schade aan gebouwen, maar aangezien niet bekend is of en wanneer en in welke hevigheid een beving zich voor zal doen, leven mensen met de angst dat zij of hun gezinsleden het slachtoffer kunnen worden van instortende muren, vallende schoorstenen of plafonds.
  In Groningen is menig (woon)huis afgebroken moeten worden i.v.m. schade veroorzaakt door bevingen. Een woonhuis is niet een stapel stenen die je zomaar kan vervangen. Een (woon)huis is namelijk ook een THUIS.
  Verder is in het verleden de schadeafhandeling alles behalve naar tevredenheid van de getroffenen afgehandeld. Er lijkt mij geen enkelen garantie te zijn dat dit in de toekomst beter zal verlopen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

Hoogachtend;

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen,	Referentie	Onderwerp:
7 juni 2017	NBEL279	Zienswijze ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld

Geachte heer Kamp,

Middels deze zienswijze uit ik mijn zorgen - namens het Overlegorgaan Drentsche Aa - over de (voorgenomen wijziging van) gaswinning door de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) onder het Drentsche Aa-gebied. Terecht heeft u nu in uw instemmingsbesluit onderstaande passages opgenomen. Met deze zienswijze willen wij alvast richting geven aan het gewenste onderzoek naar het **kwetsbare en gecompliceerde geohydrologische grondwatersysteem** van het Drentsche Aa-gebied en de mogelijk invloed/risico's van gaswinning daarop.

> Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa wordt geadviseerd om:
> - het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
> - in het instemmingsbesluit met het winningsplan op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld, het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk wordt ontzien resp. voldoende wordt beschermd.
>
> *Natuurtoets voor Nationale Park Drentse Aa*
> Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa (Natura2000) adviseren decentrale overheden om het winningsplan te toetsen op (inter)nationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming en als voorschrift op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid en Eleveld, het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk te ontzien resp. voldoende te beschermen.
> Op basis van de gewijzigde Mbw dient de vraag beantwoord te worden of verwacht wordt dat de gaswinningsactiviteit als gevolg van het winningsplan Westerveld nadelige gevolgen zal veroorzaken op de natuur in het effectgebied. De minister vraagt NAM om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Internationaal uniek gebied (zie bijlage 1)
Het Drentsche Aa-gebied is een internationaal uniek gebied. Het gebied kent een zeer gevarieerd landschap dat tegelijk een sterke eenheid vormt. Zowel de afzonderlijke onderdelen van het esdorpenlandschap – de essen met de bijbehorende esdorpen, de beekdalen en de heidevelden /veldontginningen – als de samenhang tussen die onderdelen is hier uitzonderlijk goed bewaard.

Partner van Geopark de Hondsrug UNESCO Global Geopark

SECRETARIAAT
Provinciehuis Drenthe
Westerbrink 1, Assen
Postbus 122
9400 AC Assen
T (0592) 36 58 64
(0592) 36 52 25
E drentscheaa@drenthe.nl
I www.drentscheaa.nl

Binnen dit 'ruimtelijk ensemble' liggen meerdere belangrijke natuurkernen, waaronder liefst drie Natura2000-gebieden: Drentsche Aa (bijna 4.000 ha groot met tal van instandhoudingsdoelstellingen van Europees belang), Elperstroom (met 'Sense of urgency' voor kalkmoeras) en Drouwenerzand. De natuurkernen onderscheiden zich zowel nationaal als internationaal in kwaliteit, diversiteit, aanwezigheid van natuurlijke processen en schaalgrootte. Er is een scala aan ecosystemen te vinden met een grote soortenrijkdom.
De afgelopen decennia zijn er 10-tallen miljoenen euro's in het Drentsche Aa-gebied geïnvesteerd om dit gebied te beschermen en verder te ontwikkelen. Potentiële risico van gaswinningsactiviteiten mogen dit niet te niet doen.

Het best beschermde deel van Drenthe
De voorgenomen winning gaat plaats vinden in het best beschermde deel van Drenthe (zie bijlage 2). In een dergelijk gebied willen wij als Overlegorgaan geen risico's nemen vanuit het **voorzorgprincipe**! Wat voor de NAM gewoon het *'in productie nemen'* van een nieuw onderdeel van een groter gasveld, is voor het Drentsche Aa-gebied een nieuwe bedreiging van het kwetsbare geohydrologische systeem, dat de basis vormt voor de unieke kwaliteit van het gebied. Met mogelijke gevolgen voor kwelstromen en bedreiging bij calamiteiten van de grondwatervoorraad die via diepe en ondiepe kwel in de beek, de schone bron vormen voor de drinkwaterbereiding voor Groningen (zie bijlage 3). Daarnaast bestaat er altijd een risico op vervuiling van het grondwater dat in dit gebied ook wordt ingezet voor de bereiding van drinkwater voor Drenthe (grondwater) en Groningen (oppervlaktewater uit de Drentsche Aa).

Landschapsbiografie van de Drentsche Aa
In 2015 is de 'Landschapsbiografie van de Drentsche Aa' verschenen. Een groep auteurs uit verschillende vakgebieden, onder leiding van dr. Hans Elerie, prof.dr. Jan Bakker en prof.dr.ir. Theo Spek, hebben hierin vijftig jaar wetenschappelijk onderzoek en **aanvullend nieuw** (bronnen)**onderzoek** gebundeld, geanalyseerd en toegankelijk gemaakt voor een brede doelgroep. Het is uitzonderlijk dat de kennis van de aardwetenschappen, archeologie, historische geografie, architectuurgeschiedenis en ecologie in samenhang met elkaar belanden in één overzichtswerk. Die combinatie geeft een scherper inzicht in de wisselwerking tussen mens, natuur en landschap van de Drentsche Aa. In wetenschappelijke kringen kan de geïntegreerde aanpak op grote belangstelling en mogelijk ook op navolging rekenen.

Geohydrologische systeem Drentsche Aa
In hoofdstuk 1 van de Landschapsbiografie van de Drentsche Aa (zie bijlage 4) is nieuwe kennis gebundeld over het ontstaan en het functioneren van het geohydrologische systeem Drentsche Aa, inclusief de diepe ondergrond. Een complex samenspel van watervoerende lagen, aanwezige zoutdomes (Hooghalen en Gasselte) en diverse breuklijnen, waaronder die ter hoogte van Assen-Noord (Zeijen – Annen) met 'slenken en horsten' in de ondergrond. Deze geologische omstandigheden vormen de basis van stroming van diep grondwater dat wordt aangedreven door verschil in temperatuur en zoutgehaltes in het (diepe)

grondwater ("double-diffusive convection"). Dit vormt een complex systeem in samenhang met ondiepe grondwaterstroming. Dit systeem verklaart in combinatie met het jarenlang uitgevoerde beheermaatregelen, de grote soortenrijkdom in vegetaties aan het maaiveld, zoals ook in het beheerplan Natura2000 Drentsche Aa-gebied is vastgelegd.
Nieuwe kennis maakt niet alleen inzichtelijk hoe grondwater stroomt, maar ook waarom in delen van het gebied (diep) grondwater met verschillende samenstelling omhoog komt. Ook is het brongebied van het diepere grondwater beter bekend, waardoor ook voor de lange termijn het beheer beter kan worden uitgevoerd.

Verzoek
Namens het Overlegorgaan ondersteun ik van harte het aangekondigde onderzoek naar de risico's van gaswinning voor de natuur in het Drentsche Aa-gebied. Met nadruk vraag ik hierbij aandacht voor nieuwe wetenschappelijke inzichten, zoals op hoofdlijnen in deze zienswijze verwoord. Waarbij ook de risico's op potentiële aardbevingen door gaswinning op het beschreven geohydrologisch systeem worden afgewogen (zie ook het TNO-onderzoek uit 2016 *'Seismiciteit onshore gasvelden Nederland'* (bijlage bij 33529,nr.275).

Ik ben van mening dat dit alleen kan door (zie ook de reacties van gemeenten en waterschap):

1. Het laten uitvoeren van een complete natuurtoets conform de Wet natuurbescherming (1 januari 2017). Zie ook het beheerplan Natura2000-gebied Drentsche Aa en de verplichtingen vanuit de EU-Kaderrichtlijn Water.
2. Een MER te laten opstellen voor alle effecten op het totale Drentsche Aa-gebied met al zijn kwaliteiten (landschap, natuur, water etc.)
3. Het winningsplan op deze punten aan te laten vullen en op basis hiervan een nieuw ontwerpbesluit te nemen waarop wij als belanghebbende kunnen reageren.

Mijn oproep is om in het Drentsche Aa-gebied geen risico's te nemen vanuit het voorzorgprincipe. De kwaliteit en status van dit gebied is het waard om hiervoor te kiezen!

Hoogachtend,

voorzitter Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa

Afschrift aan:

- Provinciale Staten van Drenthe en Groningen
- Gemeenteraden Aa en Hunze, Assen, Haren en Tynaarlo
- Algemeen Bestuur waterschap Hunze en Aa's

Bijlagen:

1. Beheer, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan (BIO-plan) Drentsche Aa 2.0 (2012 - 2020): Zie http://www.drentscheaa.nl/organisatie-beleid/bio-plan-2012/
2. Kaart met beleidscategorieën in het Drentsche Aa-gebied.
3. Provinciale Omgevingsverordening (POV) Drenthe
4. Landschapsbiografie van de Drentsche Aa (Hoofstuk 1)

Bijlage 1

Het Drentsche Aa-gebied is een oeroud landschap, dat vorm heeft gekregen door een samenspel van natuurlijke krachten en gebruik door de mens. De ontstaansgeschiedenis begint duizenden jaren terug bij de ijstijden en specifiek de vorming van De Hondsrug. Aardkundige, archeologische en cultuurhistorische elementen zijn nog goed herkenbaar. Denk aan reliëfvormen, hunebedden, grafheuvels (tumuli), raatakkers, karrensporen en oude keienwegen. Dit maakt het Drentsche Aa-gebied uniek in Nederland. De natuurlijke, landschappelijke en culturele erfgoedwaarden zijn in hun verscheidenheid, talrijkheid en samenhang ook in internationaal opzicht uniek en worden ook als zodanig uitgedragen.

In het **Beheer, Inrichtings- en Ontwikkelingsplan (BIO-plan) Drentsche Aa 2.0 (2012 - 2020)** zijn deze kwaliteiten beschreven en de gezamenlijke doelen voor het Drentsche Aa-gebied beschreven:

- Een duurzaam functionerend beek- en esdorpenlandschap: ecologisch houdbaar, economisch vitaal en sociaal aanvaardbaar.
- Verder ontwikkelen van het complete stroomgebied van bron tot benedenloop van 34.000 ha. Meer dan 14.000 ha (42% van de oppervlakte) is natuur.
- Gezamenlijk met alle partijen werken aan de zes thema's van het BIO-plan:
    - Het watersysteem centraal
    - Landbouw: kiezen voor perspectief
    - Natuur en Landschap: landschap als strategie
    - Recreatie en Toerisme: van stroomdal naar droomdal
    - Wonen en Leefbaarheid in de dorpen (21 dorpen en 35.600 inwoners)
    - Educatie & Communicatie: beleving, betrokkenheid en participatie

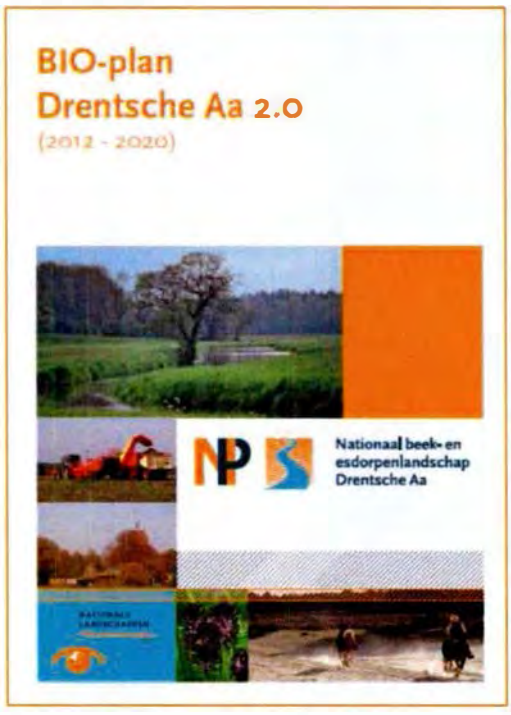

Bijlage 2

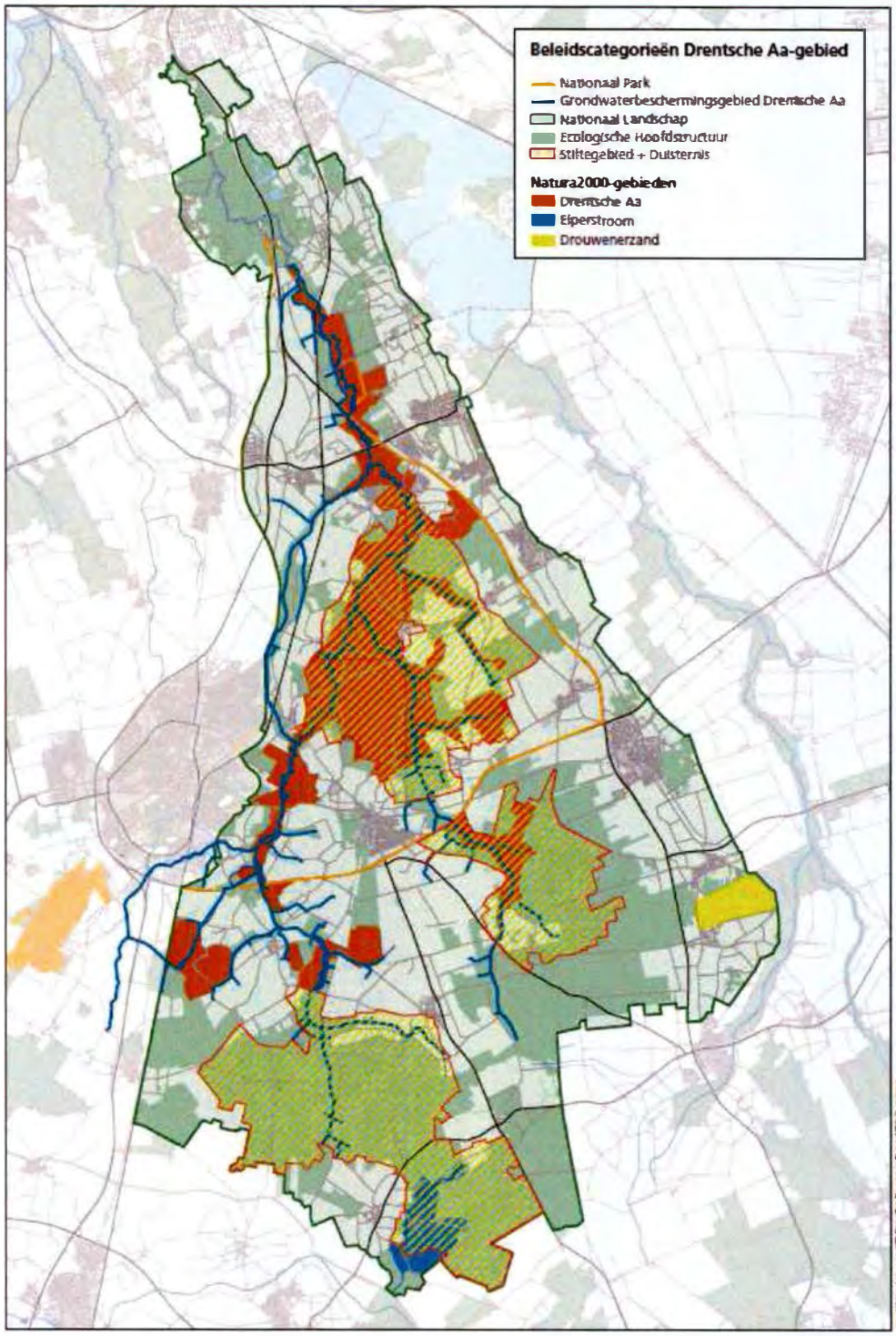
Beleidscategorieën Drentsche Aa-gebied
Nationaal Park
Grondwaterbeschermingsgebied Drentsche Aa
Nationaal Landschap
Ecologische Hoofdstructuur
Stiltegebied + Duisternis
Natura2000-gebieden
Drentsche Aa
Eiperstroom
Drouwenerzand

Bijlage 3

Drentsche Aa: schone bron voor drinkwater

Het oppervlaktewater van de Drentsche Aa wordt al sinds 1879 gebruikt voor de bereiding van drinkwater door het Waterbedrijf Groningen. En dat is bijzonder. Want drinkwater winnen uit een beek kan alleen als die beek schoon is. En dat is precies wat de Drentsche Aa onderscheidt van veel andere beken in Nederland. Om deze bron te beschermen heeft de provincie Drenthe de Drentsche Aa in 1994 aangewezen als grondwaterbeschermingsgebied. In het Drentsche Aa-gebied geldt een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in een strook van vier meter aan weerszijden van de belangrijkste waterlopen. Tevens geldt een verbod voor het vullen en spoelen van landbouwspuitmachines met water rechtstreeks uit de Drentsche Aa. Als alternatief hiervoor zijn destijds in het gebied vul- en spoelplaatsen aangelegd.

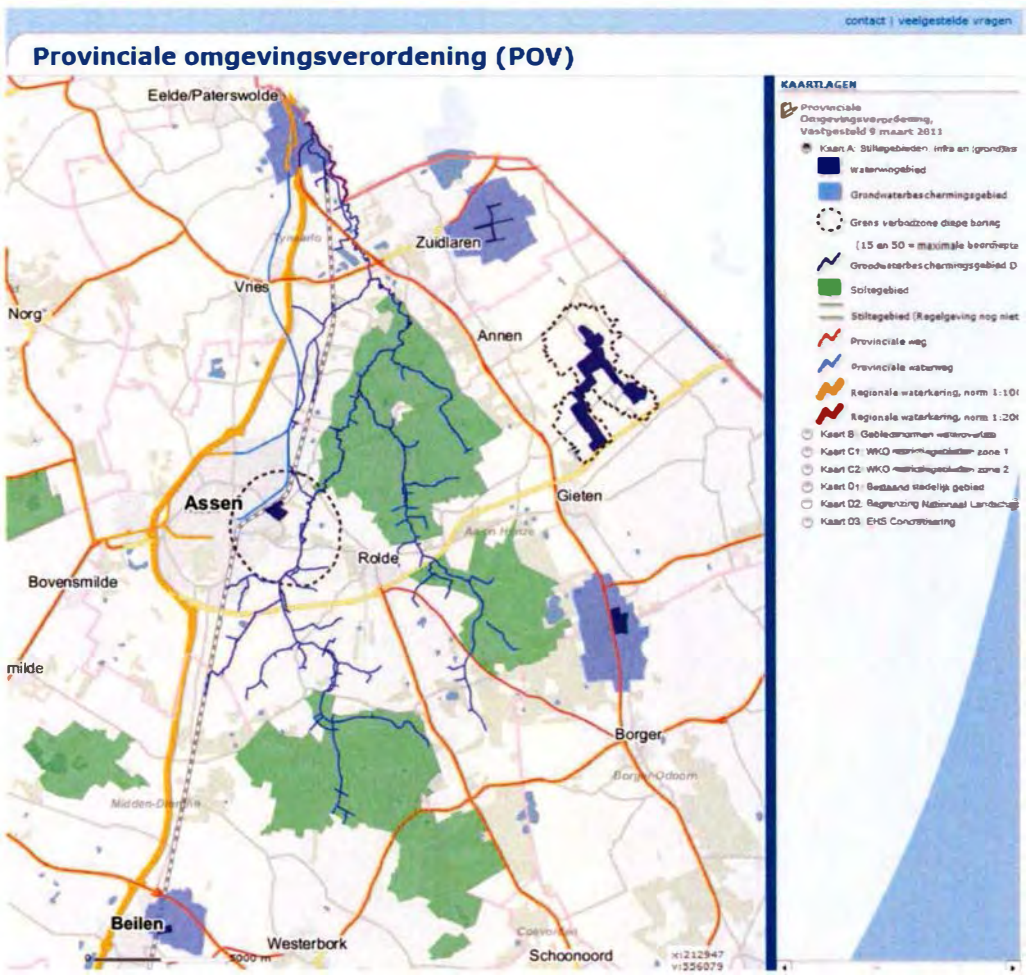

Landschapsbiografie van de Drentsche Aa

Theo Spek
Hans Elerie
Jan P. Bakker
Ineke Noordhoff

Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

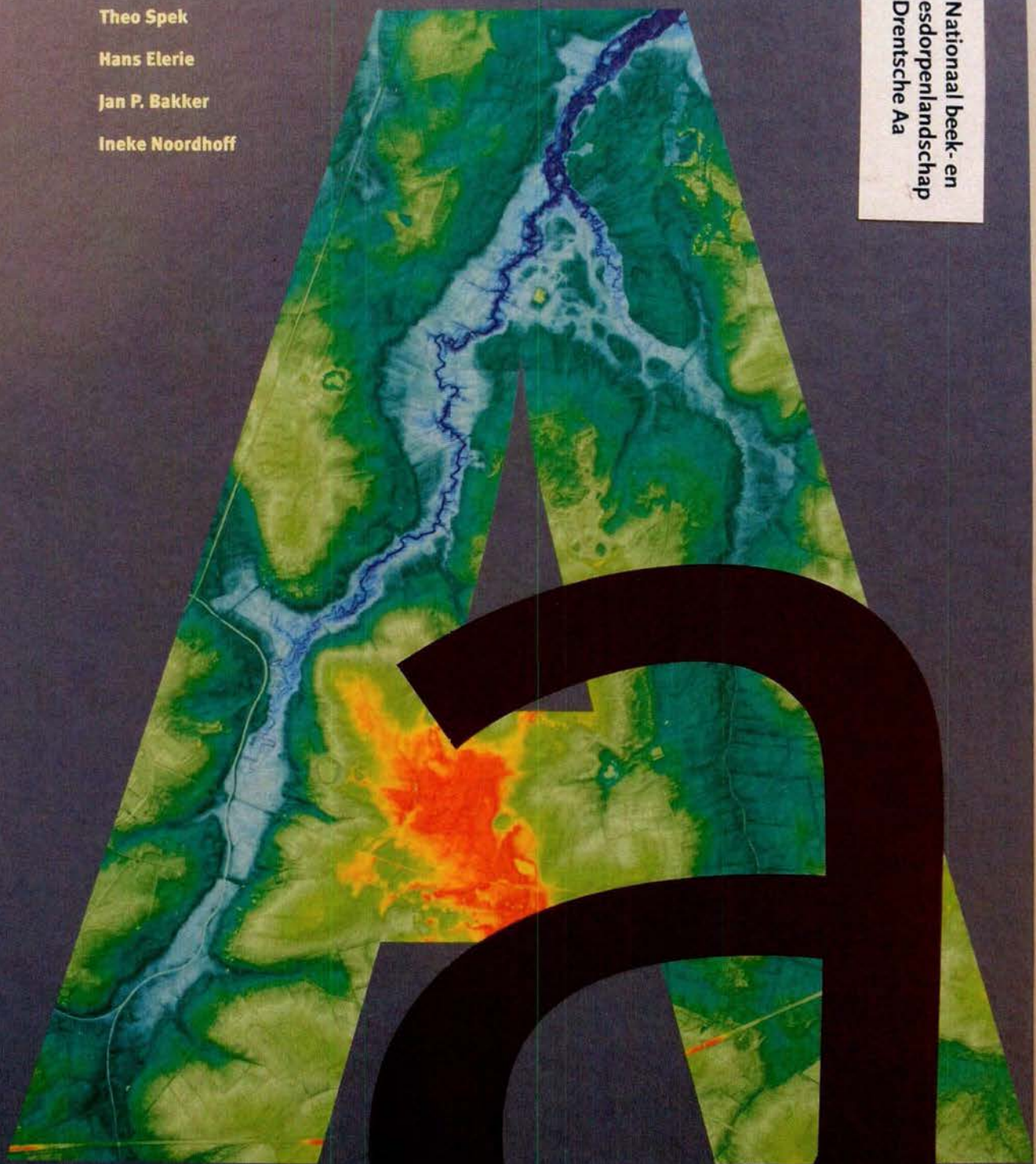

Landschapsbiografie van de Drentsche Aa

© 2015, Koninklijke Van Gorcum BV, Postbus 43, 9400 AA Assen.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervee voudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische vervee voudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemer van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

ISBN 97890-23252-71-9

NUR 940

rijksuniversiteit groningen
faculteit der letteren
leerstoelgroep landschap

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

provincie Drenthe

NWO
Netherlands Organisation for Scientific Research

NP3 Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa

Prins Bernhard Cultuurfonds

Gebiedsfonds Drentsche Aa

Onder redactie van

Theo Spek

Hans Elerie

Jan P. Bakker

Ineke Noordhoff

Landschapsbiografie van de Drentsche Aa

2015 koninklijke van gorcum

Dr Aa ~Voorwerk.indd 3 18-08-15 12:08

Evert Musch
Stroomdal van de Drentsche Aa, gezien vanaf de Kymmelsberg bij Schipborg
1946/1954

Voorwoord

Op het Drentsche Aa-gebied kunnen we trots zijn. Er ligt nu een gaaf beek- en esdorpenlandschap dat gekoesterd wordt door de bewoners en waar natuur en landschap worden beschermd en gebruikt op een eigentijdse manier. De Drentsche Aa is een redelijk ongeschonden landschap zoals we dat in Nederland niet meer kennen. De diepjes en loopjes liggen verspreid in het landschap als een hand met gespreide vingers. Terwijl het water door de zompige gebieden kronkelend zijn weg naar zee zoekt, slaan onderweg devers af en soms schuift de beek – zelfs letterlijk – wat op. Tussen de waterstromen liggen de dorpen en de essen.

Nederland is eigenlijk een grote delta waar water de terreinvormen dicteert terwijl dat in het landschap bijna nergens meer herkend wordt. In het Drentsche Aa-gebied is die dynamiek wél zichtbaar. De combinatie van natuurwaarden en landschappelijk cultureel erfgoed maakt het Drentsche Aa-gebied in Nederland uniek.

Zo'n authentiek stroomdallandschap moet niet in een archief belanden; het is cruciaal dat mensen het landschap gebruiken. De laatste decennia is duidelijk geïnvesteerd in herinrichting van het gebied zodat de fraaie natuur- en landschapswaarden beter tot hun recht komen en goed te beleven zijn. In het Stroomdallandschap Drentsche Aa is gezocht naar kansen om natuur en landschappelijk erfgoed bij elkaar te brengen. Er is zorgvuldig nagedacht hoe *donkergroene* natuurwaarden op een integere, maar ook doeltreffende wijze in de visie en planvorming samengebracht kunnen worden met andere belangen. Nu, in de 21e eeuw, is een nieuw fundament gelegd onder de economie van het gebied. Mensen wonen en recreëren er graag. Het historische esdorpenlandschap is nog gaaf, zonder dat het een doods landschap is geworden.

Het succes van de Drentsche Aa heeft vele ouders, maar wetenschap is onbetwist de moeder. Een constructieve wisselwerking tussen onderzoekers van diverse disciplines met bewoners, beheerders en bestuurders van het gebied heeft ervoor gezorgd dat een nieuwe weg is ingeslagen. Natuurbeheer heeft de slag gemaakt naar landschapsschaal en onderzoekers konden de afstand verkleinen tussen de mentale en fysieke eigenaren van het gebied.

Deze landschapsbiografie laat het succes zien van vijftig jaar gebiedsgericht beleid. Aanvankelijk was het een turbulent proces en vergde het vasthoudendheid om een eigen nieuwe richting uit te zetten. Later ging het er vooral om mensen oog te laten hebben voor de verschillende belangen en deze met elkaar te verbinden. Hans Elerie en Theo Spek zijn belangrijke drijvende krachten geweest in dit proces.

Een authentiek landschap bewaren en inrichten voor nieuw gebruik is een kwestie van lange adem. In het Drentsche Aa-gebied is een interessant recept ontwikkeld. We hopen dat via deze publicatie ook andere regio's geïnspireerd raken om met een langetermijnhorizon de gebiedsinrichting aan te vatten. Dit verslag van tien jaar onderzoek laat de lezers kennismaken met zeer diverse aspecten van dit boeiende landschap. Het Drentsche Aa-gebied met oog voor het verleden, geeft de natuurlijke processen nu de ruimte en gaat een levendige toekomst tegemoet.

Rein Munniksma,
gedeputeerde provincie Drenthe
Cees van 't Veen,
directeur Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Maart 2015

De inhoud

Inleiding 10

Het aardkundige landschap

1 Vormgegeven door ijs, water en wind – De opbouw van het landschap 18
Enno Eregman, Gilbert Maas, Bart Makaske en Erik Meijles

Gas uit het Carboon – *Van 345 tot 280 miljoen jaar geleden* 21
Zand en zout uit het Perm – *Van 280 tot 225 miljoen jaar geleden* 22
Bodembewegingen in het Tertiair – *Van 65 tot 2,6 miljoen jaar geleden* 23
Het Kwartair en de laatste drie ijstijden – *Van 2,6 miljoen tot 11.700 jaar geleden* 25
Elsterien: diepe geulen onder het ijs – *Van 475.000 tot 410.00 jaar geleden* 26
Veel planten in het Holsteinien – *Van 410.000 tot 370.000 jaar geleden* 29
Saalien kneden en schuren door het landijs – *Van 370.000 tot 130.000 jaar geleden* 29
Klei en veen uit het Eemien – *Van 130.000 tot 115.000 jaar geleden* 35
Geen ijs maar wel kou in het Weichselien – *Van 115.000 tot 11.700 jaar geleden* 35
Synthese: Het landschap aan het einde van het Weichselien 50

2 Veen verschijnt en verdwijnt – Grondwaterstromen en veenvorming 54
Bart Makaske, Gilbert Maas, Ab Grootjans, Erik Meijles, Henk Everts en Nico de Vries

Grondwater 57
Natuurlijke veenvormende vegetaties 68
Veen in het dal van de Drentsche Aa 72

3 De deken plooit zich – Het aardkundige landschap op de kaart 82
Gilbert Maas, Bart Makaske en Erik Meijles

Hoogveenlandschap 85
De brongebieden in het grondmorenelandschap 86
Dekzandlandschap 87
Stuifzandlandschap 91
Smeltwatererosielandschap 93
Beekdallandschap 94

Wietske Prummel • De afdruk van een ransuil-dijbeen 106
Tjalling Waterbolk • De veekraal van Anloo 108
Bart van Heuveln • Proeven van de bodem 110

Het landschap in de prehistorie

4 De oudste bewoners – Bewoning en landgebruik in het Paleolithicum en Mesolithicum 112
Marcel Niekus

De oudste jagers – *130.000 – 35.000/40.000 jaar geleden* 117
De eerste moderne mensen – *40.000 – 11.000 jaar geleden* 124
Rendierjagers van de Hamburg-traditie 125
Hamburg- of Creswell-cultuur? 127
Federmesser-traditie 127
Ahrensburg jagers 127
Jagen en vissen langs de Drentsche Aa – *8800 – 5100 voor Chr.* 128
De eerste landbouwervaringen – *5100 – 3400 voor Chr.* 133

Dr Aa –Voorwerk.indd 6 18-08-15 12:08

5 **Van hunebedbouwer tot Drent – Bewoning en landgebruik tot de Vroege Middeleeuwen 138**
Sake W. Jager

De Trechterbekercultuur – Hunebedbouwers *3400 – 2800 voor Chr.* 141
Bekermensen – Laat-Neolithicum *2800 – 1900 voor Chr.* 147
Wonen en werken tussen de doden – De Bronstijd *1900 – 800 voor Chr.* 153
Wonen tussen de wallen – *De IJzertijd 800 – begin van de jaartelling* 161
Omsloten door veen – *De Romeinse Tijd begin jaartelling – 400 na Chr.* 167
Een vaste plek – *De Vroege Middeleeuwen 400 – 1000 na Chr.* 171

Ingrid Schenk • Historische legerkampen in het Noordlaarderbos? 176
Godelieve van der Heijden • De grote trek naar Drenthe 178
Dirk Strijker • Laat de ossen grazen! 180

Het esdorpenlandschap

6 **Zwervende erven komen tot rust – Esdorpen en boerderijen 182**
Theo Spek en Ellen van Olst

Esdorpen 185
Vroegmiddeleeuwse prelude: zwervende erven in een bosrijk landschap 186
De vroegmiddeleeuwse ligging van de esdorpen weerspiegeld in plaatsnamen 186
Omvang van de esdorpen rond het jaar 1000 189
Op zoek naar de oudste kernen van de esdorpen: domeinerven als gidsfossiel 190
Uitbouw en reorganisatie van de esdorpen in de Volle Middeleeuwen 192
Opbouw van de middeleeuwse nederzettingen: vijf soorten esdorpen 193
Bouwstenen van het middeleeuwse esdorp: hoven, woerden en brinken 195
Feest op de brink 197
Maatschappelijke en ruimtelijke veranderingen tussen de 15e en de 18e eeuw 198

Historische boerderijen 204
De Drentse boerderijen rond 1600 209
De boerderijbouw in de 17e en 18e eeuw 211
Een nieuw boerderijtype in de 19e en 20e eeuw 212
Het oude boerenerf 214

7 **Cultuurhistorische schatkamers – Essen 216**
Theo Spek

Variaties in es 222
De oudste kernen van de essen – *Akkers in de Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen (circa 0 – 950)* 224
De grote uitleg van de essen – *De Volle en Late Middeleeuwen (circa 950 – 1450)* 229
De zomerrogge-es en de winterrogge-es – *De periode 1450 – 1650* 235
De essen in de Nieuwe en Moderne Tijd – *Van 1650 tot heden* 241

8 **Te holt en te veld – Hoe bos en hei telkens veranderen 244**
Hans Elerie, Harm Smeenge en Erik van den Berg

Te holt 247
Waar liggen de oude bossen? 249
Amerholt, een lang gebruikte plek 254
Het verloren broek van holt in het dal van het Scheebroekenloopje 256
Schipborger Strubben; weer als de kaart van 1915 260

Dr Aa –Voorwerk.indd 7 18-08-15 12:08

8 Te veld 263

Metamorfose 264
De opmars van *Calluna* en *Erica* 264
Ammon adampen 265
De heide als doorgangsland 266
Zware oorlogstuigen 267
Hollandsspoor 268
Het seir van de koehoorn 269
De heide in het klaslokaal 270
Karakterplant 270
Humuszandsteen en doodijskuilen 271
Rolsholen en kcepelgraven 271
De heidevorst 271
Hersenoperaties 272
Beschamend orland 272
Naar het museum 273

9 Stromen en overstromen – Markeverdeling tekent het beekdal 282

Hans Elerie

Gebruik in de Middeleeuwen 284
De Volle Middeleeuwen 286
Ontginning en gebruik vanaf de 17e eeuw 288
Ontginningsvoorts in de 18e eeuw 293
Heerbanen en mennegaten 295
Een brug met vleugels 297
Aalstallen en weyers 298
Watermolens 299
Waternamen en beekdaltoponiemen 300
Het houtwallenlandschap 304
Opkomst van de melkerij 305
Prikkeldraad 307
Een natuurlijke beek op menselijke maat 307
De ontginning van de heidevelden 309
De watermachine 309

10 Toch is Anlo in onze ogen merkwaardig – Dorpslandschap Anloo 318

Hans Elerie

De voorgeschiedenis 322
Een zoektocht naar de bisschopshof uit de Middeleeuwen 325
Het Loe van Anloo 334
Verandering en continuïteit 343

Jeroen Nijdam • Ik wist direct: 'Hier ligt iets groots' 352
Hindrik Lanjouw • Als kind al gebiologeerd door de Witte rapunzel 354
Berno Strootman • Over klinkers van dorp naar dorp 356

Het landschap in de Moderne Tijd

11 Een groen heelal – Ruimtelijke ontwikkelingen 358

Marijke Steenhuis

Het eerste streekplan van Noord-Drenthe – *1938* 362
Zorgen om het vestigingsklimaat 363
Keunings kracht 364
De hoofdstukken van Keuning 365
Angst en verrukking 366
De mens en het landschap: natuur- en landschapsbescherming vóór 1990 368
Het denkraam van Harry de Vroome 369
De doorbraak: Gedachtenplan voor de Drentsche Aa – *1965* 370
Een ontwerppalet voor het veranderende landschap – *Van 1965 tot 1985* 371
De dorpen als groene eilanden in het landschap 373
De doorwerking van het merk Drentsche Aa – *1985 – 2002* 373
Behoud door ontwikkeling – *2002 en daarna* 374
Zuidlaren in de vaart der volkeren *Een dorp in de groei, 1920 - 1978* 376

Dr Aa –Voorwerk.indd 8 18-08-15 12:08

12 Het leesbare landschap als visitekaartje – De groei van het toerisme 382
Anita Pigmans

Het recreatielandschap in de 20e eeuw 387
De pioniersfase – *Van 1900 tot 1929* 387
Toeristisch centrum Zuidlaren – *Van 1930 tot 1950* 388
De invloeden van het interbellum en de Tweede Wereldoorlog 389
De opkomst van het zuiden – *Van 1950 tot 1980* 392
Kamperen met alle gemakken van thuis – *Van 1980 tot nu* 394
De recreant van het Drentsche Aa-gebied 395

13 Deining in de Drentsche-Aa – Van werkdorp naar woondorp 398
Hans Elerie en Bernhard Hanskamp

Streekbewustzijn 401
The deeply rooted 401
Rillend van de zenuwen 402
Structuurverandering 402
Modernisering 403
Een nieuwe toekomst 405
Een uitdijende leefwereld 406
Eensgezind 406
De ontketening van een regio 406
Tegenstelde percepties 407
Het zwartboek 408
De laatste loodjes ... 408
De Drentsche Aa in een nieuw jasje 409
De ruilverkavelingen 409
Verandering als traditie 410
De mechanisering van mens en landschap 410
Een Nationaal Park? 411
Identiteit als speerpunt 412
Opnieuw deining 412
De projectenfabriek 412
Een levend landschap 413
Dorp anno 1970 414
De stadlander 414
De liefde voor paard en machine 415

14 Het grote experiment – Vijftig jaar natuurbeheer 418
Jan Bakker, Henk Everts, Ab Grootjans, Nico de Vries en Yzaak de Vries

Natuurbeleid voor het Stroomdallandschap 421
Diversiteit behouden en herstellen 422
Effecten van beheer 426
Natuurontwikkeling op landschapsschaal 440
Veranderingen in de vegetatie van het beekdal 446
Het algemene beeld 447
Ontwikkeling van natuur en cultuurhistorisch landschap 456
Een succesvol experiment 459

Piet Schipper • 'Niets is wat het lijkt' 462
Severine van Bommel • Asterix en Obelix luisterden niet zo goed 464
Henk van Blerck • De Drentsche Aa is het grootste kunstwerk van Nederland 466

Conclusie

Omkijken en vooruitzien 468

Nawerk 482

Noten 484
Bronnen 491
Index van plant- en diernamen 505
Index van aardrijkskundige namen 506
De makers 508
Dank aan velen 511
Illustratieverantwoording 512
Colofon 513

Dr Aa ~Voorwerk.indd 9 18-08-15 12:08

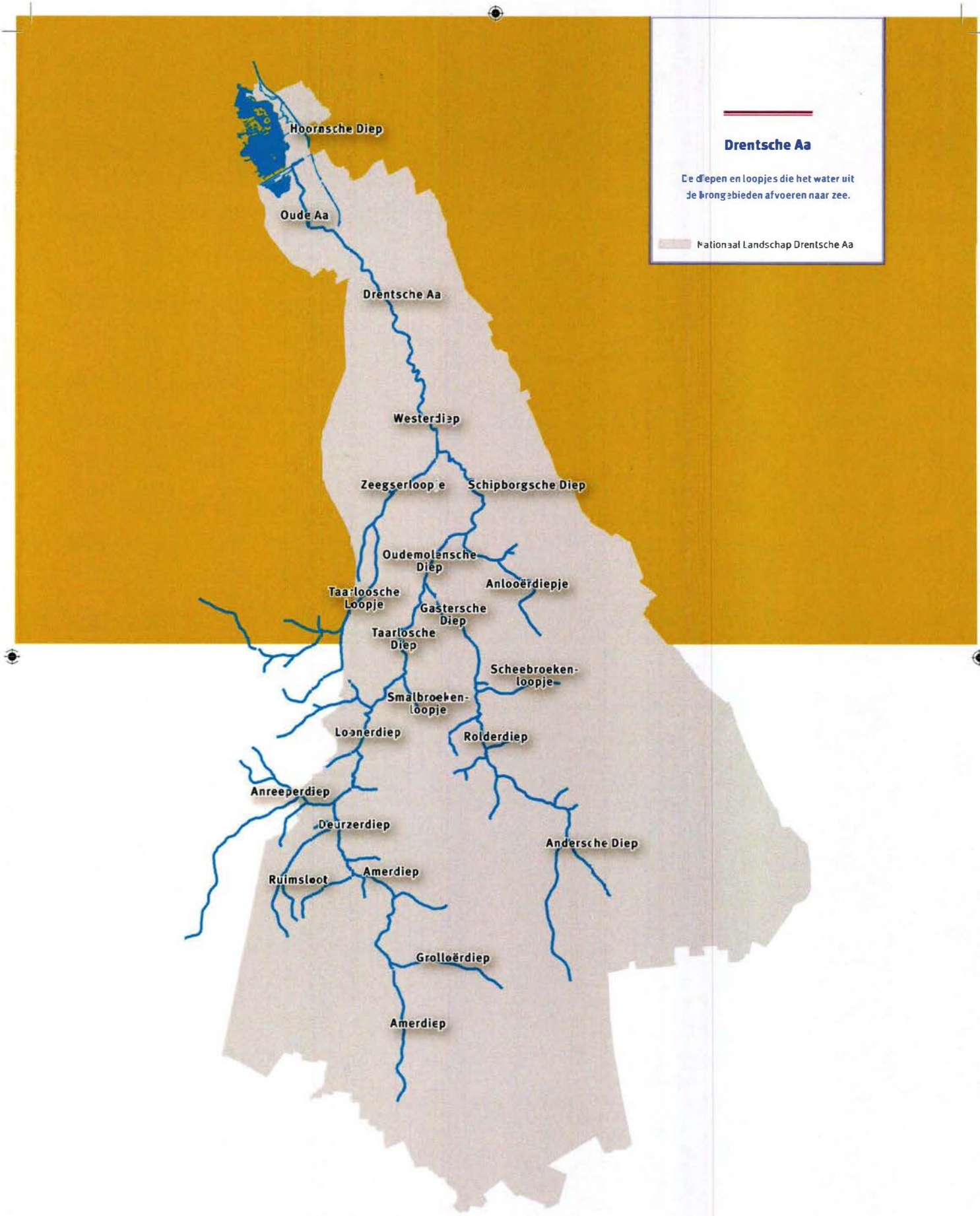
Drentsche Aa
De diepen en loopjes die het water uit de brongebieden afvoeren naar zee.
Nationaal Landschap Drentsche Aa
Hoornsche Diep
Oude Aa
Drentsche Aa
Westerdiep
Zeegserloop e
Schipborgsche Diep
Oudemolensche Diep
Anlooërdiepje
Taarloosche Loopje
Gastersche Diep
Taarlosche Diep
Scheebroeken-loopje
Smalbroeken-loopje
Loonerdiep
Rolderdiep
Anreeperdiep
Deurzerdiep
Andersche Diep
Ruimsloot
Amerdiep
Grolloërdiep
Amerdiep

10

Ik droomde dat ik langzaam leefde...
langzamer dan de oudste steen.
Het was verschrikkelijk: om mij heen
schoot alles op, schokte of beefde,
wat stil lijkt. 'k Zag de drang waarmee
de bomen zich uit de aarde wrongen
terwijl ze hees en stortend zongen;
terwijl de jaargetijden vlogen
verkleurende als regenbogen...

M. Vasalis, *Parken en woestijnen*, 1940

Inleiding

Dit boek gaat over landschap en over tijd.

Het gaat over een landschap dat al in de ijstijden rijk gevarieerd was en in de vele eeuwen daarna alleen nog maar afwisselender en kleurrijker werd. Het gaat over een tijd die steeds andere klimaten, begroeiingen, culturen en gewoonten met zich meebracht die telkens weer voor veranderingen in het landschap zorgden. Stap voor stap, laag voor laag, vormde zich het verhaal van een dynamische geschiedenis en een rijk geschakeerd gebied. Over dat gebied en die geschiedenis gaat deze landschapsbiografie van de Drentsche Aa.

We volgen in dit boek de lange ontwikkeling die het landschap van het Drentsche Aa-gebied heeft doorgemaakt. Hoe dichter we bij onze tijd komen, hoe nauwkeuriger het beeld. Net als Vasalis willen we de dynamiek leren kennen van alles wat nu stil in het landschap verborgen ligt. Ook wij willen in dit boek dromen dat we langzaam leefden, zodat we alle belangrijke gebeurtenissen uit de landschapsgeschiedenis bewust kunnen meemaken: de stroming van een ijsrivier tweehonderdduizend jaar geleden, het kappen van een stuk lindenbos door een prehistorische boer, de ontginning van een es in de Vroege Middeleeuwen, en het overleg van drie mensen die vijftig jaar geleden een uniek landschap wilden beschermen.

Om die verhalen goed te kunnen beschrijven en in kaart te brengen is kennis van allerlei vakspecialisten nodig, maar ook van vrijwilligers die het landschap vanuit hun dagelijkse praktijk van heel nabij kennen. Het creatief vermogen van tekstschrijvers, vormgevers, cartografen en fotografen is onmisbaar om het verhaal goed te kunnen vertellen. Een landschapsbiografie maken is teamwork.

Wat is de Drentsche Aa?

De Drentsche Aa is niet één afzonderlijke beek, maar een heel stelsel van beken. Het begint in het midden van Drenthe, groepeert zich wat verder noordelijk in twee hoofdtakken die uiteindelijk bij Oudemolen samenkomen om van daar af in een lange kronkelige hoofdloop richting de stad Groningen te stromen. In elk traject heeft de Drentsche Aa en het omringende landschap zijn eigen karakteristieken. En door die verschillen kreeg ook elk traject zijn eigen geschiedenis.

De naam Aa (oudsaksisch *aha*; protogermaans **ahwo*) betekent 'stromend water'. In andere streken spreekt men ook wel van Ee (Friesland), IJ (Noord-Holland) of Å (Denemarken): verschillende namen met een zelfde taalkundige achtergrond en altijd verwijzend naar van oorsprong smalle stroompjes. Omdat er in Nederland meerdere Aa's voorkomen, bijvoorbeeld de Steenwijker Aa in Noordwest-Overijssel of de Aa of Weerijs in West-Brabant, spreken we ter onderscheid in dit gebied over de Drentsche Aa.

Wie de kaart van het hele beekenstelsel van de Drentsche Aa op de pagina hiernaast bekijkt, ziet dat de waterlopen van het Drentsche Aa-stelsel tal van verschillende namen dragen. Dat lijkt op het eerste gezicht wat chaotisch, maar bevat bij nader inzien wel degelijk een zekere systematiek en was voor de vroegere bewoners vooral ook heel praktisch.

De smalle bovenloopjes kregen vrijwel steeds een naam die eindigde op *-loopje* of *-diepje*, niet voor niets verkleinwoorden, want deze sterk kronkelende stroompjes zijn vaak niet meer dan een meter breed. Hun oorspronggebieden lagen vroeger voor een groot deel in kleine komvormige

Dr Aa ~Voorwerk.indd 11 18-08-15 12:08

Op het punt waar het Gastersche Diep en het Taarlosche Diep samenvloeien tot het Oudemolensche Diep komen twee hoofdstelsels van de Drentsche Aa bijeen. Al het regenwater dat in de zuidelijke helft van het Drentsche Aa-gebied valt komt uiteindelijk langs dit punt. In de prehistorie hadden dit soort ontmoetingspunten van twee beken waarsch jnlijk een heilige betekenis. Mensen gooiden hier soms offe s in het water.

hoogveen- en natte heidegebiedjes, waar regenwater zich verzamelde en via een smalle laagte afstroomde. Hoeveel oorspronggebieden de Drentsche Aa precies heeft is onbekend, maar het zijn er heel veel. Wie de kaart van het aardkundige landschap achter in dit boek nauwkeurig bestudeert telt er al gauw enkele honderden.

Het water dat door de smalle loopjes en diepjes afstroomt, verzamelt zich wat verder stroomafwaarts en vermengt zich met kwelwater in wat bredere beken die steeds het achtervoegsel *-diep* hebben. Om ze uit elkaar te houden, dragen ze elk de naam van het dorpsgebied waar ze doorheen of langs stroomden: Amerdiep, Rolderdiep, Taarlosche Diep etcetera. De enige uitzondering vormt het Westerdiep, dat niet zoals misschien te verwachten viel het Zuidlaarderdiep is gaan heten. De inwoners van Zuidlaren wilden geen verwarring doen ontstaan met de beekloop aan de oostkant van hun marke, te weten de Hunze, en noemden de tegenhanger aan de westkant daarom het Westerdiep.

Kijken we opnieuw naar de kaart met alle beeklopen, dan zien we dat de Drentsche Aa in de zuidelijke helft van haar stroomgebied twee duidelijke hoofdtakken kent. Ten eerste is dit de westelijke tak waar het Amerdiep, Anreeperdiep, Deurzerdiep, Loonerdiep en Taarlosche Diep deel van uitmaken. Ten tweede is er de oostelijke tak waartoe het Andersche Diep, het Rolderdiep en het Gastersche Diep behoren. Direct ten zuiden van Oudemolen komen deze twee hoofdtakken bij elkaar in de Tweediepskolk, om vandaar verder te gaan als Oudemolensche Diep, Schipborgsche Diep, respectievelijk Westerdiep. Onderweg voegt zich ook het water van het Anloërdiepje en het Zeegserloopje nog bij deze hoofdtak. De plek waar twee beken samenstroomden had in de prehistorie vaak een heilige betekenis. Archeologen vinden hier niet zelden bijzondere vondsten die prehistorische bewoners als offer in het water hebben gegoid.

Met het Westerdiep is de Drentsche Aa in zijn benedenloop beland. Pas op deze plek wordt de nu nog slechts uit één brede hoofdloop bestaande beek daadwerkelijk Drentsche Aa genoemd, of ook wel kortweg de Aa. In de steeds bredere beekdalvlakte ter hoogte van Glimmen en Haren heeft de beek niet altijd dezelfde loop gevolgd, waardoor hier ook een verlaten beekloop met de naam Oude Aa te ontdekken valt. Belangrijk om te weten dat in dit gebied ook de invloed van de zee merkbaar werd in het verleden. Dit blijkt onder meer uit de afzetting van een laagje zeeklei.

Via het Hoornsche Diep komt de Aa uiteindelijk in de westelijke rand van de oude binnenstad van Groningen uit. Niet voor niets liggen hier het Hoge en Lage der Aa, de twee

De twee oude kades van het Hoge en Lage der A in de westelijke binnenstad van Groningen markeren de benedenloop van de Drentsche Aa. Tot aan de afdamming van het Reitdiep bij Zoutkamp in 1877 was hier nog dagelijks tweemaal eb en vloed merkbaar. Het aangrenzende A-kwartier met Der A-kerk lag bij de oudste middeleeuwse haven van de stad. De Aa stroomde toen overigens wel iets oostelijker, ter hoogte van de huidige Munnikeholm en Lutkemieuwstraat.

middeleeuwse kaden ter weerszijden van de Drentsche Aa die van grote waarde voor de economische opbloei van deze stad zijn geweest. Ze herinneren de Groningers nog dagelijks aan hun nederige voorgeschiedenis als meest noordelijke esdorp van Drenthe.

We zijn hiermee buiten het in dit boek beschreven traject van de Drentsche Aa beland, maar voor de volledigheid moet toch nog gezegd worden dat de Aa lang geleden – vóór de jaartelling – nog veel verder naar het noorden doorstroomde als getijderivier naar de Waddenzee. In de Koningslaagte direct ten noorden van de huidige stad kwam deze 'Groningsche Aa' bij De Munde (=monding) samen met de rivier de Hunze, ongeveer waar nu Harsens ligt. Van daaruit stroomde het water in noord-noordoostelijke richting via een steeds breder wordende getijdegeul langs Aorp, Sauwerd, Winsum en Baflo om uiteindelijk tussen Pieterburen en Den Andel in zee uit te komen. Met behulp van grondboringen is deze oude zeemonding van de Aa nog goed waar te nemen.

Wat is landschap?

Het woord 'landschap' is van middeleeuwse ouderdom en vormt taalkundig een combinatie van het zelfstandig naamwoord *land* en de bijvoeglijke bepaling *-schap*. Met *land* (protogermaans **landa*) werd in de Germaanse talen een 'ontgonnen en bewerkt stuk land' aangeduid. Denk bijvoorbeeld aan de zinsnede 'de boer werkt op het land'. In de loop van de geschiedenis werd land ook een aanduiding voor een veel groter gebied: een landstreek (bijvoorbeeld Het Land van Voller hove of het Land van Steenwijk) of zelfs het territorium van een hele natiestaat (bijvoorbeeld Engeland of Zwitserland).

De bijvoeglijke bepaling *-schap* betekent 'dat wat hoort bij; de toestand van; de organisatie van'. Vergelijk ook het woord waterschap: de manier waarop de waterstaat is georganiseerd. Letterlijk betekent landschap dus 'alles wat hoort bij een stuk ingericht land' of in een wat vrijere vertaling 'de manier waarop een stuk land is ingericht en georganiseerd'. Hiermee wordt duidelijk dat de term landschap taalkundig niet los kan worden gezien van de invloed van de mens.

Een interessante vraag is of we de natuur als integraal onderdeel van dit brede begrip landschap dienen te zien of juist los daarvan. Hier wordt onder wetenschappers en in de diverse wereldbeschouwingen heel verschillend over gedacht. In deze biografie benadrukken we vooral de samenhang tussen natuur en cultuur. We proberen voor elke periode van de geschiedenis de wisselwerking tussen mens en natuur centraal te zetten.

De Aa - Voorwerk.indd 13 18-08-15 12:08

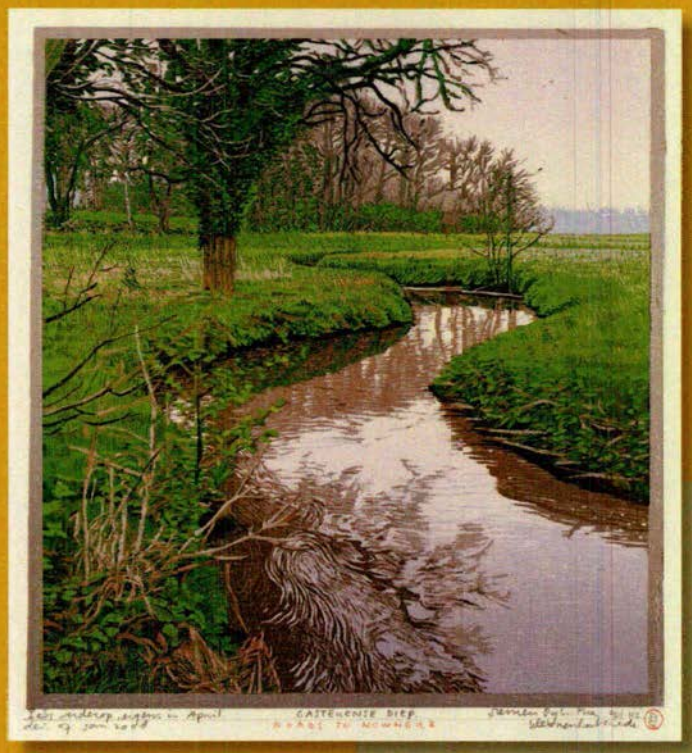

Siemen Dijkstra,
Gasterense Diep
april 2008

De term landschap was in het middeleeuwse Drenthe heel gewoon. Deze regio heette toen immers niet alleen '*onsen lande van Drenthe*', maar ook vaak '*de Olde Lantscap*'. Interessant is het onderzoek van de Deense geograaf Kenneth Olwig naar de meest oorspronkelijke betekenis van dit Germaanse begrip landschap (Oudnederlands *lantscap*; Oudsaksisch *landskepi*; Oudnoords *landskap*; Oudengels *lantskip*). Hij concludeert dat *lantscap* in de Middeleeuwen een rechtshistorische term was met een drieledige betekenis: een stuk land (landstreek, territorium), de gemeenschap (bevolking) en de zeden en gewoonten die vanouds bij deze landstreek horen.

Die brede betekenis van het woord landschap sluit prima aan bij hoe wij in deze biografie het landschap zien: niet zozeer als een buiten de mens staand decor of podium, maar veel meer als een sterk met de samenleving en de daar geldende leefstijlen verbonden streek. Het landschap kent hierdoor niet alleen een fysieke dimensie, maar ook een sociale en mentale dimensie.

Wat is een landschapsbiografie?

Een landschapsbiografie is een veelzijdig, wetenschappelijk verantwoord, toegankelijk geschreven en rijk geïllustreerd verhaal over de langetermijnontwikkeling van het landschap. Het gebruik van de term biografie voor de beschrijving van de geschiedenis van andere zaken dan een mensenleven is afkomstig uit de vakwereld van de antropologie. Het had in eerste instantie vooral betrekking op de vaak lange gebruiksgeschiedenis van prestigieuze voorwerpen, zoals goud, kostbare sieraden of wapens. Men sprak daarbij over de *cultural biography of things* of ook wel de *social life of things*. Geografen en archeologen namen het biografie-begrip al snel over en spraken daarbij over de *biography of places* en later ook van de *biography of landscapes*. Interessant was daarbij dat deze prestigieuze voorwerpen, zoals sieraden en wapens, in de loop van hun bestaan zelf nauwelijks veranderden, maar wel regelmatig volledig van sociale omgeving en historische context wisselden, wanneer ze van het ene volk of hoofdman werden doorgegeven aan een andere.

Iets soortgelijks kunnen we voor ons landschap aannemen. De heuvelruggen, hunebedden, beken en kerkgebouwen die we nu in het Drentsche Aa-gebied zien hebben stuk voor stuk de eeuwen getrotseerd. Ze zijn in die eeuwen meestal niet erg sterk van vorm en uiterlijk gewisseld, maar hebben in alle perioden van hun bestaan wel steeds nieuwe betekenissen gekregen in het leven van de bewoners van de

Dr Aa ~Voorwerk.indd 14 18-08-15 12:09

Berend Groer,
Drentsche Aa bij
Taarlo (Hondeweel)
1989

desbetreffende tijd. Steeds zijn daarbij keuzes gemaakt over wat mocht blijven en wat diende te worden vervangen door iets nieuws. Aan die keuzen liggen ideeën over de waarde van het verleden, de gebruiksmogelijkheden in de huidige tijd en over de meest gewenste toekomst ten grondslag. Om die reden gaat een biografie van een landschap niet alleen maar over het fysieke (tastbare) landschap in alle eeuwen, maar ook over de ideeën die mensen met dit landschap hebben gehad: over de samenleving, over de economie, over religie en over de omgang met de natuur en met het verleden.

In grote delen van ons land zijn tot aan de moderne tijd veel oude landschappelijke patronen en elementen bewaard gebleven. Er was nog genoeg ruimte voor ieders levensonderhoud en de technieken ontbraken om landschappen grootschalig om te zetten in geheel iets nieuws. Dat veranderde in de loop van de 20e eeuw, met een versnelling na de Tweede Wereldoorlog. Industrialisatie, verstedelijking en schaalvergroting van de landbouw leidden ertoe dat grote delen van het oude landschap op de schop moesten om het steeds grotere aantal Nederlanders van voedsel en welvaart te kunnen voorzien. Vanuit het blikveld van die tijd was dat een volstrekt logische zaak, maar achteraf gezien zijn in die tijd onnodig veel waardevolle landschappen verloren gegaan. Het grote geluk in het Drentsche Aa-gebied is dat de bewoners, gebruikers, beleidsmakers en beheerders van dit landschap in de afgelopen vijftig jaar steeds de waarde van natuur en landschap belangrijker hebben gevonden dan het verkrijgen van een optimale economische groei.

In het laatste deel van dit boek wordt uitgebreid beschreven hoe een aantal voorzienende geesten vijftig jaar geleden een *Gedachtenplan* opstelde dat aan de basis heeft gestaan van de succesvolle bescherming van natuur en landschap in het Drentsche Aa-gebied. Anders dan in veel andere gebieden zijn nieuwe ontwikkelingen hier steeds zo zorgvuldig mogelijk ingepast in het bestaande landschap. Het gevolg was dat veel prehistorische en historische landschappen en landschapselementen tot op de dag van vandaag bewaard zijn gebleven, waardoor het landschap zich laat lezen als een spannend geschiedenisboek. Hetzelfde geldt in zekere zin ook voor de natuur, waarin tal van leefmilieus en soorten zo goed mogelijk bewaard zijn gebleven en door goed beheer op sommige plekken zelfs weer hersteld worden. De Drentsche Aa is daarom zowel in ecologisch als cultuurhistorisch opzicht een uitzonderlijk rijk gebied: meer dan voldoende reden voor een eigen biografie waarin ieder die dat wil het landschap kan leren lezen.

Normaalgesproken gebruiken we het woord 'biografie' wanneer we het over de beschrijving van de levensloop van een persoon hebben, waarbij deze levensloop vaak ook in een breder maatschappelijk of historisch verband wordt geplaatst. Zo'n biografie van een persoon heeft een duidelijk begin (de geboorte van de hoofdpersoon) en een duidelijk einde (de dood van de hoofdpersoon). Bij een landschapsbiografie is het wat lastiger om het begin te bepalen. Er bestaat niet zoiets als de geologische geboorte van een landschap, als we tenminste niet naar de oerknal terug willen gaan. We kozen ervoor om alleen de geologische processen die van directe invloed zijn geweest op het huidige landschap mee te nemen in deze biografie. Hoofdstuk 1 begint daarom al meer dan 200 miljoen jaar geleden, omdat

Dr Aa –Voorwerk.indd 15 18-08-15 12:09

Alfred Hafkenscheid, *Blekenbultie aan het Schipborgerdiep* **1985**

toen aardgas en zoutkoepels in de diepere ondergrond van het Drentsche Aa-gebied zijn ontstaan die tot op de dag van vandaag directe invloed op het landschap hebben.

Omdat het landschap zich altijd doorontwikkelt, heeft de biografie van de Drentsche Aa een onbestemd einde. De beschrijvingen in dit boek lopen weliswaar door tot het jaar waarin deze biografie gepubliceerd is (2015), maar monden ontegenzeggelijk uit in een open einde. Wel proberen we in het laatste hoofdstuk vanuit verschillende gezichtspunten ideeën te leveren voor deze toekomst, waarbij behoud van zowel biodiversiteit als cultuurhistorische diversiteit het uitgangspunt vormen en worden gecombineerd met belangrijke doelen als leefbaarheid en duurzaamheid.

Hoe is deze landschapsbiografie ontstaan?

In 2003 startten de historisch geografen Hans Elerie en Theo Spek een wetenschappelijk onderzoek naar de landschapsbiografie van de Drentsche Aa. Dit vierjarige onderzoek had tot doel om de landschapsgeschiedenis van het Drentsche Aa-gebied te beschrijven vanuit een historisch-ecologisch perspectief, dat wil zeggen vanuit de wisselwerking tussen mens en natuur door de eeuwen heen. Al snel bleek dat deze klus niet door twee onderzoekers alleen kon worden geklaard. Daarom is de hulp ingeroepen van aardwetenschappers, paleobotanici (onderzoekers die fossiele planten bestuderen), archeologen en ecologen. Daarnaast zijn tal van vrijwilligers en ook allerlei studenten van verschillende hogescholen en universiteiten actief geweest binnen het project.

Naast de biografie kwam een stroom van andere projecten op gang, gericht op de toepassing van onderzoeksresultaten in het landschapsbeleid en het landschapsbeheer. Stuk voor stuk lieten ze zien hoe waardevol landschapsbiografische kennis kan zijn voor de bescherming en ontwikkeling van het landschap.

Ondanks deze vorderingen bleek de lang verwachte landschapsbiografie nog altijd niet gereed te zijn. Vandaar dat in 2013 het plan is opgevat om dit boek alsnog te doen verschijnen in het kader van 50 jaar Gedachtenplan Drentsche Aa (1965-2015). Met steun van de provincie Drenthe en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is een projectteam van projectleider, vier redactieleden, bijna twintig auteurs en zeven vormgevers, fotografen en cartografen in het leven geroepen. Tezamen maakten zij het boek dat nu voor u ligt.

Deze landschapsbiografie probeert het onderzoek dat in de afgelopen vijftig jaar is verricht naar natuur en landschap van het Drentsche Aa-gebied op een toegankelijke manier samen te vatten. Meer dan in de vorige fasen van het project het geval was, komen ook de aardkundige en ecologische waarden van het gebied nadrukkelijk in beeld. Juist de combinatie van natuurwetenschappelijke en cultuurhistorische vakgebieden maakt het Drentsche Aa-gebied immers uniek.

Dr Aa -Voorwerk.indd 16 18-08-15 12:09

Over Ulco Glimmerveen en zijn werkwijze

Ulco Glimmerveen (1958) studeerde biologie aan de Universiteit Utrecht en ontwikkelde zich via zelfstudie tot een van de meest vooraanstaande illustratoren in Nederland op het terrein van natuur, landschap en archeologie. Als zelfstandige vervaardigde hij de afgelopen 25 jaar voor tal van opdrachtgevers illustraties voor boek- en andere projecten. Sinds enige jaren specialiseert hij zich in digitale 3D-technieken. Ulco Glimmerveen woont en werkt in Dwingeloo.

De vogelvluchtillustraties in deze Landschapsbiografie van de Drentsche Aa zijn gemaakt in een digitale 3D techniek *(Computer Generated Imagery)* die ook gebruikt wordt voor films als Avatar en Lord of the Rings. Alle modellen, zoals bomen en gebouwen, maar ook het landschap zelf, zijn zeer gedetailleerd in 3D gemodelleerd en van kleur en textuur voorzien. Ook kunnen atmosferische effecten gedefinieerd worden, zoals mist, wolken en zonnestand. Als alles naar tevredenheid is en in detail gecontroleerd, kan met een interne camera een 'foto' genomen worden. Ook die foto is niet zomaar gemaakt, maar wordt pixel per pixel berekend, wat een langdurig proces is en het beste door een groot aantal zeer snelle computers gedaan kan worden.

De vijf landschapsreconstructies die in dit boek als uitklapper van drie pagina's breed worden gepresenteerd zijn zo nauwgezet mogelijk wetenschappelijk onderbouwd. Een team van wetenschappelijke deskundigen, bestaande uit Erik Meijles (fysische geografie), Sake Jager (archeologie), Hans Elerie (historisch landschap), Harm Smeenge ((paleo)ecologie en fysische geografie) en Theo Spek (algemeen) adviseerden Ulco Glimmerveen over de inhoud van de 3D-vogelvluchtillustraties. Als basis is een werkelijk bestaand landschap in de omgeving van Gasteren gekozen. Alle landschapspatronen die op de reconstructies te zien zijn, zijn gebaseerd op AHN-beelden, bodemkaarten, archeologische verspreidingskaarten en historische gegevens van die omgeving. Ook de landschapsbeelden zijn waar mogelijk gebaseerd op wetenschappelijk vastgestelde informatie over Gasteren of het Drentsche Aa-gebied in bredere zin.

Dr Aa -Voorwerk.indd 17 18-06-15 12:09

Hoofdstuk 1

Enno Bregman, Gilbert Maas, Bart Makaske en Erik Meijles

Vormgegeven door ijs, water en wind

DrAa H01.indd 18 18-08-15 12:12

De opbouw van het landschap

De geologische processen diep onder onze voeten zijn veel dynamischer en beïnvloeden onze huidige wereld veel sterker dan we tot voor kort wisten. In dit hoofdstuk schetsen we de opbouw van de aardkorst en de dynamiek van de ijstijden die het skelet van het huidige landschap creëerden. Nieuwe inzichten helpen om te begrijpen waarom duizenden jaren geleden mensen op de ene plek wél en op de andere niet gingen wonen. En ze verklaren mede waarom de hedendaagse natuurbeheerders soms succesvol zijn, maar soms ook niet.

Dr As H01.indd 19 18-08-15 12:12

Ruggen in beeld

Op deze hoogtekaart zijn de ruggen in het landschap benadrukt. De grootste rug (oranje) rechts is de Hondsrug. Bij Noordlaren ter hoogte van de Besloten venen is de rug doorbroken en ook helemaal onderaan in het zuiden bij Borger zit een doorbraak. Duidelijk zichtbaar is dat de Drentsche Aa zowel de Rug van Tynaarlo als die van Rolde doorsnijdt. Op de inzet de ruggen zoals die in 1981 door De Gans schematisch zijn weergegeven.

Dr Aa H01.indd 20 18-08-15 12:12

Wie het heeft over het Drentsche Aa-gebied, komt al snel op het bijzondere landschap, de beken, de afwisseling van kleine landbouwgebieden en de grote verscheidenheid in de plantengroei. Misschien gaat het gesprek wel over het zo fraai vertakte stroomdallandschap waarin de loopjes en diepen hun naam ontlenen aan het dorp waar het water langs stroomt. En mogelijk benoemt iemand de Hondsrug en de Rolderrug die evenwijdig aan elkaar lopen en die daarmee zo'n sterke tekening geven aan het gebied. We weten al heel lang dat de ruggen in Friesland of Zuidwest-Drenthe net een andere oriëntatie hebben. Dat verschil kunnen we goed zien op oude topografische kaarten, zoals die van Gerard Mercator uit 1585.

Maar hoe komt dat nu? Dit hoofdstuk gaat over hoe het landschap van nu is ontstaan. In de geologische processen ligt namelijk de sleutel om te snappen waar de verschillen in aardlagen en grondsoorten vandaan komen én hoe het mechanisme werkt dat het grondwater laat stromen. Vanuit het verhaal over de diepere ondergrond kunnen we verklaren waarom op de ene plek wel en elders veel minder grondwater omhoog welt. Ook krijgen we zicht op de natuurlijke rijkdommen, zoals gas en zand, en waarom die lokaal dichter bij het oppervlak liggen, zodat de mens die kan exploiteren. De geologische processen van vroeger en nu vormden het landschap en laten tot op de dag van vandaag hun invloed gelden.

Gas uit het Carboon

Van 345 tot 280 miljoen jaar geleden

Het levensverhaal van de Drentsche Aa begint als een sprookje: héél erg lang geleden was Nederland nog onderdeel van een tropisch warme zee. Toen de zee zich terugtrok kwam het Drentsche Aa-gebied 'boven water'. Dit is echter geen sprookjesboek, maar een boek met geverifieerde feiten. Dus begint deze biografie wat preciezer: in het Onder Carboon (345 miljoen jaar geleden) lag het huidige Drentsche Aa-gebied in een ondiepe tropische zee. Geleidelijk daalde de zeespiegel en nam de invloed van de zee af, waardoor Nederland – en dus ook het Drentsche Aa-gebied – langzamerhand veranderde in een zeer uitgestrekt tropisch laaglandmoeras. Nederland lag in die tijd ongeveer op de evenaar en maakte deel uit van het continent Laurazië. Het klimaat was vochtig en warm en daarom begon er al heel snel op dat nieuwe 'land' een weelderige vegetatie te groeien. Afgestorven plantenresten kwamen in de natte moerasbossen meestal onder water te liggen waar ze door een gebrek aan zuurstof niet of nauwelijks werden afgebroken. En zo ontstonden dikke pakketten veen, die door verdere opstapeling van nieuwe veenlagen steeds verder werden samengedrukt.[1]

Deze eerste verschijningsvorm van de Drentsche Aa lijkt ver van ons bed. Maar soms komt die natte warme wereld toch even behoorlijk dichtbij. Ook toen speelde namelijk het broeikaseffect al een belangrijke rol. De uitbundige plantengroei nam veel CO_2 uit de atmosfeer op en legde dat als koolstof vast in organische sedimenten. Er werd zoveel CO_2 vastgelegd, dat wereldwijd het klimaat afkoelde. En dat is precies hetzelfde effect als nu: wij planten bomen om te proberen de opwarming van de aarde tegen te gaan.

Terug naar 'ooit': in het moerasbos was de invloed van de zee niet helemaal verdwenen. Af en toe spoelde het zeewater over het laaglandmoeras, trok zich weer terug, en liet een laagje klei achter. Na zo'n fase herstelde de moerasvegetatie zich weer. Dat ging zo miljoenen jaren door. Steeds weer stapelde zich een nieuw laagje sediment op de vorige. Het veen raakte letterlijk begraven onder nieuwe sedimenten. De druk werd steeds groter en het veen kwam steeds dieper te liggen. Ook de temperatuur nam toe – zelfs dusdanig dat het veen omgezet werd in bruinkool en uiteindelijk in steenkool. Omdat deze steenkool in Limburg dicht onder het oppervlak ligt, spreken geologen over steenkool uit de Limburg Groep. In de 20e eeuw zijn we die steenkool gaan winnen door het vanuit mijnen tussen de kleilagen uit te halen. Ook in Noord-Nederland ligt zo'n steenkoollaag, maar door ongelijke beweging van de aardkorst bevindt deze laag zich meer dan drie kilometer onder het oppervlak. Dat is te diep om nog te winnen. Maar het gas dat eruit voortkwam is wél winbaar.

Door de druk en de hoge temperatuur is de steenkool vroeger als het ware gekraakt. Uiteindelijk ontstond bij temperaturen van meer dan 120° het product dat we sinds de jaren zestig van de vorige eeuw allemaal kennen in Nederland: aardgas. Dit gas ontweek uit het moedergesteente en verplaatste zich naar boven. In Drenthe en Groningen kwam dat in de poriën van het bovenliggende zandsteen uit het Perm terecht. Deze zandsteen vormt dus het reservoirgesteente. Door een afdekkende laag zout kon het niet verder stijgen en bleef het ingesloten. Hoe het zand en zout daar terechtkwamen, bespreken we hierna. Door deze unieke combinatie van steenkool, afgedekt met zandsteen en vervolgens zout, zit er tot op de dag van vandaag aardgas in de Noord-Nederlandse ondergrond, dus ook onder het Drentsche Aa-gebied. Aan de oppervlakte zien we daar weinig van, op een beperkt aantal winputten in het landschap na. Maar deze zijn vaak 'netjes' aan het oog onttrokken door een randje struikgewas.

Kaart uit 1585 van Gerard Mercator. De ruggen in het Drentse landschap zijn herkenbaar aan de rijen bomen.

Dr Aa H01.indd 21 18-08-15 12:12

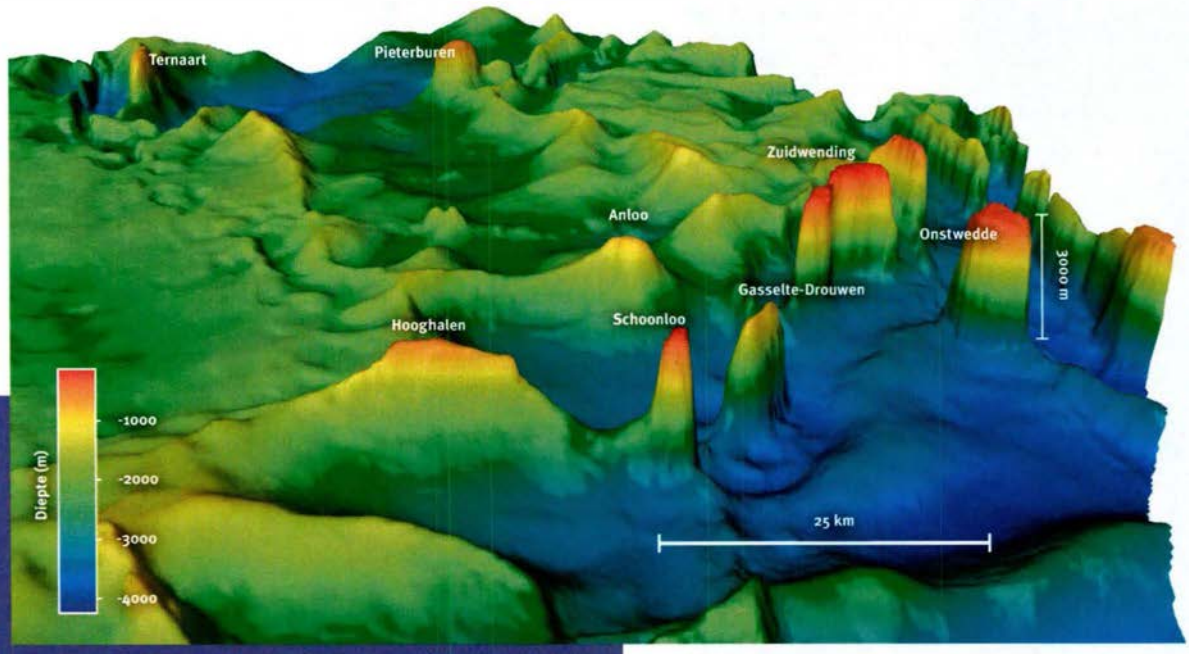

De zoutkoepels in de ondergrond als op een driedimensionale weergave. De kleur geeft aan hoe dicht het zout onder het oppervlak ligt: hoe roder des te dichter onder het maaiveld. De koepel bij Schoonloo ligt 120 meter onder het maaiveld, die van Anloo 550 meter.

Zand en zout uit het Perm

Van 280 tot 225 miljoen jaar geleden

We vervolgen het levensverhaal van de Drentsche Aa naar het Perm – tussen de 280 en 225 miljoen jaar geleden. Dat is een periode waarin delen van de aardkorst heel sterk van plaats veranderden, Europa langzaam maar zeker zijn huidige vorm kreeg en het na een koude periode steeds warmer werd. Aan het begin van het Perm zag de wereld er heel anders uit dan nu. De toenmalige continenten schoven samen tot één groot continent, Pangaea genaamd. Door deze mondiale verandering in de verdeling van land en water in het Midden-Perm veranderde het klimaat. Het grote landoppervlak zorgde voor een extreme variatie aan klimaatcondities omdat vochtige zeewinden het binnenste van het continent niet meer konden bereiken. Op het supercontinent werd het extreem warm en droog. Dat leidde tot opwarming van de aarde en had als gevolg dat ijskappen smolten. Het zeewater warmde op tot rond de 40° en ook op het land was het warm.[2] De hitte zorgde ervoor dat ook in ons land (net als tegenwoordig in gebieden met halfwoestijnen zoals de Gobiwoestijn) de verdamping groter was dan de neerslag en het zand rood kleurde. In de diepe ondergrond van het Drentsche Aa-gebied zien we dat terug: uit die periode treffen we roodgekleurd zandsteen aan dat geologen het Rotliegendes noemen.

Het landschap van de Gobiwoestijn

Nederland lag in het Perm op 10° Noorderbreedte geïsoleerd en ver verwijderd van zee, net als nu de Gobiwoestijn omgeven is door opgeheven land.[3] We kennen dat beeld ook van de Sahara in Noord-Afrika, met playa's en wadi's. Het landschap was beurtelings onderhevig aan de krachten van wind en water en bij neerslag eindigden rivieren in de woestijn – die tijdelijk veranderde in een meer. Onder de warme en droge weersomstandigheden van toen raakte Noord-Nederland bedekt onder een laag zand. Dat zand lag op de resten van het uitgestrekte tropische moeras dat in het Boven-Carboon was ontstaan. Hier en daar ontstond een woestijnachtige omgeving waarin de wind woestijnduinen vormde. Van tijd tot tijd stortten rivieren massa's (regen) water uit over Nederland. Met dat water stroomden grind en zand mee uit het gebergte dat toen ten zuiden van Nederland lag. In de woestijnvlakte vond het water geen uitweg, waardoor de vlakte (die nu Nederland heet) zich tijdelijk vulde met water (playa's). Na zo'n natte periode konden die rivierbeddingen weer lange tijd droog staan.[4]

Een deksel van zout

De basis van het gas dat Nederland zoveel welvaart heeft gebracht, is dus gevormd door de weelderige plantengroei in het Carboon. Onder het gewicht van de latere Perm-zanden zijn die plantenresten samengedrukt en is gas ontstaan. Het vrijkomende gas vult de poriën van de Rotliegendes zanden, maar is daarin opgesloten door de bovenliggende zoutlagen. Dat maakt dat het Nederlandse aardgas zo lang in de ondergrond opgeslagen bleef.

Dr Aa H01.indd 22 18-08-15 12:12

De zoutafzettingen uit het Perm zijn om een aantal redenen van belang voor de geschiedenis van de Drentsche Aa. Om te beginnen laten deze zoutlagen geen water door en ook gas kan er niet doorheen. Maar zout, en dan vooral steenzout (wat ook wel Haliet wordt genoemd) heeft nog een bijzondere eigenschap en die is in dit geval helemaal van groot belang: zout is onder druk vervormbaar (plastisch). Steenzout is ook licht; lichter dan het gesteente wat er bovenop ligt. Die twee eigenschappen maken dat zout zich naar boven dringt zodra dat kan.

Zo zijn op talrijke plaatsen in het Noordzeegebied, in Noord-Nederland en Noord-Duitsland zoutkoepels ontstaan. En boven breuklijnen in de aardkorst zijn zelfs enorme ondergrondse zoutmuren van tientallen kilometers lang gevormd. Soms tot relatief dicht aan het aardoppervlak, zoals bij Schoonloo waar de top van de zoutkoepel slechts 120 meter onder het maaiveld ligt. Ook bij Anloo zit een zoutkoepel, maar daarvan ligt de top veel dieper, namelijk op 550 meter onder het huidige aardoppervlak. Door het omhoogkomende zout zijn jongere aardlagen omhoog gedrukt en scheef komen te liggen. Zo raakten gas en olie ingesloten onder de ondoorlaatbare zoutlaag. En daarom wordt gas juist in de buurt van zoutruggen en zoutkoepels gewonnen, zoals bij Hooghalen.

De naar boven gedrukte aardlagen maken het Drentsche Aa-gebied bijzonder: soms liggen er hele oude lagen aan of dichtbij het aardoppervlak – zoals de scherpe zanden die gewonnen worden om als metselzand in de bouw dienst te doen. De omhoog gekomen zoutlagen zijn voor de Drentsche Aa vooral heel bepalend omdat ze de grondwaterstroming sturen: op het hoogste punt van de zoutkoepels en zoutrug ligt de hoofdwaterscheiding van Drenthe. Het water stroomt aan de ene kant van de zoutformaties naar het noorden, aan de andere kant gaat het zuidwaarts. We hebben hier dus de bovengrens van het stroomgebied van de Drentsche Aa te pakken: die strekt zich uit van Hooghalen via Schoonloo in de richting van Gasselte – precies op de zoutrug van Hooghalen en bij de zoutkoepels van Schoonloo en Gasselte ligt de scheiding.

Bodembewegingen in het Tertiair

Van 65 tot 2,6 miljoen jaar geleden

We maken nu een grote sprong in de tijd. Noordwest-Europa kreeg in het Tertiair meer en meer de vorm die we vandaag de dag kennen. Het was een tijd waarin het Afrikaanse continent langzaam noordwaarts richting Europa bewoog en de tussengelegen Tethys-oceaan dichtschoof. Van tijd tot tijd oefende het Afrikaanse continent sterke druk uit op het Europese continent. Daardoor schoof Europa langzaam op naar het Noorden, kwamen gebieden omhoog en daalden andere weer, soms met tussenpozen.[9] De Alpen en de Karpaten zijn onder meer uit deze botsing ontstaan. Door de enorme druk die beide continentale platen op elkaar uitoefenden zijn noordelijk van de Alpen gebieden omhoog gekomen, zoals de Harz. Andere gebieden zijn gedaald. Heel markant is de Bovenrijn-dalvlakte tussen Duitsland en Frankrijk. De Rijndalvlakte markeert een lange breukzone, die doorloopt tot ver in de Noordzee. Langs deze breukzone hebben flinke dalingen plaatsgevonden. Het Zwarte Woud en de Vogezen raakten als gevolg hiervan van elkaar gescheiden. Voor de geologische geschiedenis van ons land is dalingsgebied tot op de dag van vandaag van belang. Dit Noordzeebekken werd meer en meer opgevuld door een groot riviersysteem, Eridanos genaamd, dat uit het Baltische gebied stroomde.

Eridanos

Het stroomgebied van Eridanos besloeg een groot gebied: Zweeds Lapland, de Botnische Golf, Noordwest-Rusland tot aan de Witte Zee en het Oostzeegebied. Het stroomgebied was dus veel groter dan dat van de huidige Rijn en Maas samen; het is eerder vergelijkbaar met de huidige Amazone.[10] Bijna aan het eind van het Tertiair, in het Mioceen (van 25 tot 5 miljoen jaar geleden) lag de monding van Eridanos aanvankelijk noordelijk van Danzig. Maar de rivierdelta breidde zich langzaam in westelijke richting uit en vulde het Noordzeegebied. In de loop van het Plioceen was de delta uitgegroeid tot het Noordzeegebied. Noord-Nederland maakte in het Laat-Plioceen nog deel uit van een ondiep randgedeelte van de Noordzee, waarin Eridanos fijnkorrelige witte kwartszanden afzette. De Eridanos bereikte zijn maximale omvang ongeveer een miljoen jaar geleden. De monding lag toen aan de oostkust van Engeland. De Theems, Rijn, Schelde, Wezer en oer-Elbe waren zijrivieren. In het Vroeg-Pleistoceen maakten Noord- en Midden-Nederland dus deel uit van de enorme delta van deze rivier.[11] Onder invloed van klimaatontwikkelingen zette Eridanos toen enorme hoeveelheden sterk verweerd, grof kwartszand met kwartsgrind af. Hierdoor kon onze kustlijn opschuiven – een flink eind westwaarts de Noordzee in.

Door het omhoogkomende zout zijn de aardlagen scheef komen te liggen. Zo raakten olie en gas ingesloten. Daarom winnen we het vooral bij zoutkoepels in de buurt.

Circa 700.000 jaar geleden maakte het oprukkende Scandinavische landijs voorgoed een einde aan het enorme riviersysteem Eridanos. Het ijs gebruikte de bedding van de rivier om naar het zuiden op te schuiven en ruimde daarbij de hele rivierbedding uit. De oorspronkelijke bedding kan nog steeds herkend worden in de contouren van de huidige Botnische Golf, de Finse Golf en de Oostzee.
We kunnen zonder overdrijving stellen dat het fundament van Noord- en Midden-Nederland gevormd is door afzettingen van Eridanos. Na het verdwijnen van Eridanos hebben rivieren als Wezer en oer-Elbe (in feite de Saale) nog pakketten grof, grindhoudend zand in onze contreien afgezet, vermengd met omgewerkt materiaal van Eridanos. Nog weer later, in een afwisselend warme en koude periode tussen 850 tot 465 duizend jaar geleden (het Cromerien) stroomde de Rijn door onze streken. De Rijn voerde toen nauwelijks eigen zand mee, wel kleine vulkanische mineraalpartikels uit de Duitse Eifel.

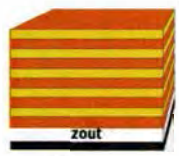

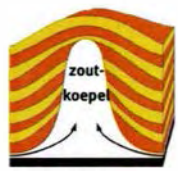

Aardkorst in beweging

In de vorige paragraaf is het beeld geschetst hoe ook Noord-Nederland langzaam maar zeker veranderd is in een kustgebied. Toch herkennen we in het Drentse landschap niet het beeld wat daarbij hoort: een relatief vlak gebied. Dat komt omdat de aardkorst voortdurend in beweging is. Perioden met bodemdaling wisselen af met periodes van stilstand of opheffing. Dat heeft te maken met bewegingen van de aardkorst en daarin spelen de zoutafzettingen in de ondergrond een grote rol. Omdat deze bewegingen belangrijk zijn voor het stroomgebied van de Drentsche Aa, gaan we daar dieper op in.

Dr Aa H01.indd 23 18-08-15 12:12

Klimaatveranderingen op geologische schaal

Door Enno Bregman

Klimaatverandering is eigenlijk zo oud als de wereld. Het klimaat hangt zeer nauw samen met de luchtcirculatie op aarde en die is weer sterk gerelateerd aan de instraling van de zon. Het is volkomen terecht dat handboeken over de aardkundige geschiedenis van de aarde ruim aandacht besteden aan dit onderwerp, want kleine veranderingen in temperatuur of neerslagpatronen hebben grote gevolgen. De verdeling van land en zee beïnvloedt de luchtcirculatie. Zodra daarin iets verandert, heeft dat effect op het klimaat. Op geologische tijdschaal kan het klimaat bijvoorbeeld veranderen als continenten ten opzichte van elkaar en oceanen verschuiven. Dat hebben we gezien in de klimaatveranderingen die optraden bij de overgang van het Carboon naar het Perm.
Omdat de zon een zeer belangrijke rol speelt in de sturing van het klimaat, is de positie van de aarde ten opzichte van de zon ook essentieel. Deze positie is echter niet stabiel: de baan van de aarde, de stand van de aardas en het schommelen van de as variëren een klein beetje. Dit worden de Milankovitch cycli genoemd, naar de Tsjechische wetenschapper Milutin Milankovitch (1879-1958) die dit aan het begin van de 20e eeuw ontdekte.[5] De instraling van de zon varieert dus, met als gevolg variaties in het klimaat. Deze cycli hebben een belangrijke rol in het optreden van ijstijden gedurende de laatste 2,6 miljoen jaar.

Klimaatverandering zorgt voor nu eens warmere dan weer koudere perioden met soms méér en dan weer minder neerslag. We hebben natuurlijk geen meetgegevens over de klimaatveranderingen in die 2,6 miljoen jaar. Gelukkig is veel kennis af te leiden uit de opbouw van de bodem. Verschillen in bodemopbouw zeggen heel veel over heersende klimaatomstandigheden en bijbehorende landschapsvormende processen.

Uit recent onderzoek weten we dat ook zonneactiviteit (zichtbaar als een variatie in zonnevlekken) een belangrijke invloed heeft op het circulatiesysteem van de aarde. Die zijn er bijvoorbeeld de oorzaak van dat er in onze geologische periode drogere en nattere episodes zijn. En dat heeft weer gevolgen voor het tempo waarmee in het recente verleden veen is gevormd. Rond 1870 eindigde er een koudere periode die we wel aanduiden als 'kleine ijstijd' en waarvan de gevolgen voor onze voor-voorouders ingrijpend waren. Ook dat is terug te zien in de bodem.[6] De opmerkelijke overgang van zwartveen naar witveen die soms in hoogveenprofielen zichtbaar is, hangt bijvoorbeeld direct samen met een klimaatverandering.[7] Wie een voorbeeld van klimaatverandering in de bodem met eigen ogen wil aanschouwen kan terecht bij het aardkundig monument Stobbenven bij Roderwolde. Daar is een oerbos verdronken door oprukkende vernatting en veenvorming.[8]

Stobbenven, het aardkundig monument in Roderwolde. Dit zijn de resten van een oerbos (dennen, berken en eiken) dat is verdronken door dat het klimaat tussen 10.000 en 7.000 jaar geleden veel natter was.

Vanaf zo'n 10 – 5 miljoen jaar geleden (Midden- en Laat-Mioceen) zijn de zoutkoepels in Drenthe aan het stijgen – en ook nu nog gaat dat door. De stijgsnelheid verschilt per zoutkoepel en per periode maar als vuistregel houden we aan dat de zoutkoepels per eeuw maximaal een centimeter naar boven komen.[12] Dat lijkt niet veel, maar dat komt door de tijdschaal: in 1 miljoen jaar hebben we het over een stijging van 100 meter. Dat is een enorme berg en het betekent heel wat materiaalverplaatsingen. Bovendien is er *één* zoutkoepel, die van Schoonloo, die veel sneller naar boven komt: deze koepel is de laatste 400.000 jaar ruim honderd meter gestegen. Dat is 2,5 keer zo snel als de andere zoutkoepels! We zien die enorme bewegingen terug in de geologische lagen in de ondergrond: de oorspronkelijk horizontaal afgezette zoutlagen vormen nu in de ondergrond een landschap van koepels en dalen. Geologen hebben voor de hoogteverschillen ten gevolge van zoutbewegingen een woord: halokinese. Halokinese heeft te maken met de hiervoor al beschreven eigenschappen van steenzout (onder druk is zout vervormbaar én het is lichter dan omliggend gesteente).

In deze paragraaf kijken we vooral naar de bodem-bewegingen. Het laat zich voorstellen dat de omgeving van die zoutkoepels sterk in beroering is gebracht. Waar zoutlagen omhoog komen, wordt ander materiaal opzij of naar boven gedrukt en waar zout wegvloeit, daalt het bovenliggende pakket. Soms vult de natuur die zogenaamde depletiegebieden zelf weer op terwijl in gebieden die omhoog gedrukt worden, oudere aardlagen weer aan- of dichtbij het aardoppervlak terecht kunnen komen. Zo is een ondergronds landschap ontstaan van scheve en soms door elkaar liggende lagen. Niet alleen halokinese veroorzaakt overigens ongelijkmatige bodembewegingen, ook het tektonische Noordzeebekken en de uitlopers daarvan dalen niet gelijkmatig. Bovendien worden verschillende gesteenten anders samengedrukt en ook dat leidt tot vervormingen.[13] In die schuivende en bewegende aardkorst is als het ware het skelet van het landschap gevormd. Dat wordt duidelijk als we de huidige topografie van Drenthe bestuderen.

De hoofdwaterscheiding in Drenthe ligt op de zoutrug van Hooghalen en volgt dan de lijn naar de zoutkoepels van Schoonloo en Gasselte/Drouwen. Aan weerszijde van de waterscheiding ligt een ander beekdal: in het zuiden het beekdal van de Dwingelderstroom en noordwaarts begint het Drentsche Aa-gebied, met als markant gegeven daarin de zoutkoepel van Anloo. Later zullen we zien dat voor het ontstaan van het huidige landschap van de Drentsche Aa en voor het hele watersysteem de zoutondergrond een heel belangrijke rol gespeeld heeft en dat nog steeds doet.

Metselzand

De hoogtekaart van het Drentsche Aa-gebied is een soort gatenkaas. Op de vele ronde laagtes – de veentjes – komen we later terug. Hier willen we het hebben over de forse hoekige diepe gaten waarin je de mensenhand herkent: zand- of turfgaten. De turfwinningen zijn gestopt nadat we onze woonhuizen met aardgas zijn gaan verwarmen, maar er wordt op flink wat plaatsen nog wel zand gewonnen. Dit wordt gebruikt voor wegenbouw, onder nieuwbouwwijken en als metselzand. Wanneer we de geologische kaart erbij pakken, zien we in die zandgaten een patroon dat direct te maken heeft met stijgende zoutkoepels die de aardlagen daarboven omhoog geduwd hebben. Bij Tynaarlo

DrAa H01.indd 24 18-08-15 12:12

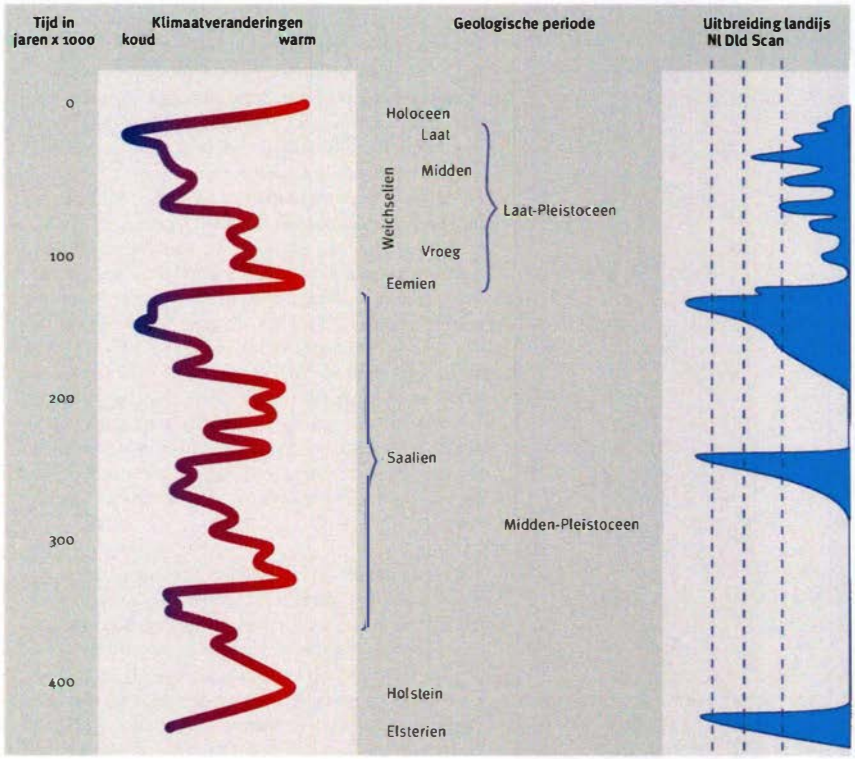

Warme en koude perioden wisselen elkaar af en dat is terug te zien aan de uitbreiding van de ijskap. In de rechterkolom tonen de stippellijnen dat Nederland tijdens de laatste half miljoen jaar drie keer onder het ijs lag: in het Elsterien en twee keer in het Saalien. De koude en warme perioden (glacialen en interglacialen) zijn herleid met behulp van zuurstofisotopen. We weten dat de afzetting van keileem in Nederland plaatsvond in het laatste deel van het Saalien.

bijvoorbeeld zijn vele diepe zandwinputten gemaakt in de omgeving van zoutkoepels. En we vinden ook zulke grove rivierzanden op 'winbare diepte' bij Zuid- en Westlaren, Vries, Eelde en De Punt.[14]

Op de geologische kaarten van Drenthe is dus goed te zien dat de sedimenten boven de zoutkoepels omhoog zijn gekomen.[15] In de omgeving van Schoonloo, met name in Ellertshaar, liggen grindhoudende zandafzettingen uit het Vroeg-Pleistoceen vrijwel of zelfs direct aan de oppervlakte. Deze grove zanden zijn uitermate geschikt om te gebruiken als metselzand – en dat gebeurt dan ook volop. Ook bij Drouwen ligt metselzand dicht onder het oppervlak – maar hier is het te weinig om te winnen.

Rust

Na een periode van sterke bewegingen aan het eind van het Tertiair kwam de Noord-Nederlandse aardkorst tot rust.[16] De druk- en spanningsverschillen als gevolg van tektoniek waren niet meer zo groot dat natuurlijke aardbevingen de aardlagen langs breuken in beweging brachten zoals dat wel bleef gebeuren in Zuid-Nederland. Toch vonden er ook bodembeweging in Noord-Nederland plaats. Later in dit hoofdstuk zullen we zien dat dit te maken heeft met landijs en ijsstromen op het aardoppervlak.

Aan het eind van het Tertiair verslechterde het klimaat en werd het kouder. Dat zien we onder andere aan het teruglopend aantal warmteminnende plantensoorten. De koude-intervallen luiden de overgang in naar een nieuwe periode in de geologische geschiedenis, namelijk die van het Kwartair.[17]

Het Kwartair en de laatste drie ijstijden

Van 2,6 miljoen tot 11.700 jaar geleden

Het Kwartair is de geologische periode die 2,6 miljoen jaar geleden begint en tot op heden voortduurt. Geologen splitsen dat op in het Pleistoceen (tot 11.700 jaar geleden) en het Holoceen (tot nu). Het Pleistoceen karakteriseert zich door ijstijden afgewisseld met warme tijden. Het Holoceen is zo'n warme periode, maar is vooral typerend omdat het een tijd is waarin de mens meer en meer zijn stempel drukt op de landschapsontwikkeling. Voor Drenthe is vooral de tijd vanaf het Midden-Pleistoceen (475.000 jaar geleden) van belang.

Het Pleistoceen is dé tijd van sterk wisselende klimaatomstandigheden. IJstijden (glacialen) en warme perioden (interglacialen) wisselen elkaar af. Aan het eind van het Laat-Pleistoceen is het het koudst en is heel veel water vastgelegd in ijs. In deze periode ligt de zeespiegel in ons deel van Europa zo'n 120 meter lager dan nu – en de kustlijn navenant noordelijker.

Waarschijnlijk zijn er in het Pleistoceen wel 23 verschillende ijstijden geweest. En ook binnen die ijstijden is het klimaat niet stabiel: we onderscheiden warmere (interstadialen) en koudere intervallen (stadialen). In zo'n ijstijd daalt de temperatuur op aarde zodanig dat sneeuw zich ophoopt, gletsjers uitgroeien tot een ijskap en dat er ijsstromen ontstaan. Nederland ligt aan de rand van het gebied tot waar landijs uit Scandinavië zich verschillende malen heeft kunnen uitbreiden. Het Holoceen, waarin we nu leven, is in feite een relatief warmere periode tussen twee ijstijden in.

Dr Aa H01.indd 25 18-08-15 12:12

Zandgat Tynaarlo

In het 18 meter diepe gat dat de zandzuigers achterlieten, hebben duikers een oefencircuit ingericht. Onder water liggen drie platforms, een wrak (juweeltje genaamd) en een kreeftenwand. De plas bij villapark Akenveen en camping het Veenmeer is inmiddels een landelijk bekende duiklocatie. Bij Tynaarlo ligt mooi wit zand uit het Perm aan het oppervlak – het is door het zout omhoog geduwd. Sinds de jaren zestig van de vorige eeuw wordt het industrieel gewonnen voor de wegen- en woningbouw. De zandwinners zijn een stukje opgeschoven naar de N34 en halen daar nu zand uit een gat van bijna een kilometer lengte pal tegen het Vesterdiep aan. Als de zandzuigers de buit binnen hebben, komen daar landgoederen en nieuwe natuur.

Behalve het klimaat, dat een enorm stempel drukt op de kwartaire geologische geschiedenis, zet ook een aantal ontwikkelingen uit het Tertiair zich door. Het Noordzeebekken blijft dalen en in het centrale deel wordt in het Kwartair meer dan 1000 meter sediment afgezet.[18] Tot zo'n 700.000 jaar geleden blijft het riviersysteem Eridanos in Noord-Nederland zijn sediment afzetten (dit noemen geologen de Formatie van Peize).[19] Maar de meeste sedimenten worden aangevoerd via voorlopers van rivieren als de Wezer en oer-Elbe. Zij brengen materiaal uit oostelijker streken van Duitsland (de Formatie van Appelscha).[20] Daarna nam de Rijn het stokje over en worden ook in Noord-Nederland Rijnsedimenten afgezet. Dat is een bontgekleurd grof zandig sediment, dat we ook in Drenthe terugvinden. Geologen noemen dit de Formatie van Urk omdat bij Urk een mooi voorbeeld van dit Rijnsediment ligt.[21]

Drie belangrijke ijstijden

De laatste drie ijstijden zijn van cruciaal belang voor het verhaal over het ontstaan van het Drentsche Aa-gebied. De hoofdstructuur van het huidige landschap is gevormd toen het land met een dik pakket ijs bedekt was tijdens het Elsterien en Saalien. In het Elsterien kwam het landijs tot aan Zuidwest-Drenthe. In het daaropvolgende Saalien bereikte het landijs zijn maximale uitbreiding tot Midden-Nederland waar het onder meer de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug vormde. In de laatste ijstijd – het Weichselien – schoof het ijs niet over ons land maar liet het koude klimaat wel zijn handtekening achter. Dat is bijzonder, want in de ons omringende landen van Engeland tot Rusland aan toe heeft de landijsbedekking in het Weichselien de sporen van het Saalien uitgewist. Alleen in Nederland en Noordwest-Duitsland gebeurt dat niet. Juist dat maakt ons deel van Europa en daarmee ook het Drentsche Aa-gebied zo bijzonder.

Elsterien: diepe geulen onder het ijs

Van 475.000 tot 410.00 jaar geleden

In het Drentsche Aa-gebied liggen de sedimenten uit het Elsterien (bijna) aan het oppervlak. Op het Ballooërveld stuit je soms bijvoorbeeld op heel fijn glinsterend zand uit die tijd. Dit zand is onderdeel van wat geologen de Formatie van Peelo noemen. Die naam is te danken aan de locatie waar deze formatie voor het eerst officieel is beschreven: dat was in 1975 toen het in de bouwput van een sluis in het Noord-Willemskanaal bij Peelo op een diepte van 3,5 – 5 meter tevoorschijn kwam.[22]

We vinden afzettingen uit het Elsterien vooral terug in diep uitgesleten geulen in de ondergrond. Deze diepe tunnel dalen – ook wel glacial buried valleys genoemd – zijn geen echte dalen waar rivieren doorheen gestroomd hebben, maar erosiegeulen die ontstaan zijn onder het landijs. Dat werkt als volgt: door de ijskap die soms honderden meters dik is, ontstaat een immense druk waardoor de temperatuur onder het ijs oploopt en het ijs zelfs kan gaan smelten. Dat afsmelten kan nog eens versterkt worden als de bodemtemperatuur wat hoger is. In Noord-Nederland, het aangrenzende Noordzeegebied en ook in Drenthe is dat het geval boven de grotere breuksystemen in de ondergrond en zoutformaties. Zwakkere delen van de aardkorst en zout geleiden bodemwarmte namelijk beter dan de omliggende gesteenten.

Dr Aa H01.indd 26 18-08-15 12:12

Het smeltwater vanuit de ijskap verzamelt zich onder in het landijs en baant zich op een gegeven moment een weg onder het ijs. Bij de rand van de ijskap is de ijslaag dunner, met als gevolg dat de druk en dus ook de temperatuur daar lager is. Onder deze rand blijft het ook onder de grond dus ijzig en het water uit de geul kan hier niet langs 'ontsnappen' want het stuit op een harde ijslaag. De druk van het water onder de ijskap wordt groter en groter tot het water uiteindelijk met geweld een uitweg zoekt onder de ijsrand door. Daarbij ontstaat stevige erosie van de ondergrond.[23] Vandaar dat langs de ijsranden in heel Noord-Europa soms diepe geulen zijn uitgesleten.[24] Op het Noord-Nederlandse vasteland zijn zo geulen ontstaan van 85 – 100 meter diep. Bij Heerenveen is een geul bekend die meer dan 300 meter diep is en ten noorden van de Nederlandse Waddeneilanden ligt zelfs een geul van 550 meter diep.[25] De geulen in Noord-Drenthe hebben een diepte van circa 110 meter.[26] Later zijn die tunneldalen opgevuld met een laag zeer grof zand en meer bovenin ook met fijne zanden, leem- en kleilagen.[27]

Potklei

Na het afsmelten van het landijs blijven er langwerpige meren over die gevoed worden door smeltwaterrivieren. Als een rivier in een meer leegstroomt, daalt de stroomsnelheid van het water en bezinken sedimenten – de fijne zanddeeltjes eerst. Vooral in de wintermaanden, als de meren bevroren zijn, kunnen ook de kleinste deeltjes bezinken. 's Zomers, als er meer smeltwater langs stroomt, wordt voornamelijk heel fijn zand (silt) afgezet. In het midden van het meer zakken uiteindelijk ook de kleinste deeltjes naar beneden: klei. Het sedimentpakket in deze meren bestaat daarom uit afwisselend dunne donker en lichter gekleurde laagjes. Deze noemt men warven. Soms is (op grotere diepte) deze klei heel donker gekleurd en ontbreekt de gelaagdheid. Deze afzetting (die dus een onderdeel is van de Formatie van Peelo) staat onder geologen bekend als het Laagpakket van Nieuwolda, maar in de volksmond heet het potklei.[28]

Wanneer we potklei vinden, hebben we dus met een meerbodem uit het Elsterien te maken. Deze oude laag ligt meestal heel diep – het Elsterien eindigde immers 410.000 jaar geleden. Maar in een enkel geval zit de potklei vlak aan het aardoppervlak. Dit is bijvoorbeeld het geval in de

Peelozand dagzoomt op het Boerzand, een deel van het Ballooërveld.

driehoek Peize – Roden – Leek in de Kop van Drenthe, waar in 2014 het aardkundig monument de Kleibosch bij Roderwolde is onthuld. In het Drentsche Aa-gebied komt potklei dicht of aan het aardoppervlak voor in het gebied tussen Anderen en Gasteren en langs de westrand van het Ballooërveld. Die verschillen in diepte hebben te maken met opstuwing in het latere Saalien, waardoor de fijn gelaagde potklei sterk vervormd werd. Plaatselijk is de potklei ook weer afgevlakt door het ijs uit het Saalien.

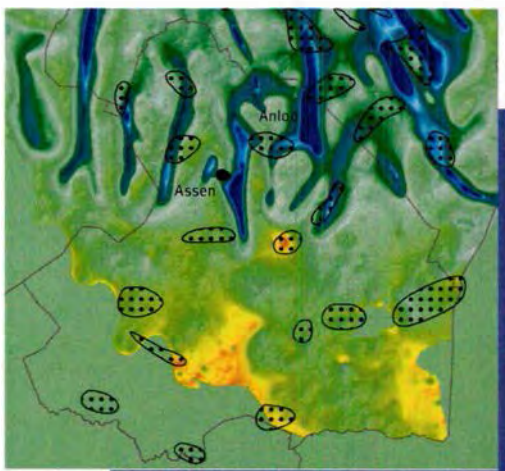

Kaart met afzettingen uit het Elsterien. De geulen uit het Elsterien liggen als blauwgroene aders in het landschap.

Zoutkoepel

Dunne afzettingen

Dikke afzettingen

Dr Aa H01.indd 27 18-08-15 12:12

Potklei en keukenzand

Door Gerrie Koopman

Het Scandinavische landijs heeft in het Elsterien karakteristieke afzettingen achtergelaten in het Drentsche Aa-gebied, waarvan potklei de meest bekende is. In de omgeving van het Gastersche Holt, ten zuiden van Gasteren, ligt de potklei bijna aan de oppervlakte. Omdat de klei nauwelijks water doorlaat, zijn de gronden hier van oudsher intensief begreppeld. De leemkuilen in het Gastersche Holt dateren uit de tijd dat de boeren hun deel (achterhuis van de boerderij) met potklei verhardden. De veldnaam Vetmaat bij het Scheebroekenloopje ten noorden van Anderen verwijst waarschijnlijk naar de vette potklei die hier aan de oppervlakte ligt. En in de omgeving van het Tichelhuis aan de zuidwestrand van het Ballooërveld is volgens de overlevering potklei gewonnen om de stenen te bakken voor de kerk in Rolde.

Naast potklei is in het Elsterien in de smeltwatergeulen en -bekkens zand afgezet dat bekend staat onder de naam Peelozand. Veel van deze zanden zijn redelijk fijn, maar soms vinden we ook grovere zanden. Op enkele plaatsen in het gebied van de Drentsche Aa ligt het fijne zand aan de oppervlakte, met name in stuifzandgebieden.

Het fijne Peelozand heeft een gemiddelde korrelgrootte van ongeveer 75 – 100 micrometer en voelt bij het in de hand nemen van het materiaal zo zacht aan dat het al sinds lange tijd bij bodemkundigen bekendstaat onder de naam poesjeszand. Daarnaast bevat het Peelozand veel glimmers of mica's. Deze plaatvormige mineralen geven het zand een kerstkaartachtige glittering als de zon erop schijnt. Harm Tiesing schrijft in één van zijn artikelen dat Peelozand door de bewoners van Drouwen nog rond 1900 in het Drouwenerzand gewonnen werd als zogenaamd keukenzand. Op de lemen vloer van de woonkeukens werd dagelijks een fris wit zandtapijt gestrooid dat de dag daarna met het aangehechte vuil weer werd weggeveegd. Tiesing schrijft: *Dit zand werd nog regelmatiger op dezen vloer uitgestrooid, dan de boer zijn koren op het land zaaide. Elke dag had men hiervoor per woning 3 tot 5 liter keukenzand nodig.*

In de uitgestoven vlakte van de zandverstuiving Boerzand op het Ballooërveld ligt het Peelozand aan de oppervlakte. Het stuifzandgebied verplaatste zich in de loop van de tijd met de overheersende windrichting naar het noordoosten, waarbij het dekzand inclusief de gevormde podzolbodem door de wind werd weggeblazen om een eindje verderop als grauwgekleurd stuifzand weer ingevangen te worden door de planten. Doordat Peelozand als gevolg van de fijne korrelgrootte ook fijne poriën heeft, kan het door capillaire werking goed vocht vasthouden en kon de wind er geen vat meer op krijgen.

In een circa twee meter diepe kuil in het Boerzand zien we dat het Peelozand een fijne gelaagdheid heeft. Daarbij valt op dat sommige laagjes schuin liggen. Deze kris kras gelaagdheid is een aanwijzing dat het smeltwater soms over een grote oppervlakte in een ondiep vlechtend geulensysteem wegstroomde.

De geulen uit het Elsterien zijn naderhand opgevuld geraakt met fijn zand (inzet boven) en potklei (inzet onder). Aan de gelaagdheid in deze profielkuil (Boerzand op het Ballooërveld) kunnen de studenten van Van Hall Larenstein herleiden hoe de opvulling van de toenmalige tunneldalen plaatsvond.

Geulen uit het Elsterien leiden ons water
Voor de Drentsche Aa zijn de geulen uit het Elsterien van grote betekenis. Ze bepalen in belangrijke mate waar diepe kwel voorkomt en hoe de kwelstromen lopen. Maar ook potklei en keileem spreken daarin een woordje mee. Over keileem komen we verderop bij de landijsbedekking nog te spreken. Potklei is een taaie kalkhoudende kleisoort die zijn grote compactheid dankt aan het enorme gewicht van het landijs uit het Saalien dat het water uit de klei heeft geperst. Men spreekt daarom wel van een voorbelaste kleisoort. Potklei is ondoorlatend en vormt (plaatselijk) tot op de dag van vandaag een barrière voor het water.[29] Waar potklei ondiep voorkomt stagneert het regenwater, blijft de bovenliggende bodem kletsnat en is die vaak onbewerkbaar. Potklei heeft ook invloed op de stroming van grondwater: het regenwater stroomt naar de randen van de potkleilaag en mengt zich pas vanaf daar met dieper grondwater. Ook andersom – van beneden naar boven – kan het water de potkleilaag niet passeren. Maar soms zitten er gaten in de potklei waardoor diep grondwater toch ineens omhoog kan komen.

Ook voor de waterwinning zijn deze met zand gevulde geulen van groot belang. Bij Loon en Anloo wordt water gewonnen uit de met zand gevulde geulen uit het Elsterien. Lokale boeren hebben, bijvoorbeeld in Gasteren, putten laten slaan in de geulen (van meer dan 100 meter diep!) om hun gewas te voorzien van water in droge perioden. Deze geulen zijn daar prima voor geschikt, omdat ze relatief groot zijn en dus veel water kunnen bevatten. Bovendien kan door de goede waterdoorlatendheid makkelijk water toestromen. In de ondergrond van de Drentsche Aa komen meer geulen voor: van de waterscheiding bij Hooghalen tot Glimmen bijvoorbeeld loopt er een. En het grondwater dat bij Anloo omhoog gepompt wordt komt uit een brede geul die in Noord-Groningen begint en zich uitstrekt tot iets ten noorden van Anderen. In feite zit er dus een groot reservoir schoon grondwater opgeslagen in het zand waarmee de geulen later opgevuld raakten.

De geologische opbouw van de afzettingen uit het Elsterien is dus van betekenis voor de grondwaterstromen in het Drentsche Aa-gebied. Maar uit computersimulaties van de grondwaterstroming blijkt dat het gedrag en de chemische samenstelling van het diepe grondwater ook sterk beïnvloed wordt door de nog diepere zoutlagen uit het Perm. Die vormen als het ware in de diepe ondergrond de onderste ondoorlatende laag van het grondwatersysteem dat ons nu aan het oppervlak samen met potklei, zo'n bijzondere flora en zo'n prachtig landschap brengt. In gebieden waar de potklei ondiep voorkomt (zoals op het Eexterveld) is er sprake van een grote bodemvariatie. In potkleigebieden is er in potentie dan ook sprake van een grote biodiversiteit.

Veel planten in het Holsteinien
Van 410.000 tot 370.000 jaar geleden

Na het relatief lange Elsterien volgt het warme interglaciaal dat we Holsteinien noemen. Deze periode kent een mild klimaat en er is veel plantengroei. Geologen vinden daarvan soms sporen terug; ze herkennen donkere bodemlagen die gekleurd zijn door de organische stof uit plantenresten van het Holsteinien. Omdat het landschap na deze periode opnieuw onder een ijskap komt te liggen zijn veel sporen uit het Holsteinien verdwenen en is er niet veel over deze tijd bekend. In Noord-Nederland is alleen in Noord-Bergum in Friesland op de potklei een afzetting gevonden waarvan zeker is dat die dateert uit het Holsteinien.[33] Ook van een venige afzetting die men aantrof in Roden wordt verondersteld dat die uit deze warme tijd dateert.[34]

In het Drentsche Aa-gebied zijn tot dusver niet zulke afzettingen aangetoond. Wel zijn bij de aanleg van de N33 in typische Elsterienafzettingen restanten van veenbodems aangetroffen die kunnen duiden op herkomst uit het Holsteinien, maar dat moet nog nader onderzocht worden. En zelfs al zouden we dat weten, het blijft fragmentaire kennis. Over de lange koude periode die op het Holsteinien volgt, het Saalien, weten we wel meer. In de laatste koude fase van het Saalien bereikt het landijs ons land.

Saalien: kneden en schuren door het landijs
Van 370.000 tot 130.000 jaar geleden

We hadden het net over de Elstergeulen die diep onder de bodem ons water leiden, maar als *iets* het Drentse landschap zichtbaar tekent, dan zijn het toch wel de zand- en keileemruggen. We zagen deze opmerkelijke ruggen al aan het begin van dit hoofdstuk op de oude topografische kaart van Gerard Mercator uit 1585. In 1925 zijn de ruggen gedetailleerd in kaart gebracht door de Drentse provinciale medewerker Jan van Veen; dat was toen een hele kluif. Vandaag de dag kunnen we ons dat nauwelijks meer voorstellen. We herkennen het patroon van de ruggen goed op google maps, vanuit een vliegtuig of op satellietbeelden. Met behulp van lasertechnologie zijn nauwkeurige hoogtekaarten gemaakt (Actueel Hoogtebestand Nederland – AHN), die overigens voor iedereen op het internet toegankelijk zijn via www.ahn.nl.

Op de (hoogte)kaarten aan het begin van dit hoofdstuk en op pagina 33 kunnen we verschillende richtingen onderscheiden:
- We zien ruggen in noordoost-zuidwestelijke richting die in Noordwest-Duitsland doorlopen.
- In het zuidwesten van Drenthe herkennen we onder andere de Rug van Zuidwolde met een afbuiging naar het zuidwesten.
- Het meest prominent zijn de Hondsrug en de Rolderrug die in noordnoordwest – zuidzuidoost richting in oostelijk Drenthe liggen. Dit is het Hondsrugcomplex waar de Drentsche Aa een landschappelijke eenheid mee vormt. We noemen het een *complex*, omdat het feitelijk niet om een, maar meerdere ruggen gaat. De Rolderrug wordt bij Sleen de Sleenerrug genoemd, maar beide zijn in feite deel van dezelfde landschapsstructuur.
- In Noord-Drenthe liggen ten westen van de Rolderrug nog een aantal parallelle ruggen zoals de Rug van Zeijen.

Vier fasen landijsbedekking
De langgerekte ruggen die het landschap van de Drentsche Aa bepalen, zijn in het Laat-Saalien gevormd. Geologen onderscheiden nu vier fasen van ijsbedekking die allemaal een duidelijk spoor hebben achtergelaten en de verschillende richtingen van de ruggen kunnen verklaren.[35]

In de **eerste fase** (ook wel de Rehburg-fase genoemd) breidt het landijs vanuit Scandinavië naar het zuiden uit. Het ijs stagneert aan de noordzijde van het Teutoburgerwoud, waar het de plaatselijke ondergrond voor zich uit schoof.

Dr Aa H01.indd 29 18-08-15 12:12

Drinkwater uit de ijstijd-laag

Door Enno Bregman

De met zand gevulde Elstergeulen in Noord-Drenthe zijn belangrijke waterwingebieden. Ze voorzien tienduizenden mensen van schoon drinkwater en het water wordt zelfs verkocht als bronwater. Het drinkwater dat in Loon en Anloo wordt gewonnen komt uit de poriën in het zand van de diepe geulen en heeft een zeer hoge kwaliteit. Maar dat niet alleen: ook wanneer dit water via natuurlijke weg naar boven stroomt, is het nog steeds bijzonder schoon. Het is uitzonderlijk dat we oppervlaktewater kunnen gebruiken om te drinken. Dat onderstreept de betekenis van het gebied voor de mens en maakt het begrijpelijk dat de Drentsche Aa een grondwaterbeschermingsgebied is. Elders in Drenthe wordt ook water gewonnen maar dat komt uit andere, meer grofzandige lagen, zoals de Formaties van Peize en Appelscha. Dat water heeft daarom ook een andere samenstelling.

Tot voor kort was er weinig kennis over de Elstergeulen, terwijl ze van groot belang zijn voor het grondwatersysteem en de waterkwaliteit. Gelukkig is dat nu veranderd. In Duitsland was door wetenschappers een geohydrologisch model gemaakt van een gebied dat qua geologische opbouw sterk overeenkomt met het Drentsche Aa-gebied. [30] Dat model hebben we gebruikt, ommeer inzicht te krijgen in het diepe grondwatersysteem van de Drentsche Aa en om het verband tussen het ondiepe en diepe grondwater te onderzoeken.[31]

Daarom weten we nu dat er een sterk verband is tussen de diepe Elstergeulen en de kwelwaterstromen in het veld. De eerste resultaten van het Drentse onderzoek bevestigen ook dat het oppervlak verdrogingsproblemen kan ondervinden door grondwater uit de diepe geulen te onttrekken. Ecologen hadden daar eerder aanwijzingen voor gevonden in de buurt van de waterwinning bij Loon: ze zagen de samenstelling van de vegetatie veranderen en vermoedden dat dit te maken heeft met de veranderingen in de kwelwaterstromen. Ons onderzoek naar de diepe ijstijdgeulen bevestigt dat.

Het onderzoek in het Drentsche Aa-gebied heeft inzicht gegeven in de wijze waarop grondwater zich gedraagt in en nabij diepe onder het ijs gevormde geulen en het risico dat kwelstromen verstoord raken. Verstoringen van de watermachine hebben niet alleen effect op de plantengroei, ze zijn ook bedreigend voor de waterwinning. Die kennis is ook voor andere gebieden in Noord-Europa van betekenis omdat daar miljoenen mensen water uit diepe glaciale geulen drinken.
Op een Europese conferentie in Assen in 2012 kwam onder meer naar voren dat er in Europa geen goed beschermingsbeleid is voor glaciale geulen. De Europese politici besloten daarop in actie te komen en in 2014 stemden ze in met een programma voor de bescherming van zoet drinkwater uit diepe glaciale geulen. Vijftien organisaties uit zeven landen zijn daar nu mee aan de slag. De provincie Drenthe heeft daarbij het voortouw en de Drentse aanpak staat model voor de aanpak van het onderzoek.[32]

Het weggeschoven materiaal vormt boogvormige ruggen die we stuwwallen noemen. Deze stuwwallen zijn dus ruggen die zijn ontstaan door lokaal verplaatste en opgestuwde sedimenten. De Dammer Berge in het Teutoburgerwoud is daar een voorbeeld van; het vormt samen met het Teutoburgerwoud een obstakel voor het ijs. Omdat landijs net als water de makkelijkste weg volgt, gaat het landijs in Noordwest-Duitsland een andere richting op stromen. Het landijs breidt zich dan meer uit in zuidwestelijke richting en stroomt vervolgens vanuit het noordoosten Nederland binnen.[36] In Noordoost-Groningen stagneert het ijs echter opnieuw boven het Groningse Hoog en daar vormen zich stuwwallen. We danken de hoogteverschillen bij Winschoten, Onstwedde en de Hasseberg aan deze eerste fase van het Saalien.[37] Het ijs laat tijdens deze vergletsjeringsfase Oost- en Noord-Drenthe niet ongemoeid.

Toen onlangs een diepe gasverbinding werd aangelegd van Sappemeer naar Langelo kon bewezen worden dat het ijs de bodem opstuwde. Peelo-afzettingen bij Vries, het Hooge Veld en het tussengelegen lage gebied zijn over een grote lengte gestuwd en soms bijna 90 graden gekanteld. Het onderzoek naar deze eerste fase is lastig omdat de latere Hondsrugijsstroom veel resten uit deze fase heeft opgeruimd.

In de **tweede fase** rukt het ijs op tot de lijn Texel-Coevorden. De eerder gevormde stuwwallen worden daarbij overreden. Dat weten we omdat ze iets zijn afgevlakt en er een nieuw laagje sediment (keileem) op is afgezet. Keileem is een mengsel van keien, grind, zand, leem en klei dat door het ijs door elkaar gekneed is.[38] Het meeste materiaal hiervan is afkomstig uit de zool van het landijs en komt dus uit het brongebied van de ijskap. De keileem is een grondmorene, waarmee wordt bedoeld dat het materiaal is afgezet door de landijskap, vaak door uitsmelting. De herkomst is dus volstrekt anders dan het (lokale) materiaal in stuwwallen. Uit de zwerfsteensamenstelling en mineralenonderzoek kan vrij nauwkeurig bepaald worden waar het materiaal uit Scandinavië oorspronkelijk vandaan kwam en zo kunnen we de verschillende ijsrichtingen reconstrueren.

In deze tweede fase beweegt het landijs vrij snel. De fijne sedimenten die in Noord-Nederland aan de oppervlakte liggen fungeren als het ware als een glijbaan. In combinatie met vloeibaar water onder de ijskap schuift het ijs soepel over ons land.[39] De ijskap laat dan een dik pakket keileem achter. De stroomrichting van het ijs in deze tweede fase is zichtbaar in het zandlandschap van Friesland en Zuidwest-Drenthe aan de ruggen die in noordoost-zuidwestelijke richting liggen. Riviertjes als de Tjonger en de Linde stromen nu tussen deze ruggen in. Nieuwe stuwwallen zijn gevormd op plaatsen waar het ijsfront halt hield. Deze herkennen we nu als de Hoge Berg op Texel, het voormalig eiland Wieringen, de kliffen in Gaasterland en de Havelterberg.

In de **derde fase** draait de ijsstroom naar een meer zuidelijke richting. De eerder gevormde stuwwallen worden overreden zoals eerder ook al was gebeurd. Dat weten we, omdat op de hierboven genoemde stuwwallen een laagje keileem is aangetroffen. Het ijs stroomt dan naar Midden-Nederland en verder naar het oosten naar het Bekken van Münster. Maar in Midden-Nederland stagneert het ijs omdat de ondergrond daar uit grover rivierzand van Rijn en Maas bestaat. De veel grotere stroefheid van grof zand bemoeilijkt het voortschuiven van het ijs aanmerkelijk.[40] Als gevolg hiervan

Dr Aa H01.indd 30 18-08-15 12:12

De Aa bij Schipborg.

ontwikkelen zich aan de rand van het landijs grote ijstongen die via rivierdalen en natuurlijke laagtes zuidwaarts schuiven. Op plaatsen waar de ijstongen worstelen om de grovere beter drainerende Rijn- en Maasafzettingen te passeren zijn hoge stuwwallen gevormd die we nu kennen als de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwse Heuvelrug. Als de aanvoer van ijs uit Scandinavië stagneert, valt de ijsbeweging in ons land stil en ontstaan de zogenaamde doodijsvelden.[41]

De ruggen in Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland met een noordoost-zuidwest richting zijn dus een erfenis uit deze tweede en derde fase. De meest zuidelijke ruggen zijn daarna niet meer door volgende ijsuitbreidingen overreden. Dit in tegenstelling tot het gebied van de Drentsche Aa, waarvan de ruggen ontstaan zijn door een ijsstroom met een heel andere richting: de Hondsrugijsstroom.[42]

De **vierde fase** brengt ons bij de ijsstroom die het Hondsrug-complex heeft gevormd. Het ontstaan van de Hondsrug is al meer dan honderd jaar onderwerp van stevige debatten.[43] In ieder geval is de Hondsrug geen stuwwal, zoals vroeger werd verondersteld. Ook zijn de wallen niet gevormd door een ijsstroom die grondlagen opstuwt en plooit zoals een tafellaken wat je in elkaar schuift.[44] Maar hoe is het Hondsrugcomplex dan wel ontstaan?

We weten inmiddels dat er in het Drentsche Aa-gebied in de vierde fase van het Saalien een ijsstroom op gang komt tussen twee stagnerende ijsvelden in. Tegenwoordig kunnen we aan grondsporen afmeten of een rug aan de rand van een ijstong of juist onder het ijs is gevormd.[45]

Zo hebben we kunnen afleiden dat ook de ruggen in het Drentsche Aa-gebied onder het ijs zijn gevormd. Typische vormen die horen bij vorming onder het ijs zijn drumlins en flutes. Voor deze glaciale landschapsvormen bestaan geen eenduidige Nederlandse namen, maar ze laten zich wel goed beschrijven. Drumlins zijn vrij steile heuvels die qua vorm iets weg hebben van de bolle kant van een lepel, waarvan het hoogste punt aan de stroomopwaartse zijde ligt. Net als bij flutes is de lengte-as evenwijdig aan de bewegingsrichting van het ijs. Drumlins zijn gewoonlijk 20 tot 60 meter hoog en hebben een lengte van 200 tot 1000 meter. In Zuidwest-Drenthe komen bij Ansen glaciale ruggen voor die voldoen aan de beschrijving van de vorm van een drumlin, maar ze zijn kleiner dan gebruikelijk. Flutes zijn veel langwerpiger en ze zijn veel lager dan drumlins. Ze kunnen vele tientallen kilometers lang zijn, enige tientallen meters hoog en honderden meters tot een kilometer breed, maar het formaat kan variëren.[46] De ruggen die gevormd zijn door de Hondsrug ijsstroom rekenen we tot de flutes. Gelet op de lengte van de Hondsrug – die is wel zeventig kilometer – spreken we ook wel over een megaflute.[47]

Flutes ontstaan vooral door de schurende werking van smeltwater en ijs. Het snel langsstromende ijs en water in combinatie met drukverschillen leiden haast automatisch tot het ontstaan van flute-landschappen. Daar waar de druk relatief hoog is, wordt materiaal opzij gedrukt. Zo ontstaan langgerekte laagtes met ruggen ernaast. Smeltwater dat onder druk wegstroomt, heeft een sterk eroderende werking. Dat verklaart dat tussen de ruggen grondlagen opgeruimd zijn. Lagen keileem uit de derde fase zijn weer weggespoeld waardoor de fijne Elsterzanden nu weer aan het oppervlak

Dr Aa H01.indd 31 18-08-15 12:12

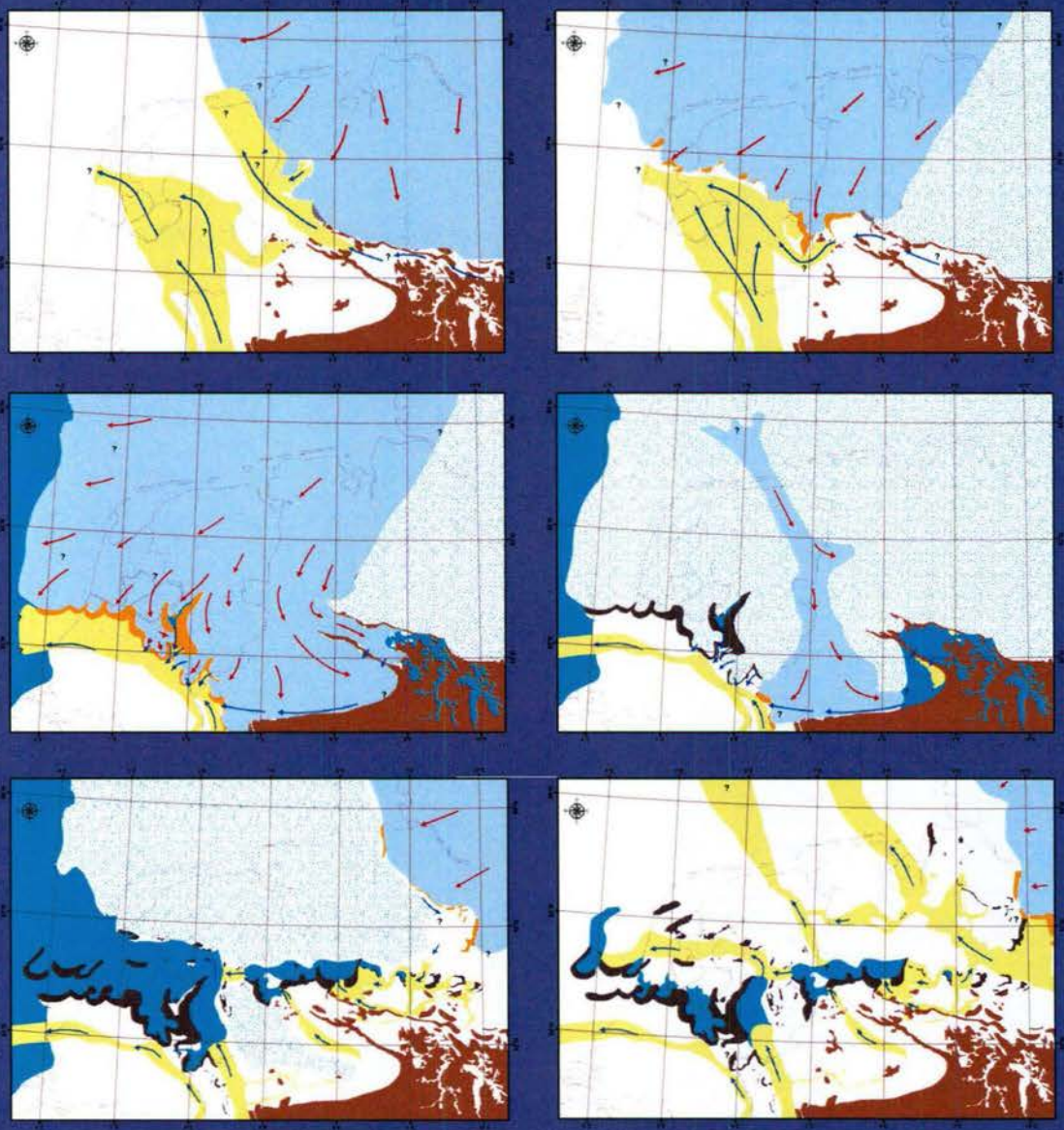

Tijdens het Saalien raakte Nederland onder een dik pakket ijs bedekt. Op de eerste drie tekeningen is fasegewijs het opruk-kende ijs in beeld gebracht. Daarna zien we de Hondsrugijsstroom ontstaan (vierde tekening) en vervolgens in de vijfde en zesde afbeelding de fasen waarin het ijs smolt.

Dr Aa H01.indd 32 18-08-15 12:13

Natuur: het grote misverstand

Hoe natuurlijk is het landschap van de Drentsche Aa eigenlijk? Daarover kunnen babylonische spraakverwarringen ontstaan. Velen denken bij een natuurlijk landschap aan een landschap waar de mens ver vandaan is gebleven – een ware wildernis. Dat klopt. Het landschap is aanvankelijk geboetseerd door klimaat, aardlagen, reliëf, grondwater en bodem. In dat levenloze aardkundige landschap vinden levende planten en dieren een plek. Tot zo ver is het helder.

Met de introductie van de landbouw (dat begint al bij de hunebedbouwers) wordt het ingewikkeld. De mens gaat de planten en dieren benutten en naar haar hand zetten. Is het dan nog een natuurlijk landschap? Ecologen hanteren een strakke definitie: als gevolg van de landbouw verandert natuurlijk bos van eiken en berken met hier en daar een heideplantje in een heideveld met hier en daar een eik en berk. Als de soorten hetzelfde blijven, maar het plantendek sterk van aanzien verandert, praten ecologen over de overgang van een natuurlijk naar een halfnatuurlijk landschap. Wanneer ook de soorten veranderen (meestal verdwijnen) noemen ecologen het een cultuurlandschap.

Hoe zit het dan met het aardkundig landschap? Dat is zo oud en het ligt zo vast, dat moet wel natuurlijk zijn, zou je denken. Helaas, zo eenvoudig is het niet. Toenemende activiteiten van mensen (ploegen, ontwateren, overbeweiden) kunnen leiden tot veranderingen in het aardkundig landschap. Zo zijn stuifzandlandschappen louter ontstaan als gevolg van menselijk handelen. Maar omdat geologen en bodemkundigen in hun vakjargon geen begrippen als natuurlijk en halfnatuurlijk hanteren, blijven ze spreken over het aardkundige landschap. De mens is best dominant geworden. Die heeft bijvoorbeeld moerasbos langs de beek ontgonnen tot groenland en bij latere verkavelingen de percelen omringd met houtwallen. Dat noemen we het cultuurhistorisch landschap. Wie hoopt in dit boek te lezen dat het Drentsche Aa-gebied een natuurlijk landschap is, raakt een illusie kwijt. De prachtige madelanden zijn het product van maaiende mensen en machines. De meeste slingers in de beek zijn niet rechtgetrokken in de razende ruilverkaveling van de jaren zestig, maar wel gemanipuleerd door middeleeuwers. De eerste bossen zijn ver voor de jaartelling ten prooi gevallen aan de landbouw. Daarna is de bodem weer begroeid geraakt en dat noemen we dus een halfnatuurlijk landschap.

Wat is dan toch natuurherstel? Door vernatten kunnen we bijvoorbeeld de grondwaterstromen weer een grotere rol geven zodat natuurlijke processen zoals veenvorming weer op gang komen – u leest erover in deel 5 van deze landschapsbiografie. Als daar verder geen beheer voor nodig is, komt dat in de buurt van een natuurlijk landschap. Maar feitelijk is het halfnatuurlijk en voor de scherpslijpers onder ons: het blijft mensenwerk.

Weichsel ijstijd
Saale ijstijd
Elster ijstijd
Natior aal Landschap Drentsche Aa

Maximale bedekking van het land met ijs gedurende de drie laatste ijstijden. Drenthe lag in de laatste drie ijstijden twee keer onder een ijsdek. In het Elsterien kwam het ijs tot de ononderbroken lijn. Ook in het Saalien lag er een ijskap over Drenthe: het pakket schoof toen door tot aan de Veluwe. In het Weichselien, daarna, bereikte het ijs Nederland niet, maar bleef het steken in Midden-Denemarken.

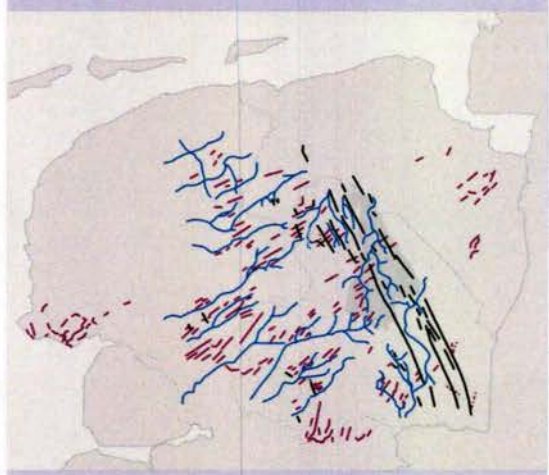

Beekdal
Oriëntatie ruggen:
van NO naar ZW
van NNW naar ZZO
Structuren in de ondergrond

De verschillende richtingen van het ijsdek in de Saale ijstijd. Meest prominent is de noordnoordwest- zuidzuidoost richting van de Rolder- en de Hondsrug. In Noord-Drenthe liggen ten westen van de Rolderrug nog enkele parallelle ruggen, zoals de Rug van Zeijen.

Dr Aa H01.indd 33 18-08-15 12:13

IJstijdonderzoek: een historische blik

Door Enno Bregman

Mensen hebben lang gedacht dat die grote keien in Nederland terecht zijn gekomen door de zondvloed. Hoe ze hier echt terecht zijn gekomen is nog niet eens zo lang bekend. Dat is opmerkelijk. In vergelijking met andere wetenschappen, is de geologie betrekkelijk jong.

Eind 19e en 20e eeuw

In 1875 toont de Zweedse onderzoeker Torell aan dat gletsjers ten oosten van Berlijn sporen hebben achtergelaten op grote keien die uit andere gebieden afkomstig zijn.[53] Torell brengt de parallelle insnijdingen in de keien in relatie met gletsjers of landijs. Deze zogenaamde gletsjerkrassen ontstaan door de schurende werking van in het landijs opgesloten stenen, grind en zand. Vóór 1875 dachten onderzoekers wel eens dat gebiedsvreemde stenen op ijsschotsen waren meegevoerd. Ook bestond het idee dat de stenen van elders wellicht te maken hadden met de zondvloed (het Diluvium, van het Franse diluge = zondvloed).
De ontdekking van sporen van het landijs uit Scandinavië leidt tot een ware stormloop van vooral Duitse geologen. Samen met Nederlandse onderzoekers zoeken zij vooral naar bewijzen van deze ijsbedekking, zoals zwerfstenen, herkomst van de keien, gletsjerkrassen en afzettingen waar die in gevonden werden. En al doende komt er ook meer zicht op de grens van het vroegere landijs. Een aantal Duitse onderzoekers verwerft later belangrijke hoogleraarsposten in Nederland.[54]
Aan het eind van de 19e eeuw doen de professoren Van Calker (Groningen) en Lorié (Utrecht) als eersten onderzoek naar het ontstaan van de Hondsrug. Van Calker meent dat de de Hondsrug een gestuwde eindmorene is van een ijsstroom uit het Noordoosten. De ruggen verklaart hij uit het van tijd tot tijd stilvallen van de ijsstroom; hij meent dat ze gevormd zijn in de terugschrijdingsfasen van het landijs, dat stagneert, zich een beetje uitbreidt en zich weer terugtrekt.

Vlak voor de eeuwwisseling, in 1887, publiceert de uit Oldenburg afkomstige Leidse hoogleraar Martin de eerste moderne glaciale kaart van Nederland.[55] Wat betreft Noord-Nederland zet Martin de Hondsrug en zelfs de Rolderrug duidelijk op de kaart. Hij meent echter dat het smeltwatervormen zijn en duidt de ruggen aan met de term 'S', dat in het Zweeds esker betekent. Een esker is een sedimentopvulling van een smeltgeul die in het landschap achterblijft als een enigszins kronkelende rug.[56] Volgens Martin is de Hondsrug een esker en hij onderschrijft de theorie van Van Calker dat de Hondsrug door een ijsstroom vanuit het noordoosten is gevormd.
Lorié is het daar volstrekt niet mee eens. Hij meent dat de Hondsrug is ontstaan door een plooiing in het landschap tijdens het terugtrekken van het ijs. Dubois (Amsterdam) vindt echter tussen Exloo en Valthe keurig gelaagde sedimenten die Lorié's idee weerleggen. Dubois leidt af dat de ruggen gevormd zijn door sediment dat met ijs vanuit het noordnoordwesten is meegenomen. Jonker (Delft) is het op zijn beurt volstrekt oneens met Dubois, onder andere over de richting van de ijsstroom. Aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw is de herkomst van gesteenten en grind onderwerp van veel discussie. In die tijd wordt de basis gelegd voor de moderne geologie van Nederland.
Ook over de Drentse keileem – waar het ligt en hoe het is samengesteld – is aan het einde van de 19e eeuw in wetenschappelijke kringen uitgebreid gediscussieerd. In 1890 brengt de Nederlandse Heidemaatschappij een rapport uit aan de Provinciale Staten van Drenthe *omtrent een onderzoek naar de aard van de woeste gronden in die provincie*.[57] Op grond van dat onderzoek ontstaat voor het eerst het inzicht dat Drenthe twee keer onder een ijskap bedolven moet zijn geweest. De glaciale geschiedenis die rond de eeuwwisseling volop in de belangstelling staat, richt zich in die tijd echter uitsluitend op wat we nu het Saalien noemen.

Tweede helft 20e eeuw

Is de Hondsrug nou gevormd door zich terugtrekkend ijs of juist door ijs dat de bodem opdrukt? Daarover valt veel te zeggen en dat hebben wetenschappers in de tweede helft van de 20e eeuw dan ook gedaan. Crommelin en Van Maarleveld (Wageningen) zien drie parallelle eindmorenes in het Hondsrugcomplex en menen op grond daarvan dat de ruggen ontstaan zijn door terugtrekkend ijs. Ligterink (ITC, Delft) denkt juist dat stuwing van het ijs de zandruggen heeft gevormd, terwijl Ter Wee (Rijks Geologische Dienst) twee stabiele landijsfronten verantwoordelijk stelt voor het ontstaan van de Hondsrug. De rug van gestuwd materiaal tussen Texel en Hoogeveen zou opgeduwd zijn tijdens een vroegere fase terwijl de eindmorenes rondom Winschoten volgens hem jonger zijn. Zonneveld (Universiteit Utrecht) twijfelt over het verhaal dat glaciale vormen onstaan zijn tijdens een lange periode van stabiel en terugtrekkend ijs. Hij acht juist uitbreiding van het landijs daarvoor verantwoordelijk – en de overrijding van de eerder gestuwde Havelterberg. Wat betreft de Hondsrug gaat Zonneveld ervan uit dat de noordnoordwest – zuidzuidoostrichting ook verband houdt met tektonische structuren in de ondergrond. Ter Wee en later ook Bosch (1990) kunnen daarvoor geen aanwijzingen vinden.[58]

Eind 20e eeuw

De onderzoekers Beets en Van den Berg (Rijks Geologische Dienst), Rappol, (Universiteit van Amsterdam) en Zandstra (Rijks Geologische Dienst) herkennen aan het eind van de 20e eeuw drie richtingen in de ijsstromen: de oudste vanuit het Noorden, de middelste vanuit het noordoosten en de jongste dwars daarop vanuit het noordnoordwesten.[59] Zij komen ook met een verklaring voor de opvallende richtingsverandering van de jongste ijsstroom: het ijs wordt een andere richting op gedwongen door het botsen van de ijsmassa's vanuit Scandinavië en Groot-Brittannië – hetzelfde als Dubois in 1902 ook al had ingebracht.
Beets en Van den Berg (1987) komen met een overzicht van de glaciatiegeschiedenis van Nederland en Noordwest-Duitsland.[60] Op grond van de keileemsamenstelling onderscheiden zij drie fasen in de uitbreiding van de ijsmassa. Verder menen zij dat de Hondsrug is gevormd tussen twee doodijs massa's. Dit zou gebeurd zijn tijdens een uitbreiding van het landijs. Als eerste in Nederland proberen zij ijsbewegingen en stuwingen te verklaren met behulp van substraatkenmerken zoals poriën, volume en waterdruk. Het is opvallend dat de oudere Elsterijstijd als 'ijsbrenger' pas in beeld is gekomen in de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw. Toen zijn alle gegevens systematisch geanalyseerd en met elkaar in verband gebracht met de vervaardiging van nieuwe geologische kaarten. Dat leverde toen nieuwe inzichten op die de basis vormen voor de meest recente inzichten en die ons nu helpen het landschap beter te doorgronden.

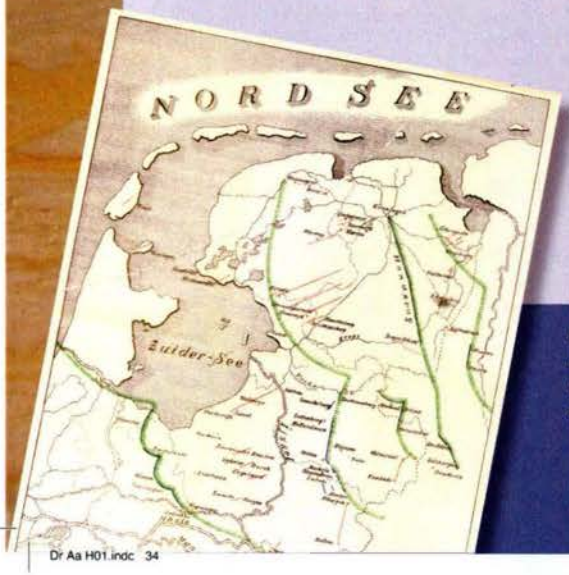

Fragment van de eerste moderne glaciale kaart van Nederland van dr. J.Martin (1893). Op de achtergrond het bodemprofiel van het aardkundig monument in Donderen.

Dr Aa H01.indc 34 18-03-15 12:13

liggen – vooral tussen de ruggen. De Hondsrug en ook de Rolderrug zijn dus géén stuwwallen: ze zijn gevormd door smeltwater, mogelijk in combinatie met ijsdruk.

Mogelijk speelt ook hierbij de geologische structuur van de ondergrond nog een rol. Zo wordt de Sleenerrug aan de westkant begrensd door een serie parallelle breuken in de ondergrond, die precies dezelfde richting hebben.

Maar hoe zit dat nu met die zo opmerkelijke richting van de ruggen? Waarom zijn deze nu juist noordnoordwest – zuidzuidoost georiënteerd? Om te beginnen weten we dat het ijs verderop in Midden-Nederland stil valt door de stroevere ondergrond bij de grote rivieren.[48] Doordat de bodemsedimenten in Twente wat fijner zijn – en de ondergrond daar dus iets gladder – verlegt de ijsstroom zich vermoedelijk die kant op. Ondertussen bouwt de ijskap in het Noordzeebekken zich verder op.[49]

We weten uit ondergrondse sporen dat het ijs in Nederland niet meer bewogen heeft nadat het zich maximaal had uitgebreid. Het is waarschijnlijk dat in de eindfase van deze ijstijd de bodem nauwelijks meer water kan opnemen of afvoeren en het zou best kunnen zijn dat het ijs en de ondergrond vastgevroren zijn, waardoor het smeltwater wel een andere weg móest volgen.

Zo'n alternatieve route hebben we ook gevonden, namelijk een diepe opgevulde slenk, die zich vanaf het Noordzeebekken via het Lauwersmeergebied uitstrekt in noordnoordwest – zuidzuidoost richting. Het smeltwater kan via die route afgevoerd zijn naar een gebied ergens ten noorden van de huidige Nederlandse kust. Aan de andere kant van de ijsstroom, in het Munsterland in Duitsland, ligt dan een groot glaciaal meer dat ook een belangrijke rol speelt in dit verhaal. Als het namelijk warmer wordt en de ijskap smelt, breekt een hoger gelegen aangrenzend meer door, waardoor de waterstand in het grote meer bij Münster snel omhoog komt. Plots valt er een enorme tegendruk weg en kan de dikke ijskap wegstromen naar het Munsterland – aangedreven door de hoge druk die onder het ijs is opgebouwd.[50] Aan de ene kant van de ijsstroom is er dus een hoge druk, en aan de andere kant neemt de afkalving plotseling sterk toe en neemt de druk dus af: dat brengt de ijsstroom op gang.

Aan het eind van het Saalien smelt het landijs in relatief korte tijd. Het smeltwater vormt aan de rand van het landijs grote meren. Aanvankelijk vindt afvoer van smeltwater alleen plaats naar het westen, naar een meer waar nu de Noordzee ligt. Tenslotte hervindt het smeltwater ook zijn weg naar het noorden weer. In die laatste fase is ook het Hunzedal gevormd. Aan het eind van het Saalien voert ook de Drentsche Aa weer water af naar het noorden. Maar de beek heeft dan nog niet zijn huidige verloop. Die krijgt het pas in het latere Weichselien en in het begin van het Holoceen. We zullen later zien hoe dat gekomen is.

Klei en veen uit het Eemien

Van 130.000 tot 115.000 jaar geleden

Het Eem-interglaciaal of Eemien duurt eigenlijk maar heel kort ten opzichte van het Saalien en het daaropvolgende koudere Weichselien, maar het is wel een opmerkelijke periode. De temperatuur stijgt snel tot iets boven de huidige waarden. De arctische vegetatie verdwijnt en er beginnen naaldbomen en berken te groeien. De vegetatie legt de sedimenten vast en zo neemt de erosie, die in het Saalien nog domineerde, af.

Uiteindelijk ontstaat er een gemengd eikenbos met eiken, lindes, iepen en esdoorns. De natuurlijke begroeiing is redelijk goed vergelijkbaar met de huidige natuurlijke vegetatie in Drenthe, zij het dat het klimaat toen meer continentale kenmerken had. Daarom konden er toen Zilversparren groeien – die nu niet meer van nature in ons land voorkomen.

Doordat de zeespiegel stijgt en de Noordzee zich weer vult met water, stagneert de afvoer van regenwater en begint zich op het land veen te vormen. Vanuit het noorden dringt een grote zeearm Noord-Nederland binnen. In deze zeearm heerst een brakwatermilieu en er worden zanden afgezet waarin veel schelpen zitten. Tot voorbij Gieten is de mariene invloed van het Eemien in het Hunzedal merkbaar. Eemienzand wordt al sinds jaar en dag gewonnen in een zuigplas bij Harkstede in Groningen. Ook is in de stad Groningen bij archeologisch onderzoek op de oostflank van de Hondsrug, ter hoogte van het winkelcentrum aan de Korreweg, een aantal jaren geleden veen uit het Eemien aangetroffen. Eemienafzettingen zijn ook bekend uit Zuidwest-Drenthe – onder meer bij Wapserveen. Of in het benedenstroomse gebied van de Drentsche Aa ook afzettingen uit het Eemien voorkomen, weten we niet. Wellicht zijn die er wel geweest, maar later weer weggespoeld.

Geen ijs maar wel kou in het Weichselien

Van 115.000 tot 11.700 jaar geleden

Ook in het Weichselien is het koud. Europa ligt onder het landijs, maar ditmaal reikt de ijskap tot halverwege Jutland en tot bij Hamburg. Doordat deze ijstijd langer duurt dan eerdere ijstijden, breidt het landijs zich verder uit dan voorheen. Het is niet bekend waarom – in tegenstelling tot andere delen van Noord-Europa en Rusland – het ijs niet tot in Noordwest-Duitsland en Nederland reikt. Indirect heeft de ijskap echter wel veel invloed gehad op ons landschap. De temperatuur is zeer laag: gemiddeld zo'n 3° en dat is tussen de 10° en 12° lager dan tegenwoordig.[62] Door de kou bevriest de ondergrond en soms dringt de permafrost tot tientallen meters diep de grond in. Poolwinden hebben vrij spel en de zeespiegel ligt in de koudste periode zo'n 120 meter beneden het huidige niveau want veel water ligt vast in het landijs. De kustlijn ligt tot ver voorbij de Doggersbank; de Noordzee is dus grotendeels land.

Onder deze barre omstandigheden is over het kale keileem- of morenelandschap van het Drents-Fries plateau een deken van zand afgezet door de poolwind. We noemen dit zand daarom dekzand. Dekzand vinden we terug in grote delen van de Noordwest-Europese laagvlakte, tot in Rusland. In

Dr Aa H01.indd 35 18-08-15 12:13

Sporen van de prehistorische mens

Door Marcel Niekus

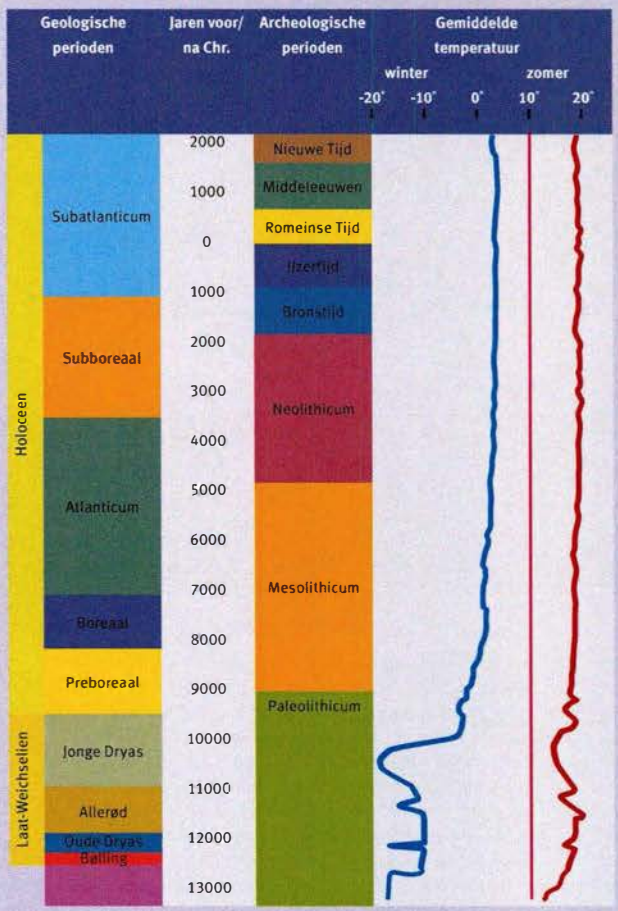

Bijna overal op de pleistocene zandgronden vinden we sporen van menselijke aanwezigheid. Meestal zijn het de bewerkte vuurstenen, zoals op de foto hieronder. Vooral de hoger gelegen gronden langs waterlopen en meertjes waren in de prehistorie favoriete verblijfplaatsen.

Sinds wanneer er mensen leefden en hoe hun bestaan eruit zag, moeten we opmaken uit de restanten (artefacten) die gevonden zijn, want pas in de Romeinse Tijd zijn er schriftelijke bronnen die verhalen over het menselijke leven. Die periode zonder schriftelijke bronnen noemen we de prehistorie. Archeologen, die prehistorische vondsten duiden, gebruiken een andere tijdsindeling dan geologen. De basisterminologie uit beide vakgebieden vindt u hiernaast.

Het Drentsche Aa-gebied is bijzonder rijk aan archeologische vondsten. Er zijn zo'n 750 plekken waar door mensen bewerkt vuursteen is gevonden. Soms zijn het pijlpunten of andere werktuigen zoals schrabbers en boren. Maar de meeste vondsten blijken afvalstukken te zijn: overblijfselen van het bewerken van vuursteenknollen tot werktuigen.

De oudste vuursteenvindplaatsen dateren uit het Midden-Paleolithicum, de jongste uit het Laat-Neolithicum en de (Vroege) Bronstijd toen vuursteen nog vrij algemeen werd gebruikt. Overigens zijn ook in de IJzertijd vuurstenen sikkels gebruikt en veel later, in de 16e – 18e eeuw, zelfs nog vuurketsen voor een musketgeweer of pistool.

Vuursteenvindplaatsen zijn in er allerlei groottes: van locaties waar één pijlpunt is verloren tijdens de jacht tot uitgestrekte gebieden waar vele tienduizenden stuks uitgestrooid liggen. In het laatste geval gaat het bijna altijd om palimpsesten, plekken waar artefacten uit verschillende perioden vermengd geraakt zijn.

Vuursteenvindplaatsen zijn erg gevoelig voor verstoring omdat artefacten, met name stukken uit het Mesolithicum en later, vaak aan of nabij het huidige oppervlak liggen. Door landbouwactiviteiten, graafwerk en natuurlijke erosie kunnen de stenen verspreid raken. Resten van kampen uit het Jong-Paleolithicum liggen doorgaans dieper in de bodem en zijn daardoor vaak beter beschermd.

Het behoeft nauwelijks betoog dat de mogelijkheden voor bewoning van het Drentsche Aa-gebied tijdens de prehistorie sterk waren verweven met de klimatologische omstandigheden. Een belangrijke periode was de overgang van het Laat-Weichselien naar het Holoceen. In deze relatief korte periode hebben de zeer mobiele laat-paleolithische groepen jagers-verzamelaars zich aangepast aan de snel veranderende natuurlijke omstandigheden die het begin van de definitieve klimaatsverbetering van het Holoceen markeren.

In de prehistorie leefden er ook mammoeten in het Drentsche Aa-gebied.

het Drentsche Aa-gebied is niet zoveel dekzand afgezet dat het onderliggende morenelandschap daardoor niet meer herkenbaar is. In veel gevallen is de laag dekzand niet dikker dan 0,5 à 1 meter.

Waar komt dit dekzand vandaan? Veel zand op het Drents-Friese plateau komt uit het oerstroomdal van de Vecht. Toen deze uitgestrekte smeltwaterriviervlakte in koude perioden droogviel, nam de wind het zand op en verplaatste het.[63] De dominante windrichting in die periode was zuidwestelijk, zo leiden we af uit de vorm en strekkingsrichting van de zandduinen. Verder gaan we ervan uit dat veel dekzand beschikbaar gekomen is door verstuiving van lokale glaciale en preglaciale afzettingen op het Drents-Friese plateau.

Soms vinden we dekzand terug in een gelaagde structuur. Dekzand kan onder verschillende klimaatomstandigheden en in verschillende milieus zijn afgezet: in natte laagten of vochtige oppervlakken worden fijn zand en silt laagje voor laagje afgezet. Zulke laagjes treffen we onder andere aan op de flanken van de beekdalen van de Drentsche Aa. Door de subtiele hoogteverschillen in het toenmalige keileemlandschap, waren de windcondities lokaal verschillend. Op de hogere delen was de wind sterker dan in de lagere delen, waardoor het dekzand vooral in de lagere delen werd afgezet. Het landschap kreeg daardoor een zacht welvende vorm. Ophoping heeft geleid tot herkenbare dekzandruggen, maar we zien verschillende typen dekzandduinen. Vooral aan de lijzijde van de Hondsrug heeft het zand laagten opgevuld, hier vinden we dan ook een pakket van enkele meters dik. Aan de westkant van de Hondsrug ligt een dunner pakket dekzand.

Hoewel het Weichselien een koude periode is, ligt de temperatuur niet steeds onder nul. Uit onderzoek op onder meer Spitsbergen en Groenland is gebleken dat het in de zomermaanden in periglaciale gebieden tot ver boven het nulpunt kan opwarmen. Planten krijgen dan kortstondig een kans en er kan een landschap met schaarse begroeiing ontstaan, een arctische toendra. In zo'n warmere periode, als de vegetatie een beetje tot ontwikkeling is gekomen, krijgt de wind minder vat op de bodem. In het Weichselien ontdooide een deel van de bovengrond in het warme seizoen soms tot enkele meters diep. Door vriezen en dooien zijn in deze opdooilaag heel typische verschijnselen ontstaan die nog steeds in de bodem zichtbaar zijn. In het voorjaar en in de korte zomers slijpt het dooiwater ondiepe erosiegeulen uit waarbij soms plaatselijk zelfs de keileemlaag is opgeruimd. In zo'n stelsel van erosiegeulen ontstaan later de beken van de Drentsche Aa.

Door de specifieke klimaatomstandigheden in het Weichselien zijn heel karakteristieke landvormen ontstaan die nog steeds in het landschap te zien zijn. We onderscheiden deze landschapsvormen naar hun wijze van ontstaan: een resultante van het vrije spel van de wind, gekneed door afstromend water, door permafrost of door de seizoensafwisseling van dooien en vriezen.[64]

Cirkelvormige depressies in het landschap

Op veel plekken in het stroomgebied van de Drentsche Aa liggen prachtige kleine ronde watertjes – een soort vijvers maar dan natuurlijk. Ze zijn gevuld met veen en/of water. Deze veentjes, die we in het Nederlands dobben noemen en op zijn Drents *veenties*, geven het landschap iets schilderachtigs.[66] Deze laagtes zijn vaak zeer oud en kunnen

Dr Aa H01.indd 37 18-08-15 12:13

Dit beeld van de ondergrond kwam tevoorschijn bij de aanleg van de rotonde bij Gieten in 2010. De schuivende ijskap heeft de ondergrond hier flink door elkaar gewrongen. Het bovenste brok keileem is van het Nieuweschoottype, het onderste van het Noordhorntype waar duidelijk minder zwerfstenen in zitten.

Keileem in het Drentsche Aa-gebied

Door Harry Huisman

Het verhaal over de bijzondere natuurwaarden in het Drentsche Aa-gebied drijft zo ongeveer op keileem: de ondoordringbare laag die als erfenis van de ijstijden een belangrijk stempel zet op de lokale water- en mineraalhuishouding. Keileem is een mengsel van keien, grind, zand, leem en klei dat door het ijs is meegesleurd. Je hebt dus keileem in verschillende soorten en maten.

Hoe worden keileemtypes van elkaar onderscheiden? Deskundigen kijken dan naar de lithologie (gesteente), samenstelling en kleur. Nadat de keileem door het ijs is afgezet, raakt het meestal verweerd (een chemisch proces) en uitgeloogd. Over het principe van bodemvorming leest u meer op pagina 90. Daardoor kan de kalk eruit gespoeld zijn. Onderzoekers maken daarom onderscheid tussen onverweerde, niet ontkalkte keileemtypen en typen die door verwering wél ontkalkt zijn geraakt. Eigenlijk zijn dit dus dezelfde typen keileem, maar door die verwering hebben ze in de keileemclassificatie eigen namen gekregen (we gebruiken de classificatie van Zandstra uit 1983).[51]
Onverweerde en dus nog kalkrijke keileemtypen die in het Drentsche Aa-gebied voorkomen zijn Noordhorn- en Nieuweschootkeileem. In uitgeloogde, kalkloze toestand noemt men ze Assen- en Emmenkeileem. De verweerde keileemtypen overheersen in het Hondsruggebied. Daarom wordt voor het gemak meestal alleen gesproken over Assen- en Emmenkeileem. Deze beide soorten liggen op elkaar – of eigenlijk nog preciezer: de Assenkeileem ligt onder de Emmenkeileem (en in onverweerde vorm ligt Noordhorn onder en Nieuweschoot bovenop). Emmen- en Nieuweschootkeileem vormen op de ruggen geïsoleerde eilanden van verschillende grootte. Op enkele plaatsen – vooral op de oostelijke Hondsrugtak – zijn deze meer aaneengesloten dan elders. Alle vier de keileemtypen dateren uit de laatste vergletsjeringsfase van het Saalien: de Hondsrugijsstroom heeft ze afgezet. Toch komen op enkele plaatsen lokaal nog restanten voor van een eerdere, noordoost-zuidwest georiënteerde vergletsjeringsfase in het Saalien. Deze keileem heeft een Westbaltische oorsprong. Restanten van de Heerenveenkeileem vinden we in het Drentsche Aa-gebied op het Ballooërveld.

Keileemtypen worden vooral van elkaar onderscheiden op hun inhoud aan kristallijne gidsgesteenten (zwerfstenen die herleidbaar zijn tot een specifiek herkomstgebied). Zowel de Assen- als Emmenkeileem heeft een Noord- en Oostbaltische oorsprong. In beide keileemsoorten vinden we overwegend materiaal uit het gebied bij de noordoostelijke Oostzee: van de Ålandeilanden, Zuidwest-Finland, de Botnische Golf en Noord-Zweden. In de beide Hondsrugkeileemen Noordhorn- en Nieuweschootkeileem overheersen Oostbaltische zwerfsteentypen – zij het in de Noordhornkeileem duidelijk minder en ook een andere samenstelling dan in de Nieuweschootkeileem. In de Noordhornkeileem zitten ook zwerfsteensoorten uit andere delen van Scandinavië. Dat is in de Nieuweschootkeileem niet het geval.

Tussen de onverweerde keileemtypen bestaan opmerkelijke kleurverschillen: Noordhornkeileem is in vochtige toestand donkergrijs van kleur, terwijl de Nieuweschootkeileem bruinrood is.[52] Bij de verweerde keileemtypen is dat kleurverschil verdwenen – die zijn op het oog niet (meer) van elkaar te onderscheiden. Er zijn gelukkig nog wel andere kenmerkende verschillen: Noordhornkeileem bevat naast vuursteen ook altijd granieten uit Zuid-Zweden en dat zien we een-op-een terug in Assenkeileem. Deze elementen ontbreken in de Nieuweschoot- en Emmenkeileem. En ook zitten er in het sedimentaire zwerfsteengezelschap van de Nieuweschoot- en Emmenkeileem geen zwerfstenen uit gebieden zuidelijk van Letland en de bodem van de Oostzee westelijk daarvan.

Daarom denken we dat deze keileem zuidelijk van Letland het contact met de ondergrond heeft verloren en verder in en op het ijs zuidwaarts is getransporteerd. Van de tussenliggende gebieden vinden we ook geen sedimenten terug.
Heel opvallend in de Nieuweschootkeileem is het hoge percentage Silurische en Devonische Dolomitische kalkstenen. In de Noordhornkeileem ontbreken die. In de Noordhornkeileem vinden we wel een significante bijmenging van Westbaltische zwerfsteentypen, waarvan vuursteen en wit schrijfkrijt wel de belangrijkste zijn. In de Nieuweschootkeileem ontbreken deze zwerfsteensoorten helemaal.

Zwerfsteeninventarisaties alleen op basis van kristallijne gidsgesteenten vertellen dus maar het halve verhaal. Het vuursteengehalte mag op het eerste gezicht bepalend lijken, maar vergelijking van het sedimentaire zwerfsteengezelschap maakt duidelijk dat de Assen- en Emmenkeileem een verschillend herkomstgebied hebben en niet, zoals soms vermeld in de literatuur, dat de afwezigheid van vuursteen in de Assenkeileem louter te danken is aan transport op een iets hoger niveau in het landijs.

Dr Aa H01.indd 38 18-08-15 12:13

Erosie door de wind

Door Gerrie Koopman

De wind heeft enorme kracht. Soms is dat in de aardlagen af te lezen. Wind kan het landschap vormen door materiaal mee te nemen en elders uitgesorteerd naar grootte weer te deponeren. We laten hieronder zien hoe winderosie kan werken.

Eerst kijken we naar keileem en keizand. Gedurende het Saalien is als gevolg van de ijsbedekking in het gebied van de Drentsche Aa een mengsel van klei, silt, zand, grind en stenen achtergelaten. Deze grondmorene staat daarom vooral bekend als keileem. Het landijs heeft ervoor gezorgd dat al het materiaal sterk door elkaar is gemengd, waardoor keileem een van de weinige afzettingen is die niet gelaagd is. Vermoedelijk is onder het ijs door smeltwater een deel van de keileem tussen de gevormde ruggen al opgeruimd. Maar aan het eind van het Saalien heeft ook het het smeltende ijs ervoor gezorgd dat in het huidige beekdalsysteem van de Drentsche Aa een groot deel van het keileem weer weggespoeld is. Die erosie gaat nog verder in het Weichselien, maar dan levert niet het smeltwater maar de wind de vernietigende kracht. Het fijne materiaal is door een poolwind uit de keileem geblazen om verderop als dekzand en meer naar het zuiden als löss weer neer te dalen. Van het keileem blijft een laag over met grof zand, grind en stenen; het zogenaamde keizand. De grens tussen de afzettingen van voor en van na het Saalien ligt in de keileemlaag en als die ontbreekt in het keizand.

De winderosie brengt ons in het stuifzandgebied Boerzand op het Ballooërveld. Hier is het dekzand helemaal weggeblazen door de wind. Het veel oudere Peelozand ligt nu aan de oppervlakte. Maar wie over de uitgestoven vlakte loopt, ziet een vloer van grind en stenen. Een dergelijke keienvloer wordt ook wel *desert pavement* genoemd. De stenenvloer kent een grote soortenrijkdom aan zwerfsteentjes.

Zoals vuursteen in allerlei kleuren, minder of meer verweerde granieten, zandsteen en kwartsiet. Dit soort grindvloertjes komen elders ook voor, met name in uitblazingslaagtes in het dekzand- en stuifzandlandschap. In een verticaal bodemprofiel zijn ze soms zichtbaar als een grindsnoertje. Doordat de striemende zandhoudende poolwoestijnwinden de aan de oppervlakte liggende stenen geselden zijn kenmerkende windkanters gevormd. Door het zandstraal-effect werden zwerfstenen gepolijst tot vormen met scherpe randen.

Op het Boerzand bestaat het keizand vooral nog uit grindig materiaal. Het laatste grove zand is tijdens de recente verstuiving weggeblazen en de grotere stenen zijn in de loop van de tijd door de talloze recreanten meegevoerd en sieren nu vele tuinen in de omgeving ...

Dekzanden in Donderen

Door Enno Bregman

Docent Gerrie Koopman toont verslaggevers de sporen van verschillende ijstijden bij de opening van het aardkundig monument in Donderen.

Dekzandafzettingen zijn ook voor niet-geologen makkelijk in het veld te onderscheiden van andere aardlagen. Allereerst treffen we dekzanden aan boven de keileem uit het Saalien. Als de keileem verdwenen is, dan zijn de dekzanden afgezet boven de goed herkenbare zachte en witte zanden uit het Elsterien. Heel typerend voor dekzand is de afwisseling van lichtere en donkere bandjes. Dit hangt samen met verschillen in (lokale) klimaatomstandigheden. De donker gekleurde laagjes komen uit een warmere periode, toen de vegetatie iets meer kans kreeg en restanten van planten de bodem donker kleurden. De afwisseling van lichtere en donkere laagjes is goed te zien bij Donderen waar de provincie Drenthe een aardkundig monument heeft ingericht.
Op veel plekken in Drenthe is een dergelijke bodemopbouw bij graafwerkzaamheden van tijd tot tijd zichtbaar. Onderin dit soort gegraven gaten is soms nog net het glimmerrijke Peelozand zichtbaar, gevolgd door een laagje keileem met stenen. Daarboven ligt een dik pakket dekzand. Halverwege het dikke pakket dekzand komt soms een lichtere band voor. Het onderste deel van het dekzand dat iets donkerder van kleur is dan de bovenste zone, komt uit een koude fase aan het eind van het Weichselien. Dit wordt door geologen gerekend tot het oudere dekzand.[65] In het bovenste (jongere) dekzand is vaak een duidelijk lichtere zone zichtbaar. Deze is gevormd tijdens een warmere periode tijdens de laatste ijstijd en wordt wel aangeduid als de Laag van Usselo. In het algemeen wordt deze laag gedateerd op zo'n 12.000 tot 11.000 jaar geleden – het Allerød interstadiaal. Daarboven ligt alweer een laag dekzand waarin vaak vorstspleten zitten. Degene die dit met eigen ogen wil bekijken, kan in Donderen het aardkundig monument bezoeken. Daar zijn sporen van drie ijstijden te zien en de opeenvolgende dekzanden.

op verschillende manieren gevormd zijn. We maken onderscheid tussen pingoruïnes en uitblazingslaagtes.

Een groot deel van de veentjes zijn restanten van ijslenzen in de bodem. De heuvels die door de ijslenzen ontstaan noemen we pingo's, wat ervan over is in ons landschap zijn de pingoruïnes. De grootste pingoruïne in het Drentsche Aa-gebied is het Halkenveen met een doorsnede van ongeveer 700 meter. De meeste pingoruïnes zijn echter veel minder groot en hebben een doorsnede van 150 à 200 meter. De ervaren landschapsliefhebbers zal het misschien zijn opgevallen dat veel pingoruïnes op een rij liggen in de bovenlopen en zijdalen van de Drentsche Aa. Die positie in het landschap verklapt veelal of we hier met een echte pingoruïne te maken hebben dan wel met een uitblazingslaagte. In de jaren tachtig is er door De Gans uitgebreid onderzoek gedaan naar de ligging, ouderdom en de omstandigheden waaronder pingoruïnes in het Drentsche Aa-gebied zijn ontstaan.[67]

De pingo's in het Drentsche Aa-gebied zijn aan het einde van het Pleniglaciaal, een van de koudste perioden van het Weichselien, gevormd. De bodem is dan tot op grote diepte permanent bevroren (permafrost). In het algemeen dringt de permafrost op de plateaus en ruggen van het Drentsche Aa-gebied sneller en dieper in de bodem dan in het fijn vertakte stelsel van smeltwaterdalen. Vermoedelijk heeft de aanvoer van kwelwater het proces van permanente bevriezing van de bodem in de dalen vertraagd, maar uiteindelijk dringt de permafrost ook daarin door. Onder de permafrost blijft water onder hydrostatische druk naar de dalen stromen. Op plekken waar de permafrost dun is verzamelt zich het water en bevriest het. Zo ontstaan ijslenzen in de bodem. Door de continue aanvoer van water uit de diepte groeien de ijslenzen zover door dat ze de aarde erboven opdrukken en er tot 50 meter hoge heuvels ontstaan. Door de vorstwerking raakt letterlijk de rek eruit en scheurt de bodem op de heuvel. Wanneer het warmer wordt aan het einde van het Peniglaciaal, smelt de ijskern. Dan glijdt de gescheurde bodem over het smeltende ijs af naar de randen van de heuvel. Nadat de ijskern volledig is gesmolten blijft een meters diepe laagte met een randwal in het landschap achter. In die randwal zijn resten van diepere aardlagen te herkennen.

Met het milder worden van het klimaat begint in deze laagtes veen te groeien. In sommige pingoruïnes is de veengroei al in de laatste fase van het Pleniglaciaal, circa 18.000 jaar geleden, gestart zo weten we uit ouderdomsbepalingen met de C_{14}-methode. In andere pingoruïnes gaat het veen groeien vanaf het Laat-Weichselien (Bølling en Late Dryas).[68] Uit de veenopvulling kunnen we ook de oorspronkelijke diepte van pingoruïnes aflezen en dat leert ons hoe diep de permafrost in de grond zat. Pingoruïnes in Nederland zijn tot 20 meter diep.

Cirkelvormige depressies kunnen echter ook door andere processen in het landschap ontstaan. Daarom is ervoor gekozen om op de losse kaart met natuurlijke landschappen achterin dit boek alle ronde depressies als cirkelvormige laagte weer te geven. Op basis van alleen de landschapsvorm is het onderscheid tussen een pingoruïne en andere natuurlijke laagten namelijk niet te maken. Daarvoor moeten we iets meer de diepte in. De dikte van de veenlaag verraadt wel of dit een vroegere ijslens was. De Gans & Sohl introduceerden

Dr Aa H01.indd 40 18-08-15 12:13

Halkenveen

daarvoor in 1981 ee vuistregel: als het veen dikker is dan twee meter is het hoogst waarschijnlijk een restant van een ijslens.[69] Wanneer we volgens die vuistrege kijken naar de vele cirkelvormige depressies in het Drentsche Aa-gebied kunnen we vaststellen dat zo'n 40 procent vermoedelijke een pingoruïne is.

Hoe zijn die andere laagtes dan ontstaan? Soms zijn ze gevormd door de wind – we noemen het dan uitblazingslaagtes. Maar soms ook vormt de wind een laagte te midden van duintjes van dekzand. Aan de loefzijde van het actieve duin kan het zand uitwaaien tot op het grondwater. Na stabilisatie van het duin blijft dan een komvormige laagte achter die met het milder en vochtiger worden van het klimaat met veen volgroeit. Het verschil met de pingoruïnes is dat de depressies veel ondieper zijn en dat het veenpakket veel dunner is.

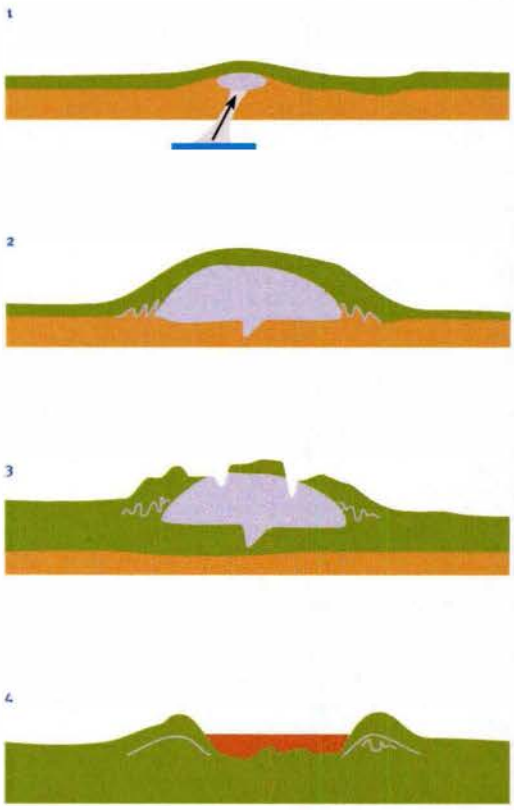

Ontstaanswijze van een pingoruïne gebaseerd op Berendsen (2008). In de bevroren bodem ontstaan ijslenzen (pingo's) door aanvriezend grondwater. Die drukken de aarde omhoog tot de bodem scheurt. Als het klimaat warmer wordt, smelt het ijs en ontstaat een laagte met een randwal.

Dr Aa H01.indd 41 18-08-15 12:13

In het Laat-Glaciaal

(circa 12.000 jaar geleden)

Ulco Glimmerveen

Periode		Tijdvak	Miljoen jaren geleden
Kwartair		Holoceen	0,011
		Pleistoceen	2,6
Tertiar	Neogeen	Plioceen	5,33
		Mioceen	23
	Paleogeen	Oligoceen	34
		Eoceen	56
		Paleoceen	65
Krijt			145,5
Jura			199,6
Trias			251
Perm			299
Carboon			359
Devoon			416
Siluur			443,7
Ordovicium			488,3
Cambrium			542

Op deze eerste landschapsreconstructie van de omgeving van Gasteren in het hart van het Drentsche Aa-gebied zien we het landschap aan het einde van het Weichselien, de tot nu toe laatste ijstijd. Geologen spreken van het Laat-Glaciaal (12.450 – 10.150 jaar geleden) wanneer ze het over het staartje van deze ijstijd hebben. Het klimaat begon in deze periode al wat te verbeteren. In de winter was het gemiddeld -15°, in de zomer gemiddeld +15°. Het beeld laat daarom geen kaal poolwoestijnlandschap zien, maar een afwisselend landschap met vegetatie.

We kijken van noordoost naar zuidwest. Op de voorgrond zien we een wat hoger gelegen keileem- en dekzandplateau ter hoogte van de huidige Gasterse Duinen. Wie goed kijkt ziet een paraboolvormige dekzandrug liggen met een opening naar het zuidwesten, de overheersende windrichting. In de lagere delen op de voorgrond ligt de keileem heel ondiep en zien we overal zwerfkeien liggen die lang geleden in het Saalien door het landijs zijn aangevoerd. Aan de laatste smeltende sneeuwresten is te zien dat het laat in het voorjaar is. Op de achtergrond bevindt zich een smeltwaterrivier in de brede dalen waar tegenwoordig het Gastersche Diep en Taarlosche Diep stromen.

De meest aan de wind blootgestelde plekken op de voorgrond zijn nog kaal, maar op wat meer beschutte plekken vinden we tal van grassen, mossen, korstmossen en kruiden. In kleine depressies, waar net iets meer vocht beschikbaar is en het micro-klimaat ook wat milder, konden de eerste dwergstruiken opschieten, zoals Kraaihei, Blauwe Bosbes en Dwergberk, maar ook wat grotere struiken als Ratelpopulier, Jeneverbes en Grove den. Het vlechtende beekdalsysteem op de achtergrond heeft ook een korte vegetatie, maar kent ook nog vrij veel zandbanken. In het vroege voorjaar spoelen hier grote massa's sneeuwsmeltwater doorheen.

Wie goed kijkt ziet links op de achtergrond een grote kudde Rendieren lopen. Dit dier was bij uitstek aangepast aan dit klimaat. Rechts in het midden zit een eenzame rendierjager op de uitkijk, verscholen onder een rendierhuid. In archeologische termen bevinden we ons in het Laat-Paleolithicum. Jagers van de Ahrensburgcultuur trokken in die tijd achter de Rendieren aan. Mammoeten liepen er toen al niet meer rond in Drenthe.

Dr Aa H01.indd 42 18-08-15 12:13

Dr Aa H01.indd 43 18-08-15 12:13

Dr Aa H01.indd 44 18-08-15 12:13

Dr Aa H01.indd 45 18-08-15 12:13

Het beeklopenpatroon en de diepe tektoniek

Door Enno Bregman

Wanneer we kaarten van de ondergrond – met daarop diepe breuken en zoutkoepels – leggen op die van de beeklopen, ontdekken we iets opmerkelijks dat we in deze landschapsbiografie graag met u delen. Op veel plaatsen zien we dat de beek van richting verandert op plaatsen waar een deel van de ondergrond begrensd wordt door breuken. Is er een direct verband tussen zoutopduikingen en de slingers in de beken?

Het blijkt dat beken breder worden precies op plaatsen waar ze in stroomafwaartse richting breuken passeren. Dat zijn ook de plekken waar op de geomorfologische kaart van Drenthe overstromingsvlakten voorkomen. Kennelijk wordt afstromend water hier langer vastgehouden. Kan het zijn dat bij ondergrondse opschuivingen langs de breuklijnen het diepe grondwater naar boven gedwongen wordt?[77] Het heeft er alle schijn van dat diepere bodemlagen en opduikingen van zout mede bepalen waar de beken en diepjes stromen. Maar hoe die relatie precies zit weten we (nog) niet. Wel hebben we een vermoeden. We weten dat het hoofdpatroon van de beeklopen van de Drentsche Aa is gevormd aan het eind van het Saalien, terwijl dat later (tussen het Laat-Weichselien en het Vroeg-Holoceen) preciezer in vorm kwam en het beeklopenpatroon ontstaan is zoals we dat nu kennen. Die latere finetuning zou heel goed kunnen samenhangen met postglaciale bodembeweging door het ongelijkmatig inzakken van de *forebulge*.

Om daar meer inzicht in te krijgen, is onderzoek opgezet door de provincie Drenthe samen met de Universiteit van Utrecht, de Rijksuniversiteit van Groningen, de Vrije Universiteit van Berlijn, de Technical University of Denmark in Kopenhagen en TNO. In de loop van 2015 verwachten we de eerste resultaten daarvan. Hopelijk krijgen we dan een antwoord op de vele vragen die er nog zijn over het diepe grondwater en de vele factoren die een rol spelen bij de wijze waarop dat water stroomt. Die kennis is van belang voor een nog betere bescherming van het gebied op de langere termijn.

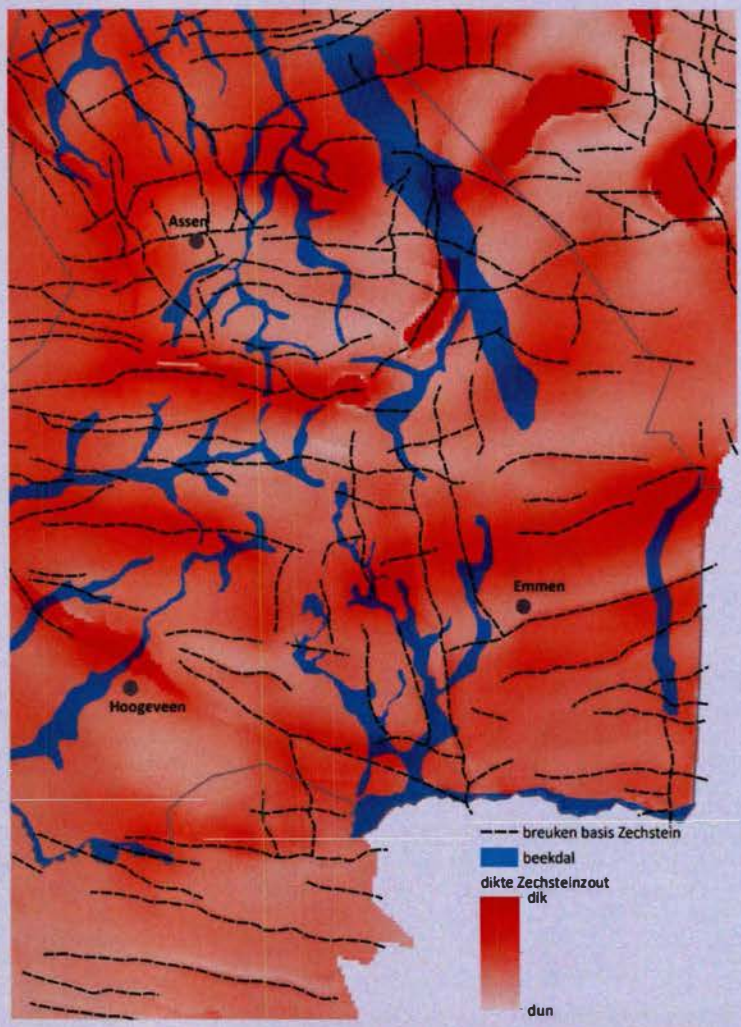

Het lijkt erop dat de diepe ondergrond en zoutopduikingen mede bepalen hoe beken door het landschap stromen. Op deze kaart zijn de huidige beekdalen (blauw), de breuklijnen (zwarte streeplijn) en de dikte van de zoutlagen (rood) zichtbaar gemaakt. De Drentsche Aa baant zich tussen Assen en het Hunzedal (de brede blauwe zone rechtsboven) een weg naar het noorden. Het oorspronggebied van de Drentsche Aa ligt op de zoutrug van Hooghalen, Schoonloo en Gasselte.[81, 82, 83]

Dr Aa H01.indd 46 18-08-15 12:13

Bij de aanleg van een gasleiding in Schoonloo in 2008 kwamen deze verschijnselen (foto boven en onder) tevoorschijn. Bodemlagen raakten verkneed door afwisselend bevriezen en ontdooien van de bodem.

Vorstschade onder de grond

Kun je pingoheuvels en uitblazingsvlaktes in ieder geval in de ijstijd aan het oppervlak zien, veel vorstschade zit direct onder het oppervlak. Soms zie je de meest wonderlijke figuren met verschillende kleuren wanneer je bij vers gegraven slootkanten, bij de aanleg van gasleidingen of een verdiepte weg wat preciezer kijkt. Dat zijn vervormingen van bodemlagen als gevolg van het natuurgeweld in de laatste ijstijd. Dat heeft in de ondergrond verschillende sporen achter gelaten. We laten er in deze paragraaf enkele de revue passeren.

Ook al is in de ijstijd de ondergrond bevroren, in het zomerseizoen kan de bovenlaag best ontdooien. Maar omdat de ondergrond nog wel hard en ondoorlatend blijft, kan dat dooiwater geen kant uit en ontstaat een papperige waterverzadigde bovengrond waarin zwaardere bodemlagen en keien naar beneden zakken en sedimenten omhoog komen. De druk- en massaverschillen zorgen ervoor dat de bodembestanddelen door elkaar gekneed worden. Deze vormen worden door wetenschappers cryoturbate verschijnselen genoemd, waarbij cryo verwijst naar ijs en turbaat naar beweging.

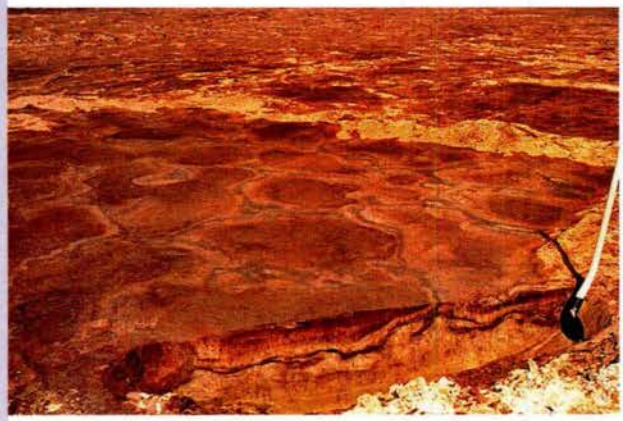

Bij graafwerk komen we soms vorstwiggen tegen. Die ontstaan door vriesdrogen van een permanent bevroren bodem. In droge sedimenten ontstaan daardoor lijnvormige scheuren in de bodem die enkele meters diep kunnen zijn. In het voorjaar dringt dooiwater in de scheuren en ontstaan ijswiggen, in de winter bevriest het water en wordt de scheur opgerekt. Na de dooi kan er weer zandig materiaal in de scheur zakken en begint het ritueel van verzadiging met water en opvriezen opnieuw.[70]

Naast vorstwiggen scharen we ook polygoonstructuren onder de cryoturbatie. Polygonen ontstaan als de gemiddelde jaarlijkse luchttemperatuur -6° of kouder is en de grondtemperatuur -13° tot -24°.[71] Eigenlijk zijn het een soort horizontale vorstwiggen. Door aangroei en latere aanvulling van ijs worden horizontale bodemlagen iets omhoog gedrukt. De scheuren die dan ontstaan raken later opgevuld met minerale grond. Op de foto van een polygoonstructuur is dat goed te zien: de minerale vulling heeft een lichtere kleur. Omdat water uitzet als het bevriest, neemt in het najaar en de winter het volume weer toe en bolt het aardoppervlak een beetje op. Grovere delen, zoals stenen, zakken door de zwaartekracht omlaag en glijden af naar de zijkant van de opbolling. Ze komen dan keurig naast elkaar op een rij te liggen.

Verticale bodembewegingen door het ijspakket

Sommige landschapsvormen zijn ontstaan door het bewegen van de aardkorst voor en na het afsmelten van het ijspakket Onze kennis daarover is vrij pril en het onderwerp is ook best complex. Toch gaan we erop in want het blijkt wezenlijk voor de vorming van het huidige landschap van de Drentsche Aa.

Door het enorme gewicht van de ijsmassa's was in het Weichselien de aardkorst in Scandinavië naar beneden gedrukt. Maar net als bij een ballon die je indrukt, komt er naast de 'deuk' een hobbel. Vóór het ijsfront is de aardkorst omhoog gekomen. Deze golf wordt door geologen de *forebulge* genoemd. De top van de *forebulge* ligt in het Weichselien in Noord-Nederland.[72]

Na het Weichselien, toen het ijs weer gesmolten was, zoekt de aardkorst weer naar een nieuw evenwicht. Gebieden die omlaag gedrukt waren verrezen op, gebieden die omhoog gekomen waren, zakken weer in. Dus stijgt de bodem in

Dr Aa H01.indd 47 18-08-15 12:13

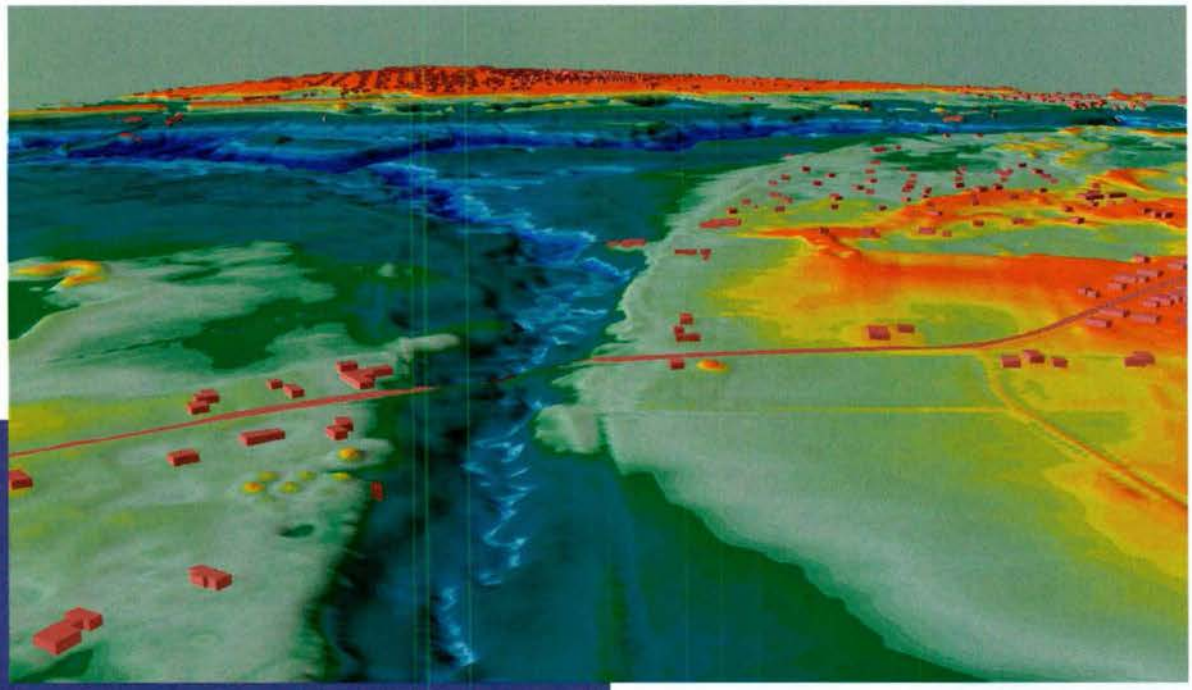

De paarden grazen langs het Zeegserdiepje op de hogere gronden die als terrassen in het beekdal zichtbaar zijn op de hoogtekaart. De beek kronkelt langs de Zeegsersteeg tussen vrij steile oevers. Op de driedimensionale verbeelding is de weg op de voorgrond de route van Zeegse naar Tynaarlo. De beek stroomt even verderop in het Schipborgsche Diep.

Scandinavië en daalt deze onder meer in Noord-Nederland. Aanvankelijk gaat dat proces relatief snel. Onderzoekers schatten, op grond van onderzoek in Scandinavië, dat de periode met de snelste verandering zo'n 4000 jaar duurt.[73] Maar de verticale beweging is nog lang niet gestopt. Tegenwoordig stijgt Scandinavië nog steeds, terwijl de bodem in Noord-Nederland nog steeds daalt door het smelten van de ijskap.

Het lijken kleine bewegingen, maar ze hebben grote gevolgen gehad (en misschien nog wel) voor de waterhuishouding en de landschapsontwikkeling. De geschiedenis van de Rijn – Maasdelta is wat dit betreft veelzeggend. In de verschillende ijstijden dwingt de *forebulge* de Rijn naar het westen af te buigen, maar na de ijstijd als de bodem weer wat daalt, zoekt de Rijn telkens zijn weg naar het noorden. De IJssel is dus eigenlijk de Rijn die naar het noorden wil afstromen, richting het sterkst dalende gebied, het Noordzeebekken.[74] Daarom is de IJssel relatief jong, zo'n 500 tot 800 jaar oud. Slechts weinig mensen realiseren zich dat de belangrijkste rivieren van ons land stromen langs een route die het gevolg is van het inzakken van de *forebulge* uit het Weichselien.

Recent is er meer kennis verworven over de gevolgen van druk en ontlasting van het aardoppervlak (door bijvoorbeeld een pakket ijs dat aangroeit of afsmelt). Onderzoek hoe dat doorwerkt in Noord-Nederland staat eigenlijk nog maar in de kinderschoenen, maar de resultaten tot nu toe smaken naar meer. Het hele beeklopenpatroon hangt waarschijnlijk samen met de druk van het landijs, de waterscheiding van de Drentsche Aa is erdoor opgeschoven en er zijn terrassen door ontstaan. Alle reden dus om dit verder te onderzoeken. Misschien kan nadere bestudering van de glaciale geschiedenis van Noord-Nederland ook een bijdrage leveren aan zeer actuele vraagstukken over de bodembewegingen door gaswinning, waar het ook gaat over stevigheid van de ondergrond.

Recent ecohydrologisch onderzoek bevestigt onze stelling dat ook in het Drentsche Aa-gebied bodembewegingen een wezenlijke rol speelden en dat de bodem veel minder stabiel is dan tot nu toe door geologen werd aangenomen. Er zijn namelijk 'natte' plantensoorten gevonden op hogere gronden. Dat is gek: normaal zijn hogere gronden droger en welt daar geen kwel op. Dit zou dus kunnen wijzen op breuklijnen in de ondergrond waarlangs het grondwater omhoog komt.

De bewegingen in de aardkorst hebben nog een gevolg dat in Noord-Drenthe landschapsvormend is geweest: door de bodembeweging kon het zout lokaal ook weer een beetje omhoog komen en konden andere delen tot soms lange tijd na de ijstijd weer een beetje inzakken.[75]
In het Drentsche Aa-gebied zien we dit effect onder andere terug in de diepte van de onderkant van de keileem. Door de grote druk van de ijskap in het Saalien is de keileem tamelijk vlak over het hele gebied uitgesmeerd: het ijs heeft oneffenheden in het landschap als het ware vlak gestreken. Maar tegenwoordig zien we dat er verschillen zijn in de diepteligging van de basis van de keileem. Zo zien we dat de onderkant van de keileem op de top van de zoutkoepels van Hooghalen, Schoonloo en Gasselte duidelijk hoger ligt dan hun omgeving. Bij het Drostendiep (bij Coevorden) ligt de keileemlaag in een slenk tussen twee zoutkoepels juist 2,5 meter dieper ten opzichte van het aangrenzende gebied. Dit

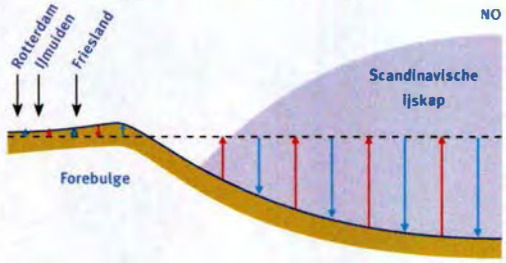

Door het enorme gewicht van de ijsmassa's werd in het Weichselien de aardkorst in Scandinavië naar beneden gedrukt. Maar net als bij een ballon die je indrukt, komt er naast de 'deuk' een hobbel. Vóór het ijsfront is de aardkorst omhoog gekomen. Dit wordt door geologen de forebulge genoemd.

zijn aanwijzingen dat door de forebulging de zoutkoepels ook ten gevolge van drukontlasting plaatselijk sterker stegen dan hun omgeving, terwijl andere delen na het afsmelten van het landijs juist in gebieden met breuken in de ondergrond (zoals bij het Drostendiep) weer een beetje daalden.

Terrassen in het beekdal
Bij Zeegse heeft het beekdal soms een onverwacht steile rand. Langs de Zeegsersteeg kronkelt het diepje enkele meters lager dan de weg. Als je goed kijkt, zie je daar zelfs verschillende plateaus. Dit noemen we ook wel terrassen – en dan hebben we het dus niet over de tafeltjes en stoeltjes bij een horecagelegenheid. Ook bij Oudemolen komen terrassen met steilranden voor. Maar in andere delen van het Drentsche Aa-gebied zijn dit soort terrassen niet zo duidelijk aanwezig. Hoe komt dat?

Vermoedelijk heeft dat ook te maken met bodembewegingen als gevolg van zouttektoniek. Wanneer we in de lengterichting vanaf de top van de zoutkoepel bij Anloo tot aan Glimmen de hoogte van het maaiveld aangeven in een profiellijn, zien we dat boven de zoutkoepel van Anloo de beek dieper in de aardkorst is ingesneden dan elders. Op grond van de metingen langs die lijn kunnen we concluderen dat de zoutkoepel bij Anloo zo'n 1,5 meter omhoog gekomen is. Deze terrassen zijn vrij nieuw: ze zijn in het Laat-Weichselien – Vroeg-Holoceen ontstaan.

De oorsprong verschuift ...
Wie de bij dit boek gevoegde losse kaart van het natuurlijke landschap van Drenthe bekijkt kan zien dat helemaal in het zuiden van het stroomgebied, op de waterscheiding van de Drentsche Aa het patroon van beekdalen gewoon doorloopt naar het zuiden. De waterscheiding vormt de grens tussen beken die naar het noorden afwateren, en die naar het zuiden stromen zoals de Beiler- en Sleenerstroom. Maar de bovenlopen van de Drentsche Aa en die van de Beiler-, Aalder-, en Sleenerstroom gaan in elkaar over.

Een van de bovenlopen uit het Drentsche Aa-gebied is die van het Andersche Diepje. Deze is door De Gans in 1981 onderzocht bij Papenvoort.[76] Het meest zuidelijke deel van de bovenloop vertoont (verstopt onder het dekzand) een ruim 3,5 meter diep beekdal. Op grond van pollenanalytisch onderzoek van opvullingsmateriaal (veen) is vastgesteld

Dr Aa H01.indd 49 18-08-15 12:13

Tussen Mid- en Zuidlaren stroomt een klein zijtakje in het Westerdiep. Dit droogdalletje heet het Wilde Veen.

dat het dal is ingesneden in het landschap door de eroderende werking van een riviertje dat stroomde in de overgangsperiode van het Saalien naar het Eemien. De zeespiegelstand lag in het Pleniglaciaal veel lager en volgens De Gans is dat er de oorzaak van dat de tweede insnijding van het dal dieper is. Maar het was ook de tijd dat het landijs zijn maximale uitbreiding van het Weichselien kende en dus de *forebulge* in Nederland maximaal was door de opwaartse druk. De zee lag lager en ons land was opgeduwd door de druk van het ijspakket elders. De zoutkoepel bij Schoonloo zorgde voor extra opwaartse druk. Onder die omstandigheden kon ook de Drentsche Aa zich dieper insnijden.

Volgen we de bovenloop van De Gans verder zuidelijk, dan blijkt dat het voormalige beekdal onder het maaiveld doorloopt tot óp de flank van de zoutkoepel. Aan de oppervlakte – bijvoorbeeld bij de Strengenweg – zien we daar niets van. Het water verzamelt zich daar vanaf het hoger gelegen bosgebied in kleine zijdalletjes die via gegraven sloten uitkomen in het Eeserveen en uiteindelijk in het dal van de Hunze. Bekijken we de huidige situatie in noordelijke richting dan zien we dat de huidige bovenloop van de Drentsche Aa tegenwoordig ontspringt in het dekzandgebied aan weerszijden van de weg Rolde – Borger.

Op grond van onze huidige kennis over verschillende geologische processen kunnen we dan ook concluderen dat het brongebied van het Andersche Diep oorspronkelijk zo'n 800 meter zuidelijker gelegen heeft dan nu. De *forebulge* heeft ook de route van de Drentsche Aa dus stevig beïnvloed.

Synthese: Het landschap aan het einde van het Weichselien

Nu we meer weten over de aardlagen en de processen die in 300 miljoen jaar de ondergrond vorm gaven, keren we voor het verhaal over het ontstaan van de Drentsche Aa terug naar het aardoppervlak. Ook zonder in de bodem te boren lezen we uit het reliëf en de patronen in het huidige landschap al veel af over de geologische ontstaansgeschiedenis. Het beste kun nen we daarvoor enige afstand nemen en het perspectief kiezen van het aardkundige landschap van de Drentsche Aa dat u vindt op de losse kaart achterin dit boek. Deze kaart brengt voor de verschillende landschappen de terreinvormen in beeld (de geomorfologie), beschrijft de geologische afzettingen nabij het aardoppervlak en geeft inzicht in de bodemontwikkeling en de stromingsrichting van het grondwater (wetenschappers spreken over de fysisch-geografische kaart). We leggen ter afsluiting van dit eerste hoofdstuk aan de hand van een viertal deellandschappen de koppeling tussen het landschap en de hiervoor beschreven geologische processen. Achtereenvolgens gaan we in op het grondmorene- en smeltwatererosielandschap, het beekdallandschap, het dekzandlandschap en tenslotte het stuifzandlandschap.

Grondmorene- en smeltwatererosielandschap

Het huidige landschap van het Drentscha Aa-gebied ontleent, zoals we eerder in dit hoofdstuk zagen, haar hoofdstructuur aan de beweging van het landijs tijdens het Saalien. Het landschap ten westen van de lijn Rolde – Schoonloo is onderdeel van het Drents-Fries keileemplateau en is gevormd in de tweede fase van de landijsuitbreiding door een noordoost-zuidwest stromende ijsstroom. Tijdens

Dr Aa H01.indd 50 18-08-15 12:13

de ijsbedekking is een pakket grondmorene (keileem) afgezet. Na het afsmelten van het ijs blijft hier een welverd keileemlandschap achter met een netwerk van oppervlakkige smeltwatergeulen die onder de ijskap gevormd zijn. Net zoals het oppervlak van de keileem een golvend verloop heeft, varieert ook de dikte van het keileempakket: gemiddeld is de laag keileem 1 à 2,5 meter dik. De plaatsen Rolde en Schoonloo liggen op een rug die deel uitmaakt van het landschap dat het oostelijke deel van het Drentsche Aa-gebied bestrijkt. Het Hondsrugcomplex, een serie parallelle lineaire moreneruggen van keileem, zogenaamde megaflutes, is gevormd tijdens de vierde fase van de Saale-ijstijd door een met relatief hoge snelheid noordnoordwest-zuidzuidoost stromende gletsjertong (zie pagina 33) Naast de richting en het patroon valt op dat deze ruggen een vrij vlakke 'top' hebben. Ze zijn door het gewicht en de stroming van het ijs vervormd en afgevlakt tot een glooiende langwerpige vorm. Twee van de ruggen van het Hondsrugcomplex liggen prominent in het Drentsche Aa-gebied: de Hondsrug en de Rolderrug. In het noordwesten van het gebied vinden we nog twee keileemruggen met eenzelfde strekkingsrichting: de Rug van Tynaarlo en direct boven Asser begint de Rug van Zeijen.

In de Rolderrug is de laag keileem vaak niet dikker dan 2,5 meter. Dikkere keileempakketten komen plaatselijk voor in de Rug van Tynaarlo en in de Hondsrug. Tussen Gasselte en Annen en ten noorden van Zuidlaren zijn zelfs keileemdiktes van tien meter vastgesteld. In het gebied tussen de keileemruggen, maar bijvoorbeeld ook op de Zuides van Gasteren ontbreekt keileem vrijwel geheel en dagzomen de afzettingen uit het Elsterien. We nemen aan dat in dit gebied tijdens de eerste fasen van de landijsbedekking in het Saalien ook keileem is afgezet. Dat is verdwenen door de flutes-vorming of de intense smeltwaterstromen onder het landijs. Na het afsmelten van het landijs blijft een smeltwatererosielandschap achter met een netwerk van ondiepe smeltwatergeulen, lage ruggen en plateau-achtige vormen die de algemene helling naar de Noordzee volgen. Onderzoekers gaan ervan uit dat de initiële dalstructuur van de Drentsche Aa is gevormd tijdens de overgang van het Saalien en het Eemien omdat we geen smeltwaterafzettingen in de dalen zien die duiden op sterke erosie door smeltwater.[78] Doordat keileem is verdwenen komen potklei en Peelozand, het fijne witte zand met veel glimmers, hier veelvuldig aan het maaiveld voor. Potklei treffen we vooral aan tussen Anderen en Gasteren.

Ook de zogenaamde droogdalen zijn ontstaan in het Weichselien als de ondergrond (permanent) bevroren is. Het afstromende smeltwater vormt erosiegeulen, die later deels weer opgevuld zijn met hellingmateriaal dat naar beneden glijdt als de zon op de helling schijnt (solifluctie). Zo krijgt het dal een asymmetrische vorm. Na het verdwijnen van de permafrost is de ondergrond weer doorlatend en verliezen deze smeltwaterdalen hun watervoerende functie. Daarom heten ze droogdalen.[79] Droogdalen zijn vooral daar gevormd waar sprake is van veel reliëf, omdat het water daar voldoende kon afstromen en dus voldoende kracht ontwikkelde om materiaal te verspoelen. Daarom komen ze in het Drentsche Aa-gebied voor aan weerszijden van de Rolderrug en aan westelijke kant van de Hondsrug, bijvoorbeeld bij het Eexterveld. Voor de fraaiste reeks droogdalen in Drenthe moeten we een uitstapje maken buiten het Drentsche Aa-gebied. Die zijn namelijk te vinden aan de oostzijde van de Hondsrug, vooral in het zuidelijke deel tussen Emmerschans en Exloo. De Besloten Venen bij Noordlaren is een bijzonder droogdal. De Drentsche Aa stroomt daar tot in het Laat-Weichselien richting Hunze maar wordt in het Jonge Dryas door inwaaiend zand gedwongen noordwaarts een nieuwe bedding te zoeken.[80]

In het zuiden van het Drentsche Aa-gebied vinden we op de kaart van het natuurlijke landschap ook een reeks keileemruggen met een oost-west oriëntatie. De hoge plekken op het keileemplateau vallen samen met de zoutruggen en koepels in de diepe ondergrond van Hooghalen en Schoonloo en zijn door opheffing van het aardoppervlak gevormd. Bij Schoonloo is door dit mechanisme van zouttektoniek een lage heuvel van grofzandige rivierafzettingen uit het Vroeg-Pleistoceen ontstaan. Deze reeks van ruggen vormt de waterscheiding tussen het stroomgebied van de Drentsche Aa en andere naar het zuiden en zuidwesten van het Drents plateau afvoerende stroomgebieden, zoals dat van de Beilerstroom en de Aalderstroom.

Op een beperkt aantal plaatsen in en buiten het smeltwater-erosielandschap liggen geïsoleerde, grofzandige heuvels. Eén daarvan is de Houtesch bij Amen. Bovenop de heuvel ligt een laag grof ongesorteerd zand op een ondergrond van keizand en keileem die vooral in de flank van de heuvel dagzoomt. Dit grove materiaal is waarschijnlijk afgezet tijdens smeltwaterafvoer in het landijs. Deze markante plek is op de kaart als smeltwaterrestheuvel terug te vinden.

Dr Aa H01.indd 51 18-08-15 12:13

Beekdallandschap
De beekdalen in het stroomgebied van de Drentsche Aa lopen als aderen door het landschap. Op het eerste gezicht lijkt het patroon op een regelmatig stroomopwaarts vertakkend stelsel met twee hoofdtakken: het dal van het Taarlosche Diep aan de westzijde en aan de oostzijde dat van het Gastersche Diep.

Kijken we nauwkeuriger dan zien we een bijzonder patroon van dalen met splitsingen en samenvloeiingen. Een sprekend voorbeeld daarvan is de splitsing van het beekdal bij Loon. Bij Zeegse voegen beide takken zich weer samen. Eenzelfde patroon zien we ten westen van Deurze en verder stroomopwaarts in het Geelbroek. Ook in de oostelijke tak van de Drentsche Aa zien we dit dalpatroon bij herhaling voorkomen. Een van de meest markante voorbeelden daar is de afsplitsing van het dal bij Gasteren, waarbij een van de dalen doorloopt onder de Gastersche duinen om bij Schipborg weer in de hoofdtak uit te komen. Hoe is dit systeem ontstaan?

We beschreven al dat na het afsmelten van het landijs aan het einde van het Saalien een onregelmatig netwerk van ondiepe smeltwatergeulen achterbleef. Deze netwerkstructuur vormt het aangrijpingspunt voor de dalvorming in de ijstijd die daarop volgt, het Weichselien. De splitsingen in het huidige dalsysteem reflecteren nog een deel van deze oude netwerkstructuur. In het Weichselien reikt het landijs tot Noord-Duitsland en Midden-Denemarken. Voor het ijsfront wisselen extreme koude en warmere perioden elkaar af. Tijdens relatief warme perioden ontdooien de sneeuw en de bovengrond. Doordat het vrijkomende smeltwater door de diepe permafrost aanvankelijk niet in de bodem kan wegzakken, stroomt het smeltwater oppervlakkig af en volgt daarbij de laagtes in het landschap. Door de lage stand van de zeespiegel in het Noordzeebekken en het opheffen van het aardoppervlak voor het ijsfront snijden dalen zich diep in de ondergrond in. Na deze fase van insnijding ontdooit de bovengrond verder en worden de diep ingesneden dalen weer grotendeels opgevuld met zand en fijn grind van lokale oorsprong.

Er zijn vermoedelijk twee insnijdingsfasen geweest in het Weichselien. De eerste fase van diepe insnijding vindt plaats aan het begin van het Pleniglaciaal. Uit de gegevens die we nu hebben leiden we af dat de tweede fase van diepe dalinsnijdingen dateert uit een relatief warme periode aan het einde van het Weichselien – vermoedelijk het Bølling/Allerød interstadiaal. In het genetische dwarsprofiel door het dal van het Loonerdiep op pagina 74-75 zijn de twee insnijdingen te zien.

Dekzandlandschap
We schreven al dat dekzanden zijn afgezet tijdens stormen in koude perioden van het Weichselien. Deze dekzanden zijn niet alleen als een deken over Drenthe uitgespreid, de natuur boetseerde er ook een rijke schakering aan vormen van. In de beekdalen vertonen de afzettingen afwisselend de kenmerken van transport via de wind dan wel via stromend water. Geologen rekenen deze zanden tot de fluvioperiglaciale afzettingen, waarbij fluvio verwijst naar rivierafzettingen en periglaciaal naar koude omstandigheden in de omgeving van een landijskap.

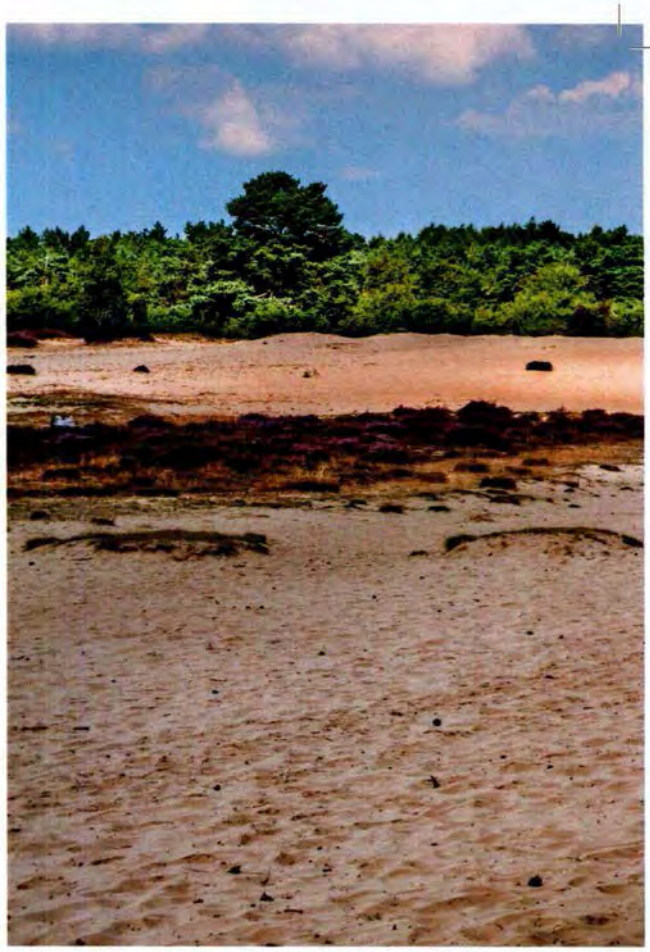

Als het koud en droog is wordt dekzand vooral vlak afgezet. Maar soms ontstaan er duinen. In het Drentsche Aa-gebied zijn zulke duinen nog steeds zichtbaar, bijvoorbeeld in Gasteren en het Noordlaarderbos. Duinen worden niet zomaar overal gevormd, ze grijpen aan op bestaande knikken in het landschap, zoals dalranden en glaciale ruggen, maar ook op vegetatie. Een van de meest kenmerkende vormen van dekzandduinen zijn de paraboolduinen. Die worden onder invloed van vegetatie gevormd. Paraboolduinen zijn gevormd in perioden als het klimaat voldoende droog is, maar ook nat en warm genoeg voor enige plantengroei. Langs de randen van een duin is de bodem vochtiger dan op de top. De rand raakt begroeid en remt zo het verstuivingsproces. De top is echter droog en stuift uit, waardoor de paraboolvorm ontstaat: een hoefijzervorm waarbij de armen tegen de wind in liggen. Uit de richting van de armen kunnen we dan ook de windrichting reconstrueren. Vaak vinden we meer paraboolduinen dicht bij elkaar.

Om beter zicht te krijgen op de landschapsvormende patronen en processen is op de losse kaart achterin de dunne laag dekzand weggelaten. Die ligt vrijwel overal in het Drentsche Aa-gebied en volgt grotendeels het reliëf van het onderliggende glaciale landschap. Wel zijn de dekzandduinen weergegeven. Met de plek van die duinen zien we ook de landschappelijke aangrijpingspunten waarnaar het zand zich is gaan vormen. Zo liggen tegen de westflank van de Rolderrug naast elkaar een aantal dekzandduinen met een paraboolstructuur. Op de westflank van de Hondsrug herhaalt zich dat patroon. Verder komen op de flanken van de keileemruggen tussen Hooghalen en Schoonloo veel dekzandduinen voor. Ook pingoruïnes kunnen een aangrijpingspunt vormen voor het zand. Vrijwel

Dr Aa H01.indd 52 18-08-15 12:13

Het Drouwenerzand is een stuifzandcomplex dat is ontstaan door overexploitatie van het heidegebied en een intensief gebruikte verkeersroute over de Hondsrug. De begroeiing is verdwenen waardoor de wind vrij spel kreeg.

overal op de kaart zien we groepen pingoruïnes die omsloten zijn door dekzandduinen – al is het in het veld moeilijk om de randwal van de pingo en het duin van elkaar te scheiden. Tenslotte fungeren ook de beekdalen als 'zandvangers'. Op de 'dalschouder' komen parallel aan de beekloop series lage ruggen voor.

Het zand – zowel de deken als de duinen – heeft een groot stempel gedrukt op het huidige beekdal. Zo ging het bijvoorbeeld bij de Gasterse Duinen, waar het beekdal met dekzand dichtstoof en de beek gedworgen werd haar loop te verleggen. Ook zouttektoniek kan een rol spelen bij het verschuiven van de beekloop.

Stuifzandlandschap

We hebben het nu gehad over dekzanden en stuifduinen uit het Weichselien. Maar er zijn ook nog recente stuifzanden. Omdat die van nature in Drenthe niet voorkomen, horen ze strikt genomen niet thuis in dit eerste hoofdstuk. Ze zijn namelijk pas later door toedoen van de mens ontstaan. Maar om toch een compleet beeld te geven van de landschappen die door aardkundige processen zijn gevormd, worden ze hier kort toegelicht.

Stuifzand is in principe dekzand dat na intensief gebruik van het gebied door de mens is gaan verstuiven. Deze zogenaamde *drift sands* komen voor vanaf het Neolithicum toen de mens zich is gaan laten gelden. Maar we vinden ze met name vanaf de Late Middeleeuwen als de mens intensiever gebruik gaat maken van het landschap – en er soms sprake is van roofbouw. We hebben het dan over intensieve vormen van beweiding, het steken van plaggen, intensieve betreding en verstuiving nabij karrensporen.

De zogenaamde *sandbelt* die door menselijk overgebruik ging stuiven strekte zich van de Noordwest-Europese laagvlakte uit tot in Polen en oostelijker.[60] De hoge en lage stuifzandduinen en stuifzandvlaktes liggen vaak in de buurt van de esdorpen. Daarnaast vinden we stuifzandgebieden langs de historische handelsroutes over de Hondsrug en de Rolderrug.

Stuifzandcomplexen zijn te herkennen aan de uitgesproken hoogteverschillen op korte afstand, vergelijkbaar met die in de huidige duinen langs het Noordzeestrand. Dit reliëf is duidelijk anders dan dat van de gloo ende dekzandafzettingen uit het Weichselien. Dat heeft te maken met het klimaat en de vegetatie. In het huidige klimaat wordt stuivend zand lokaal ingevangen door de welige plantengroei. Daardoor heeft ons landschap wat steilere hellingen en kleinere duinen.

Eén van de grotere recente stuifzandcomplexen ligt ten oosten van Zeegse, de Zeegserduinen. Stuifzandduinen en stuifzandvlakten komen altijd in combinatie met elkaar voor. Vaak heeft reliëfomkering plaatsgevonden en zijn hoge dekzandruggen uitgestoven tot op het keileem, de potklei of grovere afzettingen in de Formatie van Peelo en zijn nieuwe stuifduinen gevormd. Ook zijn de randwallen van pingoruïnes lokaal verstoven en zijn smeltwaterdalen metstuifzand volgestoven en geblokkeerd geraakt. Het kenmerk van stuifzandgronden is dat een goed ontwikkeld bodemprofiel ontbreekt. Soms ligt onder het stuifzand nog een fossiel bodemprofiel begraven.

Dr Aa H01.indd 53 18-08-15 12:13

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum Assen, 8 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Handtekening

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico's in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico´s, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Datum 9 juni 2017

Handtekening

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Datum 8 juni 2017

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum Meppel 9-6-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van ~~Assen~~ Meppel maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Handtekening

Van:
Onderwerp:
Datum: 8 juni 2017 14:19
Aan:

DJ

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
Assen, 08-06-2017
Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,
Als inwoner van de woonwijk Marsdijk in Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.
De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.
Ik ben van mening, dat gaswinning onder een woonwijk met 13.000 inwoners gelet op de bekende en mogelijke gevolgen eenvoudigweg onverantwoord is.
De handel wijze van zowel NAM als de nationale overheid, inzake de gaswinnings- en aardbevingsproblematiek in Groningen tot nu toe schept weinig vertrouwen in een voor mij adequate aanpak als zich problemen voordoen. Dat vertrouwen is evenzeer aangetast door de gang van zaken in de onderhavige casus. Immers, anders dan aanvankelijk toegezegd is de NAM inmiddels gestart met de gaswinning op basis van een "oude" vergunning. Juridisch moge zij daartoe gerechtigd zijn, naar letter en geest van de vernieuwde wetgeving terzake acht ik deze handelwijze in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Daarom vraag ik ook stopzetting van de gaswinning nu.
Het ontwerp instemmingsbesluit is juridisch technisch van aard. Het toont nauwelijks begrip en empathie voor de gevoelens van de bewoners en draagt dientengevolge niet bij aan het tot stand brengen van een zo noodzakelijke vertrouwensbasis.
Op dit moment beleef ik een ongestoord woongenot. De gaswinning draagt het risico van verstoring daarvan in zich.
Zo gaswinning uit overwegingen van algemeen belang als onvermijdelijk dient te worden beschouwd, dan rust op U de verplichting aantasting van dat woongenot te voorkomen. Indien zich desondanks verstoring voordoet, dient u dat onverwijld en adequaat te (doen) herstellen.
De geruststellende bewoordingen van NAM tijdens de informatiebijeenkomsten en van U in het ontwerp instemmingsbesluit, alsmede de verwijzingen naar de toepasselijke schadeprocedures en rechtsmiddelen zijn daarvoor niet toereikend. Zij leggen de druk bij de alsdan getroffenen en niet bij de direct aanwijsbare veroorzaker.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.
Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit

besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.
Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.
Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.
Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum Assen, 8 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Ook ligt mijn huis bij een uniek natuurgebied, daarom wijs ik u ook op het belang van natuurwaarden.

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Assen, 11 juni 2017

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster Vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Betreft: Ontwerp-Instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte Minister,

Als inwoners van de wijk Mardijk in Assen maken mijn man en ik hierbij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld. U bent van plan toestemming te geven om gas te winnen onder Assen, onder de wijk Marsdijk. Het college van burgemeester en wethouders is het niet eens met het ontwerpbesluit. Het college wordt hierin gesteund door de voltallige gemeenteraad. Tevens bestaat er geen draagvlak onder de bewoners van het betreffende gebied. Wij sluiten ons volledig aan bij de opgestelde zienswijze, afgeleid van de zienswijze van het college van burgemeester en wethouders. U treft deze zienswijze daarom ondertekend aan. In deze begeleidende brief willen wij graag nog een persoonlijke noot toevoegen.

Persoonlijke noot
De behoefte om een persoonlijke noot toe te voegen bij de zienswijze komt voort uit het feit dat wij ons slecht gehoord voelen. De belangen van de bewoners van het gebied boven het gasveld lijken geen grote plaats in te nemen. Ik ben naar de eerste voorlichting van de NAM gegaan in de hoop mijn stem te kunnen laten horen, maar de voorlichting is er enkel op gericht om de mensen gerust te stellen met wat cijfers. Dit is moeilijk te accepteren, want wij zien wat gaswinning in de provincie Groningen doet. Het besluit om gas te winnen onder Mardijk lijkt een rijdende trein, die niet te stoppen is. Terwijl er geen draagvlak bestaat bij de bewoners boven het gasveld. Wij vinden het moeilijk te accepteren dat de bewoners boven het gas nauwelijks een stem als belanghebbende gegund wordt. Overigens slaat de communicatie van de NAM op meer manieren de plank mis. Zo zat er bijvoorbeeld nauwelijks tijd tussen een uitnodiging en een voorlichting. In een wijk met veel tweeverdieners en gezinnen kunt u voorstellen dat dit invloed heeft op de opkomst.

Wij hebben onze woning in 2014 gekocht. Destijds moet al duidelijk geweest zijn dat wij een woning kochten boven een gasveld. Er is al eerder gewonnen in dit gasveld, maar men kon indertijd niet bij dit 'hoekje' komen. Nooit zijn wij geïnformeerd over het feit dat de woning boven een gasveld stond. Als wij dat op voorhand hadden geweten, dan was deze woning nooit in beeld gekomen om aan te kopen. (Ondertussen zijn wij gek geworden op onze woning en op dit mooie plekje en willen wij hier niet weg) Het lijkt niet juist dat kopers niet worden geïnformeerd over zo'n belangrijk feit als gaswinning onder de woning. Een verborgen gebrek is te verhelpen, maar dit niet.
Overigens, als wij hierop doorredeneren, dan moeten wij wel concluderen dat de gaswinning nu al invloed heeft op de waarde van de woning. Er zullen meer mensen zijn, die momenteel niet meer tot aanschaf van een woning in Marsdijk over zullen willen gaan.

Dit brengt ons tot een volgend punt van ergernis; Als het over de belangen van de bewoners boven een gasveld gaat, dan gaat het over de waarde van een woning. De waarde van een woning is natuurlijk het gemakkelijkste te bepalen met een bedrag. Een woning is echter veel meer dan een stuk vermogen. Een woning is ook een thuis. De plek waar je jezelf veilig hoort te voelen. Dat gevoel van veiligheid tast u aan met uw toestemming tot gaswinning. Door enkel over waarde te praten, misken je een heel belangrijk deel van het verhaal. Graag verwijzen wij naar hoofdstuk 3 'Maatschappelijke impact' van bijgevoegde zienswijze.

Als laatste willen we graag uitzoomen. Fossiele brandstoffen zijn een aflopende zaak. Duurzame energie heeft de toekomst. U zou hier een positief voorbeeld in kunnen geven door extra te investeren in duurzame energie in de gebieden boven een gasveld, bijvoorbeeld door zonnepanelen aan te bieden. Op die wijze geeft u iets terug en maakt u een gebaar van erkenning naar de bewoners.

Zienswijze
U treft hierbij de zienswijze aan, die is afgeleid van de zienswijze van het college van burgemeester en wethouders van Assen. Deze hebben wij aandachtig gelezen en hiermee zijn wij het eens. U ontvangt deze daarom ondertekend.

Wij verzoeken u dringend om deze zienswijze mee te nemen in uw besluitvorming en te laten zien dat u de signalen uit de regio kunt oppakken.

Graag vernemen wij uw reactie

Hoogachtend,

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico´s, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Datum 12-06-2017 12-06-2017

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster Vergunningen
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Assen, 11 juni 2017

Betreft: Ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Onze kinderen wonen met ons in Marsdijk in Assen. Onze kinderen willen hier graag blijven wonen. Zij zijn hier geboren en wonen hier al hun hele leven.

Wij, als hun ouders, willen onze kinderen graag een toekomst bieden met een veilig gevoel. En niet met het zwaard van Damocles boven onze en hun hoofden en het risico op bevingen en bevingsschade onder onze voeten. Een veiligheid waar iedere burger in Nederland recht op heeft en wij én onze kinderen dus niet minder.

Ik vraag mij ten zeerste af wat U zou doen, als U in onze schoenen zou staan, als het de leefomgeving van U en Uw kinderen zou betreffen. Denkt U daar maar eens over na.

Om die reden ontvangt U van ons bijgaande zienswijze.

Wij hopen van harte dat dit U tot denken aanzet en rekenen op een, voor ons, goede afloop.

Met vriendelijke groet,

Mede namens onze kinderen:

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 35, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de n art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw naar de noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Een onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Datum 11-06-2017 11-06-201

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum Assen, 12-6-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Deze inwoonster van de woonwijk Marsdijk in Olst maakt zich erg bezorgd over de dicht bevolkte inwonertal met zijn vele scholen, basis en voortgezet onderwijs. De wijk ligt ingeklemd tussen Noord-Willemskanaal, Havenkanaal en 2 Industrieterreinen, Natura 2000-Gebied en Waterwingebied. 0021

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Handtekening

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij wil bezwaar maken tegen het besluit van de minister om de NAM toe te staan om gaswinning toe te staan in Assen.

Het winnen van gas kan leiden tot bevingen en schades aan woningen en andere gebouwen.

Ik denk ook dat hij géén toestemming zou geven als dat in de minister zijn eigen woonplaats zou plaatsvinden

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische zaken,
Directie Energie en Omgeving,
Cluster vergunningen,

Postbus 20401
2500 EK Den Haag.

vld Stichting (beheer)

Betreft: bezwaarschrift ontwerp instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld
Datum: 12-6-2017

Geachte directie,

De eigenaren van Landgoed Bosch en Vaart en het bestuur van de stichting Bosch en Vaart te Vries maken ernstig bezwaar tegen een eventuele vergunning verlening van het ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld.

Samen met de heer en (eigenaren) beheert de stichting Landgoed Bosch en Vaart te Vries; met daarop gevestigd vijf Rijksmonumenten.

Gezien de ellende die wij aan den lijve ondervonden hebben met de afhandeling van schade aan Rijksmonumenten in de provincie Groningen zijn wij tegen het verlenen van een vergunning aan de NAM om in de kleine velden rond Vries te gaan boren.
Wij onderschrijven dan ook de tekst zoals verwoord in de bezwaarschriften van de gemeenten Assen, Tynaarlo en Aa en Hunze.

Het is een treurige zaak dat de ene Rijksdienst miljoenen uitgeeft om Rijksmonumenten in stand te houden en een andere Rijksdienst de Nam toestemming geeft om naar aardgas te boren met bodemdaling en schade aan gebouwen tot gevolg.
Wij spreken daarom onze afkeuring uit over deze mogelijke vergunningverlening tot gasboring die ongetwijfeld gepaard zal gaan met toekomstige schade aan de Rijksmonumenten waar wij eigenaar van zijn en/of het beheer over voeren.

Mocht er toch overgegaan worden tot Vergunningverlening dan eisen wij:
- dat er een nulmeting wordt uitgevoerd naar de stand waarin onze vijf Rijksmonumenten zich thans bevinden alvorens er geboord gaat worden en
- dat eventuele schade aan onze bezittingen afgehandeld zal worden door een volledig onafhankelijk orgaan en zonder allerlei vormen van vertraging.

Namens het bestuur van de stichting:

(penningmeester)

Namens de eigenaren:

Correspondentieadres:

Meer info over de stichting vindt u op: www.landgoedboschenvaart.nl

Ministerie van Economische zaken,
Directie Energie en Omgeving,
Cluster vergunningen,

v/d. Eigenaren

Postbus 20401
2500 EK Den Haag.

Betreft: bezwaarschrift ontwerp instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld
Datum: 12-6-2017

Geachte directie,

De eigenaren van Landgoed Bosch en Vaart en het bestuur van de stichting Bosch en Vaart te Vries maken ernstig bezwaar tegen een eventuele vergunning verlening van het ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld.

Samen met de heer en (eigenaren) beheert de stichting Landgoed Bosch en Vaart te Vries; met daarop gevestigd vijf Rijksmonumenten.

Gezien de ellende die wij aan den lijve ondervonden hebben met de afhandeling van schade aan Rijksmonumenten in de provincie Groningen zijn wij tegen het verlenen van een vergunning aan de NAM om in de kleine velden rond Vries te gaan boren.
Wij onderschrijven dan ook de tekst zoals verwoord in de bezwaarschriften van de gemeenten Assen, Tynaarlo en Aa en Hunze.

Het is een treurige zaak dat de ene Rijksdienst miljoenen uitgeeft om Rijksmonumenten in stand te houden en een andere Rijksdienst de Nam toestemming geeft om naar aardgas te boren met bodemdaling en schade aan gebouwen tot gevolg.
Wij spreken daarom onze afkeuring uit over deze mogelijke vergunningverlening tot gasboring die ongetwijfeld gepaard zal gaan met toekomstige schade aan de Rijksmonumenten waar wij eigenaar van zijn en/of het beheer over voeren.

Mocht er toch overgegaan worden tot Vergunningverlening dan eisen wij:
- dat er een nulmeting wordt uitgevoerd naar de stand waarin onze vijf Rijksmonumenten zich thans bevinden alvorens er geboord gaat worden en
- dat eventuele schade aan onze bezittingen afgehandeld zal worden door een volledig onafhankelijk orgaan en zonder allerlei vormen van vertraging.

Namens het bestuur van de stichting:

(penningmeester)

Namens de eigenaren:

Correspondentieadres:

Meer info over de stichting vindt u op: www.landgoedboschenvaart.nl

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Paterswolde, 9 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van de gemeente Tynaarlo maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt. In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5

van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieks-vriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B&W van de gemeente Tynaarlo.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen 10 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming.

Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem

Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM.
Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn.

Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting

Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid.
U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 9 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld. U kunt naar mijn mening niet instemmen met het Winningsplan Westerveld. In deze brief licht ik toe waarom u dit niet kunt.

Emoties door schade tellen mee!
Ik ben net verhuisd vanuit Groningen naar Assen, mede vanwege de gaswinning in Groningen. Zoals u weet brengt dit erg veel fysieke en emotionele schade toe aan de inwoners en huizen in Groningen. Tot mijn grote teleurstelling gaat u nu ook van Drenthe een wingewest maken. Dit is echt ongehoord. Ik stel het als inwoner van Assen absoluut niet op prijs als u in Assen en omgeving gaat boren naar een fossiele brandstof zoals gas, waarvan we allemaal weten dat het achterhaald en absoluut niet duurzaam is.

Burgers tellen mee!
De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Daarom dien ik deze zienswijze in.

Bevingen veroorzaken altijd schade!
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Zie het voorbeeld in Groningen: ondanks de teruggedraaide gaskraan, blijft het beven en blijft er schade ontstaan.
In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Pak de NAM toch eens aan!
Ik vind dat U de NAM moet verplichten voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting bij iedereeen!
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM wel de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning

en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Transparante schaderegeling moet!
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Als het net zo gaat als in Groningen, dan zijn wij als inwoners van Assen voorlopig nog niet klaar want de NAM functioneert niet als schadeafhandelaar. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluitopenbaar te maken. Het is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.
Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg **van alle mijnbouwactiviteiten** (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen.
Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Veiligheid voor inwoners staat voorop!
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B&W van Assen.

Hoogachtend,

Stop Gaswinning Marsdijk Nu

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 12 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

De werkgroep Stop Gaswinning Marsdijk Nu heeft in de periode van 28 januari 2017 tot en met 4 februari 2017 ruim 2000 handtekeningen tegen de gaswinning onder de Asser woonwijk Marsdijk verzameld.

De werkgroep maakt gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Uit de contacten met de bewoners tijdens de handtekeningen actie is gebleken, dat zij bezorgd zijn over hun veiligheid, over de mogelijke schade aan hun bezittingen, het te verwachten gedoe bij het verhalen van hun recht en de geestelijke druk, die dit met zich brengt. Zij spreken uit eigen ervaring, daar waar zij woonachtig waren in het Groninger aardbevingsgebied, dan wel op basis van de ervaringen van hun verwanten daar, die zij van nabij meemaken. Voor anderen geldt de eenvoudige, maar authentieke notie dat gaswinning onder een woonwijk met 13.000 inwoners gelet op de bekende en mogelijke gevolgen eenvoudigweg onverantwoord is.

Vrij algemeen is het gebrek aan vertrouwen bij de ondertekenaars in zowel NAM als de nationale overheid, gebaseerd op de handelwijze zoals zij die waarnemen inzake de gaswinnings- en aardbevingsproblematiek in Groningen tot nu toe. Evenzeer is die gebaseerd op de gang van zaken inzake de onderhavige casus. Immers, anders dan aanvankelijk toegezegd is de NAM inmiddels gestart met de gaswinning op basis van een "oude" vergunning. Juridisch moge zij daartoe gerechtigd zijn, naar letter en geest van de

vernieuwde wetgeving terzake achten wij deze handelwijze in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Daarom vragen wij ook stopzetting van de gaswinning nu.

Het ontwerp instemmingsbesluit is juridisch technisch van aard. Het toont nauwelijks begrip en empathie voor de gevoelens van de bewoners en draagt dientengevolge niet bij aan het tot stand brengen van een zo noodzakelijke vertrouwensbasis.

Op dit moment beleven de inwoners van Marsdijk een ongestoord woongenot. De gaswinning draagt het risico van verstoring daarvan in zich.
Zo gaswinning uit overwegingen van algemeen belang als onvermijdelijk dient te worden beschouwd, dan rust op U de verplichting aantasting van dat woongenot te voorkomen. Indien zich verstoring voordoet, dient u dat onverwijld en adequaat te (doen) herstellen.

De geruststellende bewoordingen van NAM tijdens de informatiebijeenkomsten en van U in het ontwerp instemmingsbesluit, alsmede de verwijzingen naar de toepasselijke schadeprocedures en rechtsmiddelen zijn daarvoor niet toereikend. Zij leggen de druk bij de alsdan getroffenen en niet bij de direct aanwijsbare veroorzaker.

Risicobeheersysteem
Wij vinden daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Wij moeten kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Wij lezen in het ontwerpbesluit dat U de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Wij willen daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft U terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft U aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt U in artikel 5 van Uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het

onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Wij vinden dat U als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Wij willen dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die U heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde U om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe U de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt U naar onze mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft U aan dat U zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past U dit nog niet toe en verwijst U slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat U niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Wij sluiten ons verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet, Handtekening

Namens de Werkgroep Stop Gaswinning Marsdijk Nu

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 12 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.
De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem

Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting

Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling

In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied

Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Bovendien wil ik u er op wijzen dat veel van onze wijkgenoten in grote onzekerheid leven over de voorgenomen gaswinning en de aangekondigde zekerheid van het ontstaan van schade aan woningen. Tot nu toe reageert u alsof vergoeding van die schade alle onrust en angst wegneemt. Dat is niet zo. Angst, onzekerheid en materiële schade zijn totaal verschillende grootheden. Jarenlang in angst en onzekerheid leven richt grote schade aan in kwaliteit van leven en beperkt het gevoel van vrijheid en veiligheid.

Wij gebruiken een min of meer standaard zienswijze. Vergis u niet, wij zijn geen copy-cats maar menen alles wat we hier schrijven wat er over geschreven is door onze vertegenwoordigers. Jammer genoeg zal niet iedereen de stap (kunnen) zetten om een zienswijze in te dienen. Denk daarom niet dat het wel mee zal vallen met de angsten en onvrede in het gebeid, waarover u gaat besluiten.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Betreft: Zienswijze ontwerp-instemmingsbesluit Gaswinning Westerveld

Assen, 12 juni 2017

Excellentie,

Bij deze maak ik gebruik van de mogelijkheid een persoonlijke zienswijze in te dienen betreffende het ontwerp-instemmingsbesluit Gaswinning Westerveld. Ik maak daarbij gebruik van een voorbeeldbrief welke ik op punten heb gepersonaliseerd in verband met een soms iets afwijkende visie.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik ben van mening dat u daar in het onderhavige ontwerp-instemmingsbesluit nog onvoldoende aan tegemoet komt. Ik zal proberen hierna aan te geven waarom.

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid, en daarmee het burgerperspectief, nog onvoldoende aan ministeriële toezeggingen.

Het ontwerp instemmingsbesluit is juridisch technisch van aard. Het toont nauwelijks begrip en empathie voor de gevoelens van de bewoners en draagt dientengevolge niet bij aan het tot stand brengen van een zo noodzakelijke vertrouwensbasis.

De handelwijze van zowel NAM als de nationale overheid, inzake de gaswinnings- en aardbevingsproblematiek in de provincie Groningen tot nu toe schept weinig vertrouwen in een voor mij adequate aanpak als zich problemen voordoen. Dat vertrouwen is evenzeer aangetast door de gang van zaken in de onderhavige casus. Immers, anders dan aanvankelijk toegezegd is de NAM inmiddels gestart met de gaswinning op basis van een 'oude' vergunning. Juridisch mag zij daartoe gerechtigd zijn, naar letter en geest van de vernieuwde wetgeving terzake, acht ik deze handelwijze in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Mede daarom vraag ik om stopzetting van de gaswinning nu.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt echter genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen. Ik ben van mening, dat gaswinning onder een woonwijk met duizenden inwoners gelet op de bekende en mogelijke gevolgen eenvoudigweg onverantwoord is.

Tot voor kort beleefde ik een ongestoord woongenot. De publicatie van uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft dit woongenot ernstig aangetast. Zo gaswinning uit overwegingen van algemeen belang als onvermijdelijk dient te worden beschouwd, dan rust op U de verplichting aantasting van dat woongenot te voorkomen. Indien zich desondanks verstoring voordoet, dient u dat onverwijld en adequaat te (doen) herstellen.

De geruststellende bewoordingen van NAM tijdens de informatiebijeenkomsten en van U in het ontwerp instemmingsbesluit, alsmede de verwijzingen naar de toepasselijke schadeprocedures en rechtsmiddelen zijn daarvoor niet toereikend. Zij leggen de druk bij de alsdan getroffenen en niet bij de direct aanwijsbare veroorzaker.

Ik vind daarom, als u toch (door) gaat (met) winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus vóór de fase van vergunningverlening duidelijk moeten zijn. Ik wil kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de fase van vergunningverlening ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Teneinde het één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ook mis ik hier een paragraaf over de gevolgen van immateriële schade. Ik denk dan onder andere aan psychische schade door verstoord woongenot in de wetenschap dat er gas wordt gewonnen onder je huis met mogelijke gevolgen. Een ander aspect dat ik mis is de waardedaling van een huis in een wingebied waarbij bodemdaling wordt verwacht en met een kleine kans op bevingen. Ik ben van mening dat ook voor deze schades een compensatie moet komen. Ik stel dan ook voor om de gevraagde individuele nulmeting vergezeld te doen gaan van een onafhankelijke, marktconforme waardevaststelling van de woning van voor de winningsplannen en daarop een jaarlijkse indexatie welke de landelijke trend volgt toe te passen. Bij een verkoop onder de marktwaarde zal er dan een financiële compensatie moeten plaatsvinden.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een

onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet mag en kan instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B&W van de gemeente Assen.

Met de meeste hoogachting,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van de woonwijk Marsdijk in Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Ik ben van mening, dat gaswinning onder een woonwijk met 13.000 inwoners gelet op de bekende en mogelijke gevolgen eenvoudigweg onverantwoord is.

De handel wijze van zowel NAM als de nationale overheid, inzake de gaswinnings- en aardbevingsproblematiek in Groningen tot nu toe schept weinig vertrouwen in een voor mij adequate aanpak als zich problemen voordoen. Dat vertrouwen is evenzeer aangetast door de gang van zaken in de onderhavige casus. Immers, anders dan aanvankelijk toegezegd is de NAM inmiddels gestart met de gaswinning op basis van een **"oude"** vergunning. Juridisch moge zij daartoe gerechtigd zijn, naar letter en geest van de vernieuwde wetgeving terzake acht ik deze handelwijze in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Daarom vraag ik ook stopzetting van de gaswinning nu.

Het ontwerp instemmingsbesluit is juridisch technisch van aard. Het toont nauwelijks begrip en empathie voor de gevoelens van de bewoners en draagt dientengevolge niet bij aan het tot stand brengen van een zo noodzakelijke vertrouwensbasis.

Op dit moment beleef ik een ongestoord woongenot. De gaswinning draagt het risico van verstoring daarvan in zich.
Zo gaswinning uit overwegingen van algemeen belang als onvermijdelijk dient te worden beschouwd, dan rust op U de verplichting aantasting van dat woongenot te voorkomen. Indien zich desondanks verstoring voordoet, dient u dat onverwijld en adequaat te (doen) herstellen.

De geruststellende bewoordingen van NAM tijdens de informatiebijeenkomsten en van U in het ontwerp instemmingsbesluit, alsmede de verwijzingen naar de toepasselijke schadeprocedures en rechtsmiddelen zijn daarvoor niet toereikend. Zij leggen de druk bij de alsdan getroffenen en niet bij de direct aanwijsbare veroorzaker.

Risicobeheersysteem

Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie

(traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Betreft: Zienswijze winningsplan Westerveld

Assen, 12 juni 2017

In aanvulling op de zienswijze van de gemeente Assen, waarbij ik mij volledig aansluit, vestig ik uw aandacht op het volgende.

Vanuit de gemeente is er voornamelijk voor de inwoners van Assen-Noord (Marsdijk en Loon) een voorlichtings- of inspraakbijeenkomst gehouden.

Enkele jaren geleden heeft ook de NAM een dergelijke bijeenkomst gehouden voor Assen Zuid/Zuidwest, de wijken Baggelhuizen en Witten. Ook daarbij is gesteld dat de maximum kracht van een eventuele beving 3,9 zou kunnen zijn.

In het gemeentelijke advies aan u over het nu ter inzage gelegde winningsplan wordt geen expliciete aandacht besteed aan dit gedeelte van de gemeente. Ik vind dat dit wel had gemoeten, en deel u daarom zelf mijn zienswijze mee.

Baggelhuizen, waarin mijn huis, opgeleverd in januari 1977 is gelegen, ligt halverwege tussen het gasveld Eleveld en het nieuw te exploreren veld Witten. Op 26 december 1986 hebben wij een flinke en duidelijk voelbare aardschok gehad. De kracht ervan was toen ca 2,5. Later is er nog eens een schok geweest van rond de 2, waarvan wij alleen een knal hebben gehoord.
Hoewel er niet onmiddellijk onder ons huis en directe omgeving gewonnen is kan er dus bij een heviger schok wel degelijk schade optreden.

Ik benadruk dat er tot op heden geen enkele waarneembare schade is aan ons huis, niet door natuurlijke zetting en niet door de beide bevingen, en ook van buren is mij helemaal niets hieromtrent bekend.
Maar het is wel zinnig om deze buurt bij de door de gemeente gevraagde nulmeting te betrekken en dus de omgeving van Eleveld ruim genoeg te nemen.

Een afschrift van deze brief zend ik aan de gemeente Assen

In afwachting van uw bericht,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500EK Den Haag

Bunne, 12-06-17

Betreft: Zienswijze Ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld

Hierbij brengen wij onze zienswijze in over het gaswinningsplan Westerveld.
Wij onderschrijven inhoud en adviezen zoals verwoord in het advies van de gemeente Tynaarlo, met dien verstande dat wij daar nog de volgende uitbreiding aan toevoegen.
Overal waar de gemeente Tynaarlo haar advies toespitst op de velden Eleveld en Vries-Zuid dient dit te worden aangevuld met de velden die het meest nabij onze woning liggen. Onze woning bevindt zich op . Wij menen uit de kaarten te kunnen aflezen dat het dan gaat om de velden Vries-Centraal en Vries-Noord. In de directe omgeving van onze woonplaats, zoals in de plaats Winde zijn er in 1996 reeds bevingen geweest met een gemeten magnitude van 1,9 op de schaal van Richter. Het is niet uit te sluiten dat bij verdere winning uit de nabijgelegen velden er weer bevingen zullen optreden. Wij vragen extra aandacht voor het uitvoeren van een nulmeting aan onze woning om eventuele discussie over ontstane schade --zowel niet-constructief (waaronder esthetisch) als constructief – te voorkomen.

Hoogachtend,

Benthem Gratama
advocaten

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Datum: 14 juni 2017
Onze ref.: /NAM * 170248
Uw ref.: **DGETM-EO / 17049933**
Behandelaar:
Direct tel. nr.:
Direct fax nr.:
E-mailadres:

Betreft: zienswijzen tegen het ontwerp-instemmingsbesluit winningsplan Westerveld

Geachte heer, mevrouw,

Als gemachtigde van de heer (nader te noemen:), wonende aan de , dien ik hierbij zienswijzen in tegen het ontwerp-instemmingsbesluit winningsplan Westerveld van de Minister van Economische Zaken gepubliceerd op 4 mei 2017 (nader te noemen: het besluit). Blijkens de kennisgeving in de Staatscourant ligt het besluit van 8 mei tot en met 19 juni 2017 ter inzage en kan er tijdens deze termijn op het besluit worden gereageerd, zodat deze zienswijzen tijdig zijn ingediend. Een afschrift van het besluit voeg ik toe als bijlage 1.

Feitelijke situatie

Vanaf 1 januari 1976 wint de Nederlandse Aardolie Maatschappij (nader te noemen: de NAM) nabij de woning en woonwijk van gas. Het gaat om het gebied Westerveld. Ten behoeve van de gaswinning heeft de NAM aan de Minister van Economische Zaken op basis van een gewijzigd winningsplan toestemming gevraagd voor het - blijven - winnen van gas in dit gebied. Het onderhavige besluit is de reactie op de gevraagde toestemming en houdt in dat de NAM ook in de toekomstige elf jaren gas mag blijven winnen.

Huize Eekhout | Burg. van Roijensingel 2 | Postbus 1036 | 8001 BA Zwolle | t: 038 428 00 77 | f: 038 421 85 73 | i: www.benthemgratama.nl

Benthem Gratama Advocaten B.V. heeft de beroepsaansprakelijkheid van haar advocaten verzekerd. Onze aansprakelijkheid wordt beperkt tot het bedrag dat in voorkomende gevallen onder deze verzekering voor uitbetaling in aanmerking komt.
Alle opdrachten worden aanvaard en uitgevoerd overeenkomstig de Algemene Voorwaarden van Benthem Gratama Advocaten B.V., welke zijn gedeponeerd bij de Rechtbank Overijssel. Deze Algemene Voorwaarden zijn tevens afgedrukt op de achterzijde van dit briefpapier.

Benthem Gratama
advocaten

kan zich niet verenigen met het besluit en heeft zich daarom genoodzaakt gezien onderhavige zienswijze in te dienen. Kort gezegd ligt hieraan ten grondslag dat vreest voor aardbevingen, bodemdaling en het in waarde verminderen van zijn woning. Zijn bezwaren licht in het navolgende nader toe.

Zienswijzen

Aardbevingen en bodemdaling

Allereerst vreest voor aardbevingen en bodemdaling in de wijk waarin hij woont. Deze vrees is terecht, daar de NAM in het winningsplan ook rekening houdt met bodemdaling en bodemtrillingen. De verwachte effecten zijn echter niet dermate groot - zo stelt de NAM en zo staat in het besluit - dat in het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade de gaswinning niet moet worden toegestaan.

vraagt zich echter af of de theorie in de toekomst overeen komt met de praktijk. In Groningen zijn de effecten van de gaswinning uiteindelijk veel groter gebleken dan was voorspeld. heeft dan ook zijn twijfels bij de genoemde percentages en getallen door de NAM en de onderzoeken die aan het besluit ten grondslag liggen. Hij vreest ten zeerste dat het voortzetten van de gaswinning uiteindelijk tot gevolgen zal leiden waar omwonenden, zoals , de dupe van worden.

Tot slot merkt in dit kader op dat er in het verleden ook effecten in de omgeving zijn opgetreden. De effecten zijn voor de aankomende jaren wellicht als gering gekwalificeerd, maar er hebben zich ook reeds effecten voorgedaan. Bij elkaar opgeteld zal er in de toekomst dan ook - ten opzichte van de start van de gaswinning - een grote verandering zijn opgetreden. Doordat er een nieuw winningsplan wordt voorgelegd, vallen deze grote veranderingen echter niet op.

Waardevermindering woning

Ten tweede meent dat zijn woning in waarde is gedaald. Ook al is er nog geen directe schade opgetreden ten gevolge van de gaswinning. De gevolgen die zich in Groningen hebben voorgedaan door de gaswinning zorgen voor een negatief effect op de woningmarkt. Indien zijn woning op dit moment zou willen verkopen, zal de gaswinning door de NAM een negatieve invloed hebben op de verkoopprijs. meent dan ook dat er in het besluit een nadere regeling moet worden getroffen ter compensatie voor omwonenden van de velden waar gas wordt gewonnen. Op dit moment lijkt enkel gewaarborgd dat fysieke schade voor vergoeding in aanmerking komt. Compensatie wegens waardevermindering is echter tevens op zijn plaats.

Ik verwijs u in het licht van het voorgaande naar de uitspraak van de rechtbank Noord-Nederland van 2 september 2015 - ECLI:NL:RBNNE:2015:4185 - waarin de huiseigenaren in het aardbevingsgebied van Groningen aanspraak konden maken op een compensatie voor de waardevermindering als

gevolg van de aardbevingen, ongeacht of fysieke schade aan de onroerende zaken was ontstaan. ziet graag dat een dergelijke compensatieregeling in het besluit is gewaarborgd, op het moment dat aardbevingen zich in de omgeving voordoen. meent zelfs dat er nu al aanleiding bestaat voor compensatie, daar zijn woning reeds in waarde is verminderd gelet op de negatieve berichtgeving omtrent de situatie in Groningen en het feit dat zijn woning in een omgeving staat waar in de toekomst ook aardbevingen kunnen ontstaan door de gaswinning.

Indien terug moet vallen op de nu in het besluit opgenomen schaderegeling, moet hij wachten totdat er daadwerkelijk fysieke schade is opgetreden en het eigenlijk al te laat is. meent immers dat zijn woning reeds in waarde is verminderd.

Tot slot verzoekt dat in lijn met artikel 5 in het besluit wordt aangegeven op welke wijze wordt gewaarborgd dat problemen ten aanzien van de bewijslast en de lange tijd die in Groningen gemoeid gaat met het afwikkelen van schadeprocedures voortvloeiend uit de gaswinning in het onderhavige besluit worden voorkomen. Hierbij verzoekt u te heroverwegen een onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade. Dit in lijn met het advies van de Tcbb.

Communicatie met burgers

Tot slot merkt op dat op pagina 17 is weergegeven dat een betere communicatie naar burgers in het instemmingsbesluit geborgd moet zijn. De wijze van communicatie ervaart tot noch toe helaas niet positief. Twee concrete gebeurtenissen geven aan waarom deze ervaring heeft.

Ten eerste noemt de wijze van informatieverschaffing door de NAM aan de burgers. Op 16 januari jl. heeft de als bijlage 2 bijgevoegde brief van de NAM ontvangen waarin werd aangegeven dat de NAM een informatiebijeenkomst houdt over het proces van het winnen van gas en het gebruiken van aardgas. Deze informatiebijeenkomst vond op 17 januari jl. - een dag na ontvangst van de uitnodiging - plaats. Deze wijze van communicatie betreurt ten zeerste, aangezien hij op deze korte termijn niet in staat was de informatiebijeenkomst bij te wonen.

Ten tweede wil noemen dat hij in een eerder stadium reeds zijn bezwaren heeft geuit. Dit naar aanleiding van voornoemde brief van de NAM. Zijn bezwaren en vragen heeft op 17 januari jl. aan de afdeling communicatie van de NAM per e-mail toegestuurd. Naar aanleiding van zijn e-mail heeft echter niet meer vernomen van de NAM, hetgeen hem ten zeerste spijt daar hij nu via de officiële procedure zijn bezwaren uit.

herkent dan ook - gelet op het voorgaande - tot noch toe niet de op pagina 17 weergegeven werkwijze inzake de betere communicatie naar de burgers. Van een zorgvuldig overleg met de

Benthem Gratama
advocaten

omgeving om gaswinning op eigen bodem toe te staan is hem niet gebleken. adviseert u met klem de communicatie in de toekomst daadwerkelijk te verbeteren en deze zorgvuldiger te laten verlopen. Ook verzoekt hij u dit de NAM op het hart te drukken. Tot slot geeft de voorkeur aan een publieksvriendelijke oplegger, zodat het winningsplan tevens voor hem goed te begrijpen is.

Concluderend

Gelet op het voorgaande verzoekt u het besluit niet dan wel gewijzigd vast te stellen, met inachtneming van de hierboven weergegeven zienswijzen. is er niet gerust op dat de veiligheid van de omwonenden en het voorkomen van schade daadwerkelijk gewaarborgd is in het besluit. Hij vreest dan ook voor onevenredig nadelige gevolgen voor zijn omgeving en voor hemzelf. Het besluit kan dan ook op grond van het voorgaande geen stand houden.

Graag verzoek ik u nadere berichtgeving over de procedure aan mij toe te sturen.

In afwachting van uw berichten.

Met vriendelijke groet,

Bijlage 1: ontwerp-instemmingsbesluit winningsplan Westerveld gepubliceerd op 4 mei 2017

Bijlage 2: uitnodiging informatiebijeenkomst NAM, ontvangen op 16 januari jl.

Benthem Gratama
advocaten

BIJLAGE 1

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Datum
Betreft: Ontwerp-instemmingsbesluit winningsplan Westerveld

Ons kenmerk
DGETM-EO / 17049933

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Ontwerp-instemmingsbesluit

1. Aanvraag

Op 11 september 2016 is een aanvraag ontvangen, gedateerd 9 september 2016, van de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (hierna: NAM) tot instemming met het gewijzigde winningsplan Westerveld (hierna: winningsplan Westerveld).

Het winningsplan Westerveld omvat 11 aardgasvoorkomens, te weten: Assen, Assen-Zuid, Een, Eleveld, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Witten, Witterdiep, Zevenhuizen en Zevenhuizen-West. Deze aardgasvoorkomens liggen binnen de gebieden van de winningsvergunningen Drenthe II en Groningen zoals verleend op basis van de Mijnbouwwet (hierna: Mbw). Geografisch bezien liggen de aardgasvoorkomens van het winningsplan Westerveld deels in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe, in de gemeenten Leek, Ooststellingwerf, Aa en Hunze, Noordenveld, Assen, Tynaarlo en Midden-Drenthe, en in de waterschappen Noorderzijlvest, Fryslân, Hunze en Aa's, en Drents Overijsselse Delta.

Het winningsplan Westerveld beschrijft op welke wijze NAM verwacht het resterende gas te winnen uit de betreffende aardgasvoorkomens en hoe de eventuele risico's daarvan zoveel mogelijk worden beperkt. Daarnaast bevat het winningsplan informatie over de verwachte gasproductie van de betreffende aardgasvoorkomens, een overzicht van het productiesysteem, de verwachte bodemdaling en de kans op aardbevingen, en de maatregelen die volgens NAM daaruit voortvloeien voor de boven- en ondergrond.

Het winningsplan Westerveld betreft een actualisering van het vigerende winningsplan voor de bestaande gaswinning. De redenen voor de actualisatie zijn: een (vernieuwde) seismische risicoanalyse, de stopzetting van de gasproductie uit de gasvelden Appelscha, Roden en Norg-Zuid, een actualisatie van productie- en bodemdalingsvoorspellingen, en voorziene activiteiten om de productie in stand te houden.
NAM verwacht dat de gaswinning op basis van het winningsplan Westerveld in 2023 beëindigd zal worden, met een uitloop tot 2028 in geval van het hoge productiescenario. Gaswinning uit het Westerveld systeem vindt al ruim dertig jaar plaats en bevindt zich thans in de eindfase.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

De Minister van Economische Zaken (hierna: de minister) is op grond van artikel 34, derde lid, Mbw bevoegd te beslissen op deze aanvraag.

2. Beleid gaswinning in Nederland

In het Energierapport 2015 en de Energieagenda van december 2016 is de 'lange termijn'-visie ten aanzien van de Nederlandse brandstofmix, inclusief de transitie naar een duurzame energievoorziening, uiteengezet. Het in productie brengen van hernieuwbare energiebronnen maakt daar nadrukkelijk onderdeel van uit. Hoewel in de gebouwde omgeving stevig ingezet wordt op het geleidelijk uitfaseren van het gebruik van aardgas, speelt aardgas (als efficiënte energiedrager) komende decennia nog een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening.
Op dit moment is de Nederlandse energievoorziening nog voor meer dan 90% afhankelijk van fossiele brandstoffen (olie, gas, steenkool), waarbij aardgas voorziet in ruwweg 40% van onze primaire energiebehoefte. Van de fossiele brandstoffen is aardgas de schoonste brandstof, met de minste CO_2-uitstoot en dus het minst belastend voor het klimaat. In de transitie naar duurzaam is aardgas – voor het verwarmen van een groot deel van de huizen en het realiseren van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening - de komende decennia nog steeds nodig.
Wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen is het wenselijk dit uit de Nederlandse bodem te winnen. Nederland is dan minder afhankelijk van gasimport en de schonere winning in Nederland beperkt ook de met de winning samenhangende mondiale uitstoot van CO_2.

3. Voorgeschiedenis

3.1 Wijziging Mijnbouwwet

Met het per 1 januari 2017 in werking treden van de gewijzigde Mbw is onder meer het toetsingskader van en de procedure om te komen tot een winningsplan gewijzigd.

3.1.1 Wijziging toetsingskader

Implementatie aanbevelingen OVV-rapport in de Mbw
De wijziging van de Mbw is allereerst het resultaat van de implementatie van de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (hierna: OVV) in zijn rapport over de aardbevingsrisico's in Groningen (Kamerstukken II 2014/15, 33 529, nr. 123) van 18 februari 2015. In de kabinetsreactie van 2 april 2015 (Kamerstukken II 2014/2015, 33 529, nr. 143) is aangegeven dat het kabinet alle aanbevelingen uit dit OVV-rapport zal overnemen.

Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het OVV-rapport richt zich op de veiligheid van burgers en infrastructurele werken. Een ander belangrijk punt betreft het betrekken van de andere overheden bij de besluitvorming over mijnbouwactiviteiten en het hebben van meer aandacht voor het burgerperspectief. Deze en andere aanbevelingen hebben op verschillende onderdelen geleid tot wijziging van de Mbw; deze wijziging is per 1 januari 2017 in werking getreden. Voorafgaand aan deze wetswijziging heeft de minister bij brief van 21 april 2015 (Kamerstukken II 2014/2015, 33 529, nr. 146) aangegeven om de toentertijd ingediende (wijzigingen van) winnings- en opslagplannen op land, niet in behandeling te nemen.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Met het per 1 januari 2017 in werking treden van de gewijzigde Mbw is er nu ook een wettelijke grondslag voor het in de procedure in acht nemen van de aanbevelingen uit het OVV-rapport.

In het winningsplan is met het oog hierop dan ook expliciet aandacht besteed aan het belang van veiligheid en risico's voor omwonenden, gebouwen en infrastructuur. Dit gebeurt volgens een samen met SodM opgestelde methodiek[1]: de seismische risicoanalyse (SRA). Dit betekent dat de beoordeling van de gevolgen van aardbevingen niet langer wordt beperkt tot de "seismische hazard" (seismische dreiging), maar wordt uitgebreid naar het daadwerkelijke seismische risico (effecten voor omwonenden).

Natuur en milieu
Tijdens de parlementaire behandeling van de implementatie van het OVV-rapport in de Mbw zijn naast het belang van veiligheid en risico's voor omwonenden en het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken, ook de gevolgen voor milieu en natuur door de wijziging van de Mbw toegevoegd aan het toetsingskader voor winningsplannen.

3.1.2 Wijziging procedure

Op basis van de aanbevelingen van het OVV-rapport, zoals overgenomen door het kabinet (Kamerstukken II 2014/2015, 33 529, nr. 143), dienen de andere overheden betrokken te worden en dient er meer aandacht voor het burgerperspectief te zijn in de besluitvorming. In dit verband is een samenhangend pakket aan wijzigingen in de Mbw doorgevoerd dat recht doet aan de maatschappelijke vraagstukken rond mijnbouwactiviteiten. Zo is nu ook bij een wijziging van het winningsplan in principe afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing verklaard, waardoor de mogelijkheid van het indienen van zienswijzen is ontstaan. Daarnaast gaat het voor de instemmingsprocedure met het winningsplan onder andere om het adviesrecht voor decentrale overheden. Alvorens te besluiten over een winningsplan wordt door de minister advies gevraagd aan: Staatstoezicht op de Mijnen (hierna: SodM), de Technische commissie bodembeweging (hierna: Tcbb), de Mijnraad, alsook de provincie(s), gemeente(n) en waterschap(pen).
Ten behoeve van de advisering door de decentrale overheden is op 8 november 2016 door de minister een informatiebijeenkomst georganiseerd over het winningsplan ten behoeve van de betrokken decentrale overheden. Daarnaast bestaat voor een ieder de, reguliere wettelijk geregelde, mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen op het ontwerp-instemmingsbesluit met het winningsplan conform afdeling 3.4 van de Awb. In de periode waarin het ontwerp-instemmingsbesluit ter inzage ligt, worden door de minister ook een aantal informatiebijeenkomsten in de regio georganiseerd. Tijdens deze informatiebijeenkomsten zal het ook mogelijk zijn om mondeling zienswijzen in te dienen. Deze werkwijze is erop gericht de andere overheden en het burgerperspectief nadrukkelijker mee te nemen in het door de minister te nemen besluit op een verzoek om in te stemmen met een winningsplan.

---

[1] 'Methodiek voor risicoanalyse omtrent geïnduceerde bevingen door gaswinning', SodM, 1 februari 2016. Te vinden op www.rijksoverheid.nl.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

3.2 Procedure winningsplan Westerveld

NAM heeft op 20 december 2013 een wijziging van het winningsplan Westerveld ingediend. Dit winningsplan heeft NAM aangevuld op 27 mei 2014, waarna SodM en TNO op 15 september 2014 advies hebben uitgebracht aan de minister. Gelet op de toenemende vragen vanuit de samenleving en de indertijd voorziene wijziging van de Mbw is er geen besluit omtrent instemming over het winningsplan Westerveld genomen. In navolging van de kabinetsreactie op het OVV-rapport is, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de betreffende wijziging van de Mbw, vanaf april 2015 de beleidslijn gevolgd om winningsplannen uit te breiden met een SRA waardoor er expliciet aandacht uitgaat in het winningsplan naar de risico's voor omwonenden, gebouwen en infrastructuur.
NAM heeft op 23 februari 2016 een bijgewerkt winningsplan Westerveld ingediend. Op 30 mei 2016 heeft de minister aan SodM gevraagd om deze nieuwe beoordeling van het seismische risico te toetsen en om na te gaan of de geactualiseerde tekst invloed heeft op het eerdere advies van 15 september 2014. Het resultaat van deze beoordeling heeft SodM per brief van 12 juli 2016 kenbaar gemaakt aan de minister. In deze brief is geadviseerd om aanvullende gegevens op te vragen bij NAM zodat een aantal stellingen in het winningsplan onderbouwd konden worden. Naar aanleiding van de brief van SodM en verder overleg met het ministerie, heeft NAM op 11 september 2016 het definitieve winningsplan Westerveld ingediend.
De in hoofdstuk 5 genoemde adviezen zien op dit definitieve winningsplan.

4. Juridisch kader

4.1 Mijnbouwregelgeving

Het winningsplan dient te worden getoetst aan de Mbw en de daarop gebaseerde regelgeving. De artikelen 34, 35 en 36 van de Mbw en de artikelen 24, 30 en 31 van het Mijnbouwbesluit (hierna: Mbb) vormen het juridisch kader waaraan het winningsplan wordt getoetst.

Alvorens op basis van de Mbw over te mogen gaan tot winning is, op grond van artikel 34, derde lid, van de Mbw, de instemming vereist van de minister met een winningsplan. Het winningsplan geeft concreet inzicht in de wijze waarop de winning wordt uitgevoerd en de effecten daarvan en dient te voldoen aan de eisen genoemd in artikel 35 van de Mbw. Artikel 24 Mbb bevat een aantal nadere eisen die aan een winningsplan worden gesteld.

Ter beoordeling of met een winningsplan kan worden ingestemd, wordt het winningsplan getoetst aan artikel 36, eerste lid, van de Mbw. De minister kan slechts geheel of gedeeltelijk instemming weigeren of daaraan voorschriften of beperkingen verbinden:

a. indien het in het winningsplan aangeduide gebied door de minister niet geschikt wordt geacht voor de in het winningsplan vermelde activiteit om reden van het belang van de veiligheid voor omwonende of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan,
b. in het belang van het planmatig beheer van voorkomens van delfstoffen,
c. indien nadelige gevolgen voor het milieu ontstaan, of
d. indien nadelige gevolgen voor de natuur worden vercorzaakt.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Artikel 36, tweede lid, van de Mbw bepaalt voorts dat de minister de instemming kan verlenen onder beperkingen of daaraan voorschriften kan verbinden, indien deze gerechtvaardigd worden door een grond als genoemd in artikel 36, eerste lid of, voor zover het belang van de veiligheid voor omwonende of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan daardoor niet op onaanvaardbare wijze wordt aangetast, door het belang van leveringszekerheid.

4.2 Voorbereidingsprocedure

Gelet op artikel 34, vierde lid, van de Mbw is dit besluit tot instemming met het winningsplan voorbereid met toepassing van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 van de Awb. Tevens is naast SodM en Tcbb op grond van artikel 34, vijfde lid, van de Mbw ook advies gevraagd aan alle betrokken decentrale overheden. en op grond van artikel 105, derde lid, van de Mbw aan de Mijnraad.

Onderhavig besluit is als volgt voorbereid:
- op [datum] is een kennisgeving met betrekking tot het ontwerp gepubliceerd in de Staatscourant; kennisgeving heeft ook plaatsgevonden in enkele huis-aan-huisbladen, regionale dagbladen en langs elektronische weg;
- op [datum] is door de minister een ontwerp van het besluit aan NAM gezonden;
- het ontwerp van het besluit heeft van [datum] tot en met [datum] ter inzage gelegen bij [locatie];
- er zijn [aantal] informatieavonden georganiseerd, op [data], waarbij de mogelijkheid werd geboden mondeling zienswijze naar voren te brengen.

Zienswijzen op dit ontwerpbesluit kunnen, gedurende een periode van zes weken vanaf het moment dat dit ontwerpbesluit ter inzage wordt gelegd, worden ingediend bij: Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

5. Adviezen naar aanleiding van de aanvraag

Over het winningsplan Westerveld hebben de volgende adviseurs, op verzoek van de minister, advies uitgebracht:
- SodM heeft bij brief van 13 oktober 2016 advies uitgebracht (kenmerk: 16152380). Voor de beoordeling van het winningsplan Westerveld heeft SodM advies gevraagd aan TNO-AGE voor de verificatie van de berekeningen op de onderdelen doelmatige winning, bodemdaling en de SRA;
- de Tcbb heeft bij brief van 6 december 2016 advies uitgebracht (kenmerk: TCBB/16189114);
- Gedeputeerde Staten van de provincie Groningen (hierna: de provincie Groningen) heeft bij brief van 10 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 2016-76.098/2/A.10, OM);
- Gedeputeerde Staten van de provincie Fryslân (hierna: de provincie Fryslân) heeft bij brief van 11 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 01378391);

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

- Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe (hierna: de provincie Drenthe) heeft bij brief van 17 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 3/3.3/2017000089);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Leek (hierna: de gemeente Leek) heeft bij brief van 19 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 2017000013);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Aa en Hunze (hierna: de gemeente Aa en Hunze) heeft bij brief van 17 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 163447);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Noordenveld (hierna: de gemeente Noordenveld) heeft bij brief van 18 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: Z16/03588);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Assen (hierna: de gemeente Assen) heeft bij brief van 17 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 2016-04865);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Tynaarlo (hierna: de gemeente Tynaarlo) heeft bij brief van 10 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 2016/35584, 2017/223);
- het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Midden-Drenthe (hierna: de gemeente Midden-Drenthe) heeft bij brief van 19 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: 777689);
- het bestuur van het waterschap Noorderzijlvest (hierna: het waterschap Noorderzijlvest) heeft bij brief van 13 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: Z/17/003896);
- het bestuur van Wetterskip Fryslân (hierna: Wetterskip Fryslân) heeft bij brief van 18 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: WFN1616221);
- het bestuur van het waterschap Hunze en Aa's (hierna: het waterschap Hunze en Aa's) heeft bij brief van 17 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: IN16-2078/17-0083);
- het bestuur van het waterschap Drents Overijsselse Delta (hierna: het waterschap Drents Overijsselse Delta) heeft bij brief van 16 januari 2017 advies uitgebracht (kenmerk: Z/16/007757-12169);
- de Mijnraad heeft bij brief van 3 maart 2017 advies uitgebracht (kenmerk: MIJR/17035516).

In aanvulling op het winningsplan hebben de adviseurs, indien adviezen van anderen reeds waren uitgebracht of ten tijde van de adviesperiode werden uitgebracht, deze adviezen ook ontvangen.

6. Winningsplan en uitgebrachte adviezen

Hieronder wordt per inhoudelijk thema op hoofdlijnen beschreven wat NAM hierover in het winningsplan heeft opgenomen, evenals wat de adviseurs (indien van toepassing) hierover hebben geadviseerd.

De inhoudelijke thema's zijn:
1. algemene adviezen;
2. specifieke adviezen ten aanzien van planmatig beheer;
3. specifieke adviezen ten aanzien van de veiligheid voor omwonenden, het voorkómen van schade of negatieve gevolgen voor milieu of natuur. De

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

adviezen ten aanzien van deze aspecten kunnen worden onverdeeld in adviezen die betrekking hebben op zuur- en hydraulische stimulatie, bodemdaling, bodemtrilling en schade door bodembeweging.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 7 een reactie op de adviezen gegeven en wordt aangegeven of het advies wordt overgenomen.

6.1 Algemene adviezen

De decentrale overheden constateren dat het maatschappelijk draagvlak voor (nieuwe) gaswinningen in Nederland afneemt. Dit als gevolg van de aardbevingen in Groningen, de daarmee samenhangende veiligheidsproblematiek en andere negatieve effecten van de gaswinning. Het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen is een belangrijke opgave voor onze samenleving en de decentrale overheden adviseren om met spoed het kabinetsbeleid te richten op duurzame energie.

De decentrale overheden vinden dat het winningsplan Westerveld grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen bevat en adviseren om die reden om niet hiermee in te stemmen. De decentrale overheden geven aan dat als de minister toch zou willen instemmen met het winningsplan, hij dan het voorzorgsbeginsel dient te hanteren en het (hieronder in onderdelen genoemde) gezamenlijke advies van de decentrale overheden dient mee te nemen.

De decentrale overheden geven aan dat bij de beoordeling en toetsing van de verschillende aspecten in het instemmingsbesluit moet worden uitgegaan van een integrale belangenafweging waarbij nut en noodzaak in de volle breedte met de maatschappelijke impact aan de orde komt. Zij geven aan dat het hierbij niet past om deze afweging te beperken tot een exacte en enge uitleg van voorgenomen wetgeving.

De decentrale overheden wijzen erop dat de communicatie van zowel NAM als het ministerie van EZ, naar burgers zorgvuldiger en publieksvriendelijker moet dan tot nu toe is gebeurd. Burgers moeten gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning; hen moet ook duidelijk zijn dat gaswinning alleen plaatsvindt onder voorwaarden waarbij nadelige gevolgen worden bewaakt en zoveel mogelijk worden voorkomen. Advies is om dit te borgen in het instemmingsbesluit.

De decentrale overheden geven aan dat het winningsplan lastig leesbaar is voor inwoners. Het indienen van een zienswijze hierop is pas zinvol als inwoners de inhoud ervan kunnen doorgronden. Daarom wordt geadviseerd om voorafgaand aan het maken van het ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen. Daarbij kan tevens worden aangegeven op basis van welke kenmerken (zoals inrichting gebied of bodemopbouw) de gasvelden Vries-Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen.

De decentrale overheden geven vanwege de transparantie de voorkeur aan één gasveld per winningsplan. Zij vragen zich af waarom het winningsplan Westerveld zoveel kleine gasvelden bevat.

De decentrale overheden adviseren om de toezegging van de minister jegens NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Vries-10 in te trekken en NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavig winningsplan af te wachten. Het vigerende winningsplan is namelijk niet getoetst op de veiligheid van burgers (SRA), waardoor er niet op kan worden teruggevallen.

De decentrale overheden geven aan dat gaswinning gepaard kan gaan met nadelige gevolgen voor inwoners door hinder, overlast en schade aan eigendommen. Het verzoek is om zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten (het laten terugvloeien van baten naar het gebied), waarbij tevens wordt aangegeven *hoe* de baten terugvloeien naar het gebied.

De provincie Groningen en gemeente Leek adviseren ten aanzien van het gasveld Zevenhuizen-West om in het instemmingsbesluit aan te geven dat dit gasveld niet ontwikkeld mag worden. Dit vanwege de provinciale stellingname tegen de ontwikkeling van nieuwe kleine gasvelden in de provincie Groningen vanwege de maatschappelijke onrust die er op dit moment is in Groningen.

De Mijnraad wijst erop dat NAM in het winningsplan verwijst naar rapporten van TNO, waarbij het kan gaan om verschillende onderdelen van TNO, die overigens volledig onafhankelijk van elkaar opereren. Waar het gaat om rapporten die betrekking hebben op de relatie gaswinning-aardbevingsschade, betreft dit TNO-NITG. Waar het gaat om advisering door TNO ten behoeve van SodM of EZ, betreft dit TNO-AGE (Advies Groep EZ), een apart TNO-organisatieonderdeel dat zich uitsluitend richt op advisering aan de Rijksoverheid en onafhankelijk opereert van de rest van de TNO-organisatie. Geadviseerd wordt om telkens te expliciteren welk TNO-onderdeel het betreft.

6.2 Planmatig beheer

Winningsplan NAM

De in het winningsplan Westerveld opgenomen gasvelden (ook wel aangeduid als het Westerveld systeem) hebben uiteenlopende reservoirkarakteristieken. Op basis hiervan onderkent NAM verschillende productieprofielen, waaronder een Mid Case en een High Case. NAM verwacht dat de productie van de velden in het Westerveld systeem tot het jaar 2023 zal voortduren in het meest waarschijnlijke productiescenario (Mid Case) en tot het jaar 2028 in het hoge, optimistische productiescenario (High Case).
NAM schat het resterende nog te winnen gasvolume in het Westerveld systeem op ca. 1,3 miljard Nm^3 (Mid Case) tot ca. 3,5 miljard Nm^3 (High Case).

Advies SodM

TNO-AGE (hierna: TNO) constateert dat de variërende reservoirkwaliteit en de waterproductie in de diverse velden een grote invloed hebben op de winningspercentages. De nog te winnen gasvolumes komen voornamelijk uit de velden Eleveld (nog ca. 700 miljoen Nm^3) en Vries-Zuid (nog ca. 400 miljoen Nm^3). NAM bestudeert de mogelijkheden om de productie van een aantal velden te verhogen. Hieronder vallen de drie velden Zevenhuizen-West, Assen-Zuid en Witten. TNO is van mening dat de winning doelmatig is, gezien de reservoirkwaliteit en het productiegedrag van de betrokken velden. Verder vindt TNO dat NAM voldoende initiatieven onderneemt om de productie te optimaliseren. SodM onderschrijft de conclusie van TNO en vindt de winning van de diverse velden in overeenstemming met de principes van planmatig beheer.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De decentrale overheden verzoeken de minister om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.

6.3 Veiligheid voor omwonenden, voorkómen van schade en negatieve gevolgen voor milieu of natuur

6.3.1 Zuur- en hydraulische stimulatie

Winningsplan NAM
NAM vermeld dat zij kortdurende zuur- en hydraulische stimulatie kan gaan toepassen om de productiviteit van een slecht producerende put te verbeteren. De kans op bodembeweging als gevolg van deze stimulatie behandelingen wordt als verwaarloosbaar ingeschat. Indien NAM in de toekomst concrete plannen heeft om een put te gaan stimuleren zal zij een locatiespecifieke risicoanalyse uitvoeren en deze opnemen in het werkveiligheidsplan voor putwerkzaamheden.

Advies SodM
SodM kan de uitspraak van NAM ten aanzien van het veiligheidsrisico en het risico op schade niet verifiëren omdat het winningsplan onvoldoende onderbouwing bevat. NAM vermeldt dat zij de specifieke risicoanalyse zal uitvoeren en deze zal opnemen in het werkveiligheidsplan voor putwerkzaamheden. In de nieuwe Mbw wordt een gedetailleerde risicoanalyse gevraagd voor reservoirstimulatie als onderdeel van het werkprogramma voor stimulering van putten. De minimale eisen van het werkprogramma worden beschreven in de bijbehorende nieuwe Mijnbouwregeling (Mbr). SodM adviseert om, vooruitlopend op de wijziging van de Mbw en Mbr, een voorwaarde op te nemen in het instemmingsbesluit met het winningsplan waarin wordt voorgeschreven dat NAM uiterlijk vier weken vóór aanvang van de zuur- en/of hydraulische stimulatie, ten genoegen van de Inspecteur-generaal der Mijnen, een locatiespecifieke risicoanalyse indient. Deze dient in te gaan op: status en integriteit van de te behandelen put, integriteit van de afdekkende lagen, hydraulische- of zuurvolumes en vloeistofsamenstelling van de te gebruiken chemicaliën, injectiedrukken en gevolgen voor spanningscondities in het reservoir, afstanden tot gekarteerde breuken en het seismisch risico van de operatie, locatie van de put ten opzichte van drink- en grondwatergebieden, geochemische interacties tussen de gebruikte vloeistoffen en gesteente/afsluitende lagen (incl. oplossingsverschijnselen) en het afvoerplan van de uitgewerkte chemicaliën (uitgewerkt zuur en/of stimulatievloeistoffen).

Advies Tcbb
Ook de Tcbb onderschrijft het advies van SodM om voorafgaand aan de eventuele toepassing van zuur- en hydraulische reservoirstimulatie een risicoanalyse uit te voeren, alsmede de eis op te nemen om alvorens reservoirstimulatie toe te passen seismisch meetinstrumentarium boven of nabij het te stimuleren voorkomen te plaatsen en in werking te hebben.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De decentrale overheden adviseren om, vanwege de mogelijke gevolgen, geen technieken zoals zuurstimulatie en fracken, die door hen worden aangemerkt als omstreden, toe te staan. De kans op deze mogelijke gevolgen willen zij geheel uitsluiten. De decentrale overheden adviseren om te zijner tijd bij een dergelijke beslissing ook lokale overheden, inwoners en de Waterleiding Maatschappij

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Drenthe een stem in deze afweging te geven met bijbehorende beroepsmogelijkheid.

6.3.2 Bodemdaling

Winningsplan NAM

In onderdeel C2, pagina 22 van het winningsplan, geeft NAM de verwachte bodemdaling, veroorzaakt door de gaswinning (tussen 2016 en 2023) uit het Westerveld systeem. De verwachte bodemdaling voor ieder individueel voorkomen wordt geschat op minder dan 2 cm.
Ook geeft NAM in het winningsplan een prognose van de totale bodemdaling als gevolg van de gaswinning uit het Westerveld systeem en de omliggende voorkomens (waaronder het Groningenveld in het noordoosten) voor 2025. De verwachte totale bodemdaling in 2025 ligt tussen 2 cm (Een) en 10 cm (Vries-Noord).
Daarnaast heeft NAM in het winningsplan weergegeven de verwachte eindsituatie in 2080 van de totale bodemdaling als gevolg van de gaswinning uit het Westerveld systeem en de omliggende voorkomens. De totale bodemdaling in 2080 ligt tussen 2 cm (Een) en 12 cm (Vries-Noord).

Advies SodM

NAM heeft in 2013 een bodemdalingsmeting uitgevoerd in het winningsgebied van het Westerveld systeem. Het resultaat van deze meting heeft NAM weergegeven in figuur C1 van het winningsplan. Het bodemdalingsmodel heeft NAM geactualiseerd met de meeste recente reservoirparameters, productieprofielen en geijkt aan de bodemdalingsmetingen tussen 1975 en 2013. Met dit geactualiseerde en geverifieerde model heeft NAM een prognose van de te verwachten bodemdaling tot het jaar 2025 (Figuur C4, einde van de winning) en het jaar 2080 (Figuur C5, verwachte eindsituatie) gemaakt. De nog te verwachten bodemdaling in de periode 2016 tot 2023, veroorzaakt door de resterende productie uit het Westerveld systeem, wordt door NAM geschat op minder dan 2 cm. Hiervoor heeft NAM de onzekerheden in het gedrag van de aquifers (waterdragende lagen) in haar analyse meegenomen.
TNO kan zich voor het Mid Case scenario vinden in de resultaten en onderschrijft deze waarden als de onzekerheid in de compactiecoëfficiënt niet wordt meegenomen. TNO heeft voor de bepaling van haar 'worst case' scenario de onzekerheid in de compactiecoëfficiënt gecombineerd met het High Case scenario. In dit geval bedraagt de maximale nog te verwachten bodemdaling tot het einde van de winningsperiode voor het veld Zevenhuizen minder dan 3 cm en voor alle overige velden uit het winningsplan minder dan 2 cm.
Op basis van de verificatie door TNO onderschrijft SodM de bodemdalingsanalyses in het winningsplan. SodM is het eens met NAM dat het effect van de resterende bodemdaling gering zal zijn en dat in principe geen extra maatregelen noodzakelijk zijn. In het winningsplan wordt echter niet inzichtelijk gemaakt welke maatregelen zijn getroffen voor de gevolgen van de reeds opgetreden bodemdaling voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen. SodM adviseert om NAM inzichtelijk te laten maken welke afspraken hiertoe met het waterschap zijn gemaakt.
Verder adviseert SodM om NAM aan te laten geven bij welke bodemdaling er additionele maatregelen noodzakelijk zijn om de nadelige gevolgen van de bodemdaling te voorkomen of beperken en welke maatregelen dan zullen worden genomen.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Advies Tcbb
De Tcbb concludeert dat het aannemelijk is dat de bodemdaling in het diepste punt van de bodemdalingskom van de voorkomens Assen, Assen- Zuid, Een, Eleveld, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Witten, Witterdiep, Zevenhuizen en Zevenhuizen-West in de periode tussen 2016 en 2023 niet meer dan 2-3 cm bedraagt.
Omdat de te verwachten bodemdaling geleidelijk en gelijkmatig optreedt, wordt er door de Tcbb geen directe schade aan infrastructuur, bebouwing of natuur en milieu verwacht. De Tcbb sluit echter niet uit dat de bodemdaling gevolgen kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen. De Tcbb onderschrijft dan ook bovengenoemd advies van SodM hierover.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
Ook de decentrale overheden constateren dat de uiteindelijke totale bodemdaling die voortkomt uit de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld, gevolgen kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen. De decentrale overheden adviseren om NAM deze gevolgen in samenspraak met de betrokken decentrale overheden te laten inventariseren, waarbij tevens inzichtelijk gemaakt dient te worden welke (waterhuishoud-kundige) maatregelen in dat verband genomen dienen te worden. Het instemmingsbesluit dient NAM te verplichten om de kosten van deze te nemen maatregelen en van eventuele overige uit deze bodemdaling voortvloeiende schade te vergoeden.

Daarnaast wordt gesteld dat NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leegproduceren van het gasveld Norg (na beëindiging van de gasopslag Norg) weer moet opnemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080. Het beëindigen en leeg produceren van de gasopslag Norg zal volgens NAM in de toekomst tot een additionele 10 cm bodemdaling leiden. Deze component is verdwenen uit de huidige set prognoses omdat NAM er vanuit gaat dat de gasopslag tot 2080 in gebruik zal blijven. Gezien de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening vinden de decentrale overheden dit niet terecht. Zij achten het zinvol op voorhand te weten welke additionele daling in het gebied (op mogelijk kortere termijn dan verwacht door NAM) nog verdisconteerd moet gaan worden.

De decentrale overheden verzoeken om in het instemmingsbesluit op te nemen dat als NAM het High Case scenario overschrijdt, NAM dan een nieuw winningsplan moet indienen waarover dan opnieuw besloten moet worden.

Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa wordt geadviseerd om:
- het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied;
- in het instemmingsbesluit met het winningsplan op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid (met name het blok Vries-ZZ) en Eleveld, het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk wordt ontzien resp. voldoende wordt beschermd.

Advies Waterschap Drents Overijsselse Delta
De verwachte bodemdaling is berekend op basis van de Mid Case en zal maximaal 2 cm bedragen in het beheergebied van het waterschap. Dit zou betekenen dat de

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

omgevingseffecten gering zijn. Om maximaal rekening te kunnen houden met de gevolgen voor de objecten van het waterschap en het watersysteem, adviseert het waterschap om ook de bodemdaling voor de High Case in beeld te brengen. Het waterschap merkt verder op dat bodemdaling leidt tot bergingsverlies in de bodem waardoor deze minder water kan bergen. Gevolg is dat, hoe klein de bodemdaling in een gebied ook is, een peilaanpassing moet plaatsvinden. Dit heeft ook effect op de functies natuur en landbouw. Het waterschap vraagt om een berekening uit te voeren van de toekomstige hydrologische situatie en een monitoringsplan. Zo kunnen negatieve effecten tijdig worden geconstateerd en kunnen maatregelen worden getroffen. Het waterschap adviseert om het effect van de bodemdaling op zowel het oppervlaktewater als het grondwater in beeld te brengen.

Advies provincie Drenthe
In het instemmingsbesluit dient, bij verdere ontwikkelingen rond de gasvelden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid, rekening te worden gehouden met de grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones die in hetzelfde gebied aanwezig zijn.

Advies van de Mijnraad
De Mijnraad merkt op dat het winningsplan een bijzondere context kent: Allereerst is er het Groningenveld; de bodemdaling ten gevolge van de gaswinning uit het Groningenveld overtreft op veel locaties de effecten van de gaswinning uit de velden van het winningsplan Westerveld. Daarnaast is er de gasopslag Norg; mocht het gasveld Norg ooit leeggeproduceerd worden, dan heeft ook dat bodemdalingseffecten bovenop de effecten van het winningsplan Westerveld.
De velden van het winningsplan Westerveld zelf zijn daarentegen al geruime tijd in productie. Sommige velden zijn al uitgeproduceerd, sommige zullen alleen in het meest optimistische scenario nog produceren. De totale hoeveelheid nog te winnen gas is daarmee beperkt (tot eind 2015 is er 25,2 miljard Nm^3 gewonnen, in dit winningsplan komt daar in het meest waarschijnlijke productiescenario nog 1,3 miljard Nm^3 bij, in het optimistische productiescenario nog 3,5 miljard Nm^3). Het winningsplan Westerveld moet gelezen worden in deze context.

6.3.3 Bodemtrilling
Winningsplan NAM
NAM heeft een SRA gemaakt voor de gaswinning uit de elf gasvelden zoals opgenomen in het winningsplan. Hiervoor heeft NAM gebruik gemaakt van de leidraad "Methodiek voor risicoanalyse omtrent geïnduceerde bevingen door gaswinning" (bijlage bij Kamerstukken II 2015/2016, 33 529, nr. 275).
De gasvelden Assen-Zuid, Witten en Zevenhuizen-West zullen volgens het verwachte Mid Case scenario niet produceren, waardoor er geen drukdaling zal plaatsvinden. NAM verwacht in het High Case productiescenario voor deze velden dat de drukdaling gering zal zijn, waarmee de kans op seismiciteit voor dit scenario "verwaarloosbaar" is. Volgens de methodiek is verdere analyse (Stap 2 van de SRA) voor deze velden niet nodig.
Voor het beoordelen van het seismische risico voor de gasvelden Eleveld, Assen, Een, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Witterdiep en Zevenhuizen, is het wel nodig om de risicomatrix te gebruiken (Stap 2 van de SRA). Uit de analyse van NAM volgt – na het plotten van de uitkomsten in de risicomatrix - dat alle gasvelden in de laagste seismische risicogroep vallen (categorie I).

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Advies SodM
TNO heeft op verzoek van SodM het seismisch risico geverifieerd dat door NAM voor de gasvelden zoals opgenomen in het winningsplan in kaart is gebracht.

Voor de (in het Mid Case scenario niet-producerende) gasvelden Assen-Zuid, Witten en Zevenhuizen-West kan TNO zich vinden in de SRA van NAM. Mocht de productie uit deze velden in de toekomst het High Case scenario overschrijden, dan adviseert TNO om de SRA voor deze velden opnieuw uit te voeren. SodM onderschrijft de analyse van TNO ten aanzien van deze velden. SodM adviseert om bij overschrijding van de productie in het High Case productiescenario van de velden Assen-Zuid, Witten en Zevenhuizen-West, NAM de SRA te laten actualiseren en een wijziging van het winningsplan in te laten dienen.

Voor het beoordelen van het seismische risico voor de overige gasvelden uit het winningsplan Westerveld (Eleveld, Assen, Een, Vries-Noord, Vries-Centraal, Vries-Zuid, Witterdiep en Zevenhuizen) is het nodig om de risicomatrix te gebruiken (Stap 2 van de SRA). TNO constateert dat de risicoanalyse is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en kan zich vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid dicht bij de grens met categorie II liggen. Voor categorie I geldt dat seismisch monitoren met het bestaande KNMI netwerk volstaat. Het huidige KNMI-monitoringsnetwerk kan aardbevingen met een magnitude van 1,5 en groter lokaliseren. NAM geeft aan dat zij bereid is aanvullende metingen te doen.

SodM stelt vast dat er in het gasveld Eleveld historisch gezien en nog in het recente verleden, veelvuldig bevingen zijn opgetreden. De zwaarste daarvan (magnitude groter dan 2,0) zijn in de omgeving duidelijk gevoeld en hebben tot schademeldingen geleid. Daarnaast wordt de productie uit het bevende voorkomen Vries-Zuid (maximale gemeten magnitude 1,5) door middel van de put Vries-10 weer opgestart.

SodM adviseert om NAM in de omgeving van de Eleveld en Vries-Zuid gasvelden, aanvullende monitoring te laten uitvoeren in de vorm van het plaatsen van enkele versnellingsopnemers. Daarnaast adviseert SodM om NAM een risicobeheers-systeem voor de bevende voorkomens uit dit winningsplan te laten opstellen en implementeren.

Advies Tcbb
De Tcbb merkt op dat uit de nog uit te voeren onderzoeken inzake het Groningen-veld mogelijk kan blijken dat ook voor sommige kleinere velden de grens van magnitude 3,9 op de schaal van Richter kan worden overschreden. Als er ook voor het winningsplan Westerveld redenen blijken te zijn om de Mmax van 3,9 te herzien, dan zal NAM het winningsplan hiervoor moeten wijzigen.
De Tcbb concludeert dat de SRA is uitgevoerd volgens de SRA-leidraad, en onderschrijft de indeling in categorie I van de velden die reeds bevingen hebben vertoond. Op grond hiervan heeft de Tcbb geen bezwaar om onder voorwaarden in te stemmen met het winningsplan Westerveld.
De Tcbb adviseert om aan de instemming de voorwaarden te verbinden zoals door SodM geadviseerd.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De decentrale overheden constateren dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid dicht liggen bij de grens met risicocategorie II. De decentrale overheden vinden het een goede zaak dat SodM om die reden adviseert om voor deze velden enkele aanvullende maatregelen te nemen. Het gaat dan om het ontwikkelen van een risicobeheerssysteem dat is bedoeld om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. De decentrale overheden vinden dat een risicobeheerssysteem een voorwaarde moet zijn van de eventueel door de minister te verlenen instemming. Daarbij dienen de parameters en randvoorwaarden die NAM hanteert in dit risicobeheerssysteem goed te zijn onderbouwd alvorens dit systeem wordt goedgekeurd.

De decentrale overheden adviseren om, vanwege de onduidelijkheden rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken, met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit.

De decentrale overheden verzoeken om in het instemmingsbesluit aandacht te besteden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden. Er lijkt door NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening te zijn gehouden met de relatie snelheid drukdaling versus bodemtrilling.
De decentrale overheden stellen dat de uitgevoerde SRA berekening ten onrechte geen rekening houdt met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en ook niet met de correcte bevolkingsdichtheid van het stedelijk gebied rond het gasveld Eleveld. Geadviseerd wordt om dit te herstellen.

Advies van de Mijnraad
De Mijnraad geeft aan dat in het gasveld Eleveld veelvuldig bevingen zijn opgetreden; soms met een magnitude groter dan twee, met schademeldingen als gevolg. De productie uit het gasveld Vries-Zuid wordt weer opgestart, terwijl ook hier bevingen zijn opgetreden (maximale gemeten magnitude 1,5).
In de SRA blijken beide velden desondanks in de laagste categorie (I) te vallen, zij het dicht bij de grens met categorie II. SodM adviseert om NAM in de omgeving van de Eleveld en Vries-Zuid gasvelden aanvullende monitoring te laten uitvoeren door het plaatsen van enkele versnellingsmeters en om NAM een risicobeheerssysteem voor de bevende voorkomens uit dit winningsplan te laten opstellen en implementeren. De Mijnraad onderschrijft deze SodM-aanbevelingen.

6.3.4 Schade door bodembeweging

Winningsplan NAM
NAM kan de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. In het ernstigste geval kan een geïnduceerde beving leiden tot het ontstaan van lichte, niet constructieve schade aan meerdere gebouwen en matige schade aan enkele gebouwen. NAM zegt dat dit wordt bevestigd door de resultaten van de seismische hazard studie van TNO-NITG. In deze studie geven berekeningen van de maximale horizontale pieksnelheden voor de Vries en Eleveld gasvelden aan dat er een kleine kans op schade bestaat door geïnduceerde bevingen.

Advies SodM
De omvang van het gebied waar mogelijk schade kan optreden wordt bepaald door de magnitude, de diepte en de duur van de beving, de lokale grond-

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

samenstelling en aard en conditie van de bebouwing. Bij een beving die krachtig genoeg is om schade te veroorzaken, is het aantal potentiële schadegevallen binnen dit gebied sterk afhankelijk van de dichtheid van bebouwing, terwijl de mate van schade op een bepaalde afstand van het epicentrum in grote mate wordt bepaald door het type bebouwing, de staat van onderhoud en de lokale bodemgesteldheid. Deze afhankelijkheid wordt verder beschreven in het rapport van TNO-NITG en is ook meegenomen in de gevolgde leidraad voor de bepaling van het seismisch risico. NAM geeft in het winningsplan aan dat de historische schademeldingen voor "lichte, niet constructieve schade" hebben gezorgd en dat deze is of wordt vergoed wanneer duidelijk is dat de schade is veroorzaakt door de gaswinning van NAM.

Advies Tcbb
De Tcbb geeft aan dat, verwijzend naar het onderzoek van Deltares over schade aan buisleidingen door aardbeving uit 2010, de kans op schade door geïnduceerde aardbevingen aan buisleidingen klein zal zijn.
De Tcbb sluit niet uit dat de bodemtrilling gevolgen kan hebben voor schade aan gebouwen. Dit kan betekenen dat in de nabijheid van een gasvoorkomen mogelijk tot matige schade (scheuren in muren tot constructieve schade) kan optreden aan gebouwen, afhankelijk van de kwetsbaarheid (type en onderhoud) van het gebouw en de intensiteit van de beving. De resultaten van de seismische hazard studie van TNO-NITG uit 2012 bevestigen de berekeningen dat er een kleine kans op schade bestaat door geïnduceerde bodemtrillingen boven of rondom de Eleveld en Vries gasvoorkomens. Uit het historisch overzicht in het winningsplan komt naar voren dat er voor het gasvoorkomen Eleveld zestien schademeldingen zijn geweest, gerelateerd aan bodemtrilling door productie uit dit voorkomen.

Gezamenlijk advies decentrale overheden
De minister dient zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat precies onder 'schade' wordt verstaan.

In het winningsplan worden optredende schades als niet te voorkómen beschouwd. Er wordt geen aandacht geschonken aan maatregelen om schade door bodembeweging te voorkómen dan wel te beperken, terwijl dit een voorschrift is in de Mbw. Decentrale overheden willen dat er door NAM alles aan gedaan wordt om schade door gaswinning aan eigendommen van inwoners en overheid te voorkomen.

Geadviseerd wordt om een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van alle bijkomende negatieve effecten als een harde voorwaarde op te nemen in het instemmingsbesluit.

De decentrale overheden geven aan dat zij net als in het aardbevingsgebied Groningen willen dat er op voorhand een volledig onafhankelijk orgaan actief is voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

De decentrale overheden adviseren om NAM te verplichten een onafhankelijke nulmeting uit te voeren aan alle gebouwen boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Advies provincie Groningen en/of gemeente Leek
Vanwege mogelijke schade als gevolg van bodemtrillingen wordt geadviseerd aan het instemmingsbesluit de voorwaarde te verbinden dat schadeclaims door NAM vlot en adequaat afgehandeld zullen worden.
Daarbij dient NAM opgedragen te worden het proces van schademelding, onderzoek en afhandeling, publiek toegankelijk vast te leggen.

Advies gemeente Assen
Onderdeel van de hiervoor genoemde vlotte en soepel schaderegeling is de omgekeerde bewijslast zoals die van toepassing is voor het Groningenveld; deze zou – op basis van het gelijkheidsbeginsel - ook voor het effectgebied van het winningsplan Westerveld moeten gelden.

Advies gemeente Leek
Vanwege mogelijke schade als gevolg van bodemtrillingen dient NAM alternatieve winningstechnieken te onderzoeken die uiteindelijk de kans op het ontstaan van schade aan gebouwen verkleinen of voorkomen.

Advies Waterschap Drents Overijsselse Delta
Waterschappen keren schadevergoedingen uit wanneer er sprake is van droogte- of natschade veroorzaakt door een verandering van het waterschap in het watersysteem. Mocht blijken dan deze schade veroorzaakt is door daling/compactie als gevolg van de gaswinning dan ziet het waterschap NAM als verantwoordelijk voor de afhandeling en uitbetaling van schades. In het winningsplan staat opgenomen dat NAM de kosten zal dragen van effecten zoals bodemdaling en bodemtrilling die optreden door de gaswinning. Het waterschap verzoekt om in het instemmingsbesluit expliciet aan te geven welke kosten hieronder worden verstaan.

Daarnaast adviseert het waterschap de verplichting tot vergoeding van schade en eventuele compenserende maatregelen (onkosten) voortvloeiend uit deze bodemdaling, als voorschrift op te nemen in het instemmingsbesluit. Hieronder valt onder andere natschade voor agrariërs waardoor bijvoorbeeld een peilaanpassing in een gebied nodig is.

7. Beoordeling van de ingediende adviezen

In dit hoofdstuk geeft de minister een reactie op de ingediende adviezen. Daarbij is aangegeven of het advies wordt overgenomen en of het advies of het aspect waarop het advies ziet reden is voor de minister om zijn instemming aan het winningsplan te onthouden dan wel deze te verlenen onder het daaraan verbinden van voorschriften of beperkingen.
Het betreft hier een voorlopige conclusie omdat er nog zienswijzen door een ieder kunnen worden ingediend. Het zienswijze deel wordt aan dit hoofdstuk toegevoegd na afloop van de periode van terinzagelegging van het ontwerpbesluit.

7.1 Algemeen

Afgenomen maatschappelijk draagvlak voor gaswinning; transitie naar duurzaam
Het beleid voor gaswinning in Nederland, binnen het kader van de energietransitie, is uiteengezet in hoofdstuk 2. De strekking daarvan is dat aardgas in de transitie naar duurzaam – voor het verwarmen van een groot deel van de huizen en het realiseren van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening - de komende decennia nog steeds nodig is.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

De verbetering van het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning is voor het kabinet een belangrijk aandachtspunt. Naast alle acties ten aanzien van de gaswinning in Groningen, zijn de doorvertaling van de aanbevelingen uit het OVV-rapport in de per 1 januari 2017 gewijzigde Mbw en het beter betrekken van de omgeving daarbij essentieel.

Advies decentrale overheden om niet in te stemmen met het winningsplan en uit te gaan van integrale belangenafweging incl. maatschappelijke impact
De uiteenzetting van nut en noodzaak en de relatie met de maatschappelijke impact is in het begin van deze paragraaf en in hoofdstuk 2 geadresseerd.
Het juridische kader voor de beoordeling van een winningsplan is geschetst in hoofdstuk 4 en daarbij is aangegeven op basis van welke gronden de minister zijn instemming kan weigeren. Aan de daar genoemde belangen heeft de minister in dit besluit integraal getoetst.
De minister ziet geen aanleiding in de door de decentrale overheden genoemde grote onzekerheden (bijv. ten aanzien van de maximaal te verwachten seismische activiteit) en ontbrekende onderdelen (bijv. de niet meegenomen toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen) om instemming met het winningsplan te weigeren met uitzondering van de toepassing van zuur- of hydraulische stimulatie (zie paragraaf 7.3 en artikel 1). Voor de onderbouwing wordt verwezen naar de paragrafen waarin wordt ingegaan op de door de decentrale overheden genoemde onzekerheden of ontbrekende onderdelen.
Op basis van alle ingewonnen adviezen verbindt de minister wel de nodige voorschriften aan zijn instemming, zodat de gaswinning op een verantwoorde en veilige manier kan plaatsvinden. Daarbij zijn diverse adviezen van de decentrale overheden opgevolgd.
Op 7 april 2017 zijn door de Assense actiegroep Stop Gaswinning Marsdijk Nu ruim 2000 handtekeningen tegen de gaswinning Westerveld overhandigd aan een vertegenwoordiger van de minister van EZ. Tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerp-instemmingsbesluit kunnen deze inwoners bezien of de gestelde voorschriften en beperkingen voldoende tegemoetgekomen aan hun zorg; zij kunnen zich ook verder laten informeren tijdens één van de informatiebijeenkomsten of eventueel een zienswijze indienen.

Betere communicatie naar burgers borgen in instemmingsbesluit
De minister onderschrijft dat inzake het winningsplan Westerveld de communicatie vanuit zowel NAM, als de minister naar burgers zorgvuldig en publieksvriendelijk moet, zodat burgers gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van de) gaswinning. De inzet van de minister is erop gericht om dit te doen in samenwerking met NAM en de betrokken decentrale overheden, waarbij de betrokken partijen hierover nadere afspraken dienen te maken. De advisering van de decentrale overheden over het winningsplan en de reactie van de minister daarop, kunnen mogelijk ook behulpzaam zijn in de communicatie met de burger.
Overigens wordt er in dit verband ook vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA), waar ook NAM bij is aangesloten, gewerkt aan een 'maatschappelijke licentie voor het produceren van aardgas in Nederland'.

Opstellen publieksvriendelijke oplegger voor winningsplan
De decentrale overheden geven aan dat het winningsplan lastig leesbaar is voor inwoners. Zij vragen, met het oog op de indiening van eventuele zienswijzen door inwoners, om voorafgaand aan de terinzagelegging van het ontwerpbesluit een

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen. Daarin kan dan tevens worden aangegeven op basis van welke kenmerken (zoals inrichting gebied of bodemopbouw) de gasvelden Vries-Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen.
Door de minister wordt momenteel samen met de sector gewerkt aan het, al dan niet door een publieksvriendelijke oplegger, verbeteren van de begrijpelijkheid van de winningsplannen voor eenieder. Een nadere toelichting op het winningsplan en het ontwerpbesluit zal worden gegeven tijdens de informatiebijeenkomsten die in de regio worden georganiseerd tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerpbesluit.
Het feit dat de gasvelden Vries-Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen, komt door de hoge score op bovengrondse factoren. Voor Eleveld komt dit door de aanwezige industriële inrichtingen en voor Vries-Zuid door de bevolkingsdichtheid.

Waarom bevat winningsplan Westerveld zoveel kleine gasvelden?
Het winningsplan Westerveld omvat (elf) gasvoorkomens die vanaf verschillende locaties produceren naar de locatie Westerveld, daarmee onderdeel uitmaken van het zogenoemde Westerveld systeem en als geheel zijn opgenomen in het winningsplan Westerveld. Voor deze aanpak is in het verleden vaker gekozen wanneer bodemdalingskommen sterk overlappen. Gegeven het feit dat de productie uit het Westerveld systeem thans de eindfase ingaat, ziet de minister geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

EZ-vergunning Vries-10 intrekken; toestemming koppelen aan dit besluit
Zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van de put Vries-10, is er na een nieuwe boring geen wijziging van het winningsplan nodig. In dit geval wordt dat veroorzaakt door het feit dat de put Vries-10 een oudere niet meer werkende put vervangt, waarvan de productie al in het vigerende winningsplan was opgenomen. Binnen het vigerende winningsplan is nog ruimte voor ongeveer twee jaar productie. SodM kan er, als onafhankelijk toezichthouder, op toezien dat de productie uit de put Vries-10 en de effecten daarvan op de bodembeweging blijven binnen hetgeen is vastgelegd in het vigerende winningsplan. Alhoewel er in de gewijzigde Mbw additionele eisen worden gesteld aan een (gewijzigd) winningsplan, is het niet zo dat het vigerende winningsplan indertijd niet is getoetst op de veiligheid van burgers.
Na vaststelling van het instemmingsbesluit met het thans in procedure zijnde winningsplan Westerveld, kan de productie uit de put Vries-10 ook na deze twee jaar doorgaan. In dit winningsplan is ook een SRA opgenomen. Uit deze risicoanalyse blijkt dat door de voorgenomen productie uit de put Vries-10 het seismisch risico niet verandert ten opzichte van het vigerende winningsplan. Ook de verwachte bodemdaling (<2 cm) blijft binnen het vigerende winningsplan. Er is dan ook geen aanleiding om de reeds eerder verleende instemming met het vigerende winningsplan in te trekken, of om het opstarten van de productie uit de put Vries-10 aan te houden tot na de vaststelling van het thans in procedure zijnde instemmingsbesluit.

Lusten-lasten
De decentrale overheden adviseren om zorg te dragen voor een goede verdeling van lusten en lasten bij mijnbouwactiviteiten, waarbij er ook baten terugvloeien naar het gebied. In zijn brieven aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2015/2016, 31 239, nrs. 211 en 254) heeft de minister de toezegging gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

lusten-lastenverdeling voor mijnbouw, hernieuwbare energie en het hoogspannings- en gastransportnet te verkennen.
Daarnaast werkt de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA) momenteel aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Verbieden ontwikkeling gasveld Zevenhuizen-West vanwege provinciaal beleid
In het Energierapport 2015 en in de Energieagenda van december 2016 geeft het kabinet aan dat aardgas van groot belang is voor de Nederlandse voorzieningszekerheid en voor de transitie naar een duurzame energiehuishouding. Inzet van de Nederlandse overheid is daarom om binnen de randvoorwaarden van wet- en regelgeving (zoals veiligheid), gas uit de Nederlandse bodem optimaal te benutten. Een provinciale stellingname tegen de ontwikkeling van nieuwe kleine gasvelden vanwege maatschappelijke onrust leidt niet per se tot een uitzondering hierop. In het kader van de besluitvorming over het winningsplan worden alle voor de ontwikkeling van een nieuw gasveld relevante aspecten, zoals het veiligheidsrisico en eventueel te nemen maatregelen, nauwlettend beoordeeld en getoetst aan het voor een winningsplan geldende juridische kader (zoals genoemd in hoofdstuk 4). Overigens is er al een (niet-succesvolle) put aanwezig in het gasveld Zevenhuizen-West.

Mogelijke spraakverwarring door betrokkenheid verschillende onderdelen van TNO
De Mijnraad wijst erop dat NAM in het winningsplan verwijst naar rapporten van TNO, waarbij het kan gaan om verschillende onderdelen van TNO, die overigens volledig onafhankelijk van elkaar opereren. In dit instemmingsbesluit wordt TNO-AGE (Advies Groep EZ) afgekort tot TNO; als wordt gerefereerd aan een rapport over aardbevingsschade van TNO-NITG, dan wordt dit aangegeven. Hierdoor wordt mogelijke spraakverwarring over het betreffende TNO-onderdeel ondervangen.

Conclusie
In hetgeen in algemene zin is geadviseerd ziet de minister geen aanleiding om de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren of om hieraan voorschriften of beperkingen te verbinden.

7.2 Planmatig beheer
SodM en TNO hebben het winningsplan Westerveld volgens de gebruikelijke methode getoetst op planmatig beheer en concluderen (zoals uiteengezet in paragraaf 6.2) dat het winningsplan voldoet aan de wettelijke eisen. SodM vindt de winning van de diverse velden in overeenstemming met de principes van planmatig beheer.

De decentrale overheden verzoeken de minister om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid.
De beoordeling van de doelmatigheid van de gaswinning draait vooral om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir. Zaken die hierbij een belangrijke rol spelen zijn onder andere de hoeveelheid gas die oorspronkelijk aanwezig is in het reservoir (GIIP), het soort reservoir en de permeabiliteit ervan.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Conclusie
Planmatig beheer ziet toe op een goed beheer van de nationale bodemschatten. Er dient sprake te zijn van een efficiënte winning van de delfstof. Het gaat hier om de wijze waarop en het tempo waarmee een delfstof wordt gewonnen, waarbij ook de hoeveelheid te winnen delfstof moet worden beschreven.
De minister stelt vast dat SodM, mede op basis van een hiertoe door TNO uitgebracht advies, concludeert dat het winningsplan Westerveld voldoet aan de wettelijke eisen en overeenstemt met de principes van planmatig beheer. Gelet hierop ziet de minister geen aanleiding om in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren of om hieraan voorschriften of beperkingen te verbinden.

7.3 Veiligheid voor omwonenden, voorkómen van schade of negatieve gevolgen voor milieu of natuur

7.3.1 Zuur- en hydraulische stimulatie
SodM heeft geconstateerd dat de uitspraak van de NAM ten aanzien van het veiligheidsrisico en het risico op schade bij deze vorm van stimulatie niet te verifiëren is omdat er onvoldoende onderbouwing is gegeven. De NAM vermeldt dat zij de specifieke risicoanalyse zal uitvoeren en deze zal opnemen in het werkveiligheidsplan voor putwerkzaamheden.

De minister stelt vast dat op basis van artikel 35, eerste lid, onderdelen c, f en g, van de Mbw de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie dient te zijn beschreven in het winningsplan. Het voorliggende winningsplan Westerveld geeft onvoldoende beschrijving van de wijze waarop de eventuele zuur- en hydraulische stimulatie zal plaatsvinden en de risico's daarvan. Gelet hierop kan de minister geen instemming verlenen met het winningsplan voor zover dat de toepassing van zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk maakt. In artikel 1 is dit verwoord. Dit betekent dat, zodra blijkt dat de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie daadwerkelijk aan de orde is, door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden. Bij de indiening hiervan zal, afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten worden welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden.

Het advies van SodM om in het instemmingsbesluit met het winningsplan voor te schrijven dat NAM voor aanvang van de zuur- en/of hydraulische stimulatie een locatiespecifieke risicoanalyse moet uitvoeren evenals de onderwerpen die daarin aan de orde dienen te komen, is opgevolgd. Dit is gebeurd door de door SodM hiervoor genoemde richtlijnen op te nemen in de considerans van dit besluit (zie paragraaf 6.3.1) en de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie uit te zonderen van de verleende instemming met het winningsplan (artikel 1).

Overigens merkt de minister op dat de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie bij conventionele olie- en gaswinning, anders dan de decentrale overheden stellen, geen omstreden methode is. SodM heeft een inventarisatie uitgevoerd van alle frackwerkzaamheden en de scenario's waarbij frackwerkzaamheden kunnen leiden tot negatieve consequenties voor mens en milieu. SodM komt daarin tot de conclusie dat, voor zover bekend bij SodM, er als gevolg van alle tot nu toe gedane frackwerkzaamheden in Nederland (ruim 200 op land), geen nadelige gevolgen voor mens en milieu zijn opgetreden (Kamerstukken II 2015/2016, 32 849, nr. 46).

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Conclusie
Gegeven de onvoldoende beschrijving van de wijze waarop de eventuele zuur- en hydraulische stimulatie zal plaatsvinden, kan de minister niet instemmen met het winningsplan voor zover dat de toepassing hiervan mogelijk maakt. Deze gedeeltelijke weigering van de instemming met het winningsplan is verwoord in artikel 1.

7.3.2 Bodemdaling

SodM en de Tcbb concluderen dat het aannemelijk is dat de bodemdaling in het diepste punt van de bodemdalingskom van de elf gasvelden zoals opgenomen in het winningsplan Westerveld, in de periode tussen 2016 en 2023, niet meer bedraagt dan 2-3 cm.

Noodzaak afspraken over benodigde waterhuishoudkundige maatregelen
SodM is het eens met de analyse van NAM dat het effect van de resterende bodemdaling gering zal zijn en dat in principe geen extra maatregelen noodzakelijk zijn. SodM merkt in aanvulling daarop op dat in het winningsplan echter niet inzichtelijk wordt gemaakt welke maatregelen er zijn getroffen voor de gevolgen van de reeds opgetreden bodemdaling voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen. SodM adviseert om NAM inzichtelijk te laten maken welke afspraken hiertoe met het waterschap zijn gemaakt en NAM aan te laten geven bij welke bodemdaling er maatregelen noodzakelijk worden om nadelige gevolgen te voorkomen of te beperken. De Tcbb geeft in haar advies aan het belangrijk te vinden dat NAM overeenstemming bereikt met het betreffende waterschap over de te nemen maatregelen.
De decentrale overheden stellen dat NAM inzichtelijk dient te maken welke gevolgen de uiteindelijke totale bodemdaling (als resultaat van het winningsplan Westerveld) kan hebben voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen en welke (waterhuishoudkundige) maatregelen in dat verband genomen moeten worden.
Deze adviezen van SodM, Tcbb en decentrale overheden zijn overgenomen en hebben geleid tot een voorschrift in dit instemmingsbesluit (artikel 2).

Vergoeding kosten van de benodigde waterhuishoudkundige maatregelen
Daarnaast zijn decentrale overheden van mening dat NAM dient te worden verplicht tot vergoeding van de te nemen (waterhuishoudkundige) maatregelen en van eventuele overige schade voortvloeiend uit de bodemdaling die optreedt als gevolg van de gaswinning van NAM.
In reactie hierop is van belang dat NAM op basis van de Mbw een zorgplicht heeft ten aanzien van de uitvoering van zijn mijnbouwactiviteiten en maatregelen dient te nemen om mijnbouwschade en onveilige situaties te voorkomen.
Dit omvat tevens vergoeding van de kosten voor de waterhuishoudkundige maatregelen die noodzakelijk zijn vanwege de door de gaswinning veroorzaakte bodemdaling. Als er desondanks toch schade ontstaat door de gaswinning, dan dient NAM - op basis van de aansprakelijkheid zoals geregeld in het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. De door decentrale overheden gevraagde verplichting is dus al, via wetgeving, geregeld.

Bodemdalingscomponent gasopslag Norg
Verder stellen decentrale overheden dat NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het, na beëindigen van de gasopslag Norg, leegproduceren van het

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

gasveld Norg, weer moet opnemen in de bodemdalingsprognose voor de jaren 2050 en 2080. Reden hiervoor is dat het tijdpad van de energietransitie onzeker is, dat de gasopslag Norg mogelijk eerder gesloten wordt dan het door NAM genoemde jaar 2080 en dat decentrale overheden graag vroegtijdig rekening willen houden met de bodemdaling die samenhangt met het leegproduceren van het gasveld Norg.
Aangezien dit instemmingsbesluit slechts een doorlooptijd heeft tot 31 december 2028 en de beoogde gebruiksduur van de gasopslag Norg aanzienlijk langer is, gaat de minister niet mee in genoemde stellingname. Voorafgaand aan het leegproduceren van het gasveld Norg en de daarmee samenhangende bodemdaling, zullen decentrale overheden voldoende tijd hebben om de hierdoor noodzakelijke (waterhuishoudkundige) maatregelen te nemen.

Nieuw winningsplan bij overschrijding High Case productiescenario
De decentrale overheden verzoeken om in het instemmingsbesluit op te nemen dat als NAM het High Case productiescenario overschrijdt, NAM dan een nieuw winningsplan moet indienen waarover dan opnieuw besloten moet worden.
De instemming met het winningsplan beperkt zich tot de reikwijdte van het winningsplan. Voor het winningsplan Westerveld betekent dit dat de eventuele instemming geldt voor de Mid Case en High Case productiescenario's. Mocht NAM mogelijkheden zien om meer te produceren dan als totale winning voor het betreffende gasvoorkomen is aangegeven in het High Case productiescenario, dan dient NAM opnieuw een gewijzigd winningsplan in procedure te brengen, waarover dan opnieuw besloten zal moeten worden.

Natuurtoets voor Nationale Park Drentse Aa
Met betrekking tot het Nationale Park Drentse Aa (Natura2000) adviseren decentrale overheden om het winningsplan te toetsen op (inter)nationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming en als voorschrift op te nemen dat bij verdere ontwikkelingen rondom de velden Vries-Zuid en Eleveld, het Drentse Aa gebied zoveel mogelijk te ontzien resp. voldoende te beschermen.
Op basis van de gewijzigde Mbw dient de vraag beantwoord te worden of verwacht wordt dat de gaswinningsactiviteit als gevolg van het winningsplan Westerveld nadelige gevolgen zal veroorzaken op de natuur in het effectgebied. De minister vraagt NAM om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Verwachte bodemdaling voor High Case productiescenario
Het waterschap Drents Overijsselse Delta stelt dat de verwachte bodemdaling door NAM is berekend op basis van de Mid Case en vraagt de minister om ook de bodemdaling voor het High Case productiescenario in beeld te brengen.
Zoals aangegeven in het advies van SodM heeft TNO bij haar analyse van het winningsplan voor de bepaling van het "worst case"-scenario de onzekerheid in de compactiecoëfficiënt gecombineerd met het High Case productiescenario. Daaruit volgt dat de maximale nog te verwachten bodemdaling tot het einde van de winningsperiode voor het veld Zevenhuizen minder dan 3 cm en voor alle overige velden uit het winningsplan minder dan 2 cm bedraagt. Het advies van het waterschap om ook de bodemdaling voor de High Case in beeld te brengen, is dus al ingewilligd door TNO.

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Toekomstige hydrologische situatie
Het waterschap Drents Overijsselse Delta vraagt daarnaast de minister om NAM te verplichten een berekening uit te voeren voor de toekomstige hydrologische situatie, alsmede hiervoor een monitoringsplan op te stellen. Het bepalen van de invloed van de bodemdaling op de hydrologische situatie, alsmede het implementeren van mitigerende maatregelen vormt primair een zaak tussen het waterschap en NAM. Voor zover de hydrologische situatie ziet op de waterkwantiteit zal dit worden onderzocht op grond van artikel 2 en zullen op basis van de uitkomsten afspraken worden gemaakt over de te treffen maatregelen, eveneens op grond van artikel 2.

Grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones
De provincie Drenthe vraagt om in het instemmingsbesluit, bij verdere ontwikkelingen rond de gasvelden Assen, Assen-Zuid en Vries-Zuid, rekening te houden met de grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones die in hetzelfde gebied aanwezig zijn.
Het feit dat bij verdere ontwikkelingen rond genoemde gasvelden rekening gehouden dient te worden met de in hetzelfde gebied aanwezige grondwaterbeschermingsgebieden en boringsvrije zones, wordt door de minister onderkend. Per 1 mei 2017 is een wijziging doorgevoerd in het Besluit algemene regels mijnbouw milieu (Barmm) waardoor, waar dit eerder een melding betrof, een vergunningplicht ontstaat voor een boring. In de nieuwe situatie, die geldt vanaf 1 maart 2018, wordt met het gevraagde rekening gehouden in de omgevingsvergunning waarin toestemming wordt gegeven voor de aanleg van de boorlocatie of in de omgevingsvergunning voor de uitvoering van de boring.

Conclusie
De minister stelt vast dat SodM en TNO concluderen dat de maximale nog te verwachten bodemdaling tot het einde van de winningsperiode voor het gasveld Zevenhuizen minder bedraagt dan 3 cm en voor alle overige gasvelden uit het winningsplan minder bedraagt dan 2 cm. SodM is het eens met de analyse van NAM dat het effect van de resterende bodemdaling gering zal zijn. Omdat de te verwachten bodemdaling geleidelijk en gelijkmatig optreedt, wordt er door de Tcbb geen directe schade aan infrastructuur, bebouwing of natuur en milieu verwacht. Het waterschap Drents Overijsselse Delta geeft aan dat de omgevingseffecten van een bodemdaling van maximaal 2 cm in haar beheergebied gering zijn.
SodM merkt echter wel op dat in het winningsplan niet inzichtelijk wordt gemaakt welke maatregelen er zijn getroffen voor de gevolgen van de reeds opgetreden bodemdaling voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen en adviseert om NAM binnen afzienbare termijn met de betreffende waterschappen afspraken te laten maken over de benodigde maatregelen om nadelige gevolgen te voorkomen of te beperken. Ook de Tcbb en de decentrale overheden onderschrijven deze handelswijze.
Naar aanleiding van de adviezen heeft de minister artikel 2 opgenomen. Dit om te borgen dat de afspraken tussen NAM en de waterschappen over de te nemen maatregelen ter voorkoming of beperking van nadelige gevolgen door de door de gaswinning veroorzaakte bodemdaling voor de waterhuishouding, binnen drie maanden na vaststelling van dit besluit worden gemaakt.
Gelet op bovenstaande ziet de minister geen aanleiding om in het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, of in het belang van de

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

gevolgen voor milieu of natuur, de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren, zoals hierboven is toegelicht.

7.3.3 Bodemtrilling

Actualisering SRA bij overschrijding High Case productiescenario
SodM adviseert om bij overschrijding van de productie in het High Case productie-scenario van de velden Assen-Zuid, Witten en Zevenhuizen-West, NAM de SRA te laten actualiseren en een wijziging van het winningsplan in te laten dienen.
Dit advies wordt door de minister onderschreven. Aangezien NAM in dit geval uitgaat boven het productieniveau van het winningsplan waaraan instemming is verleend, dient op dat moment door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan (inclusief een actualisering van de SRA) in procedure te worden gebracht. Het is dan ook niet nodig om dit advies van SodM als voorschrift op te nemen in dit instemmingsbesluit.

Aanvullende monitoring voor bevende voorkomens
SodM adviseert om NAM in de omgeving van de Eleveld en Vries-Zuid gasvelden, aanvullende monitoring te laten uitvoeren in de vorm van het plaatsen van enkele versnellingsopnemers. Dit om in deze omgeving de grondbewegingen aan het oppervlak te registreren die de schade aan bouwwerken veroorzaken. Deze registratie dient zodanig plaats te vinden dat de beoordeling van het causale verband tussen een geïnduceerde beving door de gaswinning en gebouwschade hierdoor wordt vereenvoudigd. De Tcbb, de decentrale overheden en de Mijnraad sluiten zich hierbij aan. Dit advies is als voorschrift overgenomen in dit instemmingsbesluit (artikel 3).

Risicobeheerssysteem voor bevende voorkomens
Daarnaast adviseert SodM om NAM een risicobeheerssysteem voor de bevende voorkomens uit dit winningsplan te laten opstellen en implementeren. De Tcbb, de decentrale overheden en de Mijnraad sluiten zich hierbij aan. Dit advies is als voorschrift overgenomen in dit instemmingsbesluit (artikel 4).
De decentrale overheden voegen daar nog aan toe dat de parameters en randvoorwaarden die NAM hanteert in dit risicobeheerssysteem goed dienen te zijn onderbouwd alvorens dit systeem wordt goedgekeurd. Dit advies is ingewilligd door in artikel 4 op te nemen dat het door NAM op te stellen en te implementeren risicobeheerssysteem "ten genoegen van de Inspecteur-generaal der mijnen" dient te zijn.

Mogelijke uitkomst onderzoeken Groningenveld
De Tcbb merkt op dat uit de nog uit te voeren onderzoeken inzake het Groningenveld mogelijk kan blijken dat ook voor sommige kleinere velden de grens van magnitude 3,9 op de schaal van Richter kan worden overschreden. Mocht dit voor het winningsplan Westerveld het geval blijken te zijn, dan zal NAM het winningsplan hiervoor moeten wijzigen.
In het winningsplan is echter conform de door SodM opgestelde richtlijn voor de SRA de maximale magnitude berekend. Deze berekende maximale magnitude ligt beneden de grens van 3,9 op de schaal van Richter en ligt ten grondslag aan dit instemmingsbesluit.

Terughoudendheid bij verbinden conclusies aan berekende seismische activiteit
In het winningsplan Westerveld is door NAM een SRA opgenomen. Deze is vervolgens getoetst door onder andere SodM en de Tcbb. Daarbij is nadrukkelijk

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

rekening gehouden met onzekerheidsmarges die inherent zijn aan dit soort analyses. Dit heeft de informatie opgeleverd op basis waarvan besluitvorming kan plaatsvinden. Mocht in de toekomst blijken dat de bodemdaling of seismische risicoanalyse afwijkt van de prognose zoals beschreven in het winningsplan, of als voorzien wordt dat de cumulatieve productie uit een voorkomen gaat uitkomen boven de prognose van de maximale cumulatieve productie zoals in het winningsplan beschreven, dan dient NAM hiervoor een nieuwe wijziging van het winningsplan in te dienen, waarover dan opnieuw besluitvorming dient plaats te vinden.

Relatie drukdalingssnelheid - bodemtrilling
De decentrale overheden geven aan dat het lijkt alsof door NAM bij de bepaling van de productiescenario's geen rekening is gehouden met de relatie tussen de drukdalingssnelheid versus de bodemtrilling.
De relatie tussen de snelheid van drukdaling in de gasvoorkomens en de bodemtrilling is in het winningsplan inderdaad niet meegenomen. Voor het uitvoeren van de SRA en het, voor elk van de gasvoorkomens afzonderlijk, bepalen van de waarde voor de realistisch sterkste beving (Mmax) is deze drukdalingssnelheid ook niet nodig. In deze analyse wordt voor de drukdaling uitsluitend gerekend met de verhouding tussen het drukverschil en de initiële druk in het gasvoorkomen. Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveld systeem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid. Er is dan ook geen aanleiding om in het instemmingsbesluit een nadere voorwaarde te verbinden aan de productiesnelheid uit de verschillende gasvelden.

Tekortkomingen in de seismische risicoanalyse
De decentrale overheden stellen dat de uitgevoerde SRA berekening ten onrechte geen rekening houdt met de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen en ook niet met de correcte bevolkingsdichtheid van het stedelijk gebied rond het gasveld Eleveld. Geadviseerd wordt om dit te herstellen.
NAM heeft de SRA opgesteld volgens de daarvoor geldende SRA-leidraad. Het invullen van de juiste bevolkingsdichtheid maakt daar onderdeel van uit. Deze SRA is getoetst en goed bevonden door SodM en TNO. De SRA-leidraad houdt, mede vanwege het feit dat beelden van toekomstige ontwikkelingen vaak nog aan verandering onderhevig kunnen zijn, geen rekening met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.
Overigens hebben SodM, Tcbb en de Mijnraad, terwijl het winningsplan Westerveld is ingedeeld in risicoklasse 1, enkele maatregelen voorgeschreven die normaalgesproken uitsluitend gelden voor een gaswinning uit risicoklasse 2 (die bij een hogere bevolkingsdichtheid aan de orde zou zijn).

Conclusie
De minister stelt vast dat TNO constateert dat NAM voor het winningsplan Westerveld de SRA heeft uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en dat TNO zich kan vinden in de toedeling tot de laagste risicogroep (categorie I). De indeling in categorie I betekent dat de kans op schade door aardbevingen als gevolg van de gaswinning, in dit geval uit het Westerveld systeem, betrekkelijk gering is.
SodM onderschrijft de analyse van TNO, met de aanvulling dat de reeds bevende velden Eleveld en Vries-Zuid dicht bij de grens met categorie II liggen. Voor categorie I geldt dat seismisch monitoren met het bestaande KNMI netwerk volstaat.
SodM adviseert om NAM in de omgeving van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid, aanvullende monitoring te laten uitvoeren in de vorm van het plaatsen van enkele

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

versnellingsmeters. Dit om in deze omgeving de grondbewegingen aan het oppervlak te registreren die de schade aan bouwwerken veroorzaken. Daarnaast adviseert SodM om NAM voor de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid een risicobeheerssysteem te laten ontwikkelen en implementeren. De Tcbb, de decentrale overheden en de Mijnraad onderschrijven deze SodM-adviezen. De versnellingsmeters zullen de grondbewegingen in het gebied aan het oppervlak registreren, waardoor de beoordeling van het causale verband tussen een door de gaswinning geïnduceerde aardbeving en gebouwschade wordt vereenvoudigd. Het risicobeheerssysteem maakt het mogelijk om in te grijpen in de gaswinning indien de optredende risico's daar aanleiding toe geven.
De minister heeft naar aanleiding van de adviezen de artikelen 3 en 4 opgenomen. Dit om het installeren en operationeel hebben van enkele versnellingsmeters evenals het ontwikkelen en operationeel hebben van een risicobeheerssysteem binnen drie respectievelijk zes maanden na vaststelling van dit besluit, te borgen.
Gelet op het bovenstaande ziet de minister geen aanleiding om in het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, of in het belang van de gevolgen voor milieu of natuur, de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren, zoals hierboven is toegelicht.

7.3.4 Schade door bodembeweging

Hieronder wordt achtereenvolgens een reactie gegeven op de adviezen zoals genoemd in paragraaf 6.6.

Beschrijven wat precies wordt verstaan onder 'schade'
Voor de vraag of ingestemd kan worden met het winningsplan is het begrip schade zoals dat gebruikt wordt in artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mbw bepalend. Het gaat daarbij om schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan.
Los daarvan is het mogelijk dat er schade ontstaat door de gaswinning. In dat geval dient NAM - op basis van de aansprakelijkheid zoals geregeld in het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Als dit zich voordoet zal het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn.
Mocht iemand schade hebben en vermoeden dat deze schade het gevolg is van de gaswinning terwijl NAM dit oorzakelijk verband ontkent, dan kan deze persoon zich melden bij het landelijk loket mijnbouwschade, dat per 1 januari 2017 operationeel is. Dit loket zal de klacht dan vervolgens in behandeling nemen. Dit kan leiden tot een inhoudelijke beoordeling hiervan door de Tcbb of een soortgelijke andere onafhankelijke commissie.
Gelet op het bovenstaande acht de minister het niet opportuun in het kader van dit instemmingsbesluit een kader op te stellen om duidelijk te maken wat precies onder schade in de zin van het Burgerlijk wetboek moet worden verstaan.

In winningsplan geen aandacht voor voorkómen of beperken van schade
De Mbw is gericht op het stellen van zodanige randvoorwaarden dat de uitvoering van de mijnbouwactiviteit op een verantwoorde, veilige en doelmatige wijze kan plaatsvinden. In dat kader stelt de Mbw onder andere dat het winningsplan een

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f). Maatregelen waaraan hierbij gedacht kan worden zijn bijv. het niveau van de productie of het plaatsen van meetinstrumenten om de effecten van de gaswinning aan het oppervlak te kunnen vaststellen. Daarbij geldt voor de beoordeling van het thans voorliggende winningsplan Westerveld dat het Westerveld systeem al geruime tijd in productie is, sommige velden al uitgeproduceerd zijn en sommige velden alleen in het optimistische scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie uit het Westerveld systeem is relatief beperkt. Voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld wordt in het winningsplan (onderdeel D4) melding gemaakt van het plaatsen van versnellingsmeters. Het is dan ook onjuist dat de op grond van de Mbw vereiste beschrijving in het winningsplan zou ontbreken (zie de onderdelen C3, C4, D3 en D4 van het winningsplan).

Proces van schademelding, onderzoek en afhandeling publiek toegankelijk maken
Het advies van de decentrale overheden om publiek te maken hoe het proces van schademelding, onderzoek en afhandeling door NAM plaatsvindt, wordt opgevolgd. Dit vergroot namelijk het vertrouwen in een eventuele toekomstige schadeafhandeling en maakt het ook mogelijk waar nodig verbeteringen in dat proces aan te brengen. Dit advies is als voorschrift overgenomen in dit instemmingsbesluit (artikel 5).

Voorschrift voor vlot en adequaat afhandelen van schade- en compensatieclaims
De minister onderschrijft, voor zover de effecten van de gaswinning Westerveld daartoe aanleiding geven, de door de decentrale overheden genoemde behoefte aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Afspraken hierover dienen primair gemaakt te worden tussen de decentrale overheden en NAM; NAM heeft aangegeven te willen meewerken aan de totstandkoming van afspraken hierover. Het voorschrift zoals opgenomen in artikel 5 onderschrijft dit.

Evenals in Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan voor afwikkeling schade
De gaswinning uit het Groningenveld en de daarmee samenhangende schadeproblematiek is uniek in Nederland en is niet vergelijkbaar met de gaswinning uit de kleine gasvelden. Voor de (gecontinueerde) gaswinning Westerveld wordt verwacht dat deze slechts tot een beperkt aantal gevallen van mijnbouwschade zou kunnen leiden. De minister ziet voor de gaswinning Westerveld dan ook geen aanleiding voor het instellen van een onafhankelijk orgaan voor de afwikkeling van schade, anders dan de Tcbb.

Nulmeting aan gebouwen
De decentrale overheden adviseren om nulmetingen voor te schrijven aan alle gebouwen boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid.
De minister heeft tijdens de behandeling van het wetsvoorstel tot wijziging van de Mbw (Kamerstukken I 2015/2016, 34 348, nr. A) in juni/juli 2016 in de Tweede Kamer aangegeven dat hij, wanneer de effecten van de mijnbouwactiviteit, de locatie of de omgeving daartoe aanleiding geven, genegen is tot het opnemen van de verplichting tot het uitvoeren van een representatieve nulmeting aan

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

gebouwen (bouwkundige vooropname) als voorschrift in het instemmingsbesluit. Dit is op basis van het winningsplan Westerveld het geval boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid. Dit voorschrift is opgenomen in dit instemmingsbesluit (artikel 6).
Deze nulmeting aan gebouwen is bedoeld als hulpmiddel om gedurende de (verdere) gaswinning, bij een vermoeden van mijnbouwschade aan een gebouw, het oorzakelijk verband tussen de gaswinning en de eventueel toekomstige gebouwschade te kunnen vaststellen. Ondanks dat het hier gaat om het vervolg van een bestaande gaswinning en het dus gaat om een tussentijdse meting, wordt toch de term nulmeting gebruikt.

Omgekeerde bewijslast
Het principe van omkering van de bewijslast geldt uitsluitend voor het effect-gebied van de gaswinning uit het Groningenveld, omdat alleen daar sprake is van grote aantallen schadegevallen als gevolg van de gaswinning in dat gebied. Daarom is er ook geen sprake van rechtsongelijkheid. Deze stellingname van de minister is bevestigd door de Raad van State in haar uitspraak 201607953/1/A1 van 19 april 2017 inzake de gaswinning Oppenhuizen.

Onderzoeken alternatieve winningstechnieken ter beperking van bodemtrillingen
De gemeente Leek adviseert om NAM alternatieve winningstechnieken te laten onderzoeken om daarmee de kans op schade aan gebouwen als gevolg van bodemtrillingen te verkleinen of voorkomen.
Gegeven de tijd die het vergt om dit soort onderzoeken uit te voeren en eventuele maatregelen te implementeren, en gezien de eindfase waarin de gaswinning Westerveld zich bevindt, acht de minister het niet zinvol om zo een onderzoek voor de gaswinning Westerveld voor te schrijven. Het verwachte (beperkte) aantal schadegevallen geven hiertoe ook geen aanleiding.

NAM verantwoordelijk voor afhandeling schade aan waterhuishouding
Het waterschap is verantwoordelijk voor de waterhuishouding en bepaalt of maat-regelen dienen te worden getroffen om schade aan het watersysteem als gevolg van bodemdaling te voorkómen of herstellen. Mochten er maatregelen nodig blijken, dan is NAM verplicht om (aan het waterschap) alle kosten te vergoeden waarvan is aangetoond dat deze veroorzaakt zijn door de bodemdaling als gevolg van de gaswinning van NAM.

Opnemen voorschrift tot vergoeding van schade door bodemdaling
Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van NAM wordt vastgesteld, dan moet NAM deze schade vergoeden (Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177). Zou NAM hier niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade. Aangezien deze verplichting direct voortvloeit uit de Mbw, hoeft hierover geen voorschrift te worden opgenomen in dit instemmingsbesluit.

Conclusie
De Tcbb sluit niet uit dat de bodemtrilling gevolgen kan hebben voor schade aan gebouwen. Dit kan betekenen dat in de nabijheid van een gasvoorkomen mogelijk lichte tot matige schade (scheuren in muren tot constructieve schade) kan

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

optrecen aan gebouwen, afhankelijk van de kwetsbaarheid (type en onderhoud) van het gebouw en de intensiteit van de beving. Uit het historisch overzicht van bevingen in voorkomens genoemd in het winningsplan, komt naar voren dat er zestien schademeldingen zijn geweest, allen gerelateerd aan bodemtrilling door productie uit het gasveld Eleveld.
Zodra het oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van NAM wordt vastgesteld, dan moet NAM deze schade vergoeden (Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177).Het is niet nodig in dit besluit hiervoor een voorschrift op te nemen.
De decentrale overheden adviseren daarnaast om publiek te maken hoe het proces van schademelding, onderzoek en afhandeling door NAM plaatsvindt, een vlotte en adequaat afhandeling van schade- en compensatieclaims te bevorderen en zorg te dragen voor een nulmeting aan gebouwen boven of nabij de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid.
De minister heeft naar aanleiding van de adviezen de artikelen 5 en 6 opgenomen. Hierdoor dient NAM te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn en het openbaar maken van informatie. Ook is het uitvoeren van een representatieve nulmeting aan gebouwen boven of nabij de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid voorgeschreven.
Gelet op het bovenstaande ziet de minister geen aanleiding om in het belang van het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren.

7.4 Reactie op zienswijzen

[PM]

8. Slotconclusie

In hetgeen inzake het winningsplan Westerveld is geadviseerd door SodM, Tcbb, de decentrale overheden en de Mijnraad, ziet de minister geen aanleiding om in het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan, in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, of in het belang van de gevolgen voor milieu of natuur, de instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk te weigeren. Dit is nader toegelicht in de deelconclusies zoals opgenomen in hoofdstuk 7. Wel heeft de minister mede naar aanleiding van de uitgebrachte adviezen voorschriften en beperkingen verbonden aan zijn instemming, zoals genoemd in de artikelen 1 tot en met 7.

Gelet op de inhoud van het door NAM ingediende winningsplan Westerveld en de naar aanleiding hiervan ingediende adviezen, kan de gevraagde instemming dan ook worden verleend onder het stellen van de in onderstaand besluit genoemde voorschriften en beperkingen.

Gelet op de artikelen 34, derde lid, en 36, tweede lid, van de Mbw;

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

DGETM-EO / 16179478

Besluit:

Artikel 1
Het door de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. op 11 september 2016 ingediende gewijzigde winningsplan Westerveld verkrijgt - met inachtneming van de hierna genoemde voorschriften - de instemming als bedoeld in artikel 34, derde lid, van de Mijnbouwwet, met uitzondering van de toepassing van zuur- of hydraulische stimulatie.

Artikel 2
De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. dient direct na de vaststelling van dit besluit met de verantwoordelijke overheden ten aanzien van het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen in overleg te treden over welke (waterhuishoudkundige) maatregelen bij welke hoeveelheid bodemdaling door de gaswinning noodzakelijk worden om nadelige gevolgen te voorkomen of te beperken. De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. dient binnen drie maanden na de vaststelling van dit besluit met elk van de betrokken waterschappen afspraken te hebben gemaakt om de noodzakelijke (waterhuishoudkundige) maatregelen te (laten) realiseren.

Artikel 3
De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. dient, in overleg met het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, binnen drie maanden na vaststelling van dit besluit enkele versnellingsmeters boven de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid te installeren en operationeel te hebben. Deze versnellingsmeters dienen de grondbewegingen in het gebied aan het oppervlak zodanig te registreren dat de beoordeling van het causale verband tussen een door de gaswinning geïnduceerde aardbeving en gebouwschade hierdoor wordt vereenvoudigd.

Artikel 4
De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. dient binnen zes maanden na vaststelling van dit besluit, door toezending aan de Minister van Economische Zaken en ten genoegen van de Inspecteur-generaal der mijnen, voor de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid in het winningsplan een risicobeheerssysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben.

Artikel 5
De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. zorgt voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn, en maakt de betreffende informatie binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar.

Artikel 6
De Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. dient, binnen zes maanden na vaststelling van dit besluit zorg te dragen voor het uitvoeren van een representatieve nulmeting aan gebouwen boven of nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid teneinde eventuele toekomstige mijnbouwschade aan gebouwen door de gaswinning Westerveld beter te kunnen vaststellen.

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededing ng
Directie Energie en Omgeving

DGETM-EO / 16179478

Artikel 7

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag waarop de termijn voor het indienen van een beroepschrift afloopt en komt te vervallen op 31 december 2028.

De Minister van Economische Zaken,
namens deze:

directeur Energie en Omgeving

Benthem Gratama
advocaten

BIJLAGE 2

NAM

Beste buren uit Marsdijk,

De Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) heeft in november 2015 een boring verricht naar een blok in een al producerend gasveld in het noorden van Assen. NAM noemt dat het 'Vries-gasveld'. De 3 kilometer diepe put loopt vanaf onze locatie Vries-1 aan Het Kleuvenveld in de gemeente Assen naar het dorp Loon. Het aardgas kan inmiddels gewonnen worden via een productie-installatie.

Uitnodiging De Dissel
Hoe het gas uiteindelijk naar de installatie toestroomt en waar we aardgas voor gebruiken leggen we graag uit tijdens een inloopsessie. Deze inloopsessie houden we op

dinsdag 17 januari 2017 tussen 15.00 en 20.00 uur in een van de zalen van Wijkcentrum De Dissel aan de Kleuvenstee 2-4 in Assen.

Eveneens staan wij op die dag met een informatietruck op het parkeerterrein bij De Dissel.

Aanmelden informatiesessie
Omdat de ruimte in De Dissel beperkt is, maar wij u wel graag informatie willen geven in uw eigen wijk, helpt het om u vooraf op te geven voor een van de sessies. De sessies vinden plenair plaats en duren een half uur. Na of voorafgaand aan het plenaire gedeelte kunt u terecht met al uw vragen of gewoon voor een praatje in onze informatietruck.

Tijdstippen waarop de plenaire sessies beginnen zijn:

15.00 en 15.30 uur	18.00 en 18.30 uur
16.00 en 16.30 uur	19.00 en 19.30 uur
17.00 en 17.30 uur	20.00 en 20.30 uur

NAM

Geeft u bij uw aanmelding voor het bijwonen van de inloopsessie aan op welk tijdstip u wilt langskomen en met hoeveel personen u aanwezig wilt zijn? U kunt zich aanmelden via het e-mailadres: nam-communicatie@shell.com.

Heeft u **geen e-mail dan is een telefoontje naar 0592-368000** voldoende. Als het tijdstip waarop u zich voor een sessie aangemeld heeft vol zit dan komen wij met een ander voorstel bij u terug. U krijgt sowieso een bevestiging van uw aanmelding.

Nederland telt 175 gasvelden in de ondergrond

Een aantal van die gasvelden bevindt zich in en rondom Assen. Er zijn vier gasvelden in de gemeente Assen door NAM in gebruik: het gasveld Vries aan de noord-kant, het veld Assen aan de noordwest-kant, het veld Witten aan de zuidwest-kant en het veld Eleveld-Noord aan de zuidoost-kant. Een vijfde veld, onder het Asserbos, bevat te weinig gas om te kunnen produceren. Het gasveld Vries is veel dunner en veel kleiner dan het grote Groningen gasveld. Qua volume is het gasveld ten Noorden van Assen 400 keer kleiner. De bovengrond is anders, en de ondergrond is anders. De twee velden zijn dus geologisch niet met elkaar te vergelijken. Zelfs het gas is anders van kwaliteit.

Aardbevingsrisico laag in dit gasveld

Wij begrijpen dat u vragen heeft over eventuele nadelige gevolgen voor u. Dat begrijpen we, want er wordt veel over die gevolgen geschreven; over bodemdaling, aardbevingen en schade aan huizen. Vandaar dat wij het belangrijk vinden u goed te informeren. Een boring veroorzaakt geen aardbeving. Een eventuele beving ontstaat tijdens het proces daarna, het winnen van gas. Doordat het gas uit de steenlaag op drie kilometer diepte wordt gehaald, ontstaat er druk op dat gesteente waardoor de bodem wat kan dalen. Wanneer dat in één keer flink beweegt, kan er een beving ontstaan. NAM kijkt bij de winning van gas in nieuwe blokken van al producerende gasvelden naar wat mogelijke gevolgen voor u zouden kunnen zijn. We zijn echter al langer gas aan het winnen vanuit dit veld en tot nu toe verwachtten wij een bodemdaling van maximaal 2 centimeter over een periode van tientallen jaren. Voor dit veld was het risico op aardbevingen laag omdat het een kleine hoeveelheid gas uit een klein blok betreft. Daardoor is het risico op schade aan uw huizen nog kleiner. Echter, een aardbeving is nooit uit te sluiten. In elf van de 175 gasvelden in Nederland zijn er voelbare bevingen geweest. Mocht er ondanks alle verwachtingen van de experts toch schade aan uw huis ontstaan door onze activiteiten, dan vergoedt NAM die schade zondermeer. Heeft u vragen of twijfels, laat het ons alstublieft weten. Er is veel informatie over dit onderwerp beschikbaar; wij helpen u daar graag bij.

NAM

Goed om te weten
Voor alle kleine gasvelden van NAM in Nederland heeft NAM een speciale schadeprocedure. Dat betekent dat wanneer er een voelbare aardbeving is geweest en u vermoedt dat daardoor schade is ontstaan, u de schade bij NAM kunt melden. Wanneer NAM verantwoordelijk is voor de schade aan uw huis, wordt de schade zondermeer vergoed.

Waarom wordt er nog steeds aardgas uit de grond gehaald?
Omdat we als inwoners van Nederland aardgas gebruiken voor het verwarmen van huizen, douche- en badwater, voor het koken van eten en voor een groot deel voor het opwekken van elektriciteit.
Nederland is een land van energie. We verbruiken veel energie, maar we winnen ook heel veel in ons eigen land. De belangrijkste energiebron van Nederland is aardgas. Sinds de ontdekking van het grote Groningen gasveld in 1959 zijn er door mijnbouwbedrijven nog honderden kleine velden ontdekt die nog steeds worden aangeboord en waarvan het gas in ons energiesysteem wordt gebruikt.
NAM voert het kleine-veldenbeleid van de Nederlandse regering uit. Dat betekent dat ook het gas uit de kleine gasvelden gewonnen moet worden.

Meer informatie?
- Op www.nam.nl vindt u uitgebreide informatie over de activiteiten in Assen.
- Op Facebook zijn wij te vinden als: NAM in Assen.
- Twitter @NAMbv
- Ook op social media kunt u uiteraard met uw vragen terecht!

Heeft u hier nog vragen over?
Heeft u een vraag over onze NAM-locatie dan kunt u ze tijdens kantooruren stellen aan van Vergunningen en Omgevingsmanagement op telefoonnummer . Buiten kantooruren kunt u bellen met de Centrale Meldkamer van NAM op telefoonnummer 0592 364000. Deze meldkamer is 24 uur per dag bereikbaar.

NAM

NAM Gasveld Vries Zuid-Zuid

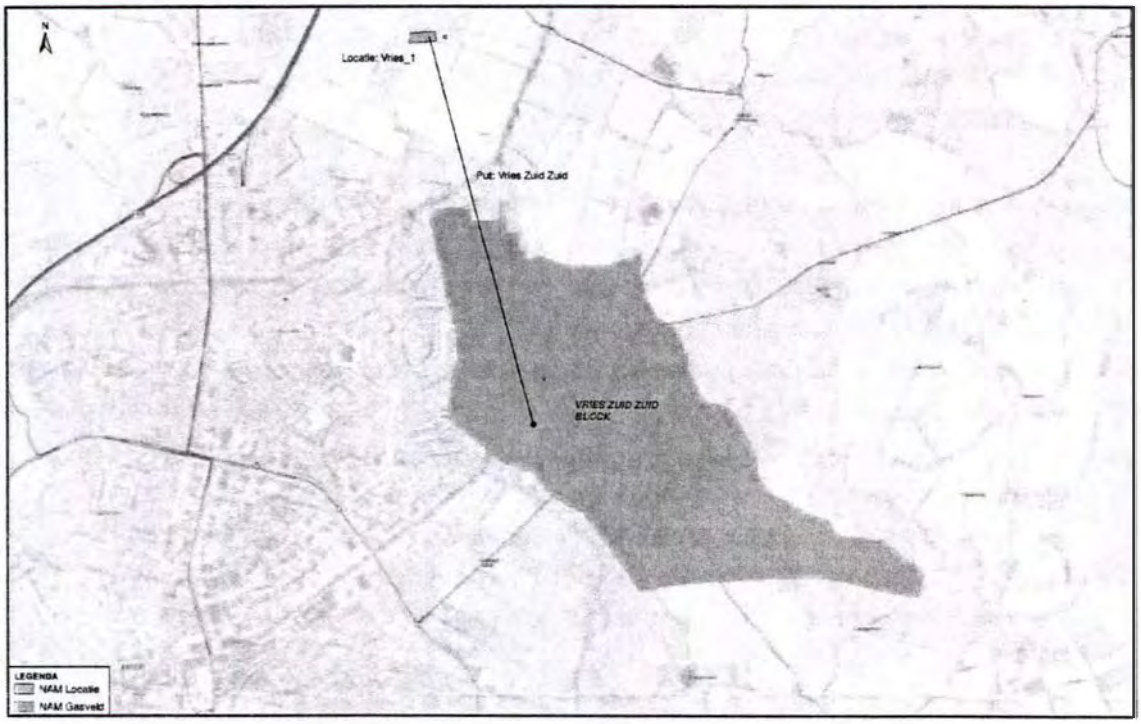

Met vriendelijke groet,
Afdeling communicatie
Nederlandse Aardolie Maatschappij BV

Statutaire vestiging Den Haag - Handelsregister no. 04008869
Correspondentieadres: Postbus 28000, 9400 HH Assen
Bezoekadres: Schepersmaat 2, 9405 TA Assen

Ministerie van Economische Zaken
t.a.v. Directie Energie en Omgeving en minister dhr. H.G.J. Kamp
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Vries, 13 juni 2017

Onderwerp: zienswijze tegen ontwerp instemmingsbesluit gewijzigde gaswinning Westerveld

Geachte minister Kamp,

Indienen zienswijze en wij onderschrijven de zienswijze van de gemeente Assen
Hierbij dienen wij zienswijze in tegen het ontwerp instemmingsbesluit over de gewijzigde gaswinning Westerveld. Wij onderschrijven de zienswijze en argumenten van de gemeente Assen. De zienswijze van de gemeente Assen hebben wij ondertekend en ook bijgevoegd (**bijlage 1**).

Wij wonen in het centrum van Vries, gemeente Tynaarlo, en de winningsvelden Vries-Noord, Vries-Centraal en Vries-Zuid liggen onder ons. Daarom zijn wij ook overduidelijk belanghebbenden bij dit voorgenomen winningsplan en dienen wij bij deze zienswijze in.

Schade aan natuur, (on)roerend goed en infrastructuur
De NAM verwacht een totale bodemdaling van meer dan 12 cm door de winning in Vries-Nocrd, 9 cm voor Vries-Centraal en bijna 4 cm voor Vries-Zuid (p. 21 en 22 aanvraagformulier bij de brief van de NAM van 09.09.2016). Hiermee staat vast dat door verdere exploitatie van deze gasvelden de bodem zal zakken. Hiermee staat ook vast dat de natuur, (on)roerend goed en infrastructuur schade zal oplopen.

Wij erg bevreesd voor eventuele gevolgen van mogelijke bodemdaling. Onze woning dateert al uit 1885 en kan niet veel hebben. Deze woning staat namelijk direct op de zandlaag. Dat betekent een beperkte fundering, die dalingen direct doorgeeft naar de rest van de constructie.

Machtiging
Wij zijn voor langere tijd op zomervakantie in het buitenland en niet in staat om deze zienswijze te versturen. Op 08.06.2017 hebben wij , wonende aan de in gemachtigd om deze zienswijze voor ons in te dienen en te ondertekenen. Medio juli 2017 kunnen wij u de door ons drieën ondertekende verklaring hierover en machtiging toesturen.

Graag ontvangen wij een ontvangstbevestiging
Dan weten we zeker dat u onze zienswijze in goede orde heeft ontvangen.

Vriendelijk verzoek aan u: sta verdere gaswinning in Drenthe niet toe
Tot slot verzoeken wij u vriendelijk deze zienswijze te honoreren en deze gaswinning niet door te laten gaan. U heeft die bevoegdheid op grond van artikel 36, 1e lid, Mijnbouwwet in het kader van de veiligheid en het voorkomen van nadelige gevolgen voor het milieu en de natuur.

Alvast bedankt.

Met vriendelijke groeten,

voor dezen,
Bijlage:
1. Ondertekende zienswijze van de gemeente Assen.

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum Vries, 13 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Handtekening

Voor deze

Ministerie van Economische Zaken
t.a.v. Directie Energie en Omgeving en minister dhr. H.G.J. Kamp
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Vries, 13 juni 2017

Onderwerp: zienswijze tegen ontwerp instemmingsbesluit gewijzigde gaswinning Westerveld én aansprakelijkstelling

Geachte minister Kamp,

Indienen zienswijze en wij onderschrijven de zienswijze van de gemeente Assen (bijlage 1 + 2). Hierbij dienen wij zienswijze in tegen het ontwerp instemmingsbesluit over de gewijzigde gaswinning Westerveld. Wij onderschrijven de zienswijze en argumenten van de gemeente Assen. De zienswijze van de gemeente Assen van 2 pagina's en van 26 pagina's hebben wij ondertekend en ook bijgevoegd.

Wij wonen in het centrum van Vries, gemeente Tynaarlo, en wonen op o.a. de winningsvelden Vries-Noord, Vries-Centraal en Vries-Zuid. Op p. 16 van het aanvraagformulier bij de brief van de NAM van 09.09.2016 (hierna: "aanvraagformulier") staat zelfs nog dat er gestudeerd wordt om in de toekomst meer putten te boren ten westen en oosten van het veld Vries-Zuid. Daarom zijn wij ook overduidelijk belanghebbenden bij dit voorgenomen winningsplan en dienen wij bij deze zienswijze in.

Schade aan natuur, onroerend goed en infrastructuur
De NAM verwacht een totale bodemdaling van meer dan 12 cm door de winning in Vries-Noord, 9 cm voor Vries-Centraal en bijna 4 cm voor Vries-Zuid (p. 21 en 22 aanvraagformulier). Hiermee staat overduidelijk vast dat door verdere exploitatie van deze gasvelden de bodem zal zakken. Hiermee staat ook vast dat de natuur, (on)roerend goed en infrastructuur schade zal oplopen. De Drentsche Aa en het natuurgebied erom heen is een nationaal park en heeft de beschermde status van het Natura-2000-gebied.

Van de Groninger schadegevallen hebben we meegemaakt wat voor een schades en rampen dat kan opleveren. Mijnbouw- en andere bodemdeskundigen hebben we horen zeggen dat ze niet echt weten wat het effect van de gaswinning voor onder en boven de bodem is en zal zijn. Zo schrijft de gemeente Assen op p. 6 in haar zienswijze en zie ook p. 16: "*Tegelijkertijd is er nog altijd te weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. (…) Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.*". De winning van gas geschiedt gemiddeld op 3 km diepte (p. 14 en 15 aanvraagformulier). Welke lagen er op 3000 m diepte zijn en hoe die lagen zich gedragen bij gaswinning is niet met zekerheid vast te stellen. Het blijft onduidelijk hoe die lagen zich bij gaswinning zullen gaan gedragen. Het kan dus ook heel goed zijn dat de bodemdaling nog meer dan 12 cm zal zijn.

De arbiters aardbevingsschade hebben al in diverse zaken bepaald dat de NAM schade door gaswinning in Noord-Groningen aan panden in de stad Groningen moet betalen. En het Asserveld veroorzaakt ook al schade aan gebouwen door bodemdaling. De schades en rampen breiden zich al maar uit. Wij voorzien dat ook voor Drenthe een ramp aanstaande is. Freek de Jonge hebben we al verzocht om zijn petitie met Drenthe te gaan uitbreiden.

Het gedrag van de bestaande en toekomstige putten (p. 18 aanvraagformulier) is volgens de NAM moeilijk te voorspellen, omdat het veld bijna leeg is. Daarom schrijft de NAM ook dat de productie zal worden gestopt, als de kosten de baten overtreffen. Winning in het gehele gebied geschiedt door compressie (p. 15 aanvraagformulier). Compressie toepassen om het gas te winnen kost zo al een paar miljoen euro extra, exclusief vervolgkosten. Daarom vragen wij ons ernstig af of deze winning wel rendabel zal zijn en doorgezet moet worden.

Onze gebouwen zijn niet berekend op bodemdaling/verzakking.
Nederland kent een zogenoemde traditionele bouw van gebouwen. Dat is stapelbouw. Stapelbouw kan veel druk hebben, maar geen zettingsdruk door bodemdaling en verschuiving. Ook al zou het gaan om 2 cm. Gaswinning is daarom vragen om problemen. En daarom hebben wij niet gevraagd.

Ook al zou nu nog de bodem 2 cm zakken, zoals de NAM verwacht (p. 22 aanvraagformulier), betekent dat schade. 2 cm bodemdaling heeft al desastreuze gevolgen voor een pand. Bouwkundig gezien zijn scheuren en kieren wel dicht te smeren. De keerzijde is dat de bouwkundige constructie van gebouwen niet meer te herstellen is en onherstelbaar beschadigd is. Dit heeft onveiligheid en waardevermindering tot gevolg. En doordat je al in zo'n winningsgebied woont, is jouw huis ook al minder waard of onverkoopbaar. Dat blijkt wel uit de situatie in Groningen.

Om deze schade te voorkomen moeten we anders gaan bouwen. In Nederland wordt niet aardbevingsbestendig gebouwd. Ook bij recente nieuwbouw aan de Holtenweg in Vries niet.

We worden hiermee niet serieus genomen. Het is een "*Russische roulette*" of jouw pand schade krijgt en je "*de klos bent*". Zo kan een overheid niet met haar burgers omgaan. Dit terwijl de Mijnbouwwet de nadruk legt op het voorkomen van schade.

Winningsplan is een inbreuk op ons fundamenteel recht op ongestoord woongenot en een onrechtmatige daad van de overheid jegens ons.
Ook vinden we dit voorgenomen winningsplan een inbreuk op ons fundamenteel recht op ongestoord woongenot en een onrechtmatige daad van de overheid jegens ons. Hiervoor stellen we de Staat aansprakelijk, eveneens voor schade aan onze panden en andere zaken.

Eerst een nulmeting van alle gebouwen in het winningsveld Westerveld verrichten.
In Vries hebben al aardbevingen plaatsgevonden (p. 25 en 26 aanvraagformulier). Daarom moet ook voor heel Vries de nulmeting van gebouwen een verplichting zijn.

Omkering bewijslast ook voor Drenthe
Voor het Groninger gasveld geldt al de omkering van de bewijslast. De NAM moet aantonen dat de schade niet veroorzaakt is door de gaswinning, maar door een andere oorzaak. Dit is ook het beste voor Drenthe om een Calimero-effect bij de getroffenen te voorkomen.

Onderzoek RuG: wonen in een bodemdalingsgebied door gaswinning, veroorzaakt stress en psychische en fysieke klachten.
Onderzoek van de RuG heeft aangetoond dat het wonen in een bodemdalingsgebied door gaswinning stress veroorzaakt.

De rechtbank Noord-Nederland heeft zelfs de weg vrij gebaand voor immateriële schadevergoeding door bodemdaling door gaswinning in haar uitspraak van 01.03.2017. De NAM moet deze vergoeding betalen aan diverse inwoners van het Groninger gasveld.

Wij wensen deze stress niet.

Net zo'n drama als in Groningen. Drenthe heeft ook een NationaalCoördinatorDrenthe nodig.
Een feit is wel de trage schadeafhandelingen door de NAM met tot gevolg een gevoel van machteloosheid. Daarom worden deze voor het Groninger gasveld vanaf 01.07.2017 door de NCG afgehandeld. De schadeafhandeling kost veel geld. Er dreigt nu al te weinig geld voor schadevergoeding te zijn. Het lijkt ons goed dat u alvast geld reserveert voor een NCD voor Drenthe.

Export van gas: waaruit blijkt dat aan leveringsvoorwaarden voldaan moet worden?

Een deel van het Nederlandse aardgas is nog steeds bestemd voor de export. Noorwegen wil wel gas aan Nederland leveren. U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit de Nederlandse bodem te winnen, zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. (p. 7 zienswijze gemeente Assen).

Door de bodemdaling, de onzekere factor van wat de gaswinning voor daadwerkelijke effecten zal hebben, de schade door bodemdaling en dito kosten en de vraag of de verdere winning uit dit veld wel rendabel is, maken dat deze verdere winning niet veilig is en de kosten niet tegen de baten op wegen.

Wij zien geen redenen om de export van gas niet te verminderen of te stoppen. Immers dit zijn onvoorziene omstandigheden, waardoor contracten "opengebroken" kunnen worden.

Ook blijkt niet duidelijk wat de contractuele leveringsvoorwaarden voor de export zijn en om welke hoeveelheden het gaat.

De Staat heeft belangen in de NAM, die hier gas wil gaan winnen.
U als minister moet uw instemming/vergunning voor deze gaswinning door de NAM verlenen. U bent ook de toezichthoudende instantie. Dit terwijl de gasinkomsten voor een groot deel aan de Staat toekomen. U heeft daarom "*dubbele petten*" op. U kan daarom in onze ogen niet onbevooroordeeld hierover oordelen. Dit moet u niet willen.

De Staat heeft sinds 1950 vele miljarden aan gasinkomsten uit het Groninger gasveld ontvangen. Dat is naar de BV Nederland gegaan. En maar een heel klein deel naar Groningen, terwijl Groningen al jaren met de ellende van de gaswinning zit. Zo'n scenario voor Drenthe willen we echt ook niet.

Geen gaswinning meer. Dit moet structureel duurzamer op alle fronten opgelost worden.
Gas is niet meer van deze tijd. Gas heeft Nederland ook welvaart gebracht, maar ook veel ellende, zoals schade aan panden, stress en ziekte door de bodemdaling, de herstelkosten van deze schade, waaronder die van het "optuigen" en "laten draaien" van de NCG. De gaswinning is dit niet waard.

Iedereen, behalve meneer Trump, lijkt ervan doordrongen te zijn dat ook energiewinning "groener" moet worden. Laten we met het vervangen van gas door een duurzamer alternatief beginnen.

Als u nog vragen mocht hebben, neem gerust contact met ons op.
U kunt ons ook telefonisch bereiken op en per email via

Graag ontvangen wij een ontvangstbevestiging
Dan weten we zeker dat u onze zienswijze in goede orde heeft ontvangen.

Vriendelijk verzoek aan u: sta verdere gaswinning in Drenthe niet toe.
Tot slot verzoeken wij u vriendelijk onze zienswijze en die van de gemeente Assen te honoreren en deze gaswinning niet door te laten gaan. U heeft die bevoegdheid op grond van artikel 36, 1e lid, Mijnbouwwet in het kader van de veiligheid en het voorkomen van nadelige gevolgen voor het milieu en de natuur. Dit voorkomt dat de gaswinning voor Drenthe net zo'n ramp wordt als het voor Groningen is. Dat wilt u toch ook niet.

Alvast bedankt.

Met vriendelijke groete

Bijlagen:
1. Ondertekende korte zienswijze van de gemeente Assen;
2. Ondertekende lange zienswijze van de gemeente Assen.

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Datum 13 juni 2017

Handtekening

1

Ministerie van Economische Zaken

Directie Energie en Omgeving

Cluster vergunningen

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

Loon, 14 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

Geachte Minister,

Als inwoner van de gemeente Assen, maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.

In het winnigsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3.9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem

Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningsverlenigsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting

Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling

In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen centrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen

draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant poces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiele verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schade vergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid

krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerhden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leebaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriele toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het College van BenW van Assen.

Met vriendelijke groet,

Handtekening,

Ministerie van Economische Zaken

Directie Energie en Omgeving

Cluster vergunningen

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

Assen, 14 juli 2017

Geachte Minister,

Hierbij maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

In de directe omgeving van een van de velden waar U de gaswinning wilt toestaan, staat mijn woning. Het is een Rijks- en provinciaal monument en ligt in beschermd stadsgezicht van de gemeente Assen. Het pand stamt uit ca. 1850.

Uit de diverse bronnen, zoals de aanvraag zelf van de NAM, het winningsplan en het advies van de Technische commissie bodembeweging, blijkt dat de velden in het plangebied reeds aardbevingen hebben gekend en dat er bij voortgaande winning in de velden bevingen mogelijk zijn met een magnitude tot 3,9. Ook wordt er in het winningsplan van een te verwachten bodemdaling van 2 tot 4 cm gerept.

Beide gevolgen van de winning kunnen grote schade aan het pand aanrichten. Onder andere door veranderingen in het grondwaterpeil als gevolg van de bodemdaling en de te verwachten constructieve schade als gevolg van de bevingen.

Naar mijn mening is in het ontwerp-winningsbesluit nauwelijks aandacht besteed aan een risicobeheersingssysteem, een representatieve nulmeting bij al het cultureel erfgoed in alle gebieden voordat de eventuele verdere winning plaats gaat vinden, aan de eventuele schadeafhandeling en aan een goede en transparante communicatie met belanghebbenden in de gebieden. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij eventuele schade afwikkeling. Ook hecht ik er aan dat er meetapparatuur die nauwkeurig genoeg is aan het pand wordt geinstalleerd voordat eventuele (verdere) winning plaats vindt.

Tevens ben ik van mening dat verdere winning van de voorraad gas in de kleine velden die genoemd worden in de aanvraag van de NAM, contraproductief is bij de noodzakelijke overschakeling naar duurzame energieopwekking. De maatregelen die ik,als betrokken burger, afgelopen twee jaar genomen heb om het pand energiezuiniger te maken en geleidelijk over te schakelen op een andere manier van verwarmen dan met gas lijken eens te meer een druppel op de gloeiende plaat door het toestaan van de 'gaswinning Westerveld'.

Ik sluit mij verder volledig aan bij de zienswijze van de gemeente Assen.

Om bovengenoemde redenen ben ik van mening dat U niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum Assen 14 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Handtekening

Los van boven gestelde: Ik stel uw ministerie en de NAM ~~en~~ ~~ook~~ aansprakelyk voor aardbevingsschade die ik als gevolg van deze gaswinning kan lyden

Aangetekend

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving Cluster
Vergunningen

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Annen, 7 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Aa en Hunze maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem

Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting

Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling

In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B&W van Aa en Hunze.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 13-06-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze

informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen. Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B&W van Assen.

Met vriendelijke groet.

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Datum 13-06-2017

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 15 juni 2017
Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik hierbij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld. Ik maak ernstig bezwaar tegen verlening van toestemming aan de NAM voor gaswinningsactiviteiten in het gasveld Westerveld op basis van het huidige ontwerp-instemmingsbesluit. Mijn standpunt is gebaseerd op de volgende argumenten.

Doelmatigheid
De toetsing van het winningsplan draait volgens u vooral om planmatig beheer. Ik ben echter van mening dat een bredere beoordeling op doelmatigheid wenselijk is. Behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland wordt de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet onderbouwd. Gezien de mogelijk negatieve gevolgen van gaswinning voor de omgeving van de winning en voor de bijdrage van Nederland aan de klimaatverandering is een stevige onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden noodzakelijk. De NAM moet naar mijn mening allereerst aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid van energie en aantonen dat de winningen passen in de voorgenomen energietransitie in Nederland.

Risicobeheersysteem
Ik ben van mening dat, als zou worden aangetoond dat de winning volstrekt onvermijdelijk is, het van groot belang is dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen. Dit moet ter goedkeuring worden voorgelegd aan het Staatstoezicht. Met het oog op de rechtszekerheid zou dit dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Het plan zal echter pas na de fase van vergunningverlening ter goedkeuring aan het Staatstoezicht worden voorgelegd. Ik kan daarom nu niet beoordelen of de NAM aan zijn verplichtingen zal gaan voldoen.

Nulmeting
In het advies van de Technische commissie bodembeweging staat dat er bevingen tot 3,9 op de schaal van Richter mogelijk zijn als gevolg van de winningen Westerveld. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (Staatstoezicht) tot constructieve schade aan gebouwen. Zeker is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Ik ben zelf al een paar maal getuige geweest van een goed merkbare beving in/ vanuit het gasveld Eleveld waar ik relatief dichtbij woon.

U legt de NAM de verplichting op een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. In uw voorschrift wordt echter niet aangegeven wat u onder representatief verstaat en hoe een nulmeting precies moet worden uitgevoerd. In het kader van de rechtszekerheid van mij als inwoner ben ik van mening dat deze informatie in de voorschriften moet worden opgenomen. Bovendien vind ik dat de nulmeting moet gelden voor het hele gebied waar zich bevingen zouden kunnen voordoen.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit stelt u terecht dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. Ik vind dit een onjuiste aanpak.
Ik ben van mening dat u als verantwoordelijk minister ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten en bijbehorende beheersmaatregelen. Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling zijn gegarandeerd.

U kunt uw instemmingsbesluit naar mijn mening pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schade afhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat de vergoeding van schade en compensatie is gegarandeerd door de Staat, in het geval dat de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen. Ik vind dat, net als voor het Groningenveld, het principe van omgekeerde bewijslast ook moet gelden voor de gaswinning Westerveld. De NAM moet dus aantonen dat optredende schade niet het gevolg kan zijn van bevingen door gaswinning.

Communicatie
De Onderzoeksraad voor de Veiligheid heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit, daar onvoldoende aan tegemoet komt. In het ontwerpbesluit staat dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat dit nog niet geconcretiseerd is bij dit ontwerp-instemmingsbesluit. U verwijst slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid niet aan uw toezeggingen.

Ik sluit me verder geheel aan bij de uitgebreide zienswijze van het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Assen.

Hoogachtend,

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-Instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het Instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

16-6-2017

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind Ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico's in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-Instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

16-5-2017

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

15-6-2017

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

15-6-2017

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

15-5-2017

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

16-6-2017

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaat

Datum 11-6-2017

Handtekening

Zienswijze Winningsplan Westerveld

16-6-2017

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

16-5-2017

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind Ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de Immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico's in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-Instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

16-5-2017

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied Is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

16-5-2017

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit **geeft u** aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de Inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

16-8-2017

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

16-6-2017

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid In de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

15-6-2017

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonpla ts

Datum 11-6-2017

Handtekening

onze straat in de wijk waaronder geboord gaat worden!

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Balloo, Gemeente Aa en Hunze, 14 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoners van Aa en Hunze maken wij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.
Door gaswinning van de NAM rondom Assen zijn er in onze omgeving meerdere aardbevingen geregistreerd. Wij wonen in een kwetsbaar huis, dat niet aardbeving bestendig gebouwd of verstevigd is. Wij zien deze gaswinning met zorg tegemoet en verzoeken u om de NAM hiervoor geen instemming te geven.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Het ontwerp instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt daar maar ten dele aan tegemoet.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem

Wij vinden daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen en het gebied wat daar direct omheen ligt (aardbevingen kunnen zich o.i. uitbreiden en zijn niet aan grenzen gebonden) om een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Wij moeten kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting

In het ontwerpbesluit staat dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Wij willen daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van onze woning wordt gemaakt.

Z.O.Z.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen de centrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.
Wij vinden dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Wij willen dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar onze mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Gaswinningsplan Westerveld.
Mocht gaswinning toegestaan worden dan onder de volgende verplichtingen:

- **U verplicht de NAM om een door de SodM goedgekeurd risicobeheersysteem op te stellen voordat een evt. vergunning verleend wordt**
- **Er wordt voordat er verder gas gewonnen wordt in onze omgeving een nulmeting van onze woning gemaakt**
- **Er komt een onafhankelijke adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie waarbij de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat**

Wij sluiten ons verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

0045

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

TEGEN

Plaats: , datum:

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

GASWINNING

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

0046

Plaats: Assen datum: 15-6-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Handtekening:

TEGEN GASWINNING Assen

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 13 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.
De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winnings-plan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Er zijn eerder in dit gebied rond Assen al eerder bevingen gevoeld. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem

Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet als direct betrokkene kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunning-verleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat volgens mij niet het geval.

Nulmeting

Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt : **Betuwe 5 in Assen**.

Schadeafhandeling

U zou de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik heb dat als inwoner van Assen niet zo ervaren; u verwijst naar de drie inloopbijeenkomsten voor inwoners, die er onlangs zijn gehouden. Het winningsplan en ontwerpbesluit zijn echter voor een leek als ik onleesbaar c.q. onbegrijpbaar.!

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me overigens verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van de gemeente Assen.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster Vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Betreft: ontwerp instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Assen, 14 juni 2017

Geachte minister,

Als inwoners van de wijk Marsdijk van de gemeente Assen maken wij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

Risico's loop je vanaf je geboorte tot aan je sterven. Dit kan thuis zijn, op je werk, op vakantie et cetera. Deze risico's kun je verzekeren of er zelf voor zorgen dat het risico kleiner wordt door bijvoorbeeld bepaalde dingen niet meer doen, beter op te letten in het verkeer, je hand uit steken op de fiets.
Het risico dat we lopen met de aardgaswinning onder ons huis is van een geheel andere grootte. We hebben zelf geen invloed op de grootte van het risico en we kunnen het niet verzekeren. Het overkomt je. Als er iets mis gaat ben je afhankelijk van andere partijen die de schade zouden moeten vergoeden. Wat tot nu toe in Groningen is gepresteerd getuigt niet echt van het serieus nemen van de inwoners en helemaal niet van een voortvarende aanpak.

Daarom willen wij graag de het volgende onder uw aandacht brengen.

Demissionair kabinet
Het kabinet is demissionair, de minister van Economische Zaken ook. De minister heeft zelf aangekondigd niet weer terug te komen in een volgend kabinet. Is het dan verantwoord dat deze minister nu nog een beslissing gaat nemen over dit beladen onderwerp en daarmee over zijn graf regeert. En daarbij zijn opvolger, die mogelijk van een andere partij is, met andere ideeën over de energievoorziening confronteert met voldongen feiten?

Hoeveelheid op te pompen gas
Het plan is om nog om de laatste 19% uit de put "Vries Zuid" op te pompen. Dit is relatief gezien een kleine hoeveelheid. Deze kleine hoeveelheid staat in geen enkele relatie tot de ontstane maatschappelijk onrust bij ons in de wijk. Alleen daarom al zou ik zeggen: niet doen!

Waarde vermindering huis
De waarde van een huis is subjectief, een potentiële koper betaalt wat hij er voor over heeft. Als daadwerkelijk het laatste restje gas wordt opgepompt zal dit bij verkoop van het huis invloed hebben op de prijs. Wie betaalt het verschil?
We hebben net de crisis doorstaan. Dat heeft ons veel spaargeld gekost, het huis hoefde net niet verkocht te worden. We hebben ingeteerd op ons spaargeld. Als ik over 5 jaar met pensioen ga word ik op deze manier nog eens gepakt waardoor ons te besteden inkomen nog lager wordt. Wie betaalt het verschil?

Nulmeting
Tijdens de inloopavond in Assen is er gesproken over de nulmeting. Hoe die nulmeting wordt uitgevoerd is niet duidelijk geworden. Een nulmeting van alle woningen werd als te duur neergezet. Maar wat doe je dan in een wijk waar veel vrijstaande woningen staan? En kun je zelf foto's maken van je huis en die als nulmeting aanmerken, is dat rechtsgeldig? Er zijn nog te veel onduidelijkheden die om een antwoord vragen.

Schadevergoeding
Tijdens de inloopavonden in Assen werd ons verteld dat het risico toch nog ruim 40 % is dat er een beving komt maar de heftigheid van een beving is niet te voorspellen. Dit kan een beving zijn die niet gevoeld wordt tot een beving die wel schade veroorzaakt.
Minister Kamp zei in een interview op televisie dat de schade wordt vergoed. Ik vind deze toezegging niet SMART genoeg. Omdat er gezegd is dat de kans op beving met schade heel klein is wil ik toezeggingen horen van de minister over de snelheid van schadeafhandeling. Hierbij een voorzet van mijn kant:
Binnen 2 weken na een beving informeren van alle betrokken inwoners door het ministerie met een toelichting over de procedure van melden en afhandelen van schade
Na 2 maanden is er een beslissing genomen over schadeafhandeling. De schade wordt betaald door het ministerie. Het ministerie zorgt voor het terughalen van het geld bij de NAM.
Binnen 6 maanden is alle schade hersteld.
Op deze manier laat je merken dat je de inwoners serieus neemt. En de minister kan het zonder problemen toezeggen: het risico is toch heel klein!!

Bestaande kunstwerken
Ten oosten van de wijk Marsdijk loopt de spoorlijn Groningen Assen. Indien de minister ondanks de protesten toch instemt met de gaswinning, wil ik graag de minister attenderen op 2 kunstwerken in de spoorlijn die tientallen jaren geleden zijn gebouwd, waar momenteel 8 keer per uur een trein over dendert en dagelijks meerdere goederentreinen.
De constructie van deze 2 kunstwerken is niet meer van deze tijd (zie foto) en is bij lange na niet aardbevingsbestendig. Mijn advies in deze is deze 2 kunstwerken eerst verstevigen en daarna pas te beginnen met winning van aardgas.

Dit alles overziend, is onze conclusie dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. wij sluiten ons verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen. Wij wensen de minister veel wijsheid toe in het nemen van een besluit.

Met vriendelijke groet,

Handtekening

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 15 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.
De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar niet aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Ik vind daarom dat gaswinning in en rondom Assen onverantwoord is. Vooral met de kennis van nu en het voortschrijdend inzicht wat hiermee gepaard gaat.

Risicobeheersysteem
Mocht u desondanks toch gaan winnen of blijven winnen, dan is het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat er op voorhand een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u er als verantwoordelijk minister op toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

Met vriendelijke groet,

Cc: Onderzoeksraad voor de Veiligheid

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

0050

Plaats: Assen , datum: 15-6-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn ~~woning~~ woonomgeving wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Bond Heemschut
Provinciale Commissie Drenthe
Secretaris:

Ministerie van Economische Zaken

Directie Energie en Omgeving

Cluster vergunningen

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

Ekehaar, 13 juli 2017

Geachte Minister,

De provinciale Commissie Drenthe van Erfgoedvereniging Bond Heemschut maakt hierbij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

Ter plekke van, en in de directe omgevingen van de velden waar U de gaswinning wilt toestaan, is veel cultureel erfgoed van Drenthe te vinden. Dit varieert van Rijksmonumenten, Provinciale en Gemeentelijke monumenten, landgoederen, historische landschappen en parken.

Uit de diverse bronnen, zoals de aanvraag zelf van de NAM, het winningsplan en het advies van de Technische commissie bodembeweging, blijkt dat de velden in het plangebied reeds aardbevingen hebben gekend en dat er bij voortgaande winning in de velden bevingen mogelijk zijn met een magnitude tot 3,9. Ook wordt er in het winningsplan van een te verwachten bodemdaling van 2 tot 4 cm gerept.

Beide gevolgen van de winning kunnen tot grote schade aan zowel het gebouwde erfgoed als aan het landschappelijke erfgoed aanrichten. Met name door veranderingen in het grondwaterpeil als gevolg van de bodemdaling en de te verwachten constructieve schade als gevolg van de bevingen.

Naar onze mening is in het ontwerp-winningsbesluit nauwelijks aandacht besteed aan een risicobeheersingssysteem, een representatieve nulmeting bij al het cultureel erfgoed in alle gebieden voordat de eventuele verdere winning plaats gaat vinden, aan de eventuele schadeafhandeling en aan een goede en transparante communicatie met belanghebbenden in de gebieden.

Om bovengenoemde redenen zijn wij van mening dat U niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

Met de meeste hoogachting,

Secretaris provinciale Commissie Drenthe van Erfgoedvereniging Bond Heemschut

Ministerie van Economische Zaken

Directie Energie en Omgeving

Cluster vergunningen

Postbus 20401

2500 EK Den Haag

Assen, 15 juni 2017

Geachte Minister,

Hierbij maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

In de directe omgeving van een van de velden waar U de gaswinning wilt toestaan, staat mijn woning. Het is een Rijksmonument en ligt in beschermd stadsgezicht van de gemeente Assen. Het pand stamt uit 1937.

Uit de diverse bronnen, zoals de aanvraag zelf van de NAM, het winningsplan en het advies van de Technische commissie bodembeweging, blijkt dat de velden in het plangebied reeds aardbevingen hebben gekend en dat er bij voortgaande winning in de velden bevingen mogelijk zijn met een magnitude tot 3,9. Ook wordt er in het winningsplan van een te verwachten bodemdaling van 2 tot 4 cm gerept.

Beide gevolgen van de winning kunnen grote schade aan het pand aanrichten. Onder andere door veranderingen in het grondwaterpeil als gevolg van de bodemdaling en de te verwachten constructieve schade als gevolg van de bevingen.

Naar mijn mening is in het ontwerp-winningsbesluit nauwelijks aandacht besteed aan een risicobeheersingssysteem, een representatieve nulmeting bij al het cultureel erfgoed in alle gebieden voordat de eventuele verdere winning plaats gaat vinden, aan de eventuele schadeafhandeling en aan een goede en transparante communicatie met belanghebbenden in de gebieden. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij eventuele schade afwikkeling. Ook hecht ik er aan dat er meetapparatuur die nauwkeurig genoeg is aan het pand wordt geïnstalleerd voordat eventuele (verdere) winning plaats vindt.

Tevens ben ik van mening dat verdere winning van de voorraad gas in de kleine velden die genoemd worden in de aanvraag van de NAM, contraproductief is bij de noodzakelijke overschakeling naar duurzame energieopwekking.

Ik sluit mij verder volledig aan bij de zienswijze van de gemeente Assen.

Om bovengenoemde redenen ben ik van mening dat U niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

Hertenkamp 6
9401 HL Assen
telefoon (0592) 311 150

e-mail info@nmfdrenthe.nl
www.nmfdrenthe.nl
IBAN NL68 RABO 0170 5159 07

natuur en milieu federatie drenthe

AANGETEKEND

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Assen, 16 juni 2017
Betreft: Zienswijze ontwerp Instemmingsbesluit winningsplan Westerveld

Geachte Minister,

Hierbij dienen de Natuur en Milieufederatie Drenthe, Stichting het Drentse Landschap en Vereniging Natuurmonumenten een zienswijze in (met bijlagen) met betrekking tot het ontwerp Instemmingsbesluit winningsplan Westerveld, zoals ter inzage gelegd van 8 mei tot en met 19 juni 2017.

Algemeen

Wij herkennen en delen als natuur- en milieuorganisaties de zorgen die er bij inwoners van de provincie Drenthe leven, zoals deze o.a. ook verwoord zijn in de adviezen van de decentrale overheden, met betrekking tot de risico's van bodemdaling, bodemtrilling en schadebehandeling. Zorgwekkend zijn met name de grote onzekerheden die er nog steeds zijn met betrekking tot risicoberekeningen, zoals gesignaleerd door het Scientific Advisory Committee, en bevestigd in de brief van 13 april jl, van de inspecteur generaal van SODM[1]. Wij delen de visie zoals ingebracht door de gemeente Assen dat u hierdoor thans niet tot een afgewogen besluit kunt komen.

Ook gezien diverse nog ontbrekende/onjuiste gegevens, zoals aangegeven in de zienswijze van de gemeente Assen (par. 7.2), het ontbreken van een natuurtoets en een MER[2] en het daardoor nu nog ontbreken van een volledige afweging conform artikel 36 van de Mijnbouwwet, zou de instemming thans dienen te worden geweigerd.

In onze zienswijze richten wij ons in het bijzonder op de facetten nut en noodzaak/energiebeleid, natuur en landschap, milieu en schade aan erfgoed. Ook de geldingsduur van het besluit en voorwaarden om een hand-aan-de kraan benadering te garanderen, zijn punten van onze zienswijze.

Nut en noodzaak/energiebeleid: maatschappelijk debat noodzakelijk

Het maatschappelijk krachtenveld rond gaswinning is de laatste jaren onherkenbaar veranderd. Te weinig daarvan is in het ontwerpbesluit terug te vinden.

[1] Zie hiervoor de Zienswijze winningsplan Westerveld, 23 mei 2017, paragraaf 7.1 Onzekerheden. De gemeenteraad van Assen heeft met het uitbrengen van deze zienswijze ingestemd op 1 juni jl.
[2] Conform art. 7.2a Wet milieubeheer in samenhang met art. 2.8 Wet natuurbescherming

natuur en milieu drenthe federatie

Dat ademt nog steeds de logica van maximale winning en uitsluitend de directe aansprakelijkheden in de sfeer van bodemrisico's en daaruit voortvloeiende schade, maar zonder afdoende maatschappelijke rechtvaardiging in termen van nut en noodzaak, aandacht voor draagvlak en expliciete afweging van risico's voor natuur, milieu en landschap.

Door meerdere decentrale overheden en waterschappen zijn op het winningsplan kritische adviezen uitgebracht, waaruit breed levende zorgen naar voren komen over de effecten op de omgeving. Ook omwonenden hebben hun bezwaren en zorgen in groten getale geuit: op 7 april jl. zijn door het Comité Stop gaswinning Marsdijk 2000 handtekeningen aangebonden aan het Ministerie van EZ.

Juist vanwege deze breed levende bezwaren en verontrusting, dient een veel specifiekere onderbouwing met betrekking tot nut en noodzaak, in het licht van het algemene energiebeleid gegeven de noodzaak van de ombouw naar een duurzame energievoorziening, alsmede nut en noodzaak van deze winningen in het nationale "kleine velden beleid", een uitgebreider onderdeel te zijn van de afwegingen en motivering.

Wij ondersteunen dan ook met kracht wat de gemeente Assen heeft ingebracht in haar zienswijze over de nog ontbrekende motivering in de context van het energiebeleid: niet is onderbouwd dat de aangevraagde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid en de versnelling van de verduurzaming. En of de hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen kunnen worden. Ook dient in de afweging meer specifiek onderbouwd te worden waarom import geen alternatief is.

Er rust, gegeven de maatschappelijke context, een zware motiveringsplicht op de Minister. Dit is de facto erkend, door relevante passages over nut en noodzaak en energiebeleid in het ontwerp besluit, maar nog volstrekt onvoldoende uitgewerkt. En als het beoordelingskader van de Mijnbouwwet daarvoor, strikt juridisch bezien, geen aanknopingspunten zou bevatten[3], dan is er nog altijd de mogelijkheid om aanvrager, in het licht van haar maatschappelijke verantwoordelijkheid, er toe te bewegen de aanvraag niet, op een later tijdstip of gewijzigd in te dienen.

Gezien bovenstaande context pleiten wij mede voor een kortere geldingsduur van het instemmingsbesluit, het toepassen van een 'hand aan de kraan' aanpak en een meer geleidelijke winning. Dit in verband met risicobeheersing, verminderd gebruik van fossiele energiebronnen en vanuit strategisch voorraadbeheer (gas als onderdeel lange termijn energievoorziening). Kortweg gesteld: het minder snel opmaken en verkopen van onze gasvoorraden in de context van een veilige, schadevrije en meer duurzame marsroute.

Maatschappelijk en bestuurlijk zullen de bezwaren, zorgen en verontrusting in ieder geval niet worden weggenomen zolang er geen volwaardig maatschappelijk debat is gevoerd over deze onderwerpen. Daaraan ontbreekt het nog: algemene verwijzingen naar "het Energierapport 2015 en de Energie Agenda 2016", en het houden van informatie avonden, zijn daarvoor anno 2017 niet voldoende.

[3] Hoewel weinig in de weg staat om het criterium "planmatig beheer van voorkomens van grondstoffen" (art. 36 lid 1 sub b Mijnbouwwet) een ruimere invulling te geven, in termen van nut en noodzaak van de winning, dan tot nu toe gebruikelijk.

natuur en milieu federatie drenthe

Geldingsduur instemmingsbesluit en snelheid van de winning

Gegeven de (nog) weinig transparante, en vanwege de context van de energietransitie onzekere en dynamische nut en noodzaak van de winning, doet een geldingsduur van 10 jaar een te groot beroep op de maatschappelijke acceptatie. Wij ondersteunen het pleidooi van de gemeente Assen[4] voor een geldingsduur van 5 jaar.

De snelheid van winning lijkt ons van evident belang en van invloed op de beheersing dan wel het voorkomen van nadelige effecten. Wij vinden dat dit aspect onvoldoende naar voren komt in de aanvraag en de afweging. Nagegaan zou moeten worden in hoeverre temporiseren c.q. toepassen van een hand aan de kraan principe bij deze winningen kan leiden tot een betere beheersing van risico's en afwegingen en een mogelijk hoger maatschappelijke rendement. Wij hebben de indruk dat nu vooral de aanvrager- en aandeelhouders-afweging (de markt) het tempo bepaalt terwijl dit meer op een maatschappelijke kosten-batenafweging zou moeten worden gebaseerd.

Ontbreken natuurtoets en onderzoek annex toetsing milieueffecten: brede natuurtoets noodzakelijk.

In de adviezen met betrekking tot het winningsplan is al gewezen op het ontbreken van een natuurtoets, in combinatie daarmee een MER en een daarop te baseren toetsing van milieueffecten. In het licht van artikel 36 Mijnbouwwet is deze toetsing wel vereist. De aanvraag was daarmee evident onvolledig en had daarom allereerst o.g.v. artikel 4:5 Algemene Wet Bestuursrecht dienen te worden aangevuld. Nu dit niet is gebeurd, had de aanvraag buiten behandeling moeten worden gelaten. Ook dit is niet gebeurd. Thans resteert geen andere optie dan weigering van de aanvraag, nu deze onvolledig is. Dit gebrek kan niet worden geheeld door, zoals in het ontwerpbesluit aangegeven, aanvrager alsnog om inbreng van een natuurtoets te vragen. Niet alleen ontbreekt daarbij nog de noodzakelijke MER, maar met name wordt derden de mogelijkheid onthouden om hierop zienswijzen in te dienen, waardoor een volwaardige rechtsbescherming niet is geborgd. Door de huidige procedure door te zetten nemen (aanvrager en) bevoegd gezag aanzienlijke juridische risico's .

Subsidiair dringen wij aan op een volwaardige natuurtoets. Wij ondersteunen hierin de zienswijze van het Overlegorgaan Nationaal Park Drentsche Aa. Het Drentsche Aa-gebied is een internationaal uniek gebied, met een bijzondere landschapsbiografie en een kwetsbare geohydrologie. Aanvullend hierop dienen ook andere voor natuur van belang zijnde gebieden in de afweging een volwaardige plek te krijgen. Het betreft hier o.a. meerdere Natura 2000 gebieden: Leekstermeer, Norgerholt, Fochteloërveen, Drentsche Aa en Witterveld.

De natuurtoets dient overigens niet beperkt te blijven tot uitsluitend een Wet natuurbescherming-toetsing op de Natura 2000 gebieden en wettelijk beschermde soorten. Een dergelijke toets dient buitendien toch al plaats te vinden, waar nodig uitmondend in een separate vergunning en/of ontheffingsaanvraag.

[4] "Zienswijze winningsplan Westerveld" (bijgaand), paragraaf 6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit.

natuur en milieu federatie drenthe

Maar de formulering van artikel 36 lid 1 sub d Mijnbouwwet ("nadelige gevolgen voor de natuur") geeft juist grond voor een bredere toetsing, op het gehele Nationale Park Drentsche Aa, en inclusief NNN-gebieden (o.a. Norger esdorpenlandschap, landgoederen Vennebroek en De Braak, Bongeveen), alsmede de ecologische, en hydrologische condities die daarvoor gewaarborgd dienen te blijven. Het sinds inwerkingtreding van de Wet Natuurbescherming beperkte kader van met name de Natura 2000 toetsing (uitsluitend gericht op Europees beschermde habitats en soorten) zal door de omgeving als weinig herkenbaar en al te zeer bureaucratisch/technocratisch gezien worden om maatschappelijk draagvlak te kunnen verwerven.

De gang van zaken tot dusverre houdt in dat er onvoldoende rekening wordt gehouden, door de NAM zowel als het Ministerie, met de natuur- en milieueffecten van winningen. Ook hierover zou het maatschappelijk debat, waarvoor wij eerder in deze zienswijze pleiten, moeten gaan. En dat is dan breder dan uitsluitend een toets die toch al op grond van de Wet natuurbescherming verplicht is.

Bodemdalingscomponent gasopslag Norg

De aanvrager gaat uit van gebruik van de gasopslag Norg tot 2080. Daarmee worden de cumulatieve effecten van bodemdaling op eerdere termijn in onze ogen onvoldoende in de afweging betrokken. Wij vinden dat mogelijke eerdere beëindiging van deze opslag in de afweging een plek moet krijgen. Het antwoord op de eerder door overheden ingebrachte adviezen verbaast ons zeer omdat het nemen van maatregelen met betrekking tot de dan ontstane extra bodemdalingseffecten van deze beëindiging op het bordje van de lokale overheden/waterschappen lijkt te worden gelegd.

Reservoir stimulatie terecht (vooralsnog) geweigerd

Terecht is in het ontwerpbesluit, naar aanleiding van de uitgebrachte adviezen, instemming met het onderdeel reservoir stimulatie (via zuurstimulatie en fracking) uit het winningsplan geweigerd. Hiervoor zal, als het aan de orde komt, een wijziging winningsplan in procedure moeten worden gebracht[5]. Mocht het zover komen, dan dienen daarbij naar onze opvatting de integrale effecten (dus incl. de effecten van het huidige winningsplan) in beschouwing genomen te worden. Bij eventuele wetenschappelijke onzekerheden kan het niet anders of daarbij is het voorzorgbeginsel leidend. Hierbij past ook een afweging tegen nut en noodzaak: zijn de risico's het waard?

Schade aan cultuurhistorisch waardevolle gebouwen

In het ontwerp besluit wordt in art. 6 uitsluitend een nulmeting voorgeschreven nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid. Als motivering daarvoor dient dan dat alleen deze velden in Risico categorie II vallen. Mede gezien de onzekerheden in de seismische risicoanalyses, waaraan eerder in deze zienswijze gerefereerd is, dringen wij aan op een bredere nulmeting. Het kan niet zo zijn dat (de kosten van) onzekerheden op mogelijk gedupeerden wordt afgewenteld. Ook kan een dergelijk meting in eventuele schadeprocedures ordenend werken.

In Bijlage I volgt een (indicatief) overzicht van cultuurhistorische waardevolle gebouwen van Het Drentse Landschap en Vereniging Natuurmonumenten, die in ieder geval in een nulmeting zouden moeten worden betrokken.

[5] Wij sluiten ons hierbij aan bij de zienswijze van de gemeente Assen, die u dringend verzoekt e.e.a. niet later via een bagatel clausule te passeren.

natuur en milieu federatie drenthe

Hand aan de kraan

Wij ondersteunen de zienswijze van de gemeente Assen met betrekking tot voorschriften voor een risicobeheersysteem, dat ook voor burgers/belanghebbenden transparant is. Voor maatschappelijk draagvlak is dat wezenlijk. Daarom dienen de relevante voorschriften in het Instemmingsbesluit te worden opgenomen.[6]

Wij vragen u met de inhoud van deze zienswijze bij de besluitvorming aangaande het definitieve besluit rekening te houden en zijn altijd tot nadere toelichting bereid.

Hoogachtend,
Natuur en Milieufederatie Drenthe,
mede namens , directeur/bestuurder Stichting Het Drentse Landschap
en , ambassadeur Natuurmonumenten Drenthe en Overijssel

, directeur
Natuur en Milieufederatie Drenthe

Stichting Het Drentse Landschap, Kloosterstraat 5, 9401 KD Assen

Natuurmonumenten, Oude Benderseweg 14, 7963 PX RUINEN

Bijlage I Indicatief overzicht Cultuurhistorisch waardevolle gebouwen van het Drentse Landschap en de Verenging Natuurmonumenten

Bijlage II Zienswijze gemeente Assen

[6] Zie "Zienswijze winningsplan Westerveld" (bijlage II), paragraaf 10 Risicobeheersysteem.

natuur en milieu federatie drenthe

Bijlage I

Indicatief overzicht Cultuurhistorisch waardevolle gebouwen van Stichting Het Drentse Landschap en de Vereniging Natuurmonumenten (Drenthe)

- Klein Soestdijk in Veenhuizen (HDL)
- Molen Woldzigt in Roderwolde (HDL)
- Huis ter Hansouwe (HDL)
- Lemferdinge (HDL)
- Synagoge Zuidlaren (HDL)
- Nederlands Hervormde kerk Bovensmilde (HDL)
- Landgoed Hiemstrastate (NM)
- Landgoed De Braak (NM)
- Landgoed Vennebroek (NM)

23 Mei 2017

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	6
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	11
5.1	Doelmatigheid	11
5.2	Kaders schade	11
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	12
5.4	Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden	13
6	PRODUCTIE	14
6.1	Productie put Vries-10	14
6.2	Productiesnelheid	15
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	15
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	17
7.1	Onzekerheden	17
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	18
8	BODEMBEWEGING	19
8.1	Bodemdaling	19
8.2	Bodemtrilling	19
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	19
9	SCHADE	21
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	21
9.2	Afhandeling van schade	22
9.3	Lusten en lasten	23
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	24
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	26

BIJLAGE 1: ADVIES WINNINGSPLAN WESTERVELD

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat wij in januari 2017 op het winningsplan hebben uitgebracht.

Wij hebben u in januari geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair hebben we onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd.

We zien dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit op een aantal punten tegemoet komt aan ons advies. In ons advies hebben we niet alleen naar de technisch juridische aspecten gekeken, maar het winningsplan ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de decentrale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Leeswijzer
In deze zienswijze is dezelfde volgorde gehanteerd als in het advies dat wij in januari aan de minister hebben geleverd. Dit advies maakt onderdeel uit van de zienswijze (Bijlage I).

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling hebben wij het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen die wij hebben over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dienen wij deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit. Bij het opstellen van deze zienswijze zijn de lokale overheden, net als in het adviestraject, weer samen opgetrokken.

Wij hebben u eerder geadviseerd om niet in te stemmen met het winningsplan Westerveld. Subsidiair hebben wij onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld. Wij hebben dit advies uitgebreid gemotiveerd. Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit komen we tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maken wij op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en haar inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Wij vinden het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van 10 jaren. Voorts dient het instemmingsbesluit beperkingen ten aanzien van productietempo (voorkomen van fluctuaties) te bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

Wij vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader.

Bodemdaling
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Wij zijn tevreden dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
In hoofdstuk 7 zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Tevens vinden wij dat het risicobeheerssysteem voor alle velden moet worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief in die situatie dan niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, u deels tegemoet komt aan het door u omarmde advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- naar onze mening onvoldoende meegenomen. Onder deze effecten verstaan wij de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Tenslotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet reparabel zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen het optreden van schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Wij willen niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dat dit vertrouwen weer wordt hersteld. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit heeft u naar onze mening onvoldoende aandacht voor de maatschappelijke gevolgen.

Wij vinden dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een tot nu toe achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijzen wij u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Wat betreft de gasimport, geeft Noorwegen aan dat ze graag aardgas aan Nederland levert. Wij kunnen geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet ons concluderen dat u een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven

door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Wij vragen u echter om dit in de definitieve beschikking transparant te formuleren.

Het valt ons op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn in verband met de leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Wij lezen nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld onder andere op plekken zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties?

Wij vinden dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en hebben daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning in Drenthe, zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV een 5-tal aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming en wilde dat er door NAM en EZ meer gecommuniceerd wordt over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Tegelijkertijd constateren we deze vooralsnog niet concreet toegepast zijn en dat u verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Daarmee komen we tot de conclusie dat uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie nog onvoldoende tot zijn recht komt in dit ontwerpbesluit. Omdat wij als lokale overheden de belangen dienen van onze inwoners, moeten wij u er alsnog op wijzen dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker moeten communiceren met de burgers dan tot nu toe gebeurt. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven, is wat vooralsnog ontbreekt.

Wij stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Wij vinden dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

In ons advies hebben we gevraagd om inzicht te geven in de kaders waaraan het winningsplan is getoetst op het aspect doelmatigheid van de gaswinning. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Wij kunnen uw redenering hierin volgen. Wel zijn wij van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden. Wij zullen dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toelichten.

5.2 Kaders schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zo spoedig mogelijk een kader te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat onder schade wordt verstaan.

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

Wij zijn ons bewust dat het begrip 'schade' zich niet eenvoudig generiek laat definiëren. Ook recente rechterlijke uitspraken getuigen ervan dat de het begrip 'schade' en het aansprakelijkheidsvraagstuk in het mijnbouwdossier nog volop in ontwikkeling zijn.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

Wij hebben u in ons advies gevraagd het winningsplan te toetsen op nationale en internationale wetgeving op het gebied van natuur- en soortenbescherming gelet op het aanwezige Natura2000 gebied. Ook hebben we voor het Drentsche Aa-gebied u in algemene zin reeds gewezen op het feit dat er aan de uitvoering van het Winningsplan mogelijk nadelige gevolgen kunnen zijn verbonden voor wat betreft de effectiviteit van de investeringen in de maatregelen ter bescherming en instandhouding van het gebied. U geeft in uw ontwerp besluit aan de NAM te zullen vragen om de voor deze beoordeling benodigde informatie op korte termijn aan te leveren, zodat deze voorafgaand aan het definitieve besluit meegewogen kan worden.

Wij stellen daarmee vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan dient zich daarom niet te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts menen wij dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Wij begrijpen niet hoe u – bij gebreke van die informatie – reeds nu een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Wij maken er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe

milieuinformatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Wij vinden dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Wij zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan m.b.t. aantal verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

In ons advies hebben we u gevraagd de voorlopige vergunning voor productie uit put Vries-10 in te trekken en de procedure van onderhavig winningsplan af te wachten. Het is naar de inwoners toe vanuit het gewenste burgerperspectief niet juist om tijdens een vergunningprocedure voor een nieuw winningsplan uit een nieuw geboorde put in het veld Vries Zuid gas te gaan winnen.

In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover wij hebben kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Wij zijn daarom van mening dat uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan wordt aangegeven dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Wij concluderen op grond van bovenstaande dus dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens willen wij erop wijzen dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Wij verzoeken u in het instemmingsbesluit heel concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Wij vinden dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**

3. **Vanuit het oogpunt van burgerperspectief het niet begrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Wij vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de productiesnelheid. De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Wij vinden dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Waarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Wij constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Wij bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveau's vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is naar onze mening onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Wij vinden dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

6.4 Productieniveau high case

Wij hebben in ons advies gevraagd in uw besluit op te nemen dat als de NAM het high case scenario overschrijdt de NAM een nieuw winningsplan in procedure moet brengen. Wij constateren dat u ons advies op dit punt heeft overgenomen.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming.

In ons advies hebben we ook aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat volgens ons rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkent.

Wij vinden dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Wij wijzen u op ons advies om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijzen wij u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan naar onze mening niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011) en gedeeltelijk voor wat betreft infrastructuur ook is gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van voormeld bestemmingsplan, moeten nieuwe ontwikkelingen worden meegenomen in uw afweging.

Wij kunnen niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
Ook de gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Wij vinden dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

In het algemeen vinden wij het winningsplan multi-interpretabel. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Wij wijzen u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor ons en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Wij vinden dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan waarin niet nauwkeurig is omschreven waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de prognose van de bodemdaling. Wij constateren dat u onze adviezen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 2 van uw besluit.

Wij vinden dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

8.2 Bodemtrilling

In ons advies hebben we gevraagd, in verband met de kans op een door een beving geïnduceerde schade, gehoor te geven aan het plaatsen van seismische meetapparatuur en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben. Wij vinden dat de uitwerking ervan onvoldoende en volgordelijk niet correct is. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 komen we hierop terug.

Ten aanzien van vallende objecten vinden we het jammer dat u niet bent ingegaan op onze vraag om te verduidelijken in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Wij vinden dat u:

1. **alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

In ons advies hebben we aandacht gevraagd voor de risico's van deze technieken. Wij constateren dat u ons advies heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt naar onze mening het burgerperspectief dan niet voldoende ingevuld.

Wij vinden dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

In ons advies hebben we u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er als nog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat onze conclusie onjuist is en dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Tenslotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft voorts aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Wij zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie cq. grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Wij vinden dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**

2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

In ons advies hebben wij u gevraagd zorg te dragen voor een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet naar onze mening een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Tevens hebben wij u geadviseerd, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan in te stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Tenslotte hebben wij u gevraagd in uw besluit op te nemen dat in geval van een schademelding ter verbetering van de huidige wijze van onderzoek opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan met ons van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Wij zijn verheugd dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Als decentrale overheden hebben wij in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van onze inwoners. Vanuit die verantwoordelijkheid zijn wij overigens graag bereid hierin mee te denken.

Wij vinden dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**

3. **Zorg moet dragen dat indien NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor o.a. mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Wij constateren dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. De inwoners moeten het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Wij vinden dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) zijn we ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. SodM noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Wij vinden het daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. Een risicobeheersysteem moet ingezet worden voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Wij zien in het ontwerpbesluit dat u onze advies deels heeft overgenomen en de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Wij constateren dat u ons advies om de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad over te nemen heeft ingewilligd en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Wij vinden het bijplaatsen van enkele meters echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheert door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

Wij constateren dat u de NAM verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven

aan de rechtszekerheid van onze inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. De inwoner moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot zijn wij van mening dat door u voorgeschreven maatregelen (waaronder versnellingsmeters en een nul-meting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Wij vinden dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico´s, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht zijn wij van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Wij kunnen instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
Wij zijn van mening dat in dit ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende is gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Wij zijn van mening dat een risicobeheersysteem onderdeel moet zijn van de besluitvormingsfase van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Wij constateren dat u ons standpunt aangaande afhandeling van schade onderschrijft. Wij zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Wij zijn van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van onze inwoners. en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien.

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, vrijdag 16 juni 2017

Betreft: Indienen zienswijze op ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoners van Assen maken we gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op uw ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld. Onze motivatie en voorstellen hebben we in het onderstaande document weergegeven.

Samenvatting:
Wij zijn tot de conclusie gekomen na het lezen van het ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld en de aanvraag wijziging gaswinning van de NAM en de zienswijze van de gemeente Assen dat er onduidelijkheden en onjuistheden staan in de aanvraag wijziging gaswinning van de NAM van 9 september 2016.

Verder hebben we geconstateerd dat er in de aanvraag van de NAM geen melding wordt gemaakt van het in gebruik nemen van de nieuwe en vervangende productieput Vries-10. En ook niet van het feit dat de gestarte productie van Vries-10 nog een productieduur heeft van twee jaar onder de vigerende winningsvergunning. Ook hebben we geconstateerd dat er in de aanvraag van de NAM geen artikel staat waarin de verlenging van de winningstermijn voor in elk geval Vries-10 of Vries-Zuid is opgenomen.

Dat er door de uitleg van de minister over Vries-10 binnen het winningsveld Vries-Zuid ruimte lijkt te zijn voor het openen van nog meer productieputten op dezelfde grond door de NAM zonder dat daar een aanvraag wijziging gaswinning en de toestemming van de minister voor nodig is.

Dat er door het moment van de aanvraag en het moment van in productie nemen van productieput Vries-10 in het geval van veiligheidsrisico's en schade door een aardbeving veroorzaakt door gaswinning discussies kunnen ontstaan over afhandeling van bijvoorbeeld schade. Dit omdat er ruimte is voor meerdere manieren van het interpreteren van de toepassing van regels uit de vigerende winningsvergunning of de Mijnbouwwet van 2003 of toch de Mijnbouwwet van 1 januari van 2017. Van dit alles is uiteindelijk de burger de dupe, wat juist niet de bedoeling was van de nieuwe Mijnbouwwet.

Dat de weg die gevolgd wordt om te komen tot meer inspraak en burgerparticipatie geen logische blijkt te zijn. De burger heeft nog even veel invloed en inspraak als voorheen met het insturen van de zienswijze en dat geldt ook voor alle andere betrokken partijen. Adviezen over de inhoudelijke kant van de aanvraag en wat er allemaal ontbreekt of op onjuiste wijze in staat worden niet verwerkt in een nieuwe aanvraag. Zodat de minister tweemaal hetzelfde traject met deze adviseurs doorloopt. Eigenlijk een eerste en tweede zienswijze.

Dat de nulmeting toegestaan in de gaswinning Westerveld ook voor een klein deel van de Groningers gaat gelden, dit weer een rechtsongelijkheid oplevert ten opzichte van het Groningenveld en de bewoners in dat gebied.

Leeswijzer:
Voor de duidelijkheid zijn de punten gevolgd die in het ontwerp-instemmingsbesluit gevolgd worden.

1. De aanvraag.

Wijziging op de tekst eerste alinea:

Voor de volledigheid zou hier de winningsvergunningsgebieden Drenthe II (K.B. 4/11/1968 laatstelijk gewijzigd 17 juli 2007 bij beschikking ET-EM-7075840), Groningen (K.B 30/5/1963) genoemd moeten worden, omdat dat de vergunning is waar de wijzigingsvergunning van 9 september 2016 op aangevraagd wordt door de NAM.

Wij vinden dat:

- **De voorgestelde wijziging in de tekst opgenomen moet worden in het uiteindelijke instemmingsbesluit.**

Wijziging op de tekst alinea 4:

Citaat: Het winningsplan Westerveld betreft een actualisering van het vigerende winningsplan voor de bestaande gaswinning. De redenen voor de actualisatie zijn: een (vernieuwde) seismische risicoanalyse, de stopzetting van de gasproductie uit de gasvelden Appelscha, Roden en Norg-Zuid, een actualisatie van productie- en bodemdalingsvoorspellingen, en voorziene activiteiten om de productie in stand te houden. **Einde citaat**

Argumentatie:
Wat in deze tekst ontbreekt is de vermelding dat VRS-3C put wordt vervangen door Vries-10. Of zoals de NAM in haar aanvraag vermeldt op bladzijde 16.
Citaat aanvraag NAM:In het Vries-Zuid veld is eind 2015 een extra productieput geboord (VRS-10) ter vervanging van de VRS-3C put die in 1994 is geabandonneerd na overmatige waterproductie blad) **einde citaat.**
Verder ontbreekt de start van de productie in Vries-10 in november 2016.
Ook ontbreekt de verlenging van de duur van de gaswinning en de aanvraag voor de verlenging tot 2023 of tot 2028. De activiteiten om de productie instant te houden worden wel genoemd maar de aanvraag om de periode waarover deze plaats gaan vinden te verlengen van 2018 naar 2023 of uiterlijk 2028 niet.

Stopzetting van de gasproductie uit drie gasvelden wordt wel gemeld maar vervanging en het in productie nemen niet. Dat is niet erg consequent en geeft een vertekend beeld als men richting burgers/bewoners van dit gebied helderheid en duidelijkheid wil uitstralen. Voor de volledigheid wil ik u verzoeken ook het vervangen en in productie nemen van Vries-10 (VRS10 op te nemen)

Wij vinden dat:

- **In de uiteindelijke tekst van het instemmingsbesluit van de minister de vervanging van VRS-3C put door Vries-10 wordt opgenomen.**
- **De datum van in het in productie nemen van Vries-10 in de tekst van het instemmingsbesluit van de minister op dit punt wordt opgenomen.**
- **In de tekst van de minister wordt opgenomen dat de aanvraag van verlenging van de duur van de gaswinning na 2018 ontbreekt in de oorspronkelijke aanvraag van 9 september van de NAM.**

Opmerkingen betreffende vervolgtekst vierde alinea:

Citaat:
NAM verwacht dat de gaswinning op basis van het winningsplan Westerveld in 2023 beëindigd zal worden, met een uitloop tot 2028 in geval van het hoge productiescenario. Gaswinning uit het Westerveld systeem vindt al ruim dertig jaar plaats en bevindt zich thans in de eindfase. **Einde citaat**

Argumentatie:
De verwachting van de NAM die genoemd wordt op bladzijde 18 van haar aanvraag onder het kopje B5.4 Duur van de winning en haar voorkomen is een mededeling maar niet te beschouwen als een aanvraag. Het noemen van deze jaartallen 2023 en 2028 op zich kunnen niet als een aanvraag van verlenging van de winningsvergunning gezien worden.

In de aanvraag van de NAM wordt verlenging van de vergunning tot 2023 of tot uiterlijk 2028 betreffende gaswinning uit het Westerveld systeem niet expliciet genoemd als reden tot aanvraag van de wijziging gaswinning. Iets wat niet wordt aangevraagd, kan de minister niet beoordelen.

Wij vinden dat:
- **De minister, omdat de aanvraag van de verlenging van de gaswinning tot 2023 of eventueel tot 2028 expliciet niet gedaan wordt door de NAM, hier een aantekening in zijn tekst op moet nemen dat hij het noemen van jaartallen niet als een aanvraag beschouwd en dit ook niet op die manier meeneemt in zijn beoordeling van de aanvraag voordat hij een instemmingsbesluit neemt.**

In het vervolg van de tekst dat gaswinning uit het Westerveld systeem al ruim dertig jaar plaatsvindt, wordt voorbij gegaan aan het feit dat winningsput VRS-3C al sinds 1994 niet meer in gebruik was.

Wij vinden dat:
- **In de uiteindelijke tekst van het instemmingsbesluit moet worden opgenomen, dat dit met uitzondering was van winningsput VRS-3C die als sinds 1994 niet meer in gebruik was.**

2. Beleid gaswinning in Nederland

Argumentatie:
Op dit punt wordt alleen de gaswinning voor de Nederlandse energievoorziening besproken. Wat niet naar voren komt en ook een belangrijke reden is voor gaswinning in het algemeen, is gas als exportproduct en de contracten en afspraken die het noodzakelijk maken om ook voor de buitenlandse markt gas te winnen. Deze contracten zijn nog een belangrijker reden om de gaswinning ook in de 'Kleine velden' nog steeds op te starten en toe te staan. Het is tegenover de burgers wel zo eerlijk om dit ook hier te vermelden voor alle volledigheid.

Verder wordt de samenhang van de gaswinning en de vermindering van de gaswinning in het Groninger gasveld en de winning in de 'Kleine Velden' hier niet besproken terwijl die juist heel belangrijk zijn voor het begrip waarom ook de productie in de kleine gasvelden op peil moet blijven.

Wij vinden dat:
- **De minister in zijn uiteindelijke besluit wel meer informatie moet opnemen die meer uitleg geeft over de export van gas en de contracten met afnemende landen. En het belang van de voortgang van de export van gas in de komende jaren tot 2028.**
- **De minister ook meer informatie moet opnemen over de noodzaak van gaswinning in de 'Kleine Velden' in samenhang met de productie van het 'Groninger veld'.**

6.1 Algemene adviezen

Alinea 2
Citaat: De decentrale overheden vinden dat het winningsplan Westerveld grote onzekerheden en ontbrekende onderdelen bevat en adviseren om die reden om niet hiermee in te stemmen. De decentrale overheden geven aan dat als de minister toch zou willen instemmen met het winningsplan, hij dan het voorzorgsbeginsel dient te hanteren en het genoemde gezamenlijke advies van de decentrale overheden dient mee te nemen. **Einde citaat.**

Argumentatie:
Het heeft ons als burgers verbaast dat een groot bedrijf als de NAM een aanvraag winningsplan Westerveld indient waarop zo veel en zo gedetailleerd commentaar komt van de decentrale overheden, de waterschappen, de Mijnraad e.a. uit de lijst onder punt 5 genoemde adviseurs. (zie ook onder alinea 7 het advies van de Mijnraad.) Om vervolgens verbaast te zijn over adviezen over alle ontbrekende onderdelen en de wijze waarop dit moet worden opgelost via het ministeriële instemmingsbesluit. Terwijl zo duidelijk omschreven staat in de Mijnbouwwet van 2003 en de hier geldende Mijnbouwwet van 1 januari 2017 waar een aanvraag winningsplan tenminste aan zou moeten voldoen.

Ondanks onder Punt 3 'Voorgeschiedenis' genoemde en bij de NAM bekende hoofdstukken en de gevolgde procedure, ziet de NAM geen kans om een aanvraag in te dienen zonder dat er zoveel gefundeerd commentaar komt van de partijen die recht hebben om adviezen te geven. Waarom zijn deze adviezen niet eerder ingewonnen en verwerkt in de aanvraag vraag je je dan als burger af, waarom moeten de adviseurs eigenlijk indirect meeschrijven aan de inhoudelijke kant van dit plan. Net als EZ en de minister zelf, die uiteindelijk ook nog extra informatie geeft die nog door de NAM of door de andere adviseurs gegeven wordt als het gaat om de gasput Vries-10 en de duur van de huidige gaswinning. Waarom moet er daarna via het uiteindelijke instemmingsbesluit zoveel gerepareerd worden aan de oorspronkelijke aanvraag?

Het beeld dat hierdoor ontstaat is dat er een verkeerde route genomen wordt, die veel partijen erg veel tijd kost die zij wellicht anders hadden kunnen besteden. De NAM schrijft een onvolledig plan dat amper lijkt te voldoen aan de gestelde en bekende eisen. Vervolgens komen er gerichte adviezen die de minister afwijst of aanneemt. De adviezen die de minister aanneemt hadden al in het plan moeten staan. De minister beoordeelt namelijk het plan en keurt dit volgens de richtlijnen af of goed. Nu beoordeelt de minister adviezen van partijen die na het indienen van de aanvraag nog het recht hebben om betrokken te zijn bij de besluitvorming. Een deel van deze adviezen zijn een terechte reactie op de inhoud van de aanvraag en betreffen een onvolkomenheid of onzorgvuldigheid die door de minister ook wordt toegekend. Deze punten hadden er onverkort in kunnen staan als de NAM zorgvuldiger en op voorhand ook overleg had gehad met de adviserende partijen. Dat deze mogelijkheid wel bestond vooraf blijkt uit de tekst in begeleidende brief van de NAM bij het indienen van de aanvraag en uit 3.1.2 Wijziging procedure.

Het beeld dat ontstaat is dat de minister de aanvraag van de NAM niet beoordeelt op juistheid van de inhoud en de gevolgde procedures maar dat de minister via adviezen van de aangewezen partijen eerst repareert wat ontbreekt aan de aanvraag vervolgens zelf ook nog extra informatie toevoegt zoals de tijd van de winningsduur van Vries-10. Om de uiteindelijke aanvraag volledig en zorgvuldig te maken door zijn instemming te geven met een half plan, diverse adviezen en zijn eigen informatie. Vervolgens mogen wij als burgers naast de adviseurs onze zienswijze ook nog gaan geven als kers op de taart. En kan de minister opnieuw afhankelijk van de in de zienswijze gegeven informatie verder gaan met het 'repareren' van de aanvraag van de NAM. Dit kan niet de bedoeling zijn geweest van de Mijnbouwwet van 2017 en alle aanpassingen.

Wij vinden dat:
- **De minister op grond van alle onvolledige en ontbrekende gegevens geen instemmingsbesluit moet nemen over deze aanvraag.**

- **De minister de aanvraag moet beoordelen op inhoud en zorgvuldigheid zoals wordt voorgeschreven in de Mijnbouwwet 2017 om vervolgens op alle punten waar de adviseurs aangeven dat er onderdelen ontbreken en waar zij gelijk hebben de minister geen instemmingsbesluit moet geven op deze aanvraag.**
- **De NAM een nieuwe zorgvuldige en volledige aanvraag moet indienen als wijziging op de winningsvergunningsgebieden Drenthe II (K.B. 4/11/1968 laatstelijk gewijzigd 17 juli 2007 bij beschikking ET-EM-7075840), Groningen (K.B 30/5/1963) zodat het de ook de betrokken burgers, bedrijven en alle adviseurs genoemd onder punt 5 'Adviezen' naar aanleiding van de aanvraag, duidelijker is dat de NAM haar aanvraag heel serieus neemt en zorgvuldig en zeer precies opstelt.**
- **Dat als de minister toch zou willen instemmen met het winningsplan, hij het advies van de decentrale overheden dat hij dan het voorzorgsbeginsel dient te hanteren en het genoemde gezamenlijke advies van de decentrale overheden dient mee te nemen, overneemt in zijn instemmingsbesluit.**

Alinea 3:
Citaat: De decentrale overheden wijzen erop dat de communicatie van zowel NAM als het ministerie van EZ, naar burgers zorgvuldiger en publieksvriendelijker moet dan tot nu toe is gebeurd. Burgers moeten gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van) gaswinning; hen moet ook duidelijk zijn dat gaswinning alleen plaatsvindt onder voorwaarden waarbij nadelige gevolgen worden bewaakt en zoveel mogelijk worden voorkomen. Advies is om dit te borgen in het instemmingsbesluit. **Einde citaat**

Wij vinden dat:
- **De minister het advies van de decentrale overheden wat betreft de communicatie moet overnemen zoals verwoord in het bovenstaande citaat.**

Alinea 4:
Citaat: De decentrale overheden geven aan dat het winningsplan lastig leesbaar is voor inwoners. Het indienen van een zienswijze hierop is pas zinvol als inwoners de inhoud ervan kunnen doorgronden. Daarom wordt geadviseerd om voorafgaand aan het maken van het ontwerpbesluit een publieksvriendelijke oplegger van het winningsplan op te stellen. Daarbij moet worden aangegeven op basis van welke kenmerken (zoals inrichting gebied of bodemopbouw) de gasvelden Vries-Zuid en Eleveld bijna in risicoklasse 2 vallen. **Einde citaat**

Wij vinden dat:
- **De minister het advies van de decentrale overheden verwoord in alinea 4 moet overnemen.**

Alinea 6
Citaat: De decentrale overheden adviseren om de toezegging van de minister jegens NAM om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen uit de nieuw geboorde put Vries-10 in te trekken en NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor onderhavig winningsplan af te wachten. Het vigerende winningsplan is namelijk niet getoetst op de veiligheid van burgers (SRA), waardoor er niet op kan worden teruggevallen. **Einde citaat**

Wij vinden dat:
- **Het advies van de decentrale overheden een juiste is en dat de minister de toezegging om binnen de bestaande vergunning te mogen winnen moet intrekken en de NAM op te dragen hiervoor de uitkomst van de procedure voor het onderhavig winningsplan af te wachten.**

Alinea 7
Citaat: De Mijnraad wijst erop dat NAM in het winningsplan verwijst naar rapporten van TNO, waarbij het kan gaan om verschillende onderdelen van TNO, die overigens volledig onafhankelijk van elkaar opereren. Waar het gaat om rapporten die betrekking hebben op de relatie gaswinning-aardbevingsschade, betreft dit TNO-NITG. Waar het gaat om advisering door TNO ten behoeve van SodM of EZ, betreft dit TNO-AGE (Advies Groep EZ), een apart TNO-organisatieonderdeel dat zich uitsluitend richt op advisering aan de Rijksoverheid en onafhankelijk opereert van de rest van de TNO-organisatie. Geadviseerd wordt om telkens te expliciteren welk TNO-onderdeel het betreft. **Einde citaat**

Wij vinden dat:
- **Dit soort onduidelijkheden horen niet voor te komen in een aanvraag wijziging gaswinning, het geeft een beeld van onzorgvuldig opstellen van de aanvraag waardoor je je als burger afvraagt of de NAM wel serieus omgaat met dit soort zaken. Dat de minister de NAM op moet dragen om een nieuwe aanvraag winningsplan Westerveld moet indienen.**

6.2 Planmatig beheer.

Winningsplan NAM

Argumentatie:
Hier worden de jaartallen 2023 en 2028 genoemd. Deze jaartallen komen als het ware uit de lucht vallen. Er wordt in de aanvraag instemming Winningsplan Westerveld van 9 september 2016 geen punt genoemd dat verlenging van de winningsvergunning tot 2023 of tot 2028 inhoud. Zoals al eerder genoemd kan de minister niet instemmen met onderdelen die niet worden aangevraagd. Mocht de NAM deze aanvraag wel als zodanig bedoeld hebben dan wordt dat niet op die manier verwoord.

Wij vinden dat:
- **De minister geen instemmingsbesluit kan nemen op grond van het noemen van jaartallen als het gaat om verlenging van de winningsvergunning van de winningsvergunnings-gebieden Drenthe II (K.B. 4/11/1968 laatstelijk gewijzigd 17 juli 2007 bij beschikking ET-EM-7075840), Groningen (K.B 30/5/1963).**
- **De minister geen instemmingsbesluit kan nemen over iets dat niet gevraagd wordt door de NAM zoals het verlengen van de winningstermijn voor de winningsvergunning van de winningsvergunningsgebieden Drenthe II (K.B. 4/11/1968 laatstelijk gewijzigd 17 juli 2007 bij beschikking ET-EM-7075840), Groningen (K.B 30/5/1963).**
- **als het de bedoeling van de NAM was om met de aanvraag instemming Winningsplan Westerveld verlenging te krijgen van de termijn voor gaswinning na 2018 zij dit expliciet hadden moeten vermelden.**
- **Dat de NAM een nieuwe aanvraag moet opstellen en indienen.**

6.3.2 Bodemdaling

Advies SdoM
Citaat: (....) In het winningsplan wordt echter niet inzichtelijk gemaakt welke maatregelen zijn getroffen voor de gevolgen van de reeds opgetreden bodemdaling voor het normale beheer en onderhoud van waterkeringen en waterlopen. SodM adviseert om NAM inzichtelijk te laten maken welke afspraken hiertoe met het waterschap zijn gemaakt. (...) Einde Citaat

Argumentatie:
Het gaat in dit citaat opnieuw om een advies dat vooraf ingewonnen had kunnen worden tijdens een van de overleggen tussen de NAM en SdoM en dat opgenomen had moeten zijn in een zorgvuldig opgestelde aanvraag.

Wij vinden dat:

- **De minister dit advies van de SdoM zwaar moeten laten meewegen in zijn overwegingen en te besluiten om op dit punt geen instemmingsbesluit te kunnen geven op de aanvraag.**

6.3.3 Bodemtrilling
Advies SdoM

Citaat laatste alinea:
SodM adviseert om NAM in de omgeving van de Eleveld en Vries-Zuid gasvelden, aanvullende monitoring te laten uitvoeren in de vorm van het plaatsen van enkele versnellingsopnemers. Daarnaast adviseert SodM om NAM een risicobeheerssysteem voor de bevende voorkomens uit dit winningsplan te laten opstellen en implementeren. **Einde citaat**

Wij vinden dat:

- **De minister voordat hij een besluit neemt veel meer duidelijkheid moet verkrijgen van zowel de SodM als de NAM als TNO over het juiste aantal versnellingsmeters omdat 'enkele' veel te vaag is. Dan blijft de onzekerheid of het er voldoende zijn om de kracht van de eventuele bevingen te meten.**

6.3.4 Schade door bodembeweging.

Winningsplan NAM

Citaat eerste alinea:
NAM kan de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. **Einde citaat**

Advies gemeente Assen
Citaat: Onderdeel van de hiervoor genoemde vlotte en soepel schaderegeling is de omgekeerde bewijslast zoals die van toepassing is voor het Groningenveld; deze zou – op basis van het gelijkheidsbeginsel - ook voor het effectgebied van het winningsplan Westerveld moeten gelden. **Einde citaat.**

Argumentatie:
De NAM wint gas in Vries-Zuid. Een locatie die tegen seismische risicoanalyse II aan ligt. Het is bekend dat zich hier al eerder bevingen hebben voorgedaan en met het in gebruik nemen van Vries-10 na 23 jaar geen winning in dat deel van Vries-Zuid is het eerder wachten op een beving dan je afvragen óf er een beving zal plaatsvinden.

Toen in 1968 de winningsvergunning van de winningsvergunningsgebieden Drenthe en Groningen, nu Drenthe II (K.B. 4/11/1968 laatstelijk gewijzigd 17 juli 2007 bij beschikking ET-EM-7075840), Groningen (K.B 30/5/1963) werd afgegeven was het grootste deel van Assen dat boven het Westerveld Systeem ligt heideveld, bos en landbouwgrond. Er woonden geen mensen en er stonden nog maar heel weinig gebouwen. Risicobeheersing of schade door gaswinning was nog niet aan de orde. Toen in 1994 put VR-C3 onderdeel van Vries-Zuid gesloten werd was het al bekend dat er zich aardbevingen hadden voorgedaan in dit deel van het Westerveld Systeem. Maar opnieuw was risicobeheersing of schade door gaswinning geen echt punt. Er was al wel een deel van de woonwijk Marsdijk in Assen gebouwd maar niet alles.

In 1992 begon de verkoop van de grond het deel van de wijk Marsijk dat nu de Stoepen wordt genoemd en in 1993 werden de eerste huizen aan onder andere de Jadestoep opgeleverd. Het werd de bewoners niet als een risico verteld dat ze boven een toekomstige gaswinning gingen bouwen. De gaswinning was er niet, die lag stil. Geen drukverlaging en geen noemenswaardige bodemdaling. Dus spreken over schade

aan woningen door aardbevingen was niet aan de orde. 23 jaar later vertelt de NAM de bewoners van dit deel van Assen dat er een vervangende put Vries-10 is gekomen van waaruit onder hun huizen gas wordt gewonnen en dat zij de kans op schade aan bebouwing in de nabije omgeving van het epicentrum van een geïnduceerde aardbeving niet uitsluiten. En als er toch schade ontstaat door een geïnduceerde beving de afhandeling van deze schade valt onder het BW. Want de gaswinning is toegestaan op basis van de oude vergunning en daar gelden de regelingen van de MbW van 2017 niet voor. Schade ontstaan tussen de start van de gaswinning in november 2016 en november 2018 als de vergunning afloopt kunnen de bewoners melden op de website van de NAM. En dan komt er een bureau zoals Witteveen & Bos kijken of het überhaupt mogelijk zou kunnen zijn dat er schade is door aardgaswinning.

De aanvraag wijziging Westerveld is door de NAM op 9 september 2016 ingediend bij EZ en in november 2016 start de gaswinning in Vries-10. Op de oude vergunning zegt de minister. Valt de schade dan echt onder de oude vergunning en Mbw van 2003 of valt deze toch onder de Mbw van 2017 omdat de winning na de aanvraag is gestart. Hierover kunnen partijen als er werkelijk schade ontstaat lang discussiëren dat ziet iedereen aankomen. Met als eindresultaat dat de bewoner die de schade meldt de dupe is van alles. Want waar men aan voorbij gaat is dat het collectief nu de kans krijgt om een advies en vervolgens een zienswijze in te dienen, maar dat het straks de individuele burger is die de slag om de schade vergoeding met de NAM aan mag gaan.

Voor het Groningenveld gelden duidelijke schadeprotocollen en geldt omgekeerde bewijslast. Er is een Centrum veilig Wonen (CvW) en als aanvulling op de Mijnbouwwet 2003 gelden de definities van de NAM/ het CvW over A-schade; B-schade; en C-Schade.

In de woonwijk Marsdijk van de gemeente Assen wonen de meeste Assenaren en staan sinds 1994 een heleboel nieuwe bedrijven op het Messchenveld.

Het Groningenveld en een deel van het Westerveld liggen beiden in de provincie Groningen. Toegegeven in dit deel van Westerveld wordt op dit moment geen gas gewonnen, maar het zou voor een deel van de bewoners die boven het Westerveld Systeem wonen niet meer dan redelijk zijn als er gesteld wordt dat zij als Groningers in elk geval gelijk gesteld worden aan alle andere bewoners die met aardbevingsschade te maken krijgen in Groningen. Als de minister onze mening deelt gaat hij ons vervolgens toch niet wijs maken dat wij als Drenten die boven hetzelfde Westerveld wonen anders gaat behandelen als het gaat om schade door gaswinning. Wij willen dezelfde afhandeling als de Groningers en ook dezelfde wetten en regelgeving. Nu en in de toekomst.

Wij vinden dat:

- **de minister het advies van de gemeente Assen over moet nemen als het gaat om de afhandeling van de schade en de omgekeerde bewijslast.**
- **de minister alle bewoners van Groningen die schade ondervinden van gaswinning in Groningen gelijk moet behandelen als het gaat om schade afhandeling.**
- **de minister alle bewoners die schade ondervinden van gaswinning in het Westerveld op gelijke wijze moet behandelen als het gaat om schade afhandeling. Zowel Groningers, Drenten als Friezen.**
- **Het schadeprotocol dat in het Groningenveld geldt en mogelijk opnieuw wordt vastgesteld óók moet gelden voor schade ontstaan door gaswinning in het Westerveld en zeker voor schade in het gebied van Vries-Zuid en Vries-10 omdat daar nog op de 'oude' vergunning gewonnen wordt.**
- **de minister bovenal de winning in Vries-10 stop moet zetten omdat er te veel onduidelijkheden zijn als het gaat om de schade afhandeling nu de aanvraag wijziging Westerveld op 9 september 2016 is ingediend en de start van de gaswinning in Vries-10 in november van 2016 was.**
- **de minister zich realiseert dat het de individuele burger is die schade moet melden en afhandelen als er schade door gaswinning ontstaat aan zijn bezit. Dat de minister deze afweging goed moet meenemen als hij een instemmingsbesluit neemt op basis van deze aanvraag die veel onduidelijkheden laat bestaan als het gaat om risicobeperking en afhandeling van schade door gaswinning.**

7. Algemeen

EZ-vergunning Vries-10 intrekken; toestemming koppelen aan dit besluit

Citaat: Zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van de put Vries-10, is er na een nieuwe boring geen wijziging van het winningsplan nodig. In dit geval wordt dat veroorzaakt door het feit dat de put Vries-10 een oudere niet meer werkende put vervangt, waarvan de productie al in het vigerende winningsplan was opgenomen. Binnen het vigerende winningsplan is nog ruimte voor ongeveer twee jaar productie. SodM kan er, als onafhankelijk toezichthouder, op toezien dat de productie uit de put Vries-10 en de effecten daarvan op de bodembeweging blijven binnen hetgeen is vastgelegd in het vigerende winningsplan. Alhoewel er in de gewijzigde Mbw additionele eisen worden gesteld aan een (gewijzigd) winningsplan, is het niet zo dat het vigerende winningsplan indertijd niet is getoetst op de veiligheid van burgers.

Na vaststelling van het instemmingsbesluit met het thans in procedure zijnde winningsplan Westerveld, kan de productie uit de put Vries-10 ook na deze twee jaar doorgaan. In dit winningsplan is ook een SRA opgenomen. Uit deze risicoanalyse blijkt dat door de voorgenomen productie uit de put Vries-10 het seismisch risico niet verandert ten opzichte van het vigerende winningsplan. Ook de verwachte bodemdaling (<2 cm) blijft binnen het vigerende winningsplan. Er is dan ook geen aanleiding om de reeds eerder verleende instemming met het vigerende winningsplan in te trekken, of om het opstarten van de productie uit de put Vries-10 aan te houden tot na de vaststelling van het thans in procedure zijnde instemmingsbesluit. **Einde citaat**

Argumentatie:
De aanvraag wijziging Westerveld is door de NAM op 9 september 2016 ingediend bij EZ en in november 2016 start de gaswinning in Vries-10. In de aanvraag wijziging Westerveld wordt door de NAM melding gedaan onder punt B5.2 Reservoir management bladzijde 15 en vervolg 16 dat er een extra productieput is geboord (VRS-10) ter vervanging van de VRS-3C put die in 1994 is geabandonneerd na overmatige waterproductie. Er wordt geen melding gedaan van het in gebruik nemen van deze put en er is ook geen sprake van een aanvraag om deze put in gebruik te mogen nemen.

De letterlijke tekst is: **citaat:** In het Vries-Zuid veld is eind 2015 een extra productieput geboord (VRS-10) ter vervanging van de VRS-3C put die in 1994 is geabandonneerd na overmatige waterproductie. Verder wordt er gestudeerd op de mogelijkheid om op termijn nog putten te boren ten westen en ten oosten van het Vries-Zuid veld. **Einde citaat**

Opmerkelijk is dat er melding wordt gemaakt dat er al een productieput geboord is en dat er mogelijk nog meer putten geboord worden. Maar er staat niet dat deze productieput ook in gebruik wordt genomen en er wordt zeker geen datum genoemd van in gebruik name.

De informatie die de minister in zijn tekst geeft over de productieput Vries-10 dat deze een oudere niet meer werkende put vervangt is juist maar dan zou hij voor de volledigheid ook moeten vermelden dat deze nieuw productieput bij de aanvraag van de NAM op 9 september 2016 nog niet in gebruik is. Beide genoemde putten hebben dezelfde status, er is nog geen productie sinds 1994 en ook niet op het moment van de aanvraag.

Zonder dat er in de aanvraag wijziging Westerveld melding van gemaakt wordt of uitleg over gegeven wordt komt de minister met de informatie dat de gaswinning vanuit deze put toegestaan is omdat er ruimte is vanuit het vigerende winningsplan. Waarbij hij ook nog toevoegt dat binnen het vigerende winningsplan nog ruimte is voor ongeveer twee jaar productie. De NAM laat deze informatie achterwege in haar aanvraag.

Dus dat zou betekenen dat binnen de winningsvergunning van de winningsvergunningsgebieden Drenthe II (K.B. 4/11/1968 laatstelijk gewijzigd 17 juli 2007 bij beschikking ET-EM-7075840), Groningen (K.B 30/5/1963) geen toestemming gegeven hoeft te worden voor boren van een nieuwe productieput en het in gebruik nemen van deze nieuwe productieput, als er nog ruimte is vanuit het vigerende winningsplan. Dat zou dus ook gelden voor de in het citaat nog genoemde putten ten westen en ten oosten van het

Vries-Zuid veld die nog onder studie zijn, tenminste zo lang als het instemmingsbesluit van de minister nog niet definitief is. De veiligheid wordt door de SodM als onafhankelijk toezichthouder in de gaten gehouden. Ook de toetsing van veiligheid van burgers is in dit plan, waarvan de datum door de minister trouwens niet benoemd wordt, geregeld.

Maar waarom lezen we hier dan niks over in de aanvraag wijziging Westerveld van de NAM. Waarom is deze informatie niet belangrijk genoeg om op te nemen in de aanvraag, want het gaat hier om gaswinning op basis van de 'oude' vergunning terwijl de nieuwe wordt aangevraagd.

De minister is hier bezig om informatie aan te vullen die niet is opgenomen in de aanvraag en dat valt niet onder zijn bevoegdheden volgens ons. Hij moet de aanvraag toetsen of dit soort informatie wel is opgenomen.

Door de keuze van de minister om de gaswinning toe te staan terwijl deze na het indienen van de aanvraag is begonnen, heeft hij in onze ogen onnodig ruimte geschapen voor een discussie over risico's en schade afhandeling als die in de nabije toekomst aan de orde zouden zijn. De periode tussen de start van de gaswinming en het ingaan van het instemmingsbesluit is gewoon heel erg kort om dan ook nog uit te gaan van verschillende regelingen zoals die er zijn vanuit de vigerende vergunning en de nieuwe Mijnbouwwet van 2017.

Wat betreft de ruimte van nog twee jaar gaswinning, dat zou praktisch gezien dus tot november 2018 zijn, daarvoor heeft de NAM in haar aanvraag dus niks geregeld. Want zij vraagt geen verlenging van de gaswinning aan tot 2023 in deze aanvraag. Terwijl dat heel belangrijk lijkt te zijn. Want het betekent niet alleen voor productieput Vries-10 dat er nog twee jaar gaswinning is maar ook voor de oude put Vries-3C en met zekerheid ook voor Vries-Zuid. Of mogelijk zelfs voor heel Westerveld want nergens blijkt uit de aanvraag dat de voortgang van de winning al in een ander instemmingsbesluit is opgenomen in het verleden. In onze ogen zou dat toch echt reden zijn om de aanvraag opnieuw in te dienen want in de huidige aanvraag worden wel jaartallen genoemd maar niet gesproken over verlenging van de termijnen. Er wordt ook zeker geen uitleg gegeven waarom er verlenging nodig is. Die informatie krijgen we pas van de minister in het ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld.

Of gaat de minister nu als antwoord op onze visie verklaren dat de vergunning al loopt tot 2023 of ten minste tot 2028? Hoe moeten wij zijn verklaring over die twee jaar nog ruimte in het vigerende winningsplan dan uitleggen? Is dit dan een leugentje om bestwil van de minister om de vergunning van gaswinning in Vries-10 toe te staan? De minister stelt dat deze productieput Vries-10 ook na vaststelling van het instemmingsbesluit met het thans in procedure zijnde winningsplan Westerveld, kan doorgaan met de productie uit de put Vries-10 na deze twee jaar. Waar deze aanname op gebaseerd is wordt niet duidelijk. In elk geval niet vanuit de aanvraag wijziging Westerveld.

Het feit dat uit de genoemde risicoanalyse blijkt dat door de voorgenomen productie uit de put Vries-10 het seismisch risico niet verandert ten opzichte van het vigerende winningsplan, wat gewoon betekent dat bij aanvang van de winning al bekend is dat het seismisch risico tegen II aan zit, betekent in onze ogen dat dit een grotere kans op schade van gebouwen betekent in een van de grootste wijken van Assen. Het had voor de minister reden moeten zijn om de reeds verleende instemming met het vigerende winningsplan in te trekken of het opstarten van de productie aan te houden. Zeker omdat er een grote kans is, zoals al door ons gemeld is, dat bij schade er een enorme discussie ontstaat over het vergoeden van de schade.

Of komt de minister met een economische reden? Schade voor de NAM als hij voor Vries-10 de winning niet toestaat? Economische schade door het nog niet toestaan van productie uit een put die als vervanging dient van een productieput die al sinds 1994 niet produceert? In haar tekst over deze productieput Vries-10 is de NAM nog niet zo positief als het gaat om de hoogte van de productie. In onze ogen leidt de NAM door het alsnog weer sluiten van deze put nauwelijks economische schade.

Wij vinden dat:

- **De minister per direct, maar in elk geval zo spoedig mogelijk, de gaswinning in productieput Vries-10 moet stoppen omdat deze winning gestart is na het indienen van**

de aanvraag van de NAM en dus praktisch gezien niet onder het vigerende winningsplan valt maar onder de nieuwe aanvraag.
- **De NAM een aanvraag wijziging winningsplan moet indienen om de gaswinning in deze put Vries-10 te mogen starten voor de duur van twee jaar of direct de aanvraag voor een langere termijn van gaswinning meeneemt tot 2023 en uiterlijk tot 2028.**

Nulmeting aan gebouwen
Citaat:
De decentrale overheden adviseren om nulmetingen voor te schrijven aan alle gebouwen boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid. De minister heeft tijdens de behandeling van het wetsvoorstel tot wijziging van de Mbw (Kamerstukken I 2015/2016, 34 348, nr. A) in juni/juli 2016 in de Tweede Kamer aangegeven dat hij, wanneer de effecten van de mijnbouwactiviteit, de locatie of de omgeving daartoe aanleiding geven, genegen is tot het opnemen van de verplichting tot het uitvoeren van een representatieve nulmeting aan gebouwen (bouwkundige vooropname) als voorschrift in het instemmingsbesluit. Dit is op basis van het winningsplan Westerveld het geval boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid. Dit voorschrift is opgenomen in dit instemmingsbesluit (artikel 6).

Deze nulmeting aan gebouwen is bedoeld als hulpmiddel om gedurende de (verdere) gaswinning, bij een vermoeden van mijnbouwschade aan een gebouw, het oorzakelijk verband tussen de gaswinning en de eventueel toekomstige gebouwschade te kunnen vaststellen. Ondanks dat het hier gaat om het vervolg van een bestaande gaswinning en het dus gaat om een tussentijdse meting, wordt toch de term nulmeting gebruikt. **Einde citaat.**

Argumentatie:
Wij zijn heel tevreden dat de minister een voorschrift over nulmetingen heeft opgenomen in het instemmingsbesluit, maar vinden dat de minister nog voorbij gaat aan de waardedaling die ook plaats vindt als er sprake is van schade door gaswinning. Het is daarom van belang dat in het rapport waarin de nulmeting wordt vastgelegd ook een waardebepaling wordt opgenomen die de waarde van het onroerend goed weergeeft per opnamedatum.

Omdat bouwkundigen niet gecertificeerd zijn om een waardebepaling af te geven zijn wij van mening dat deze nulmeting gedaan moet worden door een gecertificeerd taxateur onroerende zaken.

Verder moet al het onroerend goed in het Westerveld Systeem in aanmerking komen voor deze nulmeting als de eigenaar daar op staat en daarvoor een vraag indient. Er kan niet steeksproefsgewijs gewerkt worden omdat een aardbeving ook niet selectief te werk gaat.

Net als bij andere bouwwerken is de bouwer/ontwikkelaar verantwoordelijk voor het laten opstellen van een nulmeting om risico's op het gebied van veiligheid en schade te beperken. Wij zijn het met de minister eens dat de NAM deze verantwoordelijkheid ook op zich neemt. De uitvoerende taxateur is namelijk als beroepsoefenaar persoonlijk verantwoordelijk voor wijze waarop de taxatie wordt uitgevoerd en moet zich houden aan de regels die voor een taxateur in dit geval gelden.

Wij vinden dat:
- **De minister niet voorbij moet gaan aan de waardedaling van onroerend goed op het moment dat er schade ontstaat na een geïnduceerde aardbeving veroorzaakt door gaswinning. Daarom vinden wij dat de nulmeting geen bouwkundige vooropname moet zijn maar een taxatie moet betreffen.**
- **De taxateur in elk geval gecertificeerd OZ taxateur moet zijn.**

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met wijziging Winningsplan Westerveld *en dat u de gaswinning in productieput Vries-10 moet stoppen tot er wel een instemmingsbesluit is over wijziging Winningsplan Westerveld.*

Was getekend:

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 14 juni 2017

Onderwerp: zienswijze omtrent ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen, in het bijzonder de wijk Marsdijk, maak ik graag gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld. Westerveld omvat een aantal kleinere gasvelden, waaronder het veld Vries-Zuid, welk onder de Asser wijk Marsdijk ligt. Dientengevolge ben ik meer dan gemiddeld geïnteresseerd én belanghebbende in de besluitvorming en de daarbij gebruikte argumenten. Ik heb daarom uw ontwerpbesluit aandachtig doorgenomen. Ik ben van mening dat de gemeente Assen in hun zienswijze een duidelijk en kwalitatief hoogstaand stuk werk heeft geleverd, resulterend in zeer relevante op- en aanmerkingen en voorwaarden. Aangezien ik de zienswijze van de gemeente Assen volledig onderschrijf heb ik geen behoefte om alle punten die de gemeente Assen aanstipt hier nogmaals te herhalen. Wel zou ik u willen verzoeken om de reactie op de zienswijze van de gemeente Assen met mij te delen omdat deze integraal onderdeel uitmaakt van mijn zienswijze. Toch vind ik het nodig om een aantal punten extra onder uw aandacht te brengen:

1. **Risicobeheerssysteem**
   Het risicobeheerssysteem waar u over spreekt (blz 13,14) zou er moeten zijn om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Ik verwacht dat u duidelijke criteria definieert waar zo'n systeem aan moet voldoen. Ik heb dergelijke criteria echter niet kunnen vinden en het is mij derhalve onduidelijk op welke gronden u het risicobeheerssysteem goedkeurt. Zoals de gemeente in haar zienswijze ook al duidelijk stelt zou het beheerssysteem onafhankelijk getoetst moeten worden alvorens het Winningsplan goed te keuren.
   U geeft aan (blz 13) dat de NAM bereid is aanvullende metingen te doen. Welke metingen dit zijn en hoe dit vervolgens bijdraagt aan een betere beheersing van de (bevings)risico's blijft onduidelijk. Het plaatsen van versnellingsmeters op Eleveld en Vries-Zuid voor het meten van grondbewegingen is "reactief" (het constateren en vastleggen van bodemtrillingen). U geeft niet aan hoe deze metingen gebruikt moeten worden om te voorkomen (!) dat bepaalde veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Dit moet in het Winningsplan opgenomen worden.

2. **Nulmetingen**
   In uw ontwerpbesluit verwijst u naar nulmetingen. Ook hier moet ik concluderen dat het concept van nulmetingen en de criteria waaraan die metingen moeten voldoen in het geheel

niet zijn beschreven. Het feit dat de NAM – tijdens de inloopdagen van uw ministerie in Assen – de burgers om input vraagt betreffende de nulmeting, geeft aan dat details van het concept van nulmetingen en de criteria nog niet zijn vastgelegd. Het komt daarbij vreemd over dat een professionele partij als de NAM aan een burger vraagt hoe de NAM zijn werk moet doen.
Deze nulmeting moet zodanig vorm gegeven worden dat ALLE betrokken partijen schriftelijk akkoord gaan met de informatie die uit deze nulmeting komt en daarmee onomstotelijk kan worden vastgesteld dat eventuele schade veroorzaakt is door de gaswinning. Dit kan mede door de informatie te gebruiken uit het verleden en alle argumenten vast te leggen zoals kwaliteit van de fundering, bouwfouten en alle andere argumenten die in Groningen juridisch zijn gebruikt om de schade niet uit te betalen. Met andere woorden deze nulmeting gaat verder dan het maken van een paar foto's.

Het woord "nulmeting" kan m.i. overigens zeer verwarrend zijn. Zal dat kort proberen uit te leggen : eventuele bevingen vinden plaats met een vertraging t.o.v. de gasproductie omdat de druk in het blok wat geproduceerd wordt (aanzienlijk) lager moet zijn dan de druk in het daarnaast gelegen compartiment. Het is zeer wel mogelijk en eigenlijk te verwachten dat eventuele bevingen plaatsvinden jaren na de start van de productie. Ik vraag me af hoe een nulmeting gedaan in 2017 of 2018 nog kan fungeren als referentie als een beving plaatsvindt over 5 of 10 jaar na deze nulmeting.

Uiteraard wil ik voorafgaand aan de gaswinning dat er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt en deze zo vaak herhaald wordt dat ALLE betrokken partijen blijven instemmen met de informatie uit deze nulmeting. Er mogen voor de bewoners geen kosten aan deze nulmeting verbonden zijn en zo weinig mogelijk administratieve lasten. Dit vastgesteld door het adviescollege toetsing regeldruk

3. Schadeafhandeling

In uw ontwerpbesluit gebruikt u voor het systeem van schadeafhandeling termen als "adequaat", "transparant" en "redelijk", die u helaas niet verder omschrijft. Derhalve is mij volstrekt onduidelijk wat uw voorwaarden nu werkelijk inhouden voor de NAM, voor de Staat en voor de mijzelf. Dat u de gasproductie goedkeurt en de verantwoordelijke partij(en) nog maanden de tijd geeft, om plannen verder uit te werken, interpreteer ik als een minachting voor de burger en dus ook voor mij en mijn gezin. In een brochure van de NAM, uitgedeeld op de inloopavonden van het Ministerie van EZ in de Nieuwe Kolk in Assen, zegt de NAM: "NAM is een voorstander van een schadeproces op afstand van NAM ook voor de kleine velden." Dit lijkt "diplomatiek-correcte" taal en interpreteer ik niet als een garantie voor een onafhankelijke en objectieve schadeafwikkeling. Ik ben van mening dat uw instemmings-besluit pas van kracht kan zijn, nadat een onafhankelijke schadeafhandeling ook werkelijk operationeel is. Voor mij is onafhankelijk het feit dat er geen partijen zijn betrokken die feitelijk (financieel) belang hebben bij de gaswinning zoals bv de NAM én de rijksoverheid.

4. Risico en baten

Het risico van een beving in veld Eleveld en Vries-Zuid valt in klasse I. Dit is weinig- tot nietszeggend voor de burger, omdat de interpretatie van de verschillende risicoklassen ontbreekt. Het feit dat u een risico analyse laat uitvoeren en het resultaat meeneemt in uw besluit duidt er op dat een risico-baten analyse onderdeel is van uw afweging. Begrijpelijk overigens. Waar u uw grens legt met betrekking tot acceptabele risico's is echter niet duidelijk. Op basis van de cijfers genoemd in het NAM jaarverslag van 2016 bereken ik dat de

NAM maximaal een bedrag in de orde van € 28 miljoen afdraagt aan de Nederlandse Staat als gevolg van de Vries-Zuid productie over de periode 2017-2023 (de verwachte productie periode). Dit is per jaar € 4.3 miljoen. Ik plaats deze bedragen in perspectief: de wijk Marsdijk kent ongeveer 4.500 woningen en 13.000 inwoners, die een verhoogd risico lopen. Ik concludeer dat u het verhoogde risico voor de burger acceptabel vindt bij inkomsten in de orde liggen van € 330 per inwoner per jaar gedurende de resterende productietijd van Vries-Zuid veld. De Technische commissie bodembeweging (Tcbb) geeft aan dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Mocht er een beving met een dergelijke magnitude plaatsvinden dan ga ik er vanuit dat de materiële- en emotionele schade de inkomsten voor de Staat uit het Vries-Zuid veld ver overschrijdt. Ik stel uw reactie m.b.t. een risico-baten analyse bijzonder op prijs.

Als de bovenstaande punten opgelost zijn en in het besluit zijn opgenomen zou ik ook graag in het besluit opgenomen willen zien dat als de NAM zich niet houdt aan dit besluit het besluit per direct en automatisch opgeschort wordt en dat de NAM per direct moet stoppen met zijn werkzaamheden tot op het moment dat daar wel een voldaan wordt.

Nog een opmerking betreffende communicatie. Ik waardeer de inloopavonden van het Ministerie van EZ in de Nieuwe Kolk in Assen en de informatieavonden die NAM heeft georganiseerd in de Dissel in de wijk Marsdijk in Assen. Hierbij moet opgemerkt worden dat de kwaliteit van zulke avonden belangrijker is dan de kwantiteit. In geen van deze sessies heeft NAM en/of EZ mijn vragen naar mijn tevredenheid kunnen of willen beantwoorden. De gedane belofte tijdens deze sessie om alsnog de vragen te beantwoorden zijn niet gestand gedaan. Dat geeft heel weinig vertrouwen naar de toekomst toe. Ook u laat vaag wat de onzekerheden zijn en hoe u hiermee omgaat. Daarom kunt u naar mijn mening op dit moment niet tot een goed afgewogen besluit komen.

Gelet op het bovenstaande, ben ik van mening dat u **niet** kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Zoals ik in de aanvang van deze brief reeds heb gesteld, ben ik van mening dat het college van B&W van Assen een duidelijk en kwalitatief hoogstaand stuk werk heeft geleverd, resulterend in zeer relevante op- en aanmerkingen en voorwaarden op uw ontwerpbesluit. Die zienswijze wordt door mij volledig onderschreven en maakt integraal onderdeel uit van deze zienwijze.

Zienswijze winningsplan Westerveld

Aan:
Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

INHOUD BLAD

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	17
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	19
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	19
9.2	Afhandeling van schade	20
9.3	Lusten en lasten	21
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	22
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	24

1 INLEIDING

Bij het opstellen van deze Zienswijze is gebruik gemaakt van de "voorbeeld zienswijze" voor de inwoners van Assen.

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.
Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerpinstemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, *hierbij aantekenend dat ik zelf boven een van de gasvelden woon deeluitmakende van het betreffende winningsplan*, en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente Assen is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente Assen met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl en dient herschreven te worden op basis van de bpovenstaande conclusie.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen), zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerpinstemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol

Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch door gaat met het winnen van gas, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie

Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente Assen heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is

dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Vries zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenct.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie. In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen ancere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze

regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl. In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir. U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden. Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten. Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden. Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele

brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend in het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten of te kortomingen in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd. De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente Assen adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.**

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**
5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken. Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten. Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:

Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:

Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:

In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:

Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:

Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:

Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

ZIENSWIJZE INZAKE WINNINGSVELD WESTERVELD

Inhoud

1: Inleiding 2
2: Samenvatting en conclusie 3
2.1 Samenvatting 3
2.2 Conclusie 4
3: Maatschappelijke impact 6
4: Communicatie 8
5: Reikwijdte en kaders winningsplan 9
5.1 Doelmatigheid 9
5.2 Kaders schade 9
5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa 9
5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden 10
6: Productie 11
6.1 Productie put Vries-10 11
6.2 Productiesnelheid 11
6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit 12
7: Onzekerheden en ontbrekende zaken 13
7.1 Onzekerheden 13
7.2 Ontbrekende zaken 13
8: Bodembeweging 15
8.1 Bodemdaling 15
8.2 Bodemtrilling 15
8.3 Reservoirstimulatie en Fracken 15
9: Schade 16
9.1 Voorkomen van schade 16
9.2 Afhandeling van schade 16
9.3 Lusten en lasten 17
10: Risicobeheersingssysteem 18
11: Artikelen ontwerpbesluit 20

1: Inleiding

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mbw (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2: Samenvatting en conclusie

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade, onder meer constructieve schade, kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U bent daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, productiesnelheid en periode van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt erop dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Echter zal dit nader onderzocht en gemotiveerd dienen te worden. Samen met de burgermeester en wethouders van de gemeente Assen ben ik van mening dat het onwenselijk is dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaar. Tevens dient het instemmingsbesluit beperkingen te bevatten omtrent het productietempo, om fluctuaties te voorkomen.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade dat aan hun eigendommen kan gaan ontstaan. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts, en dat deze derhalve ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperkingen van schade
In de Mbw ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw. Zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, waarin staat dat de exploitant / operator 'alle maatregelen neemt die redelijkerwijs van hem gevergd kunnen worden om te voorkomen dat als gevolg van de met gebruikmaking van de vergunning verrichte activiteiten:

- Nadelige gevolgen voor mens en milieu worden veroorzaakt;
- Schade door bodemsanering wordt veroorzaakt;
- De veiligheid wordt geschaad, of
- Het belang van een planmatig beheer van voorkomens van delfstoffen of aardwarmte wordt geschaad'.

Tevens is in het artikel opgenomen dat de exploitant / operator voor de opsporing of winning van koolwaterstoffen alle noodzakelijke maatregelen neemt om de gevolgen van een zwaar ongeval voor mens en milieu te beperken.

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek. Het schadebegrip in de Mbw is veel breder. Dat leidt derhalve tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstellingen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (hierna: NAM) en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. De Technische commissie bodembeweging (hierna: Tcbb) noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersingssysteem wordt geïmplementeerd. De NAM is verplicht een dergelijk risicobeheersingssysteem voor de bevende voorkomens (betreft velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan Staatstoezicht op de Mijnen (hierna: SodM). Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en derhalve al bij het winningsplan ter goedkeuring gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheersingssysteem voor alle velden geïmplementeerd moeten worden.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Om deze reden ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Echter is onduidelijk aan welke paragrafen van passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft ook aan dat bij toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan moet worden ingediend en dat, afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (hierna: OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied onvoldoende meegenomen, met name ook het voorkomen van deze effecten. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de gaswinning, aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijke voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe Mbw, van kracht vanaf 1 januari 2017, ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de inspecteur-generaal van de SodM over de situatie in de provincie Groningen dat de modellen te kort schieten. Wat wel bekend is, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een kracht van 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijk of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd. Denk hierbij aan een natuurtoets, een milieueffectrapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringsplan. De uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder meer het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid niet is meegenomen. Tevens ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Op basis van bovenstaande ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het winningsplan Westerveld, zoals ingediend door de NAM.

3: Maatschappelijke impact

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Het is voor de inwoners van groot belang om niet in een dergelijke situatie verzeild te raken.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en is eenzelfde patroon zichtbaar als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn psychisch ongezond in een dergelijk gebied en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jl. heeft Rechtbank Noord-Nederland geoordeeld dat de NAM aan een deel van de inwoners van het Groningen-gasveld de immateriële schade dient te vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningen-gasveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet om deze reden, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u, mijns inziens, te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Op basis van vorenstaande vind ik dat u in navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.

Energiebeleid
In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen, zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik erop dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Om welke reden gaat Nederland niet in op dit aanbod? Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat vorenstaande keus louter voortkomt uit economische overwegingen.

Bovenstaand overziend concludeer ik dat u een belangenafweging maakt tussen inkomsten voor de Staat enerzijds en het veilig kunnen wonen en leven door de inwoners in de regio anderzijds. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Echter, wees hier eerlijk en transparant over en beschrijf deze afweging in uw definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningen-gasveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor

leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Echter, zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig, zeker ook in relatie tot de versnelling van verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Op basis van vorenstaande vind ik dat u:

- Een transparantere motivering dient te geven over de afweging(en) die u maakt;
- Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden noodzakelijk zijn voor de leveringszekerheid.

4: Communicatie

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangegeven tegen gaswinning te zijn en hebben om deze reden meer dan tweeduizend handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning zwaar onder druk staat.

De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook dienen de NAM en het ministerie van Economische Zaken (hierna: EZ) meer te communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zijn hiermee om wil en gaan. In 2015 heeft vorenstaande geresulteerd in vijf aanbevelingen die de OvV heeft gedaan inzake aardbevingsrisico's in de provincie Groningen.

Eén van de vijf aanbevelingen is het burgerperspectief mee te nemen in de besluitvorming van gaswinningen. Dit hebt u gedaan door in de nieuwe Mbw lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086), gericht aan de colleges van B&W, concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze derhalve ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burger en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Vast staat dat deze licentie en oplegger nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners verwacht ik dat de NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment niet.

Het winningsplan Westerveld is ingewikkeld en om die reden moeilijk leesbaar voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening onvoldoende. Hierdoor zijn niet alle inwoners in de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan Westerveld als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonersperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een juiste en volledige manier zienswijzen kenbaar te maken.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat het winningsplan Westerveld en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er om die reden een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.

5: Reikwijdte en kaders winningsplan

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Mijns inziens is een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk. Ook ben ik van mening dat als de doelmatigheid van het winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen, dit tot een ander besluit dient te leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a van de Mijnbouwwet (hierna: Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning. Op grond van het Burgerlijk Wetboek 6 artikel 177 dient deze te worden vergoed. Daarbij zal u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip 'schade' is te beperkt. Het begrip 'schade' is in artikel 1 sub b van het Mijnbouwbesluit (Mbb) ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in artikel 49 lid 2 en 3 van de Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie artikel 35 lid 1 sub f Mbw en artikel 24 lid 1 sub q en s en artikel 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in het winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura 2000-gebied Drentsche Aa zijn nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp-instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura 2000-gebied Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Daaraan zult u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa is niet enkel een Natura 2000-gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren, met als doel het ondersteunen van het behoud en ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de

provincies Groningen en Drenthe, en het waterschap Hunze en Aa's. Uitvoering van vorenstaande pakket vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pagina 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa als Natura 2000-gebied. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de waterkwaliteitsdoelstellingen van de Kaderrichtlijn Water als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van aardgaswinning.

Voorts meen ik dat voor het winningsplan Westerveld een milieueffectrapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van artikel 7.2a van de Wet Milieubeheer en artikel 2.8 van de Wet Natuurbescherming, welke op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Temeer omdat de uitvoering van dit winningsplan waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied Drentsche Aa.

Samen met B&W begrijp ik niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (artikel 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat deze informatie niet reeds bekend is en derhalve geen onderwerp kan zijn van zienswijzen en inspraak daarop. U zult het ontwerpbesluit, aangepast en inclusief met nieuwe informatie omtrent milieu, nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, opdat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig artikel 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat:

- Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mbw. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld;
- Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit te laat is en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding zoals omschreven in de Algemene Wet Bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag c.q. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang;
- Voor het winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform artikel 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met artikel 2.8 van de Wet Natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit inclusief de MER-rapportage opnieuw ter inzage dient te leggen.

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsveld Westerveld en de daarbij behorende gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u de overlap bodemdalingskommen toe, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van de productie uit het Westerveldsysteem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik ben van mening dat u uw besluit daarmee voldoende heeft gemotiveerd.

6: Productie

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat 'zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuwe boring geen wijziging van het winningsplan nodig is'.

Artikel 24 lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf dient te bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten, een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries-10 zit derhalve niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries-Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is gebandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten, zoals opgenomen in artikel 24 lid 1 van het Mijnbouwbesluit. Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1. Deze zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van artikel 24 lid 1 sub e, f, g en h van het Mijnbouwbesluit. Ook is, in strijd met artikel 24 lid 1 sub e van het Mijnbouwbesluit, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat:

- Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit;
- Zowel de NAM als het ministerie van Economische Zaken in deze zaak onzorgvuldig met inwoners en andere overheden heeben gecommuniceerd en geacteerd;
- Het vanuit burgerperspectief onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries-Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik ben van mening dat u, gelet op bovenstaande, deze winning dient te laten beëind gen;
- De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24 li1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming dient te worden onthouden.

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. SodM stelde onlangs dat in het Groningen-gasveld een versnelling van de drukafname overwegend

samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde regionale fluctuaties te vermijden dan wel zo laag mogelijk te houden. Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor de velden geldt logischerwijs dat fluctuaties zoveel mogelijk voorkomen dienen te worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in het Groningen-gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat 'gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem sprake zal zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid'. Deze stelling wordt door u echter niet met feiten onderbouwd.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat u wél aandacht dient te schenken aan de effecten van de productiesnelheid, SodM en de NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties, en op basis daarvan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door de NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit de kleine velden is geen gegeven. U dient aan te tonen dat voortzetting van de winning onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zou daarover informatie moeten bevatten, conform artikel 24 lid 1 sub a en lid 2 van het Mijnbouwbesluit.

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie is het vergunnen van een gaswinning gedurende tien jaar erg lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat vorenstaande maatschappelijk en in het licht van enerzijds de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en anderzijds uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden dienen te worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de eindfase bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te gaan.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat u:

- De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld moet onderbouwen en tevens aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau;
- De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen naar vijf jaar.

7: Onzekerheden en ontbrekende zaken

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de OvV uit 2015 die u heeft omarmd, gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend in het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV u in 2015 aanbevolen om nader onderzoek te verrichten naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijcende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs bevestigd door de inspecteur-generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar die de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat u:

- In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming;
- Gelet op de onzekerheden op dit moment niet tot een afgewogen besluit kunt komen.

7.2 Ontbrekende zaken

Ik zou u graag willen adviseren een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te laten voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd. Het bestemmingsplan werklandschap Assen-Zuid is namelijk reeds op 27 oktober 2011 vastgesteld. De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming

geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd. De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inwoners per vierkante meter, in plaats van 250-500 inwoners per vierkante meter welke op dit moment in het winningsplan is opgenomen.

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries-Centraal, Vries-Zuid en Zevenhuizen(-West) is verwarring ontstaan, aangezien gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om een goede zienswijze in te dienen.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat u:

- een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw worden uitgevoerd, waarbij de juiste bevolkingsdichtheid wordt gehanteerd;
- Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen;
- Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mbw.

8: Bodembeweging

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersingssysteem te ontwikkelen en te implementeren heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien hebt u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat u alsnog inzicht dient te geven op welke manier de zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.

8.3 Reservoirstimulatie en Fracken

Er is weliswaar in artikel 1 van uw besluit aandacht besteed aan de risico's van deze technieken, echter is onduidelijk welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mijn geen recht aan het burgerperspectief.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat u:

- De bagatelprocedure, om alsnog zuur- en hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen;
- Precies moet aangeven welke paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.

9: Schade

9.1 Voorkomen van schade

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan SodM, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mbw vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld al uit geproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen, waarbij gedacht wordt aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mbw primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht. Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkende gasproductiesysteem de vereisten uit de Mbw minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mbw maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of omvang van de gasvelden. De Mbw stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging, conform artikel 35 lid 1 onderdeel f.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat:

- De vereisten uit de Mbw onverminderd van toepassing zijn, aangezien er nog diverse velden uit het Westerveld in productie zijn. Het winningsplan dient derhalve een beschrijven te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. Daarnaast dient u het winningsplan niet ontvankelijk te verklaren of uw instemming te onthouden;
- De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te vrijblijvend en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van gaswinning. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven

wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek worden verbeterd.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van u ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunningshouder, u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat u:

- Als verantwoordelijk minister erop toe dient te zien dat, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schades als gevolg van alle gaswinningsactiviteiten. Voor ons is van groot belang dat de objectiviteit, waaronder onafhankelijkheid, van schadeafwikkelingen in voldoende mate gewaarborgd zijn;
- Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is;
- Zorg moet dragen dat vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat, als de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan de financiële verplichtingen kan voldoen;
- In de huidige Mbw de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen;
- Het principe van omgekeerde bewijslast moet laten gelden, net als u voor het Groningen-veld heeft gedaan. Dit houdt in dat de NAM moet aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de verdeling tussen lusten en lasten voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA (Nederlandse Olie en Gas Exploratie en Productie Associatie) aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen in de omgeving van een gaswinningslocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen enerzijds en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio anderzijds. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met 'verkenningen' en 'werken aan' met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat u in uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.

10: Risicobeheersingssysteem

In hoofdstuk 7 (onzekerheden / ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. De inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersingssysteem wordt opgesteld voor het bijsturen van winning in geval van bevingen, inzicht verkrijgen in de aard en omvang van bevingen en vaststellen en begeleiden van mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoedens van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van SodM, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dan in het huidige winningsplan is aangegeven (0,5 Mg in plaats van 1,5 Mg), vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningen-veld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in de aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld, aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningen-veld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registreren. Niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersingssysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter, om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners, zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningsverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningsverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft, waaronder de versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Op basis van vorenstaande ben ik van mening dat:

- U in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste ben ik van mening dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen;
- Vanwege de risicocategorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.
- In het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersingssysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM;
- Uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd;
- De voorgeschreven maatregelen niet beperkt moeten blijven tot de velden Eleveld en Vries-Zuid, maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.

11: Artikelen ontwerpbesluit

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht, ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke onderdelen van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersingssysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van het winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersingssysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheersingssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrecht de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle gaswinningsactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het vergunnen van winning gedurende tien jaren te lang. Ik ben van mening dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar. Daarna dient opnieuw de nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden te worden bezien.

Opgemaakt te Assen, d.d. 9 juni 2017

Aan: Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Van:

Assen, 15 juni 2017

Onderwerp: zienswijze omtrent ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Uwe excellentie,

Als inwoner van de wijk Marsdijk in Assen benut ik hierbij de mogelijkheid om mijn zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld. Westerveld omvat een aantal kleinere gasvelden, waaronder het veld Vries-Zuid, welk onder de Asser wijk Marsdijk ligt. Dit maakt mij meer dan gemiddeld geïnteresseerd in de besluitvorming en de daarbij gebruikte argumenten. Ik heb daarom uw ontwerpbesluit aandachtig doorgenomen. Ik ben van mening dat het college van B&W van de gemeente Assen in haar zienswijze een duidelijk en ter zake doend stuk werk heeft geleverd, resulterend in relevante op- en aanmerkingen plus voorwaarden. Daar ik de zienswijze van de gemeente Assen geheel onderschrijf zal ik de daarin genoemde aspecten hier niet letterlijk herhalen[1]. De daarin opgenomen aspecten maken integraal deel uit van mijn zienswijze. Daarom het verzoek om de reactie op de zienswijze van de gemeente Assen met mij te delen als ware de punten daarin onderdeel van mijn zienswijze. Aanvullend omvat mijn zienswijze de volgende punten:

1. **Risicobeheerssysteem**
   Het risicobeheerssysteem waar u op blz. 13 en 14 over spreekt heeft tot doel om tijdig te kunnen reageren opdat (grote) schade /veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Hiertoe dient zo'n systeem een preventieve/voorspellende werking te hebben en niet louter reactief te zijn. Ik verwacht daarom dat u duidelijke criteria definieert waaraan een dergelijk systeem dient te voldoen. Ik heb dergelijke criteria echter niet kunnen vinden en het is mij derhalve onduidelijk op welke gronden u het risicobeheerssysteem goedkeurt. Ik acht uw omschrijving en eisen daarmee onvolledig en daarmee het ontwerpbesluit ondeugdelijk. Zoals de gemeente in haar zienswijze ook al duidelijk stelt zou het beheerssysteem (onafhankelijk) getoetst moeten worden alvorens het winningsplan goed te keuren.

   Op blz. 13 van uw ontwerpbesluit geeft u aan dat de NAM bereid is aanvullende metingen te doen. Welke metingen dit zijn en hoe deze bijdragen aan een goede beheersing van de risico's laten zowel u als de NAM in het midden. Het plaatsen van 'enkele versnellingsmeters' op Eleveld en Vries-Zuid voor het meten van grondbewegingen oogt vooral kleinschalig en reactief. Met twee versnellingsmeters wordt al aan dit criterium voldaan! Het is me onduidelijk hoe deze metingen gebruikt gaan worden om te voorkomen dat bepaalde veiligheidsrisico's zich zullen voordoen of zich na optreden in ernst zullen uitbreiden. Als dit u wel duidelijk is verlang ik dat u dit in uw ontwerpbesluit meldt en omschrijft. Of dat de NAM in haar verzoek tot instemming dit duidelijk omschrijft.

[1] Wel voeg ik door mij ondertekende tekst van de zienswijze, zoals verwoord door het Asser college, toe als bijlage.

Uit artikel 4 van uw concept-instemmingsbesluit noch uit uw reactie op de algemene en specifieke adviezen daarin blijkt wat de gevolgen zijn voor het instemmingsbesluit en/of voor de NAM als, na de maximale termijn van zes maanden, het risicobeheersysteem onvoldoende wordt geacht of geheel ontbreekt. Wilt u toelichten wat daarvan het effect is? Wordt het besluit dan opgeschort? Treedt u in enige vorm handhavend op? Op basis van welke vertrekpunten? Het winningsbesluit is dan immers al genomen...

2. Nulmetingen

In art. 6 van uw ontwerpbesluit eist u dat *'de NAM binnen zes maanden na vaststelling van dit besluit zorgdraagt voor het uitvoeren van een representatieve nulmeting aan gebouwen boven of nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid teneinde eventuele toekomstige mijnbouwschade aan gebouwen door de gaswinning Westerveld beter te kunnen vaststellen.'*

Aan deze nulmeting verbindt u vervolgens nauwelijks criteria:

a. Zo zegt de veelvuldig gehanteerde term *'representatieve'* mij helemaal niets.
   1. Representatief ten opzichte waarvan?
   2. En representatief binnen welke marges?

   Opvallend is dat de NAM aan inwoners vraagt om hun wensen rondom nulmetingen, alsof dit een recent ontdekt vakgebied betreft waarin de NAM de eerste expert zelf nog moet inhuren. En dat terwijl er in andere delen van het land ervaring is met massale nulmetingen aan onroerend goed en kunstobjecten, zoals bijvoorbeeld vanwege de te verwachten trillingsschade bij de aanleg van de Noord-Zuidlijn in Amsterdam.

b. Wat houdt *'zorgdragen voor het uitvoeren'* exact in m.b.t. het tijdpad?
   1. Met deze formulering lijkt het erop dat het na zes maanden in de NAM-agenda hebben staan van één eerste uit te voeren nulmeting al voldoet. Of misschien er zelfs al één hebben uitgevoerd. Deelt u die mening?
      - Zo ja, dan begrijpt u dat deze bepaling nietszeggend is en geen rust of houvast biedt.
      - Zo nee, dan verneem ik graag welke meetbare eisen u hiermee meent te stellen aan de NAM met betrekking tot starten van de nulmetingen t.b.v. individuele inwoners.
   2. Naast het weten 'hoe' en 'wanneer' er wordt gestart met nulmetingen wil ik weten wanneer de NAM wordt geacht daarmee klaar te zijn. Waarop mag ik in dat verband rekenen als individuele inwoner? Op de genoemde zes maanden, een jaar, vele jaren?

c. Wat zijn de grenzen aan de term *'nabij'*?

d. Nulmetingen als deze dragen alleen vrucht als alle partijen het vooraf eens zijn over het feit dat de verkozen opzet de juiste is. En dat daarmee de resultaten, voortkomend uit die opzet, onbetwistbaar zijn. Ook als deze een gegeven partij even niet zo goed uitkomen. Deze voorwaarde wordt niet door u vereist en daarmee verwatert u op voorhand het resultaat.

Kijkend naar bovenstaande punten schept de huidige formulering van artikel 6 ruimte voor allerlei vormen van invulling van de verlangde nulmeting. Tevens kan ik als individuele inwoner m.b.t. de planning van de nulmeting nergens op rekenen. Daarmee vind ik deze beide aspecten (opzet & planning) onverantwoord vrijblijvend verwoord en daarmee artikel 6 *'een doekje voor het bloeden'*.

Bij een aangepaste opzet meen ik overigens dat nulmetingen een uitstekend instrument kunnen vormen om de inwoners datgene te bieden waarover alle emoties vaak gaan: *'rust in de kop'*.

Wat de opzet van de verlangde nulmeting ook gaat worden, voorafgaand aan de gaswinning wil ik dat er (om niet) een nulmeting van mijn woning wordt uitgevoerd en dat deze vervolgens (om niet) zo vaak wordt herhaald dat alle betrokken partijen (ik dus ook) blijven instemmen (ook na het staken van de gaswinning) met de informatie uit deze meting(en).

3. Schadeafhandeling

In uw ontwerpbesluit gebruikt u voor het systeem van schadeafhandeling termen als 'adequaat', 'transparant' en 'redelijk', die u helaas niet verder omschrijft. Daarmee is mij volstrekt onduidelijk welke concrete voorwaarden u nu werkelijk stelt aan de NAM en aan de Staat. En daarmee voor welke (on)mogelijkheden u mij stelt. Dat u de gasproductie goedkeurt en de verantwoordelijke partij(en) nog maanden de tijd geeft om plannen verder uit te werken, interpreteer ik als een minachting voor de burger en dus ook voor mij en mijn gezin. In een brochure van de NAM, uitgedeeld op de inloopavonden van het Ministerie van EZ in de Nieuwe Kolk in Assen, zegt de NAM: '*NAM is een voorstander van een schadeproces op afstand van NAM ook voor de kleine velden*.' Dit lijkt 'diplomatiek-correcte' taal en ik interpreteer dit geenszins als een garantie voor een onafhankelijke en objectieve schadeafwikkeling. Ik ben van mening dat uw instemmingsbesluit pas van kracht kan zijn, nadat een onafhankelijke schadeafhandeling ook werkelijk operationeel is. Voor mij betekent '*onafhankelijk*' dat er geen partijen zijn betrokken die feitelijk (financieel) belang hebben bij de gaswinning, zoals de NAM of haar aandeelhouders.

4. Risico en baten

De velden Eleveld en Vries-Zuid vallen bijna in risicoklasse II. Dit is voor mij lastig op waarde te schatten, omdat de interpretatie van de verschillende risicoklassen ontbreekt. Het feit dat u een risicoanalyse laat uitvoeren en het resultaat meeneemt in uw besluit doet vermoeden dat een kosten-baten analyse onderdeel is van uw overweging. Begrijpelijk overigens. Waar u de grens legt met betrekking tot acceptabele (financiële) risico's is echter niet duidelijk. Uit de cijfers van het NAM-jaarverslag over 2016 blijkt dat de jaarlijkse productie van het veld Vries-Zuid de NAM een winst oplevert van (ordegrootte) € 500.000 per jaar (gedurende 5 tot 10 jaar) en inkomsten voor de Staat in de orde van € 3.000.000 per jaar (ook gedurende de productietijd van 5 tot 10 jaar). Dit zijn aanzienlijke bedragen gelet op het 'Kleine Velden' beleid, zeker nu de productie uit het Groningen gasveld terugloopt en daarmee de gasproductie uit de kleinere velden belangrijker wordt voor de Nederlandse Staat.

Ik meen dat dergelijke bedragen moet worden gerelateerd aan het feit dat door de productie van Vries-Zuid ca. 13.000 Assenaren, wonend in de wijk Marsdijk (boven het gasveld), direct een verhoogd risico lopen. Blijkbaar achten u (en uw collegaministers) het verhoogde risico voor deze burgers acceptabel bij inkomsten in de orde van € 2.300 per inwoner over een periode van maximaal 10 jaar (de geschatte maximaal resterende productietijd van Vries-Zuid). De Technische commissie bodembeweging (Tcbb) geeft aan dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Mocht er een beving van dergelijke magnitude plaatsvinden dan ga ik ervan uit dat de kosten ter compensatie van materiële, emotionele, maatschappelijke en imago-schade de inkomsten voor de Staat uit het Vries-Zuid veld ver te boven zullen gaan. Alleen al vanuit dit oogpunt zou u negatief moeten besluiten over de gaswinningen van het veld Vries-Zuid. Het eigenaardige is dat, als die al wordt gemaakt, een integrale financiële overweging niet is na te lezen.

Daarom het verzoek om te melden wat de geschatte staatsopbrengsten zijn (totaal én per inwoner in de wijk Marsdijk) voor het veld Vries-Zuid, uitgaande van de geprognotiseerde restopbrengst voor de staatskas over de duur van de voorgenomen winning.

Algemeen
Ik wens dat in uw besluit wordt opgenomen dat, indien de NAM zich (op punten) niet houdt aan het besluit, dit besluit per direct en automatisch wordt opgeschort en dat de NAM per direct moet stoppen met werkzaamheden tot op het moment waarop de NAM weer voldoet aan alle bepalingen uit het besluit.

Communicatie
Tot slot een opmerking betreffende communicatie. Ik waardeer de inloopavonden van het Ministerie van EZ in de Nieuwe Kolk in Assen en de informatieavonden die NAM heeft georganiseerd in 'De Dissel' in de wijk Marsdijk in Assen. Hierbij moet opgemerkt worden dat de kwaliteit van zulke avonden belangrijker is dan de kwantiteit. In geen van deze sessies heeft NAM en/of EZ alle gestelde naar tevredenheid kunnen of willen beantwoorden. De belofte tijdens deze sessie om in een later stadium resterende vragen alsnog te beantwoorden is niet gestand gedaan. Dat biedt weinig vertrouwen voor de toekomst.

Ook u blijft vaag over de wijze waarop onzekerheden een rol spelen in de besluitvorming. Daarom kunt u naar mijn mening op dit moment niet tot een voldoende afgewogen besluit komen.

Conclusie
*Gelet op al het voorgaande, ben ik van mening dat u **niet** kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.*

Met vriendelijke groet,

	15-6-17	Assen
Handtekening	Datum	Plaats

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonpl

Handtekening

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Naam

Adres

Woonplaats

Datum

Handtekening

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

0060
* 0 0 0 1 8 3 2 3 0 *

Plaats: GASTEREN, datum: 16-6-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van GASTEREN maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 15 juni 2017

Onderwerp: zienswijze omtrent ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen, in het bijzonder de wijk Marsdijk, maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld. Westerveld omvat o.a. het veld Vries-Zuid, welk onder de Asser wijk Marsdijk ligt. Dientengevolge ben ik meer dan gemiddeld geïnteresseerd in de besluitvorming en de daarbij gebruikte argumenten. Ik heb daarom uw ontwerpbesluit en de zienswijze van de gemeente Assen, alsmede het Winningsplan aandachtig doorgenomen en ben van mening dat de gemeente Assen in hun zienswijze een duidelijk en kwalitatief hoogstaand stuk werk heeft geleverd, resulterend in zeer relevante vragen, op- en aanmerkingen en voorwaarden. Aangezien ik de zienswijze van de gemeente Assen onderschrijf heb ik geen behoefte om alle punten die de gemeente Assen aanstipt hier nogmaals te herhalen. Toch vind ik het nodig om een aantal zaken extra onder uw aandacht te brengen:

1. **Risicobeheerssysteem**
   Het risicobeheerssysteem waar u over spreekt (blz 13,14) zou er moeten zijn om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Ik verwacht dat u duidelijke criteria definieert waar zo'n systeem aan moet voldoen. Ik heb dergelijke criteria echter niet kunnen vinden en het is mij derhalve onduidelijk op welke gronden u het risicobeheerssysteem goedkeurt. Zoals de gemeente in haar zienswijze ook al duidelijk stelt zou het beheerssysteem getoetst moeten worden alvorens het Winningsplan goed te keuren.
   U geeft aan (blz 13) dat de NAM bereid is aanvullende metingen te doen. Welke metingen dit zijn en hoe dit vervolgens bijdraagt aan een betere beheersing van de (bevings)risico's blijft onduidelijk. Het plaatsen van versnellingsmeters op Eleveld en Vries-Zuid voor het meten van grondbewegingen lijkt "reactief" (het constateren en vastleggen van bodemtrillingen). U geeft niet aan hoe deze metingen gebruikt moeten worden om te voorkomen (!) dat bepaalde veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Ik zou dit in het Winningsplan verwachten.

2. **Nulmetingen**
   In uw ontwerpbesluit verwijst u naar nulmetingen. Het concept van nulmetingen en de criteria waaraan die metingen moeten voldoen worden echter niet beschreven. Ook tijdens de EZ inloopdagen in de Nieuwe Kolk in Assen konden de criteria niet concreet worden aangegeven. Ik ben van mening dat de criteria moeten zijn vastgelegd alvorens u een formeel besluit kunt nemen omtrent de gaswinning, het risicobeheerssysteem en het proces van schadeafhandeling (een nulmeting zou namelijk mede gebruikt moeten worden om vast te stellen of de schade inderdaad een gevolg is van de gaswinning). Bij deze bevestig ik dat, voorafgaand aan de gaswinning, er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

3. **Schadeafhandeling**
   In uw ontwerpbesluit gebruikt u voor het systeem van schadeafhandeling termen als "adequaat", "transparant" en "redelijk", die u helaas niet verder omschrijft. Derhalve is mij onduidelijk wat uw voorwaarden nu werkelijk inhouden voor de NAM, voor de Staat en voor de burger (mijzelf). Dat u de gasproductie goedkeurt en de verantwoordelijke partij(en) nog maanden de tijd geeft om plannen verder uit te werken, interpreteer ik als een minachting voor de burger. Tevens kan ik uit geen enkele informatie opmaken dat eventuele schadeafhandeling op onafhankelijke en objectieve manier zal plaatsvinden. Ik ben

van mening dat uw instemmings- besluit pas van kracht kan zijn, nadat een onafhankelijke schadeafhandeling ook werkelijk operationeel is.

4. Onzekerheden

De resultaten van een Seismische Risico Analyse zijn beschreven in onderdeel D van het Winningsplan (Fig. D2). Het risico van een beving in veld Eleveld en Vries-Zuid valt in klasse I. De resultaten per veld worden gepresenteerd als een punt in deze grafiek. Echter, er zijn een aantal onzekerheden voor zowel de bovengrond- als de ondergrond parameters, die resulteren in onzekerheidsmarges in de SRA. Om de juiste maatregelen te kunnen nemen lijkt het derhalve voor de handliggend deze onzekerheidsmarges in deze grafiek aan te geven. Hoe u onzekerheden in het algemeen – of beter gezegd het ontbreken van gedetailleerde onzekerheidsanalyses - meeneemt in uw ontwerpbesluit is mij niet duidelijk. Wellicht dat u hier commentaar op kunt geven.

Verder wordt er gesproken over een kleine kans op schade door geïnduceerde bevingen. Graag uw toelichting op de betekenis van "klein". De interpretatie ontbreekt namelijk.

Ter illustratie van onzekerheden, hierbij een voorbeeld: terecht wordt er gesteld dat mogelijke schade o.a. wordt bepaald door de lokale grondsamenstelling. Bij de bouw van mijn huis zijn na sondering van de bodem 27 heipalen, elk 7 m lang, gebruikt. Bij het naburige perceel is – ook na sondering - geen enkele heipaal gebruikt. De onzekerheid in de invloedsfactor ondergrond t.g.v. lokale grondsamenstelling kan zeer aanzienlijk zijn!

5. Risico en baten

Het risico van een beving in veld Eleveld en Vries-Zuid valt in klasse I. Dit is weinig- tot nietszeggend voor de burger, omdat de interpretatie van de verschillende risicoklassen ontbreekt. Het feit dat u een risico analyse laat uitvoeren en het resultaat meeneemt in uw besluit duidt er op dat een risico-baten analyse onderdeel is van uw afweging. Begrijpelijk overigens. Waar u uw grens legt met betrekking tot acceptabele risico's is echter niet duidelijk. Op basis van de cijfers genoemd in het NAM jaarverslag van 2016 bereken ik dat de NAM maximaal een bedrag in de orde van € 28 miljoen afdraagt aan de Nederlandse Staat als gevolg van de Vries-Zuid productie over de periode 2017-2023 (de verwachte productie periode). Dit is per jaar € 4.3 miljoen. Ik plaats deze bedragen in perspectief: de wijk Marsdijk kent ongeveer 4.500 woningen en 13.000 inwoners, die een verhoogd risico lopen. Ik concludeer dat u het verhoogde risico voor de burger acceptabel vindt bij inkomsten in de orde liggen van € 330 per inwoner per jaar gedurende de resterende productietijd van Vries-Zuid veld. De Technische commissie bodembeweging (Tcbb) geeft aan dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Mocht er een beving met een dergelijke magnitude plaatsvinden dan ga ik er vanuit dat de materiële- en emotionele schade de inkomsten voor de Staat uit het Vries-Zuid veld ver overschrijdt. Ik stel uw reactie m.b.t. een risico-baten analyse bijzonder op prijs.

Tot slot nog even het volgende: ik ben jarenlang werkzaam geweest in de olie- en gas industrie en daarbij behorende bodemonderzoeken. Ik ben een voorstander van het Kleine Velden beleid zoals we dat kennen in Nederland. Gelet op het bovenstaande, ben ik echter van mening dat u op dit moment **niet** kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld zoals dat nu voorligt. Zoals ik in de aanvang van deze brief reeds heb gesteld, ben ik van mening dat het college van B&W van Assen een duidelijk en kwalitatief hoogstaand stuk werk heeft geleverd, resulterend in zeer relevante op- en aanmerkingen en voorwaarden op uw ontwerpbesluit. Die zienswijze wordt door mij onderschreven, aangevuld met bovenstaande opmerkingen en vragen die ik graag beantwoord zou willen zien.

Met vriendelijke groet,

Schipborg, 15 juni 2017

Betreft: ontwerpinstemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld

Geachte heer/mevrouw,

Met interesse hebben we het ontwerp-instemmingsbesluit mbt wijziging gaswinning Westerveld gelezen gepubliceerd door het Ministerievan Economische zaken.

Middels deze brief willen wij kenbaar maken dat wij absoluut niet blij zijn met nog meer gaswinning in het gebied waar wij wonen (Drentse Aa).

In de eerste plaats bestaat de kans dat er door bodemdaling en eventuele seismische activiteit (misschien niet voelbaar voor de mens maar daardoor niet minder relevant) schade aan ons huis kan ontstaan (en waarschijnlijk in de loop van de tijd al ontstaan is). Dit geldt voor meer mensen in de regio, maar in ons specifieke geval willen we u erop wijzen dat we in een Rijksmonument wonen, ontworpen door Berlage; ons huis is enig in zijn soort en type en uniek voor de periode waarin het gebouwd is.

Daarnaast bestaat de kans dat de door u beschreven bodemdaling plantschade kan aanrichten in ons productiebos, netto resulterend in verminderde houtproductie en verminderde inkomsten.

Voor beide bovengenoemde punten zullen we zonder twijfel een beroep doen op de NAM om de ontstane schade te vergoeden.

Tot slot vinden wij dat het de NAM ten allen tijde verboden moet worden om op wat voor chemische manier dan ook gas proberen te winnen uit steenlagen diep in de grond (het zog. Fracken of schaliegas uit de grond halen). Zowel de NAM als de overheid kan de bewoners van de regio niet garanderen dat het op chemische wijze winnen van aardgas geen vergaande gevolgen voor onze kostbare drinkwatervoorziening heeft. In het beschreven ontwerp-instemmingsbesluit staat dat de minister niet kan instemmen met de door de NAM voorgestelde zuur- en hydraulische stimulatie. Mocht de NAM in de toekomst toch deze manier van aardgaswinning willen toepassen dan zou een wijziging van het huidige besluit gedaan moet worden. Uit het naast zich neerleggen van de adviezen van alle betreffende lokale overheden blijkt dat we van de centrale overheid niet heel veel hoeven te verwachten als het om dit punt gaat. Het gevoel heerst dat deze manier van aardgaswinning via een achterdeurtje goedgekeurd gaat worden. De problemen zijn voor de geloofwaardigheid van de politiek enorm mocht dit op beschreven manier even geregeld worden.

Los van de zorgen die we hebben over de gevolgen voor ons pand en de manier waarop de NAM en de overheid beslissingen lijken te willen forceren, is het voor ons duidelijk dat de gaskraan niet in één keer dicht gaat alhoewel er wel alternatieven zijn. Is het echt de moeite waard gigantische investeringen te doen in de laatste beetjes gas terwijl er gas buiten Nederland te koop is? Is het niet vooruitstrevender dit geld grotendeels te investeren in toekomstgerichte oplossingen zonder gas?

We ontvangen graag ontvangstbevestiging van dit schrijven en wensen u veel succes met het nemen van de juiste beslissing.

Hoogachtend,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats: Assen, datum: 16 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt. Bijlage.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Vertegenwoordigers VvE Beunhengte

aam

Handtekening:

Bijlage bij het afwijzend advies Ontwerp instemmingsbesluit gaswinning Westerveld aan de Minister van Economische zaken, datum 16 juni 2017 als aanvulling op de alinea "Nulmeting".

Gelet op de afwijzing en de handelswijze van de NAM in het verleden voeg ik toe:

De gedane Nulmetingen op initiatief en betaald door de leden van de de VvE Beunheugte , dienen ten laste te worden gebracht van de NAM welke de genoemde VvE na ontvangst van het rapport financieel compenseert.

Afzender
Vereniging Dorpsbelangen Bunne, Winde, Bunnerveen (KvK 4004 8588),
vertegenwoordigd door bestuurslid

Aan
Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster Vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp:
Zienswijze op Ontwerpinstemmingsbesluit van het winningsplan Westerveld

Bunne, 16 juni 2017

Geachte heer, mevrouw,

Tot en met 19 juni 2017 kunnen belanghebbenden een zienswijze inbrengen tegen het ontwerpinstemmingsbesluit voor de wijziging gaswinning Westerveld, zoals gepubliceerd in Staatscourant nr. 24671 van 4 mei 2017 en zoals ook gepubliceerd in de lokale pers in het weekblad Oostermoer/Noordenveld van 3 mei 2017.

De NAM heeft een gewijzigd winningsplan ingediend voor de bestaande gaswinning uit het Westerveldsysteem. De gaswinning uit het Westerveldsysteem betreft diverse gasvelden, waarvan voor onze dorpen Bunne, Winde en Bunnerveen vooral het veld Vries-Noord van belang lijkt te zijn.

Wij hebben de diverse stukken over dit gaswinningsbesluit te weten het Winningsplan Westerveld van de NAM van 9 sept 2016, de adviezen van SodM van 13 okt 2016, Tcbb van 6 dec 2016 en de Mijnraad van 3 maart 2017 alsmede de reacties van de gemeente Tynaarlo van 13 okt 2016 en van de provincie Drenthe van 17 jan 2017 aandachtig doorgenomen.

Wij maken hieruit op dat er geen directe veiligheidsrisico's lijken te bestaan voor de gebieden rondom de verschillende gasvelden, maar zijn desondanks van mening dat de NAM er alles aan zal moeten doen om schade door gaswinning aan eigendommen van dorpsbewoners te voorkomen.

Wij sluiten ons aan bij de zienswijze van de gemeente Tynaarlo dat een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades en compensatie van bijkomende negatieve effecten als harde voorwaarde in het instemmingsbesluit

dient te worden opgenomen. De ervaringen met de NAM bij het Groningen veld zijn wat dat betreft illustratief en kunnen als leerschool dienen.

De NAM geeft aan dat kans op schade ten gevolge van een geïnduceerde beving niet uitgesloten kan worden. Juist omdat de kans op schade niet geheel valt uit te sluiten, achten wij het van belang dat eventuele schadeclaims van bewoners door NAM snel en goed worden afgehandeld. Het verdient aanbeveling dit in een procedure vast te leggen om zodoende transparantie, zorgvuldigheid en snelheid te kunnen garanderen; een aantal nulmetingen zou hier toe bijdragen.

Wij zullen ook bewoners oproepen om geconstateerde verzakkingsschade bij ons kenbaar te maken omdat deze wellicht verband zouden kunnen houden met de gaswinning.

Verder zouden wij graag op de hoogte gehouden worden van de ontwikkelingen met betrekking tot de gaswinning in de concessie Westerveld in het algemeen en het veld Vries-Noord in het bijzonder.

Hoogachtend,
Vereniging Dorpsbelangen Bunne, Winde, Bunnerveen

Een kopie van deze zienswijze is verzonden aan de gemeente Tynaarlo, postbus 5, 9489 AA Vries

Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats: Assen , datum: 15 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Naam:

Adres:

Woonpl

aan de mensen in Noorden! Ze wonen ook niet in Noorden. Voor hun zijn wij niks! Lang leve PVV

0065

Er moeten eerst doden vallen. Of niet laat zo'n beeld

851 van 944

1

Zienswijze Winningsplan Westerveld

Zienswijze van

INHOUD BLAD

1 INLEIDING

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE 4 2.1 Samenvatting 4 2.2 Conclusie

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

4 COMMUNICATIE

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN 10 5.1 Doelmatigheid 10 5.2 Kaders schade 10 5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa 10 5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

6 PRODUCTIE 13 6.1 Productie put Vries-10 13 6.2 Productiesnelheid 14 6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN 16 7.1 Onzekerheden 16 7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

8 BODEMBEWEGING 18 8.1 Bodemdaling 18 8.2 Bodemtrilling 18 8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

9 SCHADE 20 9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting) 20 9.2 Afhandeling van schade 2 9.3 Lusten en lasten

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Zienswijze van

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerpinstemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid. Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit. In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie. Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling. In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerpinstemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol. Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie. Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten

van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor

de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie. In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u: 1. In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.

Energiebeleid In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u: 1. Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt. 2. Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u

overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico´s in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl. In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat: 1. Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir. U concludeert dat het winningsplan Westerveld op

basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Zienswijze van

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden. Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat: 1. Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld. 2. Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang. 3. Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u: 1. Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing

van de boorgaten. Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat: 1. Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit. 2. Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd. 3. Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen. 4. De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden. Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u: 1. Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en

fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u: 1. De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau. 2. De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u: 1. In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming. 2. Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd. De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Zienswijze van

Ik vind dat u: 1. Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u: 1. Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen. 2. Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug. Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

Zienswijze van

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u: 1. De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen. 2. Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Zienswijze van

Ik vind dat: 1. Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden. 2. De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u: 1. Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn. 2. Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. 3. Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. 4. In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV). 5. Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt

Zienswijze van

voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.
6. Via Sodm een wettelijke verplichting moet invoeren waarbij de zogenaamde 'tiltmeters' op strategische plaatsen/gebouwen geïnstalleerd dienen te zijn boven (of nabij) producerende gasvelden.

Ik heb, gezien bovenstaande beschrijving van schadeafwikkeling, op eigen initiatief reeds vorig jaar mijn huis laten 'schouwen', waarbij een soort 'nulmeting' fotografisch is vastgelegd.

Ik doe u hierbij het voorstel om in/rond mijn huis één of meerdere zogenaamde 'tiltmeters' te plaatsen, uiteraard op kosten van de gas-exploitant van het onderhavige gasveld ('Witten' en/of 'Eleveld'). Deze meetregistratie zal positief bijdragen in het eerlijk en transparant vastleggen van (toekomstige) mijnbouwschade aan mijn woning.

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u: 1. In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor: • Bijsturen winning in geval van bevingen; • Inzicht in aard en omvang bevingen; • Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Zienswijze van

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken. Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten. Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat: 1. u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen. 2. vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen. 3. in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM. 4. uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd. 5. de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.

Zienswijze van

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1: Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico´s, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2: Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3: In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4: Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5: Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6: Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7: Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Zienswijze van

De Minister van Economische Zaken,
de heer H.G.J. Kamp
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 18 juni 2017
Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte heer Kamp,

Als inwoners van Assen en eigenaren van vastgoed in Assen maken wij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Wij vinden dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Wij vinden daarom, als u toch instemt met het winningsplan, het van groot belang dat een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Wij moeten kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het risicobeheersysteem pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring aan het SodM te voor leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Wij lezen in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Wij willen daarom dat voorafgaand aan de winning een nulmeting van onze woning wordt uitgevoerd.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat behoefte bestaat aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar maken. Uit de tekst van uw

ontwerp-besluit is niet op te maken om welke informatie het hierbij gaat. Wij zijn van mening dat deze regeling voorafgaand aan het nemen van het besluit dient te worden opgesteld.

Wij vinden dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt een zorgvuldig instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U dient tevens te zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Wij willen dat, net als u dat voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar onze mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet dient in te stemmen met het Winningsplan Westerveld, omdat uw ontwerp-besluit niet voldoet aan de volgende algemene beginselen van behoorlijk bestuur: zorgvuldigheidsbeginsel, motiveringsbeginsel, rechtszekerheidsbeginsel, vertrouwensbeginsel, evenredigheidsbeginsel, gelijkheidsbeginsel en het fair-play-beginsel.

Wij sluiten ons, voor wat betreft ons belang als inwoners van Assen, verder aan bij de zienswijze van het college van B&W van Assen.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 18-6-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit
gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld.
U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wilde daarom dat voorafgaand aan de proefboringen en de start van de winning er een nulmeting van mijn pand had moeten worden gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.
Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.
Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.
Ik ben van mening dat het belang van de omwonenden als uitgangspunt zou moeten genomen en niet het economisch belang van de NAM / Den Haag.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

Met vriendelijke groet.

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 17 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,
Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.
De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van

groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling

In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.
Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie en onwaarheden en handhaving

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op

het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Daar komt bij dat NAM in 2015 (bij de proefboring voor de installatie) nog aangaf dat er niet gewonnen zou worden tot er een nieuw winningsplan lag (zie bijlage folder NAM najaar 2015). In maart 2016 vertelde u mij hetzelfde (zie beantwoording zienswijze d.d. 22 maart 2016, uw brief DGETM-EO / 16034400, zie bijlage). Toch is NAM inmiddels gaan winnen. Ik vind dat u daar handhavend tegen moet optreden, en verzoek u dat bij dezen. Er is al scheurvorming in mijn huis en die van andere wijkbewoners geconstateerd. Een nulmeting nu heeft daardoor nauwelijks waarde. Er zijn al scheuren door het winnen. U neemt de bescherming van uw burgers niet serieus, en dat alles vanwege de aardgasbaten.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen en verzoek u om deze als herhaald en ingelast te beschouwen.

Uw verdere berichten zie ik met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Bijlagen:
- folder NAM 2015
- beantwoording zienswijze omgevingsvergunning 22 maart 2016

NAM Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.

Schepersmaat 2
9405 TA Assen

0592 36 91 11
www.nam.nl

AARDBEVINGSRISICO LAAG IN DIT GASVELD

Wij begrijpen dat u vragen heeft over eventuele nadelige gevolgen voor u, nu wij in uw buurt zichtbaar aan het werk zijn. Dat begrijpen we, want er wordt veel over die gevolgen geschreven; over bodemdaling, aardbevingen en schade aan huizen. Vandaar dat wij het belangrijk vinden u vooraf goed te informeren. Een boring zelf veroorzaakt geen aardbeving. Een eventuele beving ontstaat tijdens het proces daarna, het winnen van gas. Doordat het gas uit de steenlaag op drie kilometer diepte wordt gehaald, ontstaat er druk op dat gesteente waardoor de bodem wat kan dalen. Wanneer dat in één keer flink beweegt, kan er een beving ontstaan.

NAM kijkt bij de winning van gas in nieuwe blokken van al producerende gasvelden naar wat mogelijke gevolgen voor u zouden kunnen zijn. Dit wordt geanalyseerd en opgenomen in een nog nieuw in te dienen winningsplan. We zijn echter al langer gas aan het winnen vanuit dit veld en tot nu toe verwachtten wij een bodemdaling van maximaal 2 centimeter over een periode van tientallen jaren. Voor dit veld was het risico op aardbevingen laag omdat het een kleine hoeveelheid gas uit een klein blok betreft. Daardoor is het risico op schade aan uw huizen nog kleiner. Echter, een aardbeving is nooit uit te sluiten. In zeven van de 175 gasvelden in Nederland zijn er voelbare bevingen geweest. Mocht er ondanks alle verwachtingen van de experts toch schade aan uw huis ontstaan door onze activiteiten, dan vergoedt NAM die schade zondermeer. Heeft u vragen of twijfels, laat het ons alstublieft weten. Er is veel informatie over dit onderwerp beschikbaar; wij helpen u daar graag bij.

NAM

NAM AAN HET WERK

NAM IS BEZIG MET EEN BORING BIJ U IN DE BUURT

BRON VAN ONZE ENERGIE

NAM IS BEZIG MET EEN BORING BIJ U IN DE BUURT

De Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) voert vanaf november 2015 een boring uit naar een blok in een al producerend gasveld in het noorden van Assen. NAM noemt dat het 'Vries-gasveld'. De boring wordt uitgevoerd vanaf onze locatie Vries-1 aan Het Kleuvenveld in de gemeente Assen.

NEDERLAND TELT 175 GASVELDEN IN DE ONDERGROND

Een aantal van die gasvelden bevindt zich in en rondom Assen. Er zijn vier gasvelden in de gemeente Assen door NAM in gebruik: het gasveld Vries aan de noord-kant, het veld Assen aan de noordwest-kant, het veld Witten aan de zuidwest-kant en het veld Eleveld-Noord aan de zuidoost-kant. Een vijfde veld, onder het Asserbos, bevat te weinig gas om te kunnen produceren.

WAT GAAN WE DOEN?

- We gaan een nieuwe put boren vanaf de bovengrond naar drie kilometer onder de grond in het Vries-gasveld.
- We gaan een bestaande oude put in hetzelfde veld permanent afsluiten.
- Wanneer we na de boring een winbare hoeveelheid gas aantreffen, gaan we over op winning van dat gas via de nieuwe put.
- We gaan dan een productieinstallatie neerzetten op onze locatie.
- We vragen aan het Ministerie van Economische Zaken toestemming om het gas te winnen.
- De vergunning is het 'Winningsplan': daarin worden effecten en risico's bij de gaswinning meegenomen, zoals de kans op bodemdaling en bevingen.

WAAROM?

- Omdat we als inwoners van Nederland aardgas gebruiken voor het verwarmen van huizen, douche- en badwater, voor het koken van eten en voor een groot deel voor het opwekken van elektriciteit.
- NAM voert het kleine-veldenbeleid van de Nederlandse regering uit. Dat betekent dat ook het gas uit de kleine gasvelden gewonnen moet worden.
- Dit is een blok uit een gasveld waaruit NAM al sinds 1976 gas geproduceerd heeft. Het gaat eigenlijk om de laatste procenten.
- Deze laatste procenten bevatten 400 miljoen m^3 aardgas. De huishoudens in de gemeente Assen verbruiken samen circa 50 miljoen m^3 aardgas per jaar. Deze laatste procenten zijn dus heel nuttig.

WANNEER?

- Eind oktober hebben we een geluidsscherm geplaatst bij de buren die direct naast de locatie wonen. De schermen worden aangevoerd met trucks.
- Aansluitend vindt de aanvoer van de boortoren plaats met behulp van circa zestig trucks. De vrachtauto's volgen een voorgeschreven route die over het industrieterrein gaat.

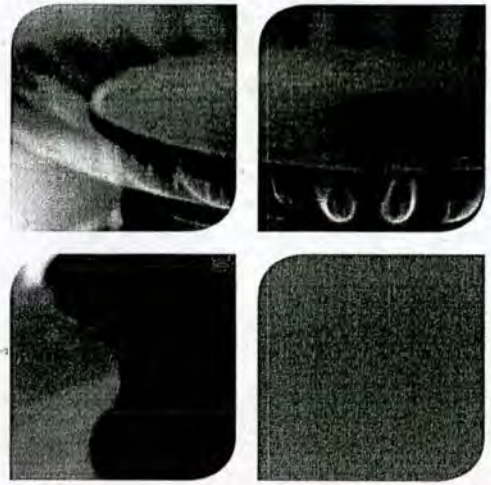

Zaterdag 7 november
10.00 - 16.00 uur

Open Bedrijvendag Drenthe
U bent van harte welkom op NAM-locatie Vries-1

- Vervolgens wordt begin november de boortoren opgebouwd.
- Tot slot begint de boortoren met het boren van de nieuwe put. Dat werk gaat dag en nacht door en de lampen op onze locatie zijn dan ook 's nachts aan om veilig te kunnen werken.
- Tot eind februari 2016 verwachten wij op deze locatie aan het werk te zijn.

GOED OM TE WETEN

- Op zaterdag 7 november doen wij op deze locatie mee met de Open Bedrijvendag Drenthe. U bent van harte welkom tussen 10.00 en 16.00 uur in onze tent! Wellicht staat de boortoren er dan al; zo ja, dan kunnen onze 'boorjongens' u alles vertellen over de technische details van de boring. Staat de boortoren er nog niet, dan hebben wij er een maquette van bij ons.
- Het geluid van de boring zou overdag op 300 meter afstand niet hoger mogen zijn dan 60 dB.*
- Het dichtsbijzijnde huis in Marsdijk ligt hemelsbreed op 800 meter afstand.

HEEL GOED OM TE WETEN

Bezorgen wij u overlast? U kunt 24 uur per dag telefonisch terecht bij onze meldkamer op telefoonnummer 0592 36 40 00. Wij kijken dan wat we voor u kunnen doen.

Heeft u vragen over de procedures? U kunt dan bellen met onze contactpersoon van de afdeling Vergunningen op telefoonnummer 0592 36 83-20.

Op **www.nam.nl/assen** vindt u uitgebreide informatie over de activiteiten op deze locatie.

Op Facebook zijn wij te vinden als: **NAM in Assen**. Ook daar kunt u uiteraard met uw vragen terecht!

NAM in Assen

@NAMbv

*http://www.geluidbeheer.nl/meetnet3/docs/088004aa.html

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

Datum 22 MRT 2016
Betreft toezending afschrift besluit omgevingsvergunning Vries-1

Ons kenmerk
DGETM-EO / 16034400

Uw kenmerk

Bijlage(n)
1

Geachte heer

Conform artikel 3 44, eerste lid, onder b, van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) zend ik u hierbij een afschrift van de omgevingsvergunning voor de inrichting Vries-1. Ten aanzien van het ontwerpbesluit van deze omgevingsvergunning heeft u een zienswijze ingediend. Omdat uw zienswijze buiten de wettelijke termijn is ingediend is uw zienswijze niet ontvankelijk en niet inhoudelijk betrokken bij de bovengenoemde omgevingsvergunning.

Telefonisch heeft de heer u toegezegd om desondanks inhoudelijk op uw argumenten te reageren. Daarbij wil ik nogmaals benadrukken dat deze inhoudelijke reactie geen onderdeel uitmaakt van de nu verleende omgevingsvergunning.

Samengevat heeft u in uw zienswijze aangegeven dat het besluit boringen en op termijn gaswinning mogelijk maakt onder de wijk Marsdijk in Assen en dat gezien de recente gebeurtenissen in Groningen het absurd is om gas te gaan winnen onder een woonwijk. Zeker omdat het gaat om veengrond die zal inklinken. U Vreest voor aardbevingen, verzakkingen en waardedaling van uw huis. U vraagt zich af waarom in het besluit op geen enkele manier is meegewogen wat de risico's zijn voor de betreffende woonwijk. U verzoekt de vergunning niet te verlenen en NAM te laten zoeken naar gas onder minder dichtbevolkt gebied.

De voorliggende omgevingsvergunning ziet op het realiseren van een aantal veranderingen op de locatie Vries-1, o.a. het plaatsen en in gebruik nemen van een productie-eenheid ten behoeve van de nieuw geboorde gasproductieput VRS-10. Deze omgevingsvergunning heeft o.a. betrekking op de relevante milieuaspecten van deze veranderingen.

Uw zienswijze gaat met name in op de seismische risico's die gepaard kunnen gaan met gaswinning. Het risico op bodembeweging als gevolg van gaswinning is echter geen weigeringsgrond voor de omgevingsvergunning voor een mijnbouwlocatie en wordt in dit kader dus niet beoordeeld.

Het risico van bodembeweging speelt wel een rol in het winningsplan. Op grond van artikel 34, lid 1, van de Mijnbouwwet, dient het winnen van delfstoffen vanuit een voorkomen overeenkomstig een winningsplan te geschieden. Het

Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Ons kenmerk
DGETM-EO / 16034400

winningsplan gaat in op het planmatig beheer van het voorkomen en het risico van schade ten gevolge van bodembeweging, die door de winning mogelijk kan worden veroorzaakt. Aan het winningsplan dient een seismische risicoanalyse te worden toegevoegd. NAM dient voor de gaswinning een gewijzigd winningsplan Westerveld, waar het gasveld Vries onderdeel van is, in te dienen. Dit gewijzigde winningsplan behoeft mijn instemming. Tegen het instemmingsbesluit staat bezwaar of beroep open.

Overigens komt gaswinning uit voorkomens die zijn gelegen onder een stad of woonwijk regelmatig voor. Momenteel vindt al gaswinning plaats uit andere voorkomens die zijn gelegen onder Assen.

Ik neem aan u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. Indien u echter vragen heeft kunt u mij bereiken via bovengenoemde contactgegevens.

De Minister van Economische Zaken,
namens deze:

Plv. directeur Energie en Omgeving

Ministerie van Economische zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Datum: 18 juni 2017
Betreft; Zienswijze Ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld door bewoners
Bijlagen: 3

Geachte dames, heren,

Op 5 mei jl. zijn de laatste woningen opgeleverd binnen het nieuwbouwproject "Stadshof Assen". Het betreft een project van in totaal 23 woningen aan de en de in Assen. Wij als bewoners van de maken hierbij gebruik van de mogelijkheid onze zienswijze in te dienen op het Ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld. Daarnaast hebben wij nog enkele vragen over de plannen.

Ligging in het besluitgebied

ligt boven het gasveld "Assen Zuid". In de planner staat dat het hier gaat om een gasveld dat (nog) niet ontwikkeld gaat worden. Het gasveld ligt ingeklemd tussen de velden Assen en Eleveld, die binnen de plannen wel ontwikkeld worden. In het ontwerp-bestemmingsbesluit wordt op pagina 8 gezegd dat "de NAM de mogelijkheid bestudeert om de productie van een aantal velden te vergroten. Hieronder vallen de drie velden Zevenhuizen-West, Assen-Zuid en Witten".
Wij hebben hierover de volgende vragen:

1. Is het binnen de plannen mogelijk dat de NAM het gasveld "Assen Zuid" alsnog gaat ontwikkelen?
2. Wat is de reden dat dit veld niet en de andere velden wel ontwikkeld worden?

Bodemdaling

Op de kaart "prognose van de bodemdaling" van het Staatstoezicht op de mijnen (Sodm) staat dat de verwachte bodemdaling, ook onder het veld Assen Zuid tussen de 2 en 4 cm zal zijn. Ondanks het feit dat Assen Zuid niet ontwikkeld zal worden is er een reële kans dat we wel de gevolgen van gaswinning gaan ondervinden.

De betreffende woningen liggen pal achter de woningen aan de Vaart. De woningen aan de liggen lager t.o.v. deze woningen en ook lager dan het water van de Vaart. Om de waterhuishouding op het terreingoed te regelen is door de ontwikkelaar geïnvesteerd in een goede waterafvoer d.m.v. een meter brede betonnen afvoergoot. Wij kunnen niet overzien wat een eventuele bodemdaling voor gevolgen heeft op de waterhuishouding van het terrein.

Op pagina 26 van het Ontwerp-instemmingsbesluit wordt beschreven dat onder schade alleen de schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan als schade wordt aangemerkt. Wij houden de NAM ook verantwoordelijk voor eventuele waterschade aan tuinen en bouwwerken in tuinen.

Seismisch risico
Ten noorden en ten zuiden van het gasveld Assen Zuid is volgens de kaart "beoordeling seismisch risico" wel seismisch risico aanwezig. Het is vreemd dat het seismisch risico op de vierkante kilometer daartussen "verwaarloosbaar" is. Wij gaan er daarom van uit dat ook in het gebied waar wij wonen wel degelijk seismisch risico aanwezig is.

Schade aan woningen
Zoals hierboven vermeld betreft het hier een nieuwbouwproject. De eerste woningen zijn opgeleverd in juni 2014, de laatste woningen in mei 2017. Bij nieuwbouwwoningen wil het wel eens voorkomen dat er achteraf "zetting" in de woningen voorkomt. Mochten er in de loop van de jaren scheuren gaan ontstaan in de woningen, dan zou er een discussie kunnen ontstaan over de oorzaak van deze scheuren. Op dit moment is echter in geen enkele woning scheurvorming gesignaleerd. Wij gaan er daarom vanuit dat scheurvorming in de toekomst niet is veroorzaakt door "zetting" van de grond.

Waardevermindering woningen
Wij houden de NAM verantwoordelijk voor een eventuele waardevermindering van de woningen. Omdat het nieuwbouwwoningen betreft is van alle betreffende woningen een actuele waarde bekend. Bij een eventuele waardvermindering van de woninger door schade als gevolg van gaswinning zal de actuele waarde van de woningen bepaald moeten worcen aan de hand van de taxatiewaarde op dit moment vermeerderd met het percentage van de landelijke prijsontwikkelingen van woningen tot dan toe en niet van het prijsniveau van de regio.

Zuur en hydraulische simulatie
De NAM vermeldt, dat zij kortdurende zuur- en hydraulische simulatie kan gaan toepassen om de productiviteit van een slecht producerende put te verbeteren. Het Sodm geeft aan dat zij de uitspraak van de NAM ten aanzien van veiligheidsrisico en het risico op schade niet kan verifiëren omdat het winningsplan onvoldoende onderbouwing bevat. Het mag duidelijk zijn dat voor ons als bewoners de risico's dus ook niet duidelijk zijn. Wij gaan er vanuit dat binnen deze plannen geen gebruik gemaakt gaat worden van deze simulatie en dat wij, mocht dat veranderen, ruim voor de aanvang in begrijpelijke taal in kennis worden gesteld van de werkwijze en de risico's. Ook gaan wij er van uit dat in bovengenoemd geval artikel 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht wederom van toepassing wordt verklaard waardoor ook dan de mogelijkheid tot het indienen van een zienswijze ontstaat.

0-meting
Graag zouden wij in aanmerking komen voor een 0-meting van de woningen. Daarnaast zouden wij graag in contact komen met experts om de mogelijkheid te onderzoeken of het zinvol is om zelf als buurt voor eigen kosten een trillingsmeter te plaatsen en tevens vernemen wat de eventuele kosten daarvan zijn.

In de stukken vraagt u ook hoe er op een goede wijze een 0-meting gedaan kan worden. Ons advies is dat dit in elk geval onafhankelijk gebeurt. De NAM zou een soort zelftest kunnen ontwikkelen waarmee bewoners zelf een 0-meting kunnen uitvoeren. Het gaat dan om een vragenlijst met ter ondersteuning foto's van bepaalde onderdelen van de woning. De NAM zal steekproefsgewijs deze 0-metingen kunnen checken. De 0-metingen worden vervolgens opgeslagen bij een onafhankelijke partij.

Met vriendelijke groet,

Bewoners Assen

In de bijlagen vindt u een overzicht van namen, adressen en de ondertekening.

1 Zienswijze Ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld door bewoners Assen

Bijlage 1

2 Zienswijze Ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld door bewoners in Assen

3 Zienswijze Ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld door bewoners in Assen

Assen, 18 juni 2017

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

Stop fossiele brandstofwinning en -gebruik

De aanhef van uw publicatie in huis-aan-huis bladen bevat pertinente onjuistheden. De kleine gasvelden zijn nodig om de transitie mogelijk te maken? Met deze informatie geeft u de burgers onjuiste informatie en probeert de gasindustrie in de kaart te spelen. Naar mijn mening is het voor de energietransitie nodig dat er nu op alle fronten ingezet wordt op duurzame energiewinning en zo spoedig mogelijk te stoppen met gaswinning in Nederland.

Voortdurend gasgebruik zorgt ervoor dat de klimaatdoelstellingen van het verdrag van Parijs niet gehaald zullen worden en opwarming van de aarde onverminderd doorgaat. Dit heeft onherroepelijke gevolgen voor de kwaliteit van het leven op aarde. Verdere gaswinning is dus niet wenselijk. Volgens Urgenda zijn er voldoende betaalbare duurzame energiebronnen beschikbaar die aardgas overbodig maken. Verdere gaswinning is dus niet noodzakelijk. Als er nu geïnvesteerd wordt in duurzame energie in plaats van in verdere gaswinning, dan kunnen we in 2030 Nederland gasvrij maken. Groene energie levert voldoende energie en banen op, als we maar willen!

Aanpassing van woningen en bedrijven horen daarbij, met de nodige subsidiemogelijkheden. Het is kostenefficiënter om nu collectief te beginnen met het afbouwen van gebruik van fossiele brandstoffen en over te schakelen naar elektriciteit uit zon of wind, omdat kosten dan over meerdere jaren uitgespreid kunnen worden en schade aan mens, dier en natuur beperkt wordt.

De industrie (en de energiecentrales) zijn grootgebruiker van energie. Een versnelde afbouw van het gebruik van fossiele brandstoffen in deze sector draagt direct bij aan de klimaatdoelstellingen. Het is dus beter om geen hoogcalorisch gas te gebruiken/winnen voor deze sector, maar om met voorrang te investeren in duurzame manieren van energieopwekking bij de industrie.

Burgerperspectief

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt. In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld.

In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem

Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Bodemdaling

0001835755

Gaswinning leidt tot bodemveranderingen en dat kan leiden tot aardbevingen en (verdere) bodemdaling. Bodemdaling leidt tot schade voor gebouwen, gemalen, (drink)water en natuur. Ook de landbouw ondervindt schade van bodemdaling. Het moeten herstellen van deze schade leidt tot onnodige kosten.

Eventuele schade aan woningen door bodemdaling en aardbevingen zorgt voor schade aan de mens in de vorm van waardedaling van koopwoningen en emotionele klachten door onzekerheid over het optreden en het oplossen van dergelijke schade.

In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Hierbij is het ONDUIDELIJK om welke informatie het hierbij gaat. Ik vind dat u als *verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een* volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil).

Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. Ik roep u op om de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet te beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen.

Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Nulmeting

Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er nulmetingen van alle woningen in het wingebied moet worden gemaakt.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Dit heb ik nog niet gezien. Ik ben bij de bijeenkomst in Assen geweest en was geschokt hoe eenzijdig hier het beeld gepresenteerd word van de gaswinning. Iedereen praat elkaar na en

verantwoordelijkheden worden voortdurend verschoven. Dat heeft mij niet gerust gesteld, eerder ernstig ongerust gemaakt!

Het winningsplan en ontwerpbesluit waren voor mij niet te doorgronden en de inloopbijeenkomst in Assen heeft mij niet veel wijzer gemaakt. Daarmee heeft u niet voldaan aan het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B&W van Assen (o.a. opstellen MER!).

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Clustervergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

ZIENSWIJZE ONTWERP-INSTEMMINGSBESLUIT
WIJZIGING GASWINNING WESTERVELD

Roderwolde, 18 juni 2017

Ondergetekenden stemmen NIET in met het ontwerp-instemmingsbesluit wijziging gaswinning Westerveld dat ter inzage lag van 8 mei t.m. 19 juni 2017.

Redenen hiervoor zijn:

1. Er is onduidelijkheid over (de reikweidte van) bodemdalingen en aardbevingen en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor waterpeilen, landerijen, woningen en gebouwen in de gemeente Noordenveld.
2. Er wordt niet aangegeven hoe evt. schade aan woningen en gebouwen, voortvloeiend uit gaswinning, kan worden voorkomen of gereduceerd.
3. Wij zien geen duidelijk plan voor schadeafhandeling en monitoring door een onafhankelijke partij van evt. schade aan woningen en gebouwen ontstaan door de gaswinning.
4. Er is geen duidelijke informatie over hoe de **huidige** staat van woningen en gebouwen in het risicogebied wordt vastgelegd.
5. De NAM dient zich te houden aan de 7 artikelen van het besluit. Echter de NAM, in onze beleving, is niet een betrouwbare partij als het gaat over afhandeling van schade en communiceren met burgers. Onduidelijk is of de NAM wordt gecontroleerd op deze 7 artikelen.
6. Onduidelijk is hoe de NAM naar de betrokkenen gaat communiceren.
7. Concluderend stellen wij dat de uitwerking van het ontwerp-instemmingsbesluit op het gebied van veiligheid, schade en de gevolgen van beide, niet gedetailleerd genoeg is uitgewerkt.
8. Er was een publieksvriendelijke versie van dit instemmingsbesluit toegezegd. Deze is er niet. Waarom niet?

Ook namens

* AANGETEKEND VERZENDEN *

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 17 juni 2017

Onderwerp: zienswijze ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte Minister,

Als inwoners van de woonwijk Marsdijk (al 23 jaar) in Assen, van begin af aan en direct betrokken bij de werkgroep Stop Gaswinning Marsdijk Nu, maken wij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Wij vinden dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit daar in te geringe mate aan tegemoet komt.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt echter wel genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Bevingen met deze sterkte leiden volgens het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen. Wat we ook weten, is dat velden in het plangebied al hebben gebeefd.

Wij zijn van mening dat gaswinning onder Marsdijk, zijnde een woonwijk met 13.000 inwoners, gelet op de bekende en mogelijke gevolgen sowieso onverantwoord is.

<u>Vertrouwen</u>
De handelwijze van zowel de NAM als de nationale overheid inzake de gaswinnings- en aardbevingsproblematiek in Groningen tot nu toe, schept weinig vertrouwen in een voor ons adequate aanpak als zich problemen voordoen.

Dat vertrouwen is ook aangetast door de gang van zaken in Marsdijk. Immers, anders dan aanvankelijk toegezegd is de NAM toch al gestart met de gaswinning op basis van een "oude" vergunning. Juridisch moge zij wellicht daartoe gerechtigd zijn, het strookt niet met de letter en geest van de vernieuwde wetgeving. Daarom vragen wij ook stopzetting van de gaswinning nu.

Vertrouwen is de spil waar alles om draait, de kurk waarop een werkende democratie en een rechtstaat drijven. Daarom willen wij ook even stilstaan bij het gesprek dat u op 24 mei jl. in Assen heeft gehad met de werkgroep Stop Gaswinning Marsdijk Nu. Tijdens dit gesprek deed u namelijk meerdere keren oproepen als 'geloof me nu maar', 'vertrouw me' en 'u kunt de NAM vertrouwen'. Uitspraken die Marsdijkers overigens ook al moesten aanhoren van de NAM op haar informatiebijeenkomsten in januari jl. in het wijkcentrum van Marsdijk.
Het beroep dat u meermaals deed op ons vertrouwen, geeft ons juist het gevoel dat u zich kennelijk nog steeds niet volledig realiseert dat het vertrouwen van ons en vele andere burgers in de NAM, maar vooral ook in de Staat, werkelijk ten diepste is geschokt. Het raakt het vertrouwen in de rechtsstaat, in ons staatsbestel. Zaken die toch al onder druk staan.

Zoals u weet komt vertrouwen te voet, maar gaat het te paard. Als u en de regering er werkelijk iets aan gelegen is om dat vertrouwen te herstellen, is het noodzakelijk dat u ónderkent en érkent waardoor dat vertrouwen is geschonden.

Daarbij gaat het om zaken als:

- het gedurende meerdere decennia feitelijke en formele handelen/niet-handelen van zowel de NAM als de Rijksoverheid jegens burgers die benadeeld zijn/ worden door mijnbouwactiviteiten;

- het feit dat pas na langdurig aanhoudende en groter wordende druk aanpassingen in de houding van de NAM en de Rijksoverheid plaatsvinden, die dan echter halfhartig blijken te zijn;

- lokale en regionale rechtsongelijkheid in schade-beoordeling en schade-afhandeling door het toepassen van arbitraire grenzen en criteria;

- het niet erkennen en compenseren van marktschade bij onroerend goed t.g.v. het alom bekend zijn van de gaswinningsactiviteiten;

- het feit dat wet- en regelgeving inzake mijnbouw nog altijd duidelijk de sporen draagt van de tijd waarin zij is ontstaan, een tijd waarin de stand van de wetenschap, de verhouding tussen overheid en burger, maar ook de geopolitieke situatie wezenlijk anders waren dan nu;

- in het verlengde van het voorgaande punt hebben ook gevestigde opvattingen, inzichten en cultuur bij de Rijksoverheid in het algemeen en bij het ministerie van EZ in het bijzonder, in deze een wissel getrokken op de invulling van de zorgplicht van de overheid jegens haar burgers. E.e.a. wordt overigens nog versterkt

wanneer die overheid keer op keer de belangen van het grote bedrijfsleven (alsof het belang van multinationals synoniem zou zijn met het "algemeen belang") laat prevaleren boven de belangen van gewone burgers;

- het door u en door de NAM eenvoudig stellen dat alle schade tengevolge van een aardbeving onder/bij Marsdijk vergoed zal worden, werkt contraproductief zolang:
    - er in Groningen onderscheid wordt gemaakt op basis van arbitraire grenzen en criteria;
    - medewerkers van de Stichting Veilig Wonen in gewetensnood komen door de instructies die zij ontvangen voor de toepassing van die grenzen en criteria;
    - burgers gedwongen zijn om individueel jarenlang te vechten tegen de NAM (of een ander bedrijf) en/of de Rijksoverheid om hun rechten erkend te krijgen;

Voor een begin van een herstel van vertrouwen is het naar ons oordeel in ieder geval noodzakelijk, dat u ervoor zorg draagt dat:

1. de schade-beoordeling en -afhandeling echt onafhankelijk zijn, dus ook volledig los van het Ministerie EZ, snel (binnen een jaar) en ruimhartig plaatsvinden, waarbij de Staat zich niet alleen garant stelt voor de kosten, maar de vergoeding ook voorschiet en daarna zelf verhaalt op de veroorzaker;

2. de schaderegeling voor Groningen, inclusief de omgekeerde bewijslast, van toepassing wordt verklaard op het gehele land en dan geldend voor alle mijnbouwactiviteiten, dus ook voor schade door zoutwinning, steenkoolwinning, oliewinning, ondergrondse opslag, infiltratie etc..

Verder zal het voor een duurzaam herstel van vertrouwen waarschijnlijk onontkoombaar zijn dat de huidige wet- en regelgeving op het gebied van de mijnbouw in zijn geheel echt in overeenstemming wordt gebracht met de huidige inzichten over de relatie burger-overheid, veiligheid, milieu, rechtszekerheid, rechtsgelijkheid en rechtvaardigheid.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit is juridisch-technisch van aard. Het toont nauwelijks begrip en empathie voor de gevoelens van de bewoners en draagt daardoor niet bij aan het tot stand brengen van de noodzakelijke vertrouwensbasis.

De geruststellende teneur van de NAM in de informatiebijeenkomsten, van u in het eerder genoemde gesprek in Assen en in het ontwerp-instemmingsbesluit, alsmede de verwijzingen naar de toepasselijke schadeprocedures en rechtsmiddelen zijn evenmin toereikend. De druk blijft liggen bij de mogelijk getroffenen en niet bij de direct aanwijsbare veroorzaker.

Aangezien vertrouwen in de NAM en in u dus volledig ontbreekt, niet alleen bij ons maar in ieder geval bij veel andere Marsdijkers (zie de petitie van Marsdijk met 2.051 handtekeningen-met-de-pen, die in één week zijn aangeleverd), lijkt het ons voor u heel raadzaam, billijk en redelijk om niet in te stemmen met het Winningsplan Westerveld van de NAM.

Woongenot

Op dit moment beleven wij nog een ongestoord woongenot. De gaswinning draagt het risico van verstoring daarvan in zich. Het feit dat er onder ons huis weer gas wordt gewonnen - de laatste 40%, want de eerste 60% is al gewonnen voordat de woonwijk Marsdijk werd gebouwd - begint er al aan te knagen.
Mocht gaswinning uit overwegingen van algemeen belang toch als onvermijdelijk worden beschouwd, dan rust op u de verplichting aantasting van dat woongenot te voorkomen. Indien zich desondanks verstoring voordoet, dient u dat onverwijld en adequaat te (doen) herstellen.

Risicobeheersysteem

Maar als u toch gaat winnen, dan vinden wij het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen, een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM.
Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening al geregeld moeten zijn. Wij moeten kunnen zien of de NAM aan haar verplichtingen voldoet in geval van schade. Door dat plan pas ná de vergunning-verleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te laten leggen, lukt dat niet. Dat is ongewenst en onacceptabel.

Nulmeting

Wij lezen in het ontwerp-besluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat.
U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.
Wij willen daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van onze woning wordt gemaakt. Uiteraard zal de NAM daarbij moeten kunnen waarborgen dat dit op een onafhankelijke wijze gebeurt. Daarnaast gaan wij ervan uit dat de NAM zelf alle kosten hiervan voor haar rekening neemt.

Schadeafhandeling

In uw ontwerp-besluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om een en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerp-besluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van

schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Wij vinden dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.
U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan haar financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Nogmaals benadrukken wij dat het principe van omgekeerde bewijslast, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, ook voor deze gasvelden zal moeten gelden. Het is dan dus altijd aan de NAM om aan te tonen dat de schade niet het gevolg is van gaswinning.

Natuurgebied Drentse Aa
We moeten heel zuinig zijn op het prachtige natuurgebied van de Drentse Aa. Overheden en particulieren hebben hier veel geld en moeite in gestopt en doen dat nog steeds. Het vertegenwoordigt ook unieke en onvervangbare natuurwaarden. Door onder delen van dit gebied en aan de rand van dit gebied gas te winnen zien wij een gevaar voor het natuurschoon en de natuurwaarden van dit gebied. Nog een reden voor u om niet in te stemmen met winningsplan.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015, die u heeft omarmd, gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar onze mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerp-besluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar de drie inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerp-besluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Transitie

Bij ons thuis komt onze electriciteit natuurlijk al jarenlang van "groene stroom". Maar wij gebruiken nog steeds gas om het huis te verwarmen en om warm eten te bereiden. Ook dit moet zo spoedig mogelijk veranderen.
U heeft de noodzaak van transitie van gas naar duurzame energiebronnen al onderkend. Echter, nog steeds zien wij dat de overheid, met name op landelijk niveau, veel te weinig acties in concreto onderneemt om hier ook echt werk van te maken.
Er zijn Nederlanders die bezwaren hebben tegen windmolens in hun zicht, maar dat is geen excuus voor de traagheid in de transitie. Er zijn legio andere mogelijkheden en lokaties waar geen of minder bezwaren tegen zijn. De energiebronnen water, wind, zon en aarde zijn overal aanwezig.
Nederland heeft altijd voorop willen lopen in de technologische ontwikkelingen hiervan. In Nederland zijn de wetenschap én het bedrijfsleven hierin nog steeds zeer geïnteresseerd. Maar om daadwerkelijk gebruik te maken van alle kennis die Nederland hierover al heeft en nog kan verwerven, verwachten wij van u en de andere ministers hier veel meer geld in te steken.
Daarnaast dient u te zorgen voor een duurzaam gelijk speelveld, zodat investeerders in duurzame energiewinning niet langer worden benadeeld als het gaat om financiële e/o fiscale steun en investeringszekerheid.
De transitie in gang zetten is voor de regering alleen een kwestie van prioriteiten stellen.

Tenslotte

Dit alles overziend, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Wij sluiten ons verder aan bij de zienswijze van het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Assen.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats: Groen , datum: 16-6-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Ik hoop dat u deze brief serieus neemt en respectvol behandelt!

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

0075

0001837736

Plaats: Assen, datum: 18 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

2x bijlage 1 ook

bijlage 1.
C. Franken.

Geachte minister,
Ik voeg aan de brief een persoonlijke ervaring toe waardoor ik de noodzakelijke zorgvuldigheid en het nemen van verantwoordelijkheid door de NAM niet ervaren heb. Het heeft te maken met de informatiebijeenkomst in ons wijkcentrum, georganiseerd en gegeven door de NAM.
- de uitnodiging voor de bijeenkomst werd 1 (!) dag voor de bijeenkomst per post bezorgd
- op de vraag hoe dit kan legde de NAM de verantwoordelijkheid volledig buiten zich neer, bij de postbezorgers van de sociale werkplaats. De NAM had op tijd de opdracht / post daar afgeleverd. (maar verzuimd te controleren én wilde niet de bijeenkomst verschuiven toen dit probleem duidelijk werd).
- de informatiebijeenkomst was te kort ~~en~~ (30 minuten) en was te globaal / technisch.
- op de belangrijkste vraag / wens "kunt u garanderen dat alle schade binnen 6 maanden afgehandeld wordt", werd niet geantwoord. Vraag is meerdere keren gesteld
- er was te weinig plaats tijdens de informatiebijeenkomsten (ik ben 2 uur later teruggekomen – eerder geen plaats; door de late berichtgeving was opgave niet mogelijk – hoewel ik via het opgegeven telefoonnummer wel gemeld had – voicemail)

Dit alles onderschrijft dat mijn vertrouwen nu (tot) laag is, onafhankelijk en deugdelijk advies én besluit is nodig.

mvg

Aan: Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

betreft: bezwaar tegen ontwerpbesluit Winningsplan Westerveld.

Geachte heer/mevrouw/minister,

Als inwoners van Assen willen wij U, de minister uitdrukkelijk oproepen geen toestemming te geven.
Voor wat betreft de verdere argumentatie sluiten wij ons aan bij de door de Gemeente Assen ingediende (zogenaamde) zienswijze

Met vr1. groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

0077
* 0 0 0 1 8 3 7 3 8 *

Plaats: Bovensmilde, datum: 17-6-2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld, met Bijlage (toelichting)

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.
Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vri... deli...

Ministerie van Economishce Zaken
Directie Energie en Omgeving

Betreft: toelichting bij de brief van ontwerp-
instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Uit onze ervaringen als inwoners van Bovensmilde,
6 km vanaf het centrum van Assen, maken wij ons
terecht zorgen.
Wij wonen 12 jaar in het huis aan de
en hebben daar in die tijd al een aantal aardbevingen
mee gemaakt. Eén was zo erg, dat wij de dakpannen op
ons huis hoorden rammelen. Ook zagen wij bij meerdere
bevingen scheuren in de muren van ons huis ontstaan.
Maar als inwoner weet je niet waar je daarom trend
terecht kunt om dit te melden, immers wij wonen niet
in het schade gebied van de Provincie Groningen en
hebben daardoor geen recht op enige schadevergoeding.
Toch vragen wij ons terecht af hoe lang wij hier nog
veilig kunnen wonen, want het probleem beperkt zich
echt niet alleen tot in de provincie Groningen.

Met de vriendelijke groeten,

getekend, 17 Juni 2017,

Zienswijze Winningsplan Westerveld

INHOUD **BLAD**

1	INLEIDING	3
2	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	4
2.1	Samenvatting	4
2.2	Conclusie	5
3	MAATSCHAPPELIJKE IMPACT	7
4	COMMUNICATIE	9
5	REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN	10
5.1	Doelmatigheid	10
5.2	Kaders schade	10
5.3	Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa	10
5.4	Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden	12
6	PRODUCTIE	13
6.1	Productie put Vries-10	13
6.2	Productiesnelheid	14
6.3	Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit	14
7	ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN	16
7.1	Onzekerheden	16
7.2	Ontbrekende/onjuiste gegevens	16
8	BODEMBEWEGING	18
8.1	Bodemdaling	18
8.2	Bodemtrilling	18
8.3	Reservoirstimulatie/ Fracken	18
9	SCHADE	20
9.1	Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)	20
9.2	Afhandeling van schade	21
9.3	Lusten en lasten	22
10	RISICOBEHEERSYSTEEM	23
11	ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT	25

1 INLEIDING

Op 8 mei 2017 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit op het winningsplan Westerveld gepubliceerd. In uw ontwerp-instemmingsbesluit geeft u tevens uw reactie op het advies dat de gemeente Assen in januari 2017 op het winningsplan uitbracht.

Het advies was om niet in te stemmen met het winningsplan. Subsidiair is onder andere aangegeven dat onafhankelijke validatie, schadebeperking, schadeafwikkeling en een risicobeheersysteem op voorhand goed moeten zijn geregeld.

Uw ontwerp-instemmingsbesluit komt op een aantal punten tegemoet aan dit advies. Het advies gaat niet alleen over de technisch juridische aspecten. Het winningsplan is ook beoordeeld op de maatschappelijke consequenties. De aanleiding voor de gewijzigde Mijnbouwwet (Mbw) was immers vooral om het burgerperspectief goed mee te nemen in de beoordeling van de winningsplannen.

In de afgelopen periode is er meer aandacht gekomen voor de veiligheid en het welzijn van inwoners die op en nabij gasvelden wonen. Onder andere vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

2 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

2.1 Samenvatting

Vanuit betrokkenheid, zorg en oprechte belangstelling heb ik het winningsplan en uw ontwerp-instemmingsbesluit bestudeerd. Vanwege de zorgen over de directe en indirecte gevolgen van de gaswinning op het leven van de inwoners van het gebied en de invloed op natuur en milieu, dien ik deze zienswijze in op uw ontwerp-instemmingsbesluit.

Na bestudering van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit kom ik tot de volgende opmerkingen.

Veiligheid
Uit het winningsplan en de bijbehorende adviezen van TNO en Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) maak ik op dat er weliswaar geen veiligheidsrisico's bestaan voor de gebieden in en rond de gasvelden en de inwoners, maar dat er wel schade – waaronder constructieve – kan ontstaan aan gebouwen. In het advies van de gemeente is aandacht gevraagd voor onzekerheden omtrent allerlei berekeningen. Omdat rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerde de gemeente met uiterste terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningen van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U ben daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.

Productieniveau, - snelheid en duur van het instemmingsbesluit
In het ontwerpbesluit is niet onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende tien jaar noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Ik vind het onwenselijk dat het instemmingsbesluit een looptijd heeft van tien jaren. Voorts moet het instemmingsbesluit beperkingen aan het productietempo (voorkomen van fluctuaties) bevatten.

Communicatie
Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en over eventuele schade aan hun eigendommen. In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn voor advisering en inspraak door burgers en lokale overheden. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.

Voorkomen en beperken van schade
In de Mijnbouwwet ligt vooral de nadruk op het voorkomen van schade door mijnbouw (preventief handelen, zie bijvoorbeeld artikel 33 Mbw, en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen).

U beperkt het begrip schade ten onrechte tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat leidt dus tot een ander toetsingskader.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Het is goed dat u op dit punt de ideeën van de gemeente over afhandeling van schade onderschrijft en dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden.

Meet- en regelprotocol
Er zijn tal van onzekerheden bij berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 op de schaal van Richter en daarmee een grote kans op constructieve schade. Inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Het is daarom, als u toch gaat winnen, van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld. De NAM is verplicht een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens (dit zijn velden die eerder hebben gebeefd) op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus al bij het winningsplan ter instemming gevoegd moeten zijn. Ook zou een risicobeheerssysteem voor alle velden moeten worden aangelegd.

Fracken en zuurstimulatie
Fracken en zuurstimulatie zijn risicovolle technieken. Daarom ben ik verheugd dat u het advies van de gemeente heeft overgenomen en vastgelegd in artikel 1 van uw besluit. Onduidelijk is echter aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Daarmee wordt het burgerperspectief in die situatie niet voldoende ingevuld.

2.2 Conclusie

In het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, komt u deels tegemoet aan het advies van de Onderzoekraad voor de Veiligheid (OvV). Dat geeft aan dat het burgerperspectief structureel

en herkenbaar moet worden meegewogen in de besluitvorming. In uw afweging zijn echter de effecten van de gaswinning in het gebied -en met name ook het voorkomen van die effecten- onvoldoende meegenomen. Het gaat dan om de directe en indirecte gevolgen zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.

In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijk voorschriften opgesteld en gaat daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen moeten worden.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd weinig bekend over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en is het deels gissen wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van de SodM over de Groninger situatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een zwaarte van meer dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat een dergelijke of veel zwaardere beving zich niet voor zal doen.

Tal van zaken zijn in het winningsplan nog niet uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets/ Milieu Effect Rapportage voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij onder andere het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit vereist. Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Dit zijn belangrijke zaken die in het winningsplan ontbreken en die niet te herstellen zijn in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt, is dit een ernstige aantasting van de rechtszekerheid van inwoners.

Dit alles overziend, vind ik dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld.

3 MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Uit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen schade, veiligheidsbeleving en gezondheidsklachten. Schade aan de eigen woning, maar ook schade in de omgeving gaan gepaard met een sterk verlaagd gevoel van veiligheid. Ik wil niet in een situatie belanden waar zich dit voordoet.

In een gebied met schade door gaswinning zijn meer gezondheidsklachten en zien we een zelfde patroon als bij het ervaren van onveiligheid. Meer mensen zijn daar psychisch ongezond en een hoger percentage gaat regelmatig naar de huisarts.

Op 1 maart jongstleden heeft de rechtbank Noord Nederland geoordeeld dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) aan een deel van de inwoners van het Groningenveld de immateriële schade moet vergoeden. De NAM is aansprakelijk voor de door inwoners van het Groningenveld geleden en/of nog te lijden immateriële schade, als gevolg van aardbevingen. Belangrijke reden voor de uitspraak is dat de NAM volgens de rechtbank ernstige inbreuk maakt op een fundamenteel persoonlijkheidsrecht, namelijk het recht op een ongestoord woongenot.

Door de jarenlange ontkenning van de aardbevingsproblematiek is het vertrouwen bij de bevolking weggevloeid in alle instituties die te maken hebben met de gaswinning en de gevolgen daarvan. Het is belangrijk dit vertrouwen te herstellen. Bij de beoordeling van het winningsplan moet daarom, conform het advies van OvV, niet alleen naar een acceptabel veiligheidsniveau worden gekeken, maar ook naar de effecten op schade en maatschappelijke acceptatie.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit houdt u te weinig rekening met de maatschappelijke gevolgen.

Ik vind dat u:

1. **In navolging van het door u omarmde advies van de OvV de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant moet benoemen en betrekken in uw afweging.**

Energiebeleid

In het ontwerp-instemmingsbesluit gaat u in op het beleid omtrent energie. U geeft terecht aan dat Nederland aardgas nodig heeft. De reden hiervan is onder andere een achterblijvend rijksbeleid op het vlak van verduurzaming van de energievoorziening.

U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen zodat Nederland minder afhankelijk is van gasimport. In dit verband wijs ik u er op dat een deel van het Nederlandse aardgas nog altijd bestemd is voor export. Noorwegen zou graag aardgas aan Nederland leveren. Ik kan geen andere reden dan economische bedenken, om niet in te gaan op dit aanbod.

Bovenstaande overziend doet mij concluderen dat u een belangenafweging maakt tussen economie en inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U bent bevoegd om deze afweging te maken. Maar wees hier dan eerlijk en transparant over en neem dit op in de definitieve beschikking.

Het valt mij op dat u in de instemmingsbesluiten inzake gaswinning uit het Groningenveld uitgebreid tracht te motiveren waarom de door u vergunde winningsniveaus nodig zijn voor leveringszekerheid. In het onderhavige ontwerpbesluit lijkt u voetstoots aan te nemen dat de in het winningsplan Westerveld aangevraagde niveaus noodzakelijk zijn.

Ik lees nergens in de tekst uw motivatie over de noodzaak om de in het Winningsplan genoemde hoeveelheden ook in relatie tot het tijdsverloop te winnen. Anders gezegd: Zijn de genoemde hoeveelheden wel nodig ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek veiliger gewonnen worden? Bijvoorbeeld op plekken zonder stedelijke bebouwing of bebouwingsconcentraties?

Ik vind dat u:

1. **Een duidelijker motivering moet geven over de afweging die u maakt.**
2. **Moet aantonen dat de genoemde hoeveelheden nodig zijn voor de leveringszekerheid.**

4 COMMUNICATIE

Inwoners in het gebied dat het winningsplan Westerveld bestrijkt, hebben zorgen over hun veiligheid en eventuele schade aan hun eigendommen. Inwoners van de Asser woonwijk Marsdijk hebben aangeven tegen gaswinning te zijn en daarom meer dan 2.000 handtekeningen verzameld en aan u overhandigd. Duidelijk is daarmee dat het maatschappelijk draagvlak voor gaswinning hier zwaar onder druk staat.

In 2015 heeft de OvV vijf aanbevelingen gedaan over aardbevingsrisico's in Groningen. De OvV wilde meer aandacht voor veiligheid in de besluitvorming. Ook zouden NAM en EZ meer moeten communiceren over de onzekerheden in de voorspellingen en hoe zij hiermee om wil gaan. Dit heeft geresulteerd in vijf aanbevelingen.

Eén van de vijf aanbevelingen was het burgerperspectief meenemen in de besluitvorming van winningen. Dit heeft u gedaan door in de nieuwe Mijnbouwwet lokale overheden en inwoners een rol te geven in de besluitvorming door middel van inspraak.

In uw brief van 14 april 2017 (kenmerk DGETM-EO/17049086) gericht aan de colleges van B&W concludeert u dat de oude winningsplannen werden geschreven door experts voor experts en dat deze dus ongeschikt zijn om ter advisering en ter inspraak aan burgers en lokale overheden voor te leggen. Het winningsplan Westerveld dat nu ter besluitvorming voorligt is nog geschreven in deze oude stijl.
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. Uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Ik constateer dat deze nog niet gerealiseerd zijn en dat u enkel verwijst naar een drietal (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners.

Van uw voornemen om te komen tot transparante en consistente communicatie komt nog weinig terecht in dit ontwerpbesluit. Vanuit de belangen van inwoners, verwacht ik dat NAM en het ministerie van EZ zorgvuldiger en publieksvriendelijker communiceren met de burgers. Het verhelderen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op dit gebied en hier op een transparante wijze uitvoering aan geven gebeurt op dit moment nog niet.

Het winningsplan is lastig te lezen voor niet-ingewijden. De nadere toelichting tijdens inloopavonden is naar mijn mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.

Door het niet begrijpelijk zijn van zowel het winningsplan als het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonerperspectief. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.

Ik vind dat:

1. **Het winningsplan en ontwerpbesluit op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet voldoen aan ministeriële toezeggingen en er daarom een nieuw winningsplan en ontwerpbesluit moeten komen.**

5 REIKWIJDTE EN KADERS WINNINGSPLAN

5.1 Doelmatigheid

Onduidelijk blijft aan welke kaders het winningsplan is getoetst. Deze toetsing draait volgens u vooral om planmatig beheer. Hierbij gaat het om de vraag of de door de mijnbouwonderneming in het winningsplan aangegeven winbaarheidsfactor reëel is, gezien de technische parameters en geologische omstandigheden van het reservoir.
U concludeert dat het winningsplan Westerveld op basis van deze toetsing voldoet aan wettelijke eisen die gesteld worden aan planmatig beheer en dat u daarom geen reden ziet instemming met het winningsplan te weigeren of voorschriften eraan te verbinden.

Ik ben van mening dat een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Ook vind ik dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit moet leiden. Ik licht dit standpunt in de paragrafen 5.3 (Natuur en milieu) en 9.1 (Voorkomen van schade) nader toe.

5.2 Kaders schade

Voor het begrip 'schade' verwijst u naar artikel 36, eerste lid, onderdeel a, van de Mijnbouwwet (Mbw) en de mogelijke aansprakelijkheid van de NAM voor schade die ontstaat door de gaswinning op grond van het Burgerlijk Wetboek Boek 6 artikel 177 - deze te vergoeden. Daarbij zal volgens u het schadebegrip zoals dat gehanteerd wordt in het kader van het Burgerlijk Wetboek leidend zijn. Daarbij verwijst u nog naar het landelijk loket mijnbouwschade, waar personen met schade als gevolg van gaswinning zich per 1 januari 2017 kunnen melden.

Uw opvatting over het begrip schade is te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mbw genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mbw en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u moet het winningsplan daarop beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.

5.3 Natuur en milieu – Nationaal Park Drentsche Aa

De gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa zijn in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.

Het Drentsche Aa-gebied is niet alleen een Natura-2000 gebied. Voor het stroomdal van de Drentsche Aa is als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water ook een maatregelenpakket

van kracht om de waterkwaliteit in het gebied te verbeteren ter ondersteuning van het behoud en de ontwikkeling van kenmerkende natuurwaarden. Dit maatregelenpakket is vastgesteld door de provincies Groningen, Drenthe en het waterschap Hunze en Aa's en wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van laatstgenoemd waterschap.

De Natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het winningsplan moet zich daarom niet beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000 gebied / Nationaal Park. De natuurtoets zal ook uitsluitsel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervindt door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.

Voorts meen ik dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden.
Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa.

Al met al zal uit hoofde van art. 24 Mbb en het Besluit MER nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu. Ik begrijp niet hoe u zonder die informatie nu al een oordeel kunt hebben over de gevolgen van het winningsplan voor natuur en milieu (art. 36 lid 1 sub c en d Mbw). Ik maak er bezwaar tegen dat die informatie niet reeds op dit moment bekend is en dus geen onderwerp kan zijn van zienswijzen/inspraak. U zult het ontwerpbesluit – aangepast aan en mét de nieuwe milieu-informatie – daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mbw een zienswijze in te dienen.

Ik vind dat:

1. **Uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Dit gebrek zou feitelijk moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld.**
2. **Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag cq. vergunning de rechtszekerheid in het gedrang.**
3. **Voor het onderhavige winningsplan een MER-rapportage verplicht is, conform art 7.2a van de Wet Milieubeheer in samenhang met art. 2.8 van de Wet natuurbescherming en u derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage moet leggen.**

5.4 Reikwijdte winningsplan voor verschillende velden

U motiveert het handhaven van het winningsplan Westerveld en (elf) gasvoorkomens vanuit de technische productiebenadering, die daaraan in het verleden ten grondslag heeft gelegen. Daaraan voegt u toe de overlap van bodemdalingskommen, zoals die historisch werden betrokken. Gegeven de eindfase van productie uit het Westerveld systeem ziet u geen aanleiding om deze aanpak te wijzigen.

Ik vind dat u:

1. **Uw besluit hiermee voldoende heeft gemotiveerd.**

6 PRODUCTIE

6.1 Productie put Vries-10

U stelt dat "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, er na een nieuw boring geen wijziging van het winningsplan nodig is".

Artikel 24, lid 1 van het Mijnbouwbesluit bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten.
Voor zover ik heb kunnen nagaan is in het vigerende winningsplan geen boorput benoemd die zich verhoudt tot de specifieke kenmerken van put Vries-10. Put Vries -10 zit dus niet in het vigerende winningsplan. Volgens mij is daarom uw antwoord in strijd is met de strekking van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.

Pas in het onderhavige winningsplan staat dat in Vries Zuid een nieuwe put is geboord (Vries-10) ter vervanging van put 3c die in 1994 al is geabandonneerd. Dit betekent dat er al 23 jaar geen gas meer uit dit veld is gewonnen. Is het dan uit oogpunt van zorgvuldigheid naar de inwoners toe correct om de NAM toe te staan op basis van het vigerende winningsplan voor het gasveld Vries-Zuid gas uit een nieuw geboorde put te winnen?

Overigens wijs ik u erop dat ook in het onderhavige winningsplan de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb). Zie bijvoorbeeld paragraaf B4.1 (plaats en wijze waarop koolwaterstoffen in verbuizing treden). Die zeer globale omschrijving voldoet geenszins aan de vereisten van art. 24 lid 1 sub e, f, g en h Mbb). Ook is, in strijd met art. 24 lid 1 sub e Mbb, niet vermeld hoeveel boorgaten bij de winning worden gebruikt. Integendeel, in B4 wordt dat juist uitdrukkelijk in het midden gelaten. Ik verzoek u in het instemmingsbesluit concreet aan te geven welke boorgaten nu wel en welke niet in dit winningsplan zijn opgenomen.

Ik vind dat:

1. **Door het in gebruik nemen van put Vries-10 gehandeld wordt in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24 van het Mijnbouwbesluit.**
2. **Zowel NAM, als uw ministerie van EZ in deze zaak niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden hebben gecommuniceerd en geacteerd.**
3. **Vanuit burgerperspectief het onbegrijpelijk is, dat na ruim 20 jaar zonder gaswinning uit het veld Vries Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Ik vind dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.**
4. **De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoet aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1 van het Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.**

6.2 Productiesnelheid

De snelheid waarmee gas uit de bodem wordt onttrokken is van invloed op de bodemtrilling. Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) stelde onlangs dat in het Groningengasveld een versnelling van de drukafname overwegend samenvalt met een toename van de aardbevingsdichtheid. Daarom is daar het advies van het SodM om tot optimalisatie van clusteroperaties te komen teneinde (regionale) fluctuaties te vermijden of zo laag mogelijk te houden.
Dit fenomeen kan mogelijkerwijs ook voor de gasvelden in het Winningsplan Westerveld van toepassing zijn. Ook voor die velden geldt dan logischerwijs dat fluctuaties zo veel mogelijk voorkomen moeten worden.

In het instemmingsbesluit geeft u aan dat ondanks de ervaringen in Groninger gasveld dat dit onderdeel niet is meegenomen in het winningsplan Westerveld. U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingssnelheid." Deze stelling wordt door u niet met feiten onderbouwd.

Ik vind dat u:

1. **Wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.**

6.3 Totale productie en fluctuaties en duur van het besluit

In uw ontwerp-instemmingsbesluit stemt u in met de door NAM aangegeven verwachte totale winning per gasveld. Daarbij is aangegeven dat de winning uit het Westerveld systeem naar verwachting tot 2023 zal plaatsvinden, met uitloop tot uiterlijk 2028.

Ik constateer dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. Gaswinning uit deze kleine velden is géén gegeven. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen – informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).

Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaar, waarna opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden moet worden bezien. Immers, het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mbw (voorkomen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Ik bepleit daarom een ijkmoment over vijf jaar in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie worden meegenomen.

Tevens geeft u in uw besluit niet aan in welk tempo dit gas mag worden gewonnen en in hoeverre fluctuaties in winningsniveaus vermeden moeten worden. Enkel het feit dat het hier gaat om gasvelden waarvan de productie zich in de "eindfase" bevindt is volgens mij onvoldoende reden om niet op deze aspecten in te hoeven gaan.

Ik vind dat u:

1. **De noodzaak van de gaswinningen uit het Westerveld systeem moet onderbouwen en ook aandacht moet schenken aan (het voorkomen van) fluctuaties in het winningsniveau.**
2. **De geldigheidsduur van een winningsvergunning terug moet brengen tot vijf jaren.**

7 ONZEKERHEDEN/ ONTBREKENDE ZAKEN

7.1 Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over deze onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen in hoeverre u hiermee rekening houdt in de besluitvorming.

In uw ontwerpbesluit bent u ten onrechte weinig terughoudend is het verbinden van conclusies aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. Er zijn immers tal van onzekerheden als het gaat om de effecten van aardgaswinning.

Ook heeft de OvV in 2015 u aanbevolen nader onderzoek te doen naar kennisontwikkeling van de diepe ondergrond. Uit voortschrijdende inzichten van de afgelopen drie jaar blijkt dat de stappen die gemaakt moeten worden nog erg groot zijn en laten zien dat het onderzoek nog in de kinderschoenen staat. De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Commitee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken vervolgens door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.

Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypotheses en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. De bij het onderzoek betrokken wetenschappers behoren tot de besten op hun vakgebied. Na 30 jaar ervaring en vier jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.

Ik vind dat u:

1. **In de besluitvorming niet transparant bent hoe de genoemde onzekerheden zijn afgewogen in de besluitvorming.**
2. **Gelet op de onzekerheden nu niet tot een afgewogen besluit kunt komen.**

7.2 Ontbrekende/onjuiste gegevens

Ik dring er bij u op aan om een nieuwe Seismische Risico Analyse (SRA) uit te voeren omdat er geen rekening is gehouden met de ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid en andere voorkomende bebouwing en functies. In relatie tot het Werklandschap Assen-Zuid wijs ik u op de aard en omvang van de bebouwing. Het kan niet zo zijn, dat er in een beoordeling van risico's

geen rekening wordt gehouden met een grote ruimtelijke ontwikkeling, die reeds in een bestemmingsplan is vastgelegd (Bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid vastgesteld op 27-10-2011). De infrastructuur voor dit plan is inmiddels gedeeltelijk gerealiseerd. Nu u een instemming geeft voor een groot aantal jaren, die deels samenvallen met de planperiode van dit bestemmingsplan, zou u deze nieuwe ontwikkelingen moeten meenemen in uw afweging.

Ik kan niet beoordelen of in de SRA wel rekening is gehouden met andere recente bestemmingsplannen die nog geheel of gedeeltelijk moeten worden gerealiseerd.
De gehanteerde bevolkingsdichtheden in de risicomatrix voor Eleveld zijn niet correct. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km2 in plaats van de 250-500 inw/km2 die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.

Ik vind dat u:

1. **Een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld.**

Het winningsplan is voor meerdere uitleg vatbaar. In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. Onder andere over de begrenzingen van de gasvelden Vries Centraal en Vries Zuid en Zevenhuizen/ Zevenhuizen West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Het is niet duidelijk over welke velden het gaat. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Ik wijs u hierbij op hetgeen er onder 6.1 staat over de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen. Hierdoor is het voor inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.

Ik vind dat u:

1. **Het ontwerpbesluit en het winningsplan op dit punt moet corrigeren en opnieuw ter inzage moet leggen.**
2. **Niet kunt instemmen met een winningsplan dat niet nauwkeurig omschrijft waarvoor instemming wordt gevraagd en dat niet voldoet aan de bepalingen uit de Mijnbouwwet.**

8 BODEMBEWEGING

8.1 Bodemdaling

Ik ben verheugd dat u het advies van de gemeente ten aanzien van bodemdaling heeft overgenomen.

8.2 Bodemtrilling

Het advies om seismische meetapparatuur te plaatsen en het risicobeheersysteem te ontwikkelen en operationeel te hebben heeft u onvoldoende uitgewerkt. Ook de volgordelijkheid is niet correct. Door de uitwerking pas na het besluit aan de NAM te vragen hebben lokale overheden en inwoners geen zicht op de concrete uitwerking ervan. Bovendien heeft u een aantal maatregelen ten onrechte slechts voorgeschreven voor de velden Eleveld en Vries-Zuid. In hoofdstuk 10 kom ik hierop terug.

Over vallende objecten biedt u onvoldoende duidelijkheid. Hierdoor is het niet mogelijk om te beoordelen in hoeverre zaken als vallende objecten zijn meegenomen in de overwegingen die aan het winningsplan ten grondslag liggen.

Ik vind dat u:

1. **Alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten in uw afweging zijn meegenomen.**

8.3 Reservoirstimulatie/ Fracken

Er is weliswaar aandacht voor de risico's van deze technieken in artikel 1 van uw besluit, maar onduidelijk is welke paragraaf van het winningsplan nu precies niet van toepassing is verklaard.

U geeft echter ook aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend moet worden en afhankelijk van de aard van de wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Bij een minimale wijziging kunt u dan de bagatelclausule in werking stellen en niet de uitgebreide procedure volgen. Dit doet volgens mij geen recht aan het burgerperspectief.

Ik vind dat u:

1. **De bagatelprocedure om alsnog zuur- of hydraulische stimulatie mogelijk te maken, niet toe moet passen.**
2. **Precies moet aangeven welk paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.**

9 SCHADE

9.1 Voorkomen van schade (wettelijke verplichting)

De gemeente adviseerde u om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1 sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze moet voor advies voorgelegd worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat u van mening bent dat de op grond van de Mijnbouwwet vereiste preventieve maatregelen in voldoende mate zijn beschreven. U geeft hierbij aan dat sommige velden uit het Westerveld systeem al uitgeproduceerd zijn en andere velden alleen in een optimistisch scenario nog zullen produceren. Het niveau van de nog resterende productie is beperkt. Ten slotte merkt u op dat voor de bevende velden Vries-Zuid en Eleveld in het winningsplan melding wordt gemaakt van de plaatsing van versnellingsmeters. U verwijst naar de onderdelen C3, C4, D3 en D4 uit het winningsplan.

In de betreffende paragrafen van het winningsplan is aangegeven dat het huidige monitoringsnetwerk van het KNMI voor voorkomens in risicoklasse I toereikend is en geen additionele monitoringsmaatregelen hoeven worden getroffen. De NAM geeft aan verdere monitoring in overweging te nemen. Waarbij zij denken aan het plaatsen van versnellingsmeters.

Ik ben van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. Overigens benoemt u in dit verband terecht de velden Vries-Zuid en Eleveld ook nog als bevende velden. De Mijnbouwwet maakt bij haar afwegingskader voor het al dan niet instemmen met een winningsplan geen onderscheid naar productiefasen of omvang van de productie of grootte van de gasvelden. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).

Ik vind dat:

1. **Omdat er nog diverse velden uit het Westerveld systeem in productie zijn, de vereisten uit de Mijnbouwwet onverminderd van toepassing zijn. Het winningsplan dus een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door gaswinning. U het winningsplan niet ontvankelijk moet verklaren, althans daaraan uw instemming moet onthouden.**
2. **De toezegging van de NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te verblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U**

stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

9.2 Afhandeling van schade

Van belang is een adequate regeling voor afdoening en vergoeding van schades. Dit moet volgens een harde voorwaarde zijn, alvorens door uw minister een positief besluit op dit winningsplan kan en mag worden genomen. Net als in het aardbevingsgebied Groningen zou u ook in onze regio een volledig onafhankelijk orgaan in moeten stellen voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten. Ten slotte acht ik het van belang dat u in uw besluit opneemt dat bij een schademelding opdracht gegeven wordt tot het doen van onderzoek naar de oorzaak van de schade. Hiermee kan de huidige wijze van onderzoek verbeterd worden.

In uw ontwerpbesluit geeft u aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Voorts geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie – overigens is onduidelijk welke informatie u bedoelt – moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken.

Het is verheugend dat u in uw ontwerp-instemmingsbesluit regels stelt om één en ander te bewerkstelligen. Ik ben echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. De NAM als gasproducent en vergunninghouder én u als vergunningverlenende en toezichthoudende instantie en de Staat als ontvanger van de aardgasbaten dragen hierin namelijk de primaire verantwoordelijkheid. Decentrale overheden hebben in dit verband vooral de verantwoordelijkheid om op te komen voor het lokale belang en het belang van hun inwoners.

Ik vind dat u:

1. **Als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor ons is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn.**
2. **Uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.**
3. **Zorg moet dragen dat als NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat.**
4. **In de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken voor natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. (lees: ondernemers met bijvoorbeeld een BV of NV).**

5. **Net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.**

9.3 Lusten en lasten

U geeft aan dat u de toezegging heeft gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten-lastenverdeling voor onder andere mijnbouw te verkennen. Daarnaast werkt de koepelorganisatie NOGEPA aan een gedragscode, waarin ook aandacht wordt besteed aan maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie.

Ik constateer dat het u in uw besluit op het winningsplan gaat om een afweging tussen economische belangen en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. U kiest in het ontwerp-instemmingsbesluit voor het eerste. Als inwoner moet ik het doen met "verkenningen" en "werken aan" met betrekking tot de lusten c.q. compensatie.

Ik vind dat u:

1. **In uw besluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.**

10 RISICOBEHEERSYSTEEM

In hoofdstuk 7 (Onzekerheden/ Ontbrekende zaken) ben ik ingegaan op de onzekerheden van berekeningen en voorspellingen van bodemdaling en bodemtrilling bij gaswinning. Huidige modellen zijn niet goed in staat de seismiciteit betrouwbaar te voorspellen volgens het SodM. Tcbb noemt een mogelijke bevingszwaarte van 3,9 en daarmee een grote kans op constructieve schade. Onze inwoners moeten beschermd worden tegen dit risico. Als u toch gaat winnen, is het daarom van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem wordt opgesteld voor:

- Bijsturen winning in geval van bevingen;
- Inzicht in aard en omvang bevingen;
- Vaststellen en begeleiden mogelijke schadegevallen.

Ik zie dat u in het ontwerpbesluit de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift echter niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling.

Ik constateer dat u de aanbevelingen van Sodm, de Tcbb en de Mijnraad heeft overgenomen en de NAM verplicht aanvullend enkele versnellingsopnemers te plaatsen bij de bevende gasvelden. Doel hiervan is bij een optredende beving een causaal verband te kunnen leggen tussen grondbeweging en schade aan gebouw en werken.
Het bijplaatsen van enkele meters is echter niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dat in het huidige winningsplan is aangeven (0,5 Mg ipv 1,5 Mg) vergelijkbaar met die worden toegepast in het Groningenveld.

Dit moet onderdeel zijn van een totaal meetplan waarmee een nauwkeuriger inzicht wordt verkregen in aard, sterkte en voorkomen van een beving en het epicentrum van een beving. Het huidig aantal meetpunten is hiervoor volstrekt onvoldoende (2 in Assen en 3 in omgeving Zevenhuizen). Hiervoor is een meetnetwerk nodig in de vorm van een stramien over de gasvelden die doorlopen tot ruim buiten het gasveld aangezien bevingen zich over grote afstanden kunnen verplaatsen. De gasvelden Vries en Eleveld hebben in het verleden al gebeefd waarbij de magnitudes van Eleveld zeker een vergelijkbaar niveau hebben met die van het Groningerveld. Naast versnellingsmeters zijn tiltmeters en glasvezelmeters noodzakelijk om verdraaiing, doorbuiging, verplaatsing en zetting van gebouwen te kunnen registeren; niet alleen in en boven de gasvelden maar ook daarbuiten.
Dit meetsysteem moet geheel worden ingericht en beheerd door een onafhankelijke organisatie op kosten van de NAM.

U verplicht de NAM een risicobeheersysteem voor de bevende voorkomens op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Echter om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Als inwoner moet ik kunnen zien of de NAM aan zijn

verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Tot slot vind ik dat de maatregelen die u voorschrijft (waaronder versnellingsmeters en een nulmeting) niet beperkt moeten blijven tot de velden Vries-Zuid en Eleveld, maar moeten gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Ik vind dat:

1. **u in het kader van rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve nulmeting aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd en in welk gebied de nulmetingen moeten worden uitgevoerd. Bij dit laatste vinden wij dat er nulmetingen moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
2. **vanwege de risico categorie van de velden Vries en Eleveld er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.**
3. **in het kader van de rechtszekerheid in de vergunning een door SodM goedgekeurd risicobeheersysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.**
4. **uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.**
5. **de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moet blijven tot de velden Eleveld en Vries Zuid maar moet gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.**

11 ARTIKELEN ONTWERPBESLUIT

Artikel 1:
Gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerp-instemmingsbesluit over winning en maatschappelijke risico's, zoals in voorgaande hoofdstukken van deze zienswijze is toegelicht ben ik van mening dat er geen instemmingsbesluit kan worden verleend aan het winningsplan Westerveld. Ik vind dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.

Artikel 2:
Ik kan instemmen met dit artikel.

Artikel 3:
In dit ontwerp-instemmingsbesluit zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners. Het meetplan van versnellingsmeters moet onderdeel zijn van een transparant risicobeheersysteem voor alle producerende gasvelden in de besluitvormingsfase van onderhavig winningsplan.

Artikel 4:
Een risicobeheersysteem is een cruciaal onderdeel van de besluitvorming over het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners. Het risicobeheerssysteem moet gelden voor alle velden uit het winningsplan waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 5:
Voor de afhandeling van schade legt u ten onrechte de verantwoordelijkheid primair neer bij de NAM in overleg met de decentrale overheden. Ik ben van mening dat u ervoor moet zorgen dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten.

Artikel 6:
Een representatieve nulmeting is in het besluit niet concreet uitgewerkt en gespecificeerd. Dit moet onderdeel zijn in de fase van besluitvorming van het winningsplan om invulling te geven aan de rechtszekerheid van inwoners en gaan gelden voor alle velden waaruit geproduceerd wordt.

Artikel 7:
Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Wij menen dat het winningsplan zou moeten gelden voor een periode van maximaal vijf jaren. Daarna moet opnieuw nut en noodzaak van gaswinning uit deze velden worden bezien.

Met vriendelijke groet,

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

19-06-2017.

Vereniging Dorpsbelangen Anloo

Anloo, 19 juni 2017

Ministerie van Economische zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster Vergunningen
Postbus 201401
2500 EK Den Haag

Betreft: winningsplan Westerveld

Geachte heer

Na enkele omzwervingen door een telefoonnummer dat in de Staatscourant stond en niet tot de juiste verbinding leidde ben ik blij dat ik u vandaag toch telefonisch heb kunnen spreken. Zeker ook met uw toezegging deze brief als tijdig te beschouwen en dat u hem mee zult nemen in de procedure, dank daarvoor.

Met ongeloof en grote bezorgdheid hebben wij, vereniging Dorpsbelangen Anloo, middels de media, kennis genomen van de wijziging in de vergunning voor gaswinning met betrekking tot het Westerveld. Na de berichtgevingen uit Groningen zijn wij extra bezorgd over gaswinning en de gevolgen daarvan in onze directe omgeving, deel uitmakend van de gemeente Aa en Hunze.
Deze gemeente is voorstander van verduurzaming in de energievoorziening. Wij kunnen dit principe steunen. Gaswinning hoort hier ons inziens dan ook niet bij.

Wij hebben begrepen dat het om een (gewijzigde) vergunning gaat.
Ons is onduidelijk hoe het met schadebeperking zit en schade afhandeling. Ook is ons onbekend of u beschikt over een risicobeheerssysteem in deze. Deze onduidelijkheden raken direct onze belangen wanneer door bevingen vanwege gaswinning schade ontstaat. Dit gebied heet niet voor niets Het Nationaal Park, en is vanwege de unieke historisch landschappelijke invulling van groot toeristisch, lees voor ons economisch, belang. Wanneer de gevolgen van gaswinning hier een item wordt heeft dit als gevolg dat het een onaantrekkelijk gebied wordt voor mensen om zich te vestigen of te recreëren en vrezen we zelfs wegtrekkende bewegingen. Helaas hebben we de gaswinning in Groningen als voorbeeld. Wij zien derhalve geen nut- en noodzaak van gaswinning in dit gebied.

De maatschappelijke impact is enorm en onze bezorgdheid navenant. De bijval in ons verweer van onze inwoners is dan ook als bijlage toegevoegd.

Hoogachtend,

Vereniging Dorpsbelangen Anlo

missio	Submit date	e:	Plaats:
1	-2017 19:00		Anloo
2	1-6-2017 19:01		Anloo
3	1-6-2017 19:04		Anloo
4	1-6-2017 19:04		Anloo
5	1-6-2017 19:05		Anloo
6	1-6-2017 19:20		Anloo
7	1-6-2017 19:23		Anloo
8	1-6-2017 19:25		Anloo
9	1-6-2017 19:33		Anloo
10	1-6-2017 19:40		Anloo
11	1-6-2017 20:20		Anloo
12	1-6-2017 20:45		Anloo
13	1-6-2017 21:02		Anloo
14	1-6-2017 21:06		Anloo
15	1-6-2017 21:08		Anloo
16	1-6-2017 21:29		Anloo
17	1-6-2017 21:47		Anloo
18	1-6-2017 22:06		Anloo
19	2-6-2017 05:31		Anloo
20	2-6-2017 05:51		Anloo
21	2-6-2017 06:49		Anloo
22	2-6-2017 09:29		Anloo
23	2-6-2017 13:59		Anloo
24	2-6-2017 14:00		Anloo
25	3-6-2017 10:07		Anloo
26	3-6-2017 15:20		Anloo
27	3-6-2017 16:41		Anloo
28	4-6-2017 19:07		Anloo
29	5-6-2017 09:32		Anloo
30	5-6-2017 09:35		Anloo
31	5-6-2017 09:49		Anloo
32	5-6-2017 09:51		Anloo

33	6-6 2017 08:25	Anloo
34	6-6-2017 09:45	Anloo
35	6-6-2017 20:28	Anloo
36	6-6-2017 20:29	Anloo
37	12-6-2017 11:05	Anloo
38	12-6-2017 16:55	Anloo
39	12-6-2017 17:54	Annen
40	14-6-2017 14:23	Anloo
41	15-6-2017 19:01	Anloo
42	15-6-2017 19:04	Anloo
43	15-6-2017 19:04	Anloo
44	15-6-2017 19:05	Anloo
45	15-6-2017 19:25	Anloo
46	15-6-2017 19:30	Anloo
47	15-6-2017 19:35	Anloo
48	15-6-2017 20:03	Anloo
49	15-6-2017 20:10	Anloo
50	15-6-2017 20:56	Anloo
51	15-6-2017 20:58	Anloo
52	16-6-2017 05:24	Anloo
53	16-6-2017 05:42	Anloo
54	16-6-2017 06:39	Anloo
55	16-6-2017 12:49	Anloo
56	16-6-2017 18:11	Anloo
57	16-6-2017 18:11	ANLOO
58	16-6-2017 20:08	Anloo
59	16-6-2017 20:12	Anloo
60	18-6-2017 09:44	Anloo
61	19-6-2017 19:21	Anloo
62	19-6-2017 19:27	Anloo

NAM Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V.

AANTEKENEN
Ministerie van Economische Zaken
Directie van Energie en Omgeving
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Uw ref.: DGETM/EO / 16179478
Brief Ref.
EP201706206974

Datum
19 juni 2017

Betreft: Zienswijze n.a.v. ontwerp-instemmingsbesluit wijziging Winningsplan Westerveld

Geachte heer, mevrouw,

NAM heeft kennisgenomen van het ontwerp-instemmingsbesluit met betrekking tot het Winningsplan Westerveld, zoals daarvan kennis is gegeven in Stcrt. 2017, nr. 24671.

Blijkens deze kennisgeving is het mogelijk op tot en met maandag 19 juni 2017 zienswijzen in te dienen naar aanleiding van het ontwerp-instemmingsbesluit. NAM maakt graag van deze gelegenheid gebruik.

I. Categorie II voorschriften voor categorie I velden (artikelen 3 en 4 van het instemmingsbesluit)

1. NAM heeft voor het Winningsplan Westerveld Seismische Risico Analyses (SRA) uitgevoerd volgens de SRA-leidraad van SodM. Daarbij zijn alle velden in het Westerveldsysteem ingedeeld in de laagste risicogroep (categorie I). Zowel TNO als SodM zijn het eens met die indeling. De Minister heeft deze conclusie overgenomen. Zoals de Minister terecht opmerkt in zijn conclusie op p. 25 van het ontwerp-instemmingsbesluit, volstaat volgens de SRA-leidraad in dat geval seismisch monitoren met het bestaande KNMI netwerk.

2. Volgens de SRA-leidraad is voor categorie I velden aanvullende monitoring en het opstellen van een risicobeheerssysteem niet nodig. Desondanks wordt er - op advies van SodM – in artikel 3 van het ontwerp-instemmingsbesluit aanvullende monitoring voorgeschreven in de vorm van het plaatsen van enkele versnellingsmeters in de omgeving van de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid. Daarnaast wordt in artikel 4 voorgeschreven dat NAM voor deze velden een risicobeheerssysteem opstelt.

3. De motivering die hiervoor door de minister wordt aangedragen is dat deze velden in de SRA "dicht bij de grens met categorie II liggen". NAM is het hier niet mee eens. De SRA-leidraad gaat uit van een indeling in drie categorieën, waaraan (van I naar III) steeds zwaardere eisen worden gesteld in het kader van de beheersing en monitoring van seismische risico's. Een systeem als dit kent naar zijn aard grensgevallen. Het enkele feit dat een categorie I veld "dicht bij de grens met categorie II" ligt, zoals de minister in zijn conclusie op p. 25-26 van het ontwerpbesluit stelt, is in zichzelf onvoldoende reden om daarop dan maar maatregelen van toepassing te verklaren die volgens de SRA-leidraad bij categorie II velden horen.

Schepersmaat 2 | Postbus 28000 | T +31 (0)592 36 91 11
9405 TA Assen | 9400 HH Assen | BTW NL-801315670.B01
www.nam.nl
Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. is statutair gevestigd te 's-Gravenhage - Handelsregister no. 04008869

4. NAM stelt vast dat de minister in de motivering bij het instemmingsbesluit geen bijzondere omstandigheden aanvoert die het opleggen van genoemde maatregelen zouden rechtvaardigen.

5. Ter vermijding van misverstanden merkt NAM op dat in zoverre zij reeds heeft toegezegd om op een aantal plaatsen in het gebied nulmetingen te zullen verrichten, zij die toezeggingen uiteraard zal nakomen. De hierboven geformuleerde zienswijze richt zich principieel tegen het bestuursrechtelijk afdwingbaar opleggen van "categorie II" maatregelen bij in categorie I ingedeelde velden. Tot welke maatregelen NAM vrijwillig bereid is, staat daar verder los van.

II. Grenzen van het winningsplan (met het oog op rechtszekerheid en handhaafbaarheid)

6. Uit een optiek van rechtszekerheid en handhaafbaarheid dient uit het samenstel van winningsplan en instemmingsbesluit voldoende duidelijk te zijn binnen welke grenzen NAM mag/moet opereren en onder welke omstandigheden zij een gewijzigd winningsplan dient op te stellen en dit ter goedkeuring aan de minister dient voor te leggen.

7. NAM heeft het winningsplan Westerveld zo bedoeld dat zij binnen de grenzen van het plan opereert als:

    a. de totale productie uit een veld niet uitkomt boven de maximale totale geprognosticeerde productie ("high scenario") in de tabel op pagina 18 van het winningsplan, dit onafhankelijk van welke putten of infrastructuur hierbij gebruikt wordt, hetgeen betekent dat alleen als voorzien wordt dat de cumulatieve productie uit een veld gaat uitkomen boven de high-case cumulatieve productie, NAM het winningsplan dient aan te passen;
    b. de winning niet langer duurt dan de productieperiode in het high scenario (2028), hetgeen betekent dat alleen als NAM de winning na 2028 zou willen voortzetten, zij een verzoek tot wijziging in het instemmingsbesluit dient aan te vragen;
    c. de gemeten bodemdaling niet groter is dan voorspeld in onderdeel C van het winningsplan (inclusief de aangehouden onzekerheidsmarges), hetgeen betekent dat alleen als de bodemdaling op enig punt in het Westerveld systeem groter blijkt (of groter lijkt te worden) dan voorspeld, NAM het winningsplan dient aan te passen;
    d. de verschillende velden in het Westerveld in categorie I volgens de Leidraad-SRA blijven ingedeeld, hetgeen betekent dat NAM het winningsplan alleen dan dient aan te passen als op basis van nieuwe gegevens of inzichten het seismisch risico van één of meer velden in het Westerveld systeem groter blijkt te zijn dan in onderdeel D van het winningsplan (de figuur op pagina 28 van het winningsplan) is weergegeven.

    Aangezien NAM in het ontwerp-instemmingsbesluit geen overwegingen leest die op het tegendeel wijzen, gaat zij ervan uit dat de minister hiermee instemt.

III Risicobeschrijving reservoirstimulatie in werkprogramma voor specifieke activiteit

8. De risicobeschrijving in Bijlage 2 van het winningsplan toont dat reservoirstimulatieactiviteiten *in algemene zin* geen risico geven met betrekking tot bodembeweging. Mocht een kortdurende stimulatie echter noodzakelijk zijn, dan zijn details rond de specifiek put (verbuizing, status, locatie) of pompactiviteit (volume, chemicaliën) vanzelfsprekend pas bekend als de stimulatie in detail gepland is. Die informatie kan naar zijn aard niet nu al in het

winningsplan Westerveld worden opgenomen. Een locatie-specifieke risicoanalyse zal zich concentreren op risico's als lekkage en veiligheid van personeel, aangezien het risico rond bodembeweging verwaarloosbaar is.

9. Het voorgaande wordt bevestigd door SodM in zijn advies naar aanleiding van het winningsplan Westerveld. Met betrekking tot het onderwerp stimulatie erkent SodM dat een locatie-specifieke risicoanalyse onderdeel is van het werkprogramma dat voorafgaand aan een stimulatieactiviteit moet worden ingediend. In het ontwerp-instemmingsbesluit heeft u dit SodM-advies niet overgenomen en verplicht u NAM tot een wijziging van het winningsplan voor kortdurende reservoirstimulaties. Het opstellen van een winningsplan en het daarop verkrijgen van een instemmingsbesluit heeft echter een proceduretijd van vele maanden.

10. Hoewel er op dit moment geen reservoirstimulatie-activiteiten zijn voorzien in het Westerveld systeem, wil NAM voorkomen dat in voorkomende gevallen een onnodig onwerkbare situatie ontstaat voor velden waar kleine stimulaties wél regelmatig nodig zijn. Naar het oordeel van NAM dient artikel 1 van het ontwerp-instemmingsbesluit daarom te worden aangepast in die zin dat ook wordt ingestemd met `zuur- of hydraulische stimulatie` en dient aan het instemmingsbesluit een voorschrift te worden verbonden in lijn met het advies van SodM.

NAM verzoekt u deze zienswijzen te betrekken bij de totstandkoming van het definitieve instemmingsbesluit.

Hoogachtend.

Legal Manager NAM

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag
AANGETEKEND

Assen, 19 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerpinstemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.

In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Risicobeheersysteem
Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting
Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling
In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat. Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat, evenals in het aardbevingsgebied Groningen, een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregel en voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden
De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie en onwaarheden en handhaving
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen. Daar komt bij dat NAM in 2015 (bij de proefboring voor de installatie) nog aangaf dat er niet gewonnen zou worden tot er een nieuw winningsplan lag. In maart 2016 vertelde u hetzelfde. Toch is NAM inmiddels gaan winnen. Ik vind dat u daar handhavend tegen moet optreden, en verzoek u dat bij dezen. Er is al scheurvorming in mijn huis en die van andere wijkbewoners geconstateerd. Een nulmeting nu heeft daardoor nauwelijks waarde. Er zijn al scheuren door het winnen. U neemt de bescherming van uw burgers niet serieus, en dat alles vanwege de aardgasbaten. Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt in stemmen met het Winningsplan Westerveld.

Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B&W van Assen en verzoek u om deze als herhaald en ingelast te beschouwen.

Uw verdere berichten zie ik met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

26-06-2018

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Plaats, datum

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van de woonwijk Marsdijk in Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Ik ben van mening, dat gaswinning onder een woonwijk met 13.000 inwoners gelet op de bekende en mogelijke gevolgen eenvoudigweg onverantwoord is.

De handel wijze van zowel NAM als de nationale overheid, inzake de gaswinnings- en aardbevingsproblematiek in Groningen tot nu toe schept weinig vertrouwen in een voor mij adequate aanpak als zich problemen voordoen. Dat vertrouwen is evenzeer aangetast door de gang van zaken in de onderhavige casus. Immers, anders dan aanvankelijk toegezegd is de NAM inmiddels gestart met de gaswinning op basis van een "oude" vergunning. Juridisch moge zij daartoe gerechtigd zijn, naar letter en geest van de vernieuwde wetgeving terzake acht ik deze handelwijze in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Daarom vraag ik ook stopzetting van de gaswinning nu.

Het ontwerp instemmingsbesluit is juridisch technisch van aard. Het toont nauwelijks begrip en empathie voor de gevoelens van de bewoners en draagt dientengevolge niet bij aan het tot stand brengen van een zo noodzakelijke vertrouwensbasis.

Op dit moment beleef ik een ongestoord woongenot. De gaswinning draagt het risico van verstoring daarvan in zich.
Zo gaswinning uit overwegingen van algemeen belang als onvermijdelijk dient te worden beschouwd, dan rust op U de verplichting aantasting van dat woongenot te voorkomen. Indien zich desondanks verstoring voordoet, dient u dat onverwijld en adequaat te (doen) herstellen.

De geruststellende bewoordingen van NAM tijdens de informatiebijeenkomsten en van U in het ontwerp instemmingsbesluit, alsmede de verwijzingen naar de toepasselijke schadeprocedures en rechtsmiddelen zijn daarvoor niet toereikend. Zij leggen de druk bij de alsdan getroffenen en niet bij de direct aanwijsbare veroorzaker.

Risicobeheersysteem

Ik vind daarom, als u toch gaat winnen, het van groot belang dat er een serieus risicobeheersysteem moet worden opgesteld. U verplicht de NAM voor de gebieden waar eerder bevingen zijn voorgekomen een risicobeheersysteem op te laten stellen en dit ter goedkeuring voor te leggen aan SodM. Om invulling te geven aan de rechtszekerheid zou dit transparant moeten gebeuren en dus in de fase van vergunningverlening geregeld moeten zijn. Ik moet kunnen zien of de NAM aan zijn verplichtingen voldoet ingeval van schade. Door het plan pas na de vergunningverleningsfase ter goedkeuring bij het SodM te leggen is dat niet het geval.

Nulmeting

Ik lees in het ontwerpbesluit dat u de NAM de verplichting oplegt een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken uit te voeren boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries Zuid. U geeft in het voorschrift alleen niet aan wat u onder representatief verstaat. U motiveert de nulmeting om bij vermoeden van mijnbouwschade aan het gebouw het oorzakelijke verband tussen gaswinning en gebouwschade te kunnen vaststellen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede nulmeting van groot belang bij schadeafwikkeling. Ik wil daarom dat voorafgaand aan de winning er een nulmeting van mijn woning wordt gemaakt.

Schadeafhandeling

In uw ontwerpbesluit geeft u terecht aan dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Verder geeft u aan dat afspraken hierover primair gemaakt dienen te worden tussen decentrale overheden en de NAM. De NAM heeft aangegeven hieraan te willen meewerken. Om één en ander te bewerkstelligen draagt u in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar te maken. Overigens is onduidelijk om welke informatie het hierbij gaat.

Ik vind dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat – evenals in het aardbevingsgebied Groningen – een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor mij is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling voldoende gegarandeerd zijn. U kunt uw instemmingsbesluit pas van kracht laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is. U moet er ook voor zorgen dat wanneer de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

21-02-2017

Communicatie
In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,

De minister steelt ons gespaard geld in ons huis besteed.

De slechte naam die Assen krijgt is voor de burgers in ramp!

Democratie is luisteren naar de burger!

Ministerie van Economische Zaken
Directie Energie en Omgeving
Cluster vergunningen
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Assen, 12 juni 2017

Betreft: ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld

Geachte minister,

Als inwoner van de woonwijk Marsdijk in Assen maak ik gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen over uw ontwerp-instemmingsbesluit gaswinning Westerveld.

De Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) heeft u in 2015 geadviseerd om het burgerperspectief structureel en herkenbaar mee te nemen in de besluitvorming. Ik vind dat u in het ontwerp-instemmingsbesluit dat nu voorligt, daar maar ten dele aan tegemoet komt.
In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. In het advies van de Technische commissie bodembeweging (Tcbb) wordt genoemd dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Wat we ook weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd. Bevingen met deze sterkte leiden volgens de Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) tot constructieve schade aan gebouwen.

Ik ben van mening, dat gaswinning onder een woonwijk met 13.000 inwoners gelet op de bekende en mogelijke gevolgen eenvoudigweg onverantwoord is.

De handel wijze van zowel NAM als de nationale overheid, inzake de gaswinnings- en aardbevingsproblematiek in Groningen tot nu toe schept weinig vertrouwen in een voor mij adequate aanpak als zich problemen voordoen. Dat vertrouwen is evenzeer aangetast door de gang van zaken in de onderhavige casus. Immers, anders dan aanvankelijk toegezegd is de NAM inmiddels gestart met de gaswinning op basis van een "oude" vergunning. Juridisch moge zij daartoe gerechtigd zijn, naar letter en geest van de vernieuwde wetgeving terzake acht ik deze handelwijze in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Daarom vraag ik ook stopzetting van de gaswinning nu.

Het ontwerp instemmingsbesluit is juridisch technisch van aard. Het toont nauwelijks begrip en empathie voor de gevoelens van de bewoners en draagt dientengevolge niet bij aan het tot stand brengen van een zo noodzakelijke vertrouwensbasis.

Op dit moment beleef ik een ongestoord woongenot. De gaswinning draagt het risico van verstoring daarvan in zich.
Zo gaswinning uit overwegingen van algemeen belang als onvermijdelijk dient te worden beschouwd, dan rust op U de verplichting aantasting van dat woongenot te voorkomen.

financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. U zou daarbij de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moeten beperken tot natuurlijke personen maar verbreden naar alle rechtspersonen. Ik wil dat, net als u voor het Groningenveld heeft gedaan, het principe van omgekeerde bewijslast geldt voor deze gasvelden. De NAM moet dus aantonen dat de schade niet het gevolg is van bevingen.

Onzekerheden

De aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid (OvV) uit 2015 die u heeft omarmd gaan specifiek over het communiceren over onzekerheden. De OvV adviseerde u om in de communicatie met inwoners transparant te zijn over onzekerheden en uit te leggen welke plaats deze onzekerheid krijgt in de besluitvorming. In de besluitvorming is niet duidelijk hoe u de genoemde onzekerheden heeft afgewogen. Daarom kunt u naar mijn mening nu niet tot een afgewogen besluit komen.

Communicatie

In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan ministeriële toezeggingen.

Dit alles overziend, ben ik van mening dat u niet kunt instemmen met het Winningsplan Westerveld. Ik sluit me verder aan bij de zienswijze van het college van B& W van Assen.

Met vriendelijke groet,